

VASILE NETEA
PUBLICISTICĂ I

W. B. [Signature]

VASILE NETEA

PUBLICISTICĂ
I

SCRIERI DIN TINEREȚE
1928-1940

Ediție îngrijită de Fundația Culturală „Vasile Netea”,
președinte: Dimitrie Poptămaș

Prefața de
Cornel Sigmirean

“Petru Maior” University Press
Tîrgu-Mureș
2015

Coperta a IV-a: 10 mai 1933. Întâmpinarea oaspeților la serbarea populară din Deda.

Referenți științifici: Prof. univ. dr. Cornel Sigmirean
Prof. univ. dr. Iulian Boldea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NETEA, VASILE

Publicistică / Vasile Netea ; ed.: Dimitrie Poptămaș. - Târgu-Mureș :
"Petru Maior" University Press, 2015

5 vol.

ISBN 978-606-581-127-0

Vol. 1 : Scrieri din tinerețe : 1928-1940. - Bibliogr. - ISBN 978-606-
581-128-7

I. Poptămaș, Dimitrie (ed.)

II. Sigmirean, Cornel (pref.)

821.135.1-92

Tehnoredactare computerizată: Alexandru Tcaciuc

Lectori: Dorin Borda și Petre Curticăpean

Toate drepturile rezervate

Copyright © Gelu Netea & Fundația Culturală „Vasile Netea”

Consilier editorial: Dumitru Mircea Buda

"Petru Maior" University Press Tg.-Mureș

Str. Nicolae Iorga nr. 1, 540088 Tg.-Mureș, ROMÂNIA

Tiparul executat la S.C. INTERMEDIA GROUP S.A.

Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România

Prefață

Cunoscutul istoric literar Ion Breazu, referindu-se la istoria publicisticii transilvane aprecia că „Presa Transilvaniei a fost timp de un secol laboratorul uriaș al conștiinței naționale”. Istoricul literar se referea la perioada care a precedat unirea Transilvaniei cu România, dar aprecierea lui se poate extinde, în parte, și la perioada interbelică. Într-adevăr, unificarea teritoriilor românești la 1918 a reprezentat o adevărată revoluție națională, un act de voință colectivă, având ca fundament legăturile lingvistice, istorice și culturale existente între românii din vechile și noile teritorii. Dar această revoluție a reprezentat doar un moment important din lunga istorie a construcției națiunii moderne. Să ne aducem aminte ce spunea patriotul italian Massimo D’Azeglio în 1860, în preajma unificării Italiei: „Am făcut Italia; acum trebuie să-i facem pe italieni”. Astfel, istoria României interbelice a coincis cu unificarea „pe teren”, rezultat al unor strategii culturale și educaționale. Ca urmare a creșterii numărului celor care știau să scrie și să citească, presa a devenit între cele două războaie mondiale una din principalele școli de educație națională, cu rol major în construirea solidarităților naționale. Sunt aspecte la care nu ai cum să nu te gândești citind cele cinci volume de publicistică ale marelui istoric Vasile Netea.

După numeroase recuperări, cum a fost volumul Vasile Netea, Memorii (Editura NICO, 2010), sau cele două volume Pentru Transilvania (Editura Veritas, Tîrgu-Mureș, 2014), Dimitrie Poptâmaș, președintele Fundației „Vasile Netea”, legatarul operei istoricului, ne oferă o operă impresionantă ca volum și informație istorică, Publicistica, în cinci volume, apărute la prestigioasa Editură a Universității „Petru Maior” din Tîrgu-Mureș. Primul volum, intitulat Scrieri din tinerețe, cuprinde articolele publicate între anii 1928-1940. Anul debutului publicistic, 1928, pare de-a dreptul neverosimil. Vasile Netea, născut în 1912 la Deda, localitate aflată la câțiva kilometri de Reghin, avea doar 16 ani și era elev al Școlii Normale din Tîrgu-Mureș. La 11 ani, părinții, muncitori forestieri, l-au adus la Tîrgu-Mureș, în „Florența Ardealului”, după cum i se mai spunea orașului, pentru a urma școala de învățători, un ideal educațional, alături de teologie, pentru orice copil de la țară. La vârsta aceea, mărturisește mai târziu în Memorii, avea puține lecturi, din D. Bolintineanu, V. Alecsandri și M. Eminescu, dintre poeți, și din Ion Creangă și Petre Ispirescu, dintre prozatori. Prin lecturi „extrașcolare”, ajunge să cunoască opera lui Liviu Rebreanu, apoi al lui George Coșbuc, sperând să ajungă și el poet, pentru a fi scutit de studiul matematicii, cum auzise că a fost autorul poeziei Nunta Zamferei. Sub această impresie a publicat prima poezie, Lângă lac, în revista literară Îndemnul, a Liceului „Alexandru Papiu Ilarian”, unde mai publica și

viitorul critic și istoric literar Ovidiu Papadima. După câteva luni a publicat o nouă poezie, un pastel, *Se duc oile la munte*. Cu aceste creații literare, elevul clasei a III-a de la Școala Normală ajunge o mică vedetă, fiind propus pentru concursul „Tinerimii române”, moment ce-i oferă ocazia de a vizita pentru prima dată Bucureștiul. Atunci a văzut statuia lui Mihai Viteazul, unde după 17 ani, în anii refugiului din Al doilea război mondial, a rostit, se mândrea mai târziu, „unul din cele mai înflăcărate discursuri patriotice”. Nu a câștigat concursul, regreta V. Netea și pentru că „ieroglifele” sale erau greu de citit. Dar, participarea la concurs i-a adus drept recompensă privilegiul de a asista la conferințele publice susținute la Palatul Culturii din Tîrgu-Mureș. Acolo i-a auzit vorbind pe Ioan Lupaș, pe George Bogdan-Duică, pe Nicolae Iorga. Ascultându-l pe marele savant, vorbind despre unitatea neamului românesc din perspectiva „Ligii culturale”, Vasile Netea își aducea aminte mai târziu că era înalt, „mai înalt decât toți care-l însoțau”. „În vraja care mă cuprisesse - mărturisese Netea - cred chiar că întrezăream în jurul acestui cap și străfulgerarea unei aureole. Cuvintele lui reprezentau parcă un torent magic. Aproape în fiecare dintre ele, prin „r-ul” pe care îl graseia ca o adevărată cascadă de sonorități răsuna un sunet metalic cu o gravitate prelungită, wagneriană, urmat grabnic de un val de ape cu ritmică amețitoare. Demiurgul vorbea năvalnic, însoțindu-și cuvintele de gesturi largi, răscolitoare, de priviri tăioase adresate întregii asistențe”. În anul V de școală, Vasile Netea își începe colaborarea la ASTRA, unde publică un material evocator, dedicat lui George Coșbuc, la împlinirea a zece ani de la moartea poetului. Debutul propriu-zis în publicistica transilvană, în presa politică, l-a cunoscut în 1928, în ziarul *Patria* de la Cluj, organul de presă al Partidului Național Țărănesc, unde a publicat un pamflet critic la adresa prefectului județului Mureș, V.N. Bărcănescu. Citat de însuși temutul ziarist din perioada interbelică, Pamfil Șeicaru, articolul i-a adus lui Vasile Netea un mic proces politic. La insistențele profesorului Mihai Demetrescu, prieten cu prefectul, Vasile Netea a fost eliminat pentru două luni de la Școala Normală din Tîrgu-Mureș. Sancțiunea nu l-a descurajat, după întoarcerea de la Cluj, unde și-a efectuat pedeapsa, Vasile Netea întemeiază revista *Avântul*, la care a colaborat și viitorul istoric al învățământului din Transilvania, Nicolae Albu. Ziaristica devenea tot mai prezentă în viața tânărului Vasile Netea. Numit învățător la Veța, localitate de lângă Tîrgu-Mureș, viitorul istoric devine o prezență constantă în presa mureșeană. În 1929 participă la fondarea ziarului *Mureșul cultural*, publicație care grupa în jurul ei pe profesorii de frunte ai Tîrgu-Mureșului, avându-l ca mentor pe Nicolae Iorga. Ziarul a avut o apariție meteorică, fiind lipsit de susținerea autorităților locale. La scurt timp a apărut, *Gazeta Mureșului*. Vasile Netea este peste tot, publică în cele mai diverse ziare și reviste, articolele sale dovedind o conștiință matură, foarte bine conectată la viața culturală, socială și politică a țării. În 1928, publică o recenzie în *Actualitatea* referitoare la o antologie a literaturii românești, publicată de scriitorii Liviu Marian și N. Dunăreanu, tânărul elev dovedindu-se foarte bine informat în domeniul istoriei literaturii române. În *Glasp*

Șomerilor, într-un articol intitulat Șomajul muncitorilor manuali, face un grav rechizitoriu la adresa politicianismului românesc, care înseamnă, potrivit lui Netea „căpățuire imediată, desfrâu, demagogie, arivism lipsit de scrupule, și ceea ce e mai îngrozitor, o incapacitate cumplită în a nu prevedea, a nu pricepe și a nu ști niciodată nimic”. Acuzațiile grave plecau de la situația grea a șomerilor, față de care statul manifesta multă ignoranță. La Tîrgu-Mureș erau 1600 de șomeri, susținuți din taxele de timbru puse pe biletele de cinematograf sau din contribuții benevole. O profundă nemulțumire manifestă când scrie despre Șomajul învățătorilor, articol publicat de asemenea în Glasul șomerilor, în care descrie situația tristă în care se afla învățământul primar. În 1931-1932 erau 2.632.000 de elevi, repartizați la 12 000 de învățători. Dacă unui învățător i-ar fi revenit 40 de elevi și tot rămâneau fără învățători circa 1.000.000 de elevi. Trăiește însă bucuria că în orașele Transilvaniei se înfiripă o viață românească. Oferă ca exemplu Reghinul, unde românii, ca în majoritatea orașelor, nu au cucerit pentru viața românească „strada și cafeneaua”, dar au ridicat așezăminte temeinice pentru potențarea culturii și a vieții românești. Publicistica sa interbelică rămâne dominată de reconstituirile istorice, dedicate figurilor eroice din Panteonul românesc, momentelor istorice din trecutul românilor. Crede, asemeni filosofului Thomas Carlyle, „că orice popor și orice țară își are oamenii ei mari, care au știut să ridice neamul și țara lor prin munca lor străduitoare și prin jertfa lor de viață”. Vasile Netea se consacră ca un adevărat istoric, cu toate că doar în 1939 a absolvit Pedagogia la Universitatea din Cluj, iar doctoratul în istorie l-a susținut doar în 1948, la București, cu o teză despre George Bariț: viața și opera. Remarcabile sunt paginile dedicate marilor cărturari: Petru Maior, „cel care a turnat în cărțile lui un avânt regenerativ și o simțire înfierbântată”, cu regretul că „generația care se ridică cunoaște pe Petru Maior numai din auzite”; Gheorghe Șincai, „cu o viață mai tristă și un destin mai tragic” decât Petru Maior; Alexandru Papiu Ilarian, „Revoluționarul de la 1848, istoricul adânc, românul vizionar, omul nefericit, toate acestea au făcut din Al. Papiu Ilarian o figură mare, o figură luminoasă. Cu aceeași putere de evocare, care pun în evidență talentul de istoric și scriitor al lui Vasile Netea remarcăm în primul volum al Publicisticii, articolele dedicate marilor poeți, Eminescu, Coșbuc, Goga, Ștefan O. Iosif, criticului Ilarie Chendi, povestitorului Ioan Pop Retegan, istoricului literar Gh. Bogdan Duică, scriitorilor reghineni, Nicolae Petra-Petrescu, Virgil Onițiu și Alexandru Ceușianu, și a altor scriitori și oameni de cultură. Om al timpului său, Vasile Netea dedică numeroase articole înalților ierarhi, făuritori de țară - Miron Cristea, Nicolae Bălan, oamenilor politici, mai ales celor din familia Partidului Național Liberal - cum a fost Constantin Angelescu, ministru al Învățământului, autorul proiectului național din sistemul de educație al României interbelice. Interesul său se îndreaptă spre toate problemele societății românești, cu prioritate spre cele culturale, crede cu credință în puterea culturii, în regenerarea popoarelor: „Credem cu tărie - nota în Glasul Mureșului, din 1935 - că toți cei care activează în viața publică trebuie să fie solidari în ceea ce

privește problemele de ordin cultural și național, și avem satisfacția că, atât ca atitudine gazetărească, cât și ca activitate pe teren, am corespuns acestei credințe”. În speranța unui viitor luminos pentru poporul său, Netea împărtășește la un moment dat și teoriile eugeniste, înalte ca ele să cunoască formele paranoice ale politicii de epurare etnică din Germania nazistă, care a provocat moartea a milioane de oameni. Netea este prin structura sa intelectuală, prin originea socială și prin educația primită în școală și în mediile frecventate un democrat. Comentând cartea lui A.C. Popovici, *Naționalism sau democrație*. O critică a civilizațiunii moderne, apărută în anul 1910, în care cunoscutul filosof și om politic afirma că democrația este „cea mai mare și distrugătoare primejdie pentru neamul românesc”, Vasile Netea nota în *Glasul Mureșului* din 1936: „Democrația, ca orice alt sistem politic, are lacune și defectele ei, dar nu se poate nega că datorită ei neamul românesc s-a ridicat cu atâta putere în ultimele trei sferturi de veac, durând un stat care asigură astăzi libertatea și bunăstarea tuturor românilor”. Din păcate, în 1939, pacea instaurată la sfârșitul Primului război mondial și consacrată prin Conferința de Pace de la Paris a luat sfârșit. România, izolată, timorată, în anul 1940 cedează Basarabia și Bucovina de Nord Uniunii Sovietice, Cadrilaterul Bulgariei și Transilvania de Nord Ungariei. Vasile Netea era la momentul semnării Dictatului de la Viena pe culmile Grohotișului, în Țara Oașului, comandant al unui pluton de infanterie, trăid alături de întreaga armată română drama de a părăsi teritoriul Ardealului de Nord fără luptă, doar ca urmare a unui ordin de retragere dat de însuși guvernul român. La sfârșitul anului 1940, după un popas la Blaj și la Arad, părăsește Ardealul pentru a se muta la București. Pentru el se încheia cel mai frumos capitol din viață, perioada entuziasmului specific tinereții. Ca publicist a trăit epoca de aur a ziaristicii românești. A urmat, din păcate războiul, Vasile Netea, refugiat la București trăiește experiențe greu de anticipat. Devenit aliat al Germaniei și al Ungariei, Regimul Antonescu supune unei severe cenzuri toate manifestările publice și scrierile care fac referire la Ardeal. Asociația Refugiaților din Ardeal, Societatea Pro Transilvania și ziarul *România Nouă* sunt interzise. Ion Antonescu, „supus în mod absurd ordinelor lui Hitler - după cum nota Vasile Netea, a condus apoi trupele române tot mai departe pe căile pierzaniei, pentru a le înmormânta la Stalingrad, la Don și în Crimeea”. Intelectualii români refugiați se grupează în jurul Căminului Cultural „Avram Iancu”, condus de Iustin Handrea, avându-l ca vicepreședinte pe Vasile Netea. Cu riscul de a încălca cenzura regimului, istoricul scrie despre Transilvania și numai despre Transilvania. Textele din acei ani, 1940-1944, sunt cuprinse în volumul al II-lea din *Publicistică*. Scrieri din anii de refugiu 1940-1944. Din zecile de articole, răzbate speranța revenirii acasă, în trupul țării, a Transilvaniei de Nord. Cititorilor săi din Vechiul Regat le aduce aminte ce înseamnă Transilvania în spiritualitatea românească, locul genezei daco-romane, locul de unde au plecat întemeietorii țărilor de la est și sud de Carpați, despre opera fondatorilor națiunii moderne și despre pleiada scriitorilor și poezilor care au îmbogățit cultura română. Într-un alt articol, publicat în septembrie

1940, se întreba retoric despre utilitatea studierii Transilvaniei, remarcând spațiul redus, nerelevant acordat de manualele de istorie trecutului de o mie de ani a Transilvaniei. Dascăl de vocație, absolvent al școlilor pedagogice, Vasile Netea realizează importanța istoriei în ceea ce azi numim construcția națiunii. Conștiința națională are nevoie de suportul conștiinței istorice, fiecare națiune străduindu-se să-și descopere un trecut cât mai strălucit. Formarea etniilor, trecutul cu miturile fondatoare și legende populare sunt activate sau reactivate în toate culturile naționale. Așa cum arată P. Ricoeur, o națiune se formează în jurul unei memorii comune, pentru că memoria socială este componenta temporală a identității naționale, fiind totdeauna conjugată cu evaluarea prezentului și proiecția viitorului. Formula, suntem unul dintre (sau printre) cele mai vechi popoare nu lipsește din arsenalul oricărei istorii naționale. Fiecare popor își are Panteonul său, fiecare societate are nevoie de repere. Nevoia de istorie, de eroi se manifestă mai ales în momentele în care identitatea este amenințată, așa cum se întâmpla și cu românii în timpul războiului, al cărui sfârșit era greu de anticipat. Era doar o speranță, că România va reveni în vechile granițe. La București sau de pe front, în calitate de reporter de război, Vasile Netea închină cele mai frumoase imnuri istoriei Transilvaniei, eroilor săi: Inochentie Micu Klein, episcopul greco-catolic, omul care prin memoriile sale adresate Vienei în numele românilor transilvăneni a prefigurat programul politic al românilor din fostul Imperiu dunărean, Gheorghe Lazăr, Simion Bărnuțiu, Andrei Șaguna, Avram Iancu, Ioan Rațiu ș.a. Pagini emoționante sunt închinare istoricilor și militanților pentru unire, Eugen Brote, Teodor V. Păcățian, autorul Cărții de Aur, Ioan Lupaș, fostul său profesor de la Cluj, istoricului Gheorghe Brătianu, omului politic Octavian Tăslăuanu și altor reprezentanți ai elitelor românești transilvane. Nu lipsesc paginile despre locurile dragi, despre locurile de memorie. La sfârșitul anilor '44, trăiește bucuria întoarcerii acasă. În viața lui începe un nou capitol, la fel cum se întâmpla cu toți românii. Își încheie studiile de istorie și dobândește doctoratul în istorie, la Universitatea din București; în 1947 publică Istoria Memorandumului românilor din Transilvania și Banat. Se întoarce acasă, în Ardeal, în septembrie 1944, pe urmele armatei române eliberatoare. În primul articol de după război, publicat în Calendarul „Universul”, în 1945, Ardealul, țară de jale și de luptă, reconstituie atmosfera din Transilvania de după eliberare, constatând că: „Peste cei patru ani de crâncenă suferință națională, războiul și-a marcat și el cu nepăsare partea lui de distrugere și de mahnire.” Instalarea regimului comunist, sub constrângerea armatei sovietice, în numele dreptului la demnitate și libertate, a adus noi suferințe printr-o politică monstruoasă, care a creat sute de mii de victime. Printre ele s-a numărat și istoricul, scriitorul și ziaristul Vasile Netea, închis timp de opt ani în închisorile comuniste. Pentru aproape douăzeci de ani, el dispăre din spațiul public. Revine în 1965, cu un articol despre marele economist Dionisie Pop Marțian, evocat ca participant la Revoluția de la 1848 din Transilvania. Scrisul său este același, dominat de aceleași sentimente, eventual mai reținute, față de anii României

interbelice, când scrisul, cultura nu erau aservite ideologic precum în regimul comunist. Subiectele articolelor sale publicate în revistele de cultură rămân constant în aceeași tematică: personalitățile istoriei românilor Gheorghe Pop de Băsești, August Treboniu Laurian, Avram Iancu, Horea Cloșca și Crișan, generația pașoptistă, Ion Ghica, Alexandru Ioan Cuza, C.A. Rosetti, dar și un articol despre episcopul Petru Pavel Aron, înaltul ierarh greco-catolic în timpul căruia s-au deschis școlile de la Blaj. Nici un cuvânt însă despre Biserica Unită. Aceeași tăcere și în articolele dedicate Blajului. Primul articol dedicat Blajului este din 1973, publicat în revista *Luceafărul*, în care evocă spiritul care a dominat în educația blăjană, pătrunsă de ideea unității românilor: „De la Blaj, ca dintr-un izvor nesecat, a pornit spre cele patru puncte cardinale ale pământului românesc marele număr de profesori și cărturari care, prin entuziasmul și energia lor, au dat atâta strălucire și au însuflat atâta patriotism școlilor de pretutindeni. Sub deviza «mare lucru iaste a fi născut român», învățată de la la bătrânul Samuil Micu, dascălii Blajului, într-o vreme în care căteși trele Țările Române se aflau în crâncenă robie, au propovăduit cu elan și fermitate marele crez al libertății și unității naționale.” Asupra școlilor blăjene, istoricul Vasile Netea revine în două articole, publicate în 1980, *Spiritul școlilor Blajului și Blajul-școală de istorie națională*, primul publicat în revista *Contemporanul* și al doilea în *Luceafărul*. Două din cele cinci volume de publicistică au ca tematică istoria, volumul III, cuprinzând perioada 1945-1976, și vol. IV perioada 1977-1987. Sun zeci de articole apărute în principalele revistă de cultură, multe din articole prefațând cărțile sale apărute în anii '70 și '80, *O zi din istoria Transilvaniei*, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertate națională*, *Spre unitatea statală a poporului român ș.a.* Volumul V reunește articole de istorie literară, cu importante contribuții privind biografia multor scriitori și poeți români și modul în care opera lor a contribuit la crearea solidarităților naționale, punând în valoare etosul patriotic al literaturii române. Publicistica lui Vasile Netea, desfășurată pe o perioadă de peste 40 de ani, a fost în primul rând o publicistică militantă, în spiritul tradiției ardelene, conectată la destinul politic și cultural al poporului român. Prin articolele și cărțile sale, Vasile Netea a fost un participant activ la construcția națiunii, un pedagog al românilor, una din marile conștiințe istorice din cultura română. Publicarea celor cinci volume de publicistică, scrise de Vasile Netea pe parcursul anilor, va contribui la recuperarea unui om și a unei opere de mare ținută morală, de care atât istoricii, cât și criticii și istoricii literari și tânăra generație au mare nevoie. Dimitrie Poptămaș, editorul celor cinci volume de publicistică semnate Vasile Netea, onorează memoria marelui istoric, ziarist și scriitor, oferindu-ne șansa cunoașterii personalității complexe a marelui cărturar, Vasile Netea, și opera unei mari conștiințe istorice.

Cornel SIGMIREAN

PUBLICISTICĂ

Antologiile românești

Încetul cu încetul, golurile noastre culturale se astupă. Începem să pășim pe drum rodnic și bun. Încurcatele drumuri ale culturii noastre, încep a se limpezi. Acolo unde se muncise puțin, se muncește mai mult și mai temeinic. Duceam lipsa unor antologii ale literaturii noastre. Acum le avem. D-l Ion Clopoșel alcătuiuse acum câțiva ani o antologie a literaturii române, de la primele începuturi, până în pragul războiului. Lucrarea d-lui Clopoșel, mai mult de cât o antologie, era un fel de istorie literară. D-sa nu numai cu prezenta, dar chiar judeca pe scriitorii. Și judecățile d-sale erau temeinice și clare. Lui Aron Cotruș, pe atunci la primul volum, i-a prezis un loc strălucit în arena literaturii, și poetul Cotruș îl are. Dar antologia d-lui Clopoșel se oprea la 1918. Mulți din scriitorii de frunte azi lipsesc, pentru că nu-și adunaseră operele în volum. De pildă, Liviu Rebreanu și Lucian Blaga. D-l Ion Clopoșel luat apoi de alte griji, n-a mai avut timp să mai continue antologia. Dar timpul scoate la iveală alte ideologii. Poetul Ion Pillat alcătuieste o antologie a „toamnei” și ajutat de Eman. Cerbu una a „dragostei.” A mai apărut apoi o antologie „marina”. Dar aceste antologii erau alcătuite numai din poezii. Ne lipsea antologia prozei. Doi tineri scriitorii, domnii Liviu Marian și N. Dunăreanu, ne-au oferit-o și pe aceasta. În „prozatorii noștri” cei doi alcătuitorii au cules cu multă îngrijire mărgăritarele prozei noastre. Dar toate aceste antologii aveau un caracter necomplet. Le lipsea chiar și obiectivitatea. Erau niște încercări laudabile și atâta tot. Se aștepta antologia care să fie o adevărată selecționare a literaturii române. În 1925, d-nii Ion Pillat și Perpessicius alcătuiesc o „antologie a poezilor de azi”, în două volume. Primul volum a apărut atunci cuprinzând 35 de poezi de „azi”. D-nii Pillat și Perpessicius au înțeles rostul unei antologii, de a fi un jurnal de înregistrare al valorilor artistice create de scriitorii noștri. Fiecare scriitor e prezentat publicului cu biografia și bibliografia completă. Aceste biografii, foarte scurte de altfel, erau însoțite de caricaturile scriitorilor. Bucățile literare alese cu multă îngrijire și simț estetic erau cele mai reprezentative ale scriitorilor.

Această antologie concepută pe baze foarte largi, a făcut loc în paginile ei și câtorva scriitori mai tineri. N-a fost ignorată nici o școală și nici un cenaclu literar. Autorii au făcut o antologie a poeziei de azi, cu care ne putem mândri. Acum câteva zile a apărut al doilea volum, continuând mai departe seria poezilor de azi, cuprinzând alți 35 de poezi. Dar d-l Pillat socotind că e nevoie și de o antologie a poezilor tineri, care n-au putut intra în cele două volume, a început împreună cu Alexandru Bădăuță să lucreze la o „antologie a poezilor tineri”. Cu acest ultim volum vom avea apoi o antologie completă a literaturii române.

Actualitatea, I, nr. 3, 25 decembrie 1928, pag. 2.

Semnat Victor Lucrețiu

Șomajul muncitorilor manuali

Miopia și surzenia tembelului nostru politicianism (cuvânt care nu are nimic comun cu politica, pe care o compromite) a cauzat tăriei acesteia mai mult zbugium și mai multă suferință decât cel mai năpraznic uragan. Dacă politica înseamnă forța mintală care îmbrățișează într-o largă viziune noianul celor mai dificile probleme, dacă înseamnă știința pregătirii pentru aceste relații, realități și eventual înlăturarea lor: politicianismul înseamnă, desigur, căpățuire imediată, desfrâu, demagogie, arivism lipsit de scrupule, și ceea ce e mai îngrozitor, o incapacitate cumplită în a nu prevedea, a nu pricepe și a nu ști niciodată nimic. Și la noi din nenorocire s-a făcut mai mult politicianism decât politică. Cei câțiva bărbați, într-adevăr politici, care au creat așezământul pe care într-un termen generic îl numim Statul Român, se pot număra pe degete, în timp ce haita de politicieni sunt mulți ca termitelile care scufundă chiar și uriașele corăbii. E soarta pe care ei o pregătesc țării românești.

Defectele monstruoaselor opere le trăim și simțim cu toții. Nu există ramură de activitate socială, care să nu fie viciată și infectată adânc de microbul distrugător. Actuala organizare socială trosnește din încheieturi: altarele se dărâmă, idoli se prăbușesc iar politicienii noștri discută nepăsători conținutul searbăd al unor formule abstracte și inutile. Discută izolați într-o superbă neștiință de năpraznicile realități care agită și scurmă adânc viața românească, incapabili de a se încadra în linia unei activități într-adevăr constructive și utile. Sunt câțiva ani de când echilibrul moral și social al acestei nații a fost făcut, iar în locul unei cumpănite și pregătite evoluții, s-a instalat pendulul săltăreț al unor directive echivoce, profund dăunătoare vieții noastre naționale și de-a dreptul primejdioase pentru viața de stat. Pietriul prăbușirilor se rostogolește năvalnic, fără a întâlni nicăieri forța creatoare care să-l oprească, și să-i schimbe destinul. Conducătorii discută în timp ce plăgile ard și înveninează groaznic trupul bieteii noastre nații. Una din cele mai înveninoase, mai dureroase, și mai primejdioase, plăgi sociale este șomajul. Oameni fără lucru, înnebuniți de foame și de mizerie, înspăimântați de cruntul destin pe care-l trăiesc, se agită și scurmă în interiorul iasmelor pestilențiale, răbdând și apărând. O realitate dureroasă în care se frământă majoritatea statelor europene, este tot să ia măsuri menite să-l împuțineze, dacă nu chiar să-l nimicească, să caute soluții tămăduitoare și mângâietoare pentru sărmana masă înfometată. Numai politicianismul român încă nu s-a sesizat și n-a ieșit din bestiala lui pasivitate. Politicianismul nostru crede încă că șomajul este o poveste importantă de aiurea, cu o puțință de existență, sau ca o modă literară. Numai așa putem explica tembelismul comisiunii Senatului, întrunită în luna octombrie, pentru a discuta problema unei ipotetice ajutorări ai șomerilor. Discuțiile ținute cu acea ocazie, sunt o dovadă de mioapă mentalitate pe care o afirmă conducătorii

noștri. Cum, adică până la urechile conducătorilor țării n-a pătruns încă îngrozitorul urlet al celor flămânzi?

Înspăimântătoarea lor tragedie încă nu i-a cutremurat? Ne însărcinăm să le-o facem cunoscută. Lupta noastră va fi grea, fiindcă ne lipsesc statisticile și izvoarele precise de informații.

Guvernul nici măcar atât nu a făcut, să afle numărul șomerilor din țară. Se face o politică de struț căutând că prin tăcere se rezolvă o problemă. Rostul gazetei noastre este tocmai aceasta. Ne vom face o obligație de a fi totdeauna precis informați.

Totodată credem că a sosit ceasul pentru rezolvarea șomajului. În Germania șomajul e o problemă de stat, o problemă pe care partidele o agită și pentru care au propus soluții, iar la noi șomajului nu i se dă nici o atenție din partea statului.

Aceasta se poate vedea clar din sumele cheltuite pentru șomeri, de câteva orașe:

Satu Mare, în iarna 1931–1932, a susținut 2.000 de șomeri, pentru care a cheltuit 715.050 lei, dintre care statul n-a contribuit decât cu 150.000 lei; Clujul, în același timp, a cheltuit pentru sumedenia de șomeri ce adăpostește, 2.500.000 dintre care statul n-a dat nici un ban.

Tot la Cluj, „Asociația muncitorilor grafici” a cheltuit din fondurile ei proprii 5.000.000 pentru șomerii tipografi. Timișoara a întreținut 3.191 de familii, a căror membri alcătuiesc cifra de 7.056.

Pentru toți acești șomeri statul n-a contribuit decât cu suma de 400 mii lei.

La Târgu-Mureș, s-au susținut 1.600 de șomeri, din venitul timbrului pus pe biletele de cinematograf și din contribuții benevole. Prin urmare vedem din aceste orașe frunțase, puținul interes pe care statul l-a arătat problemei șomajului.

Nepăsare și nepăsare pe toată linia. La 13 februarie 1932, J. Flueraș cerea în cameră 100.000.000 lei ajutor pentru șomeri. Domnul Iorga, șeful guvernului de atunci, îi răspunde că n-are fonduri. Abia a făcut o vagă de profesiune cu niște fonduri de la Președenția Consiliului. Pentru același scop Germania, sau mai bine cităm pe Franța după care imităm toate, distribuia comunelor care au cotractat lucrările efectuate de șomeri suma de 200.000.000 franci, ceea ce face în lei 1.000.000.000. Revenind la Germania, aflăm că în septembrie 1932 a investit în lucrări făcute de șomeri, 280.000.000 mărci ceea ce face în lei 15.200.000.000. Acestea sunt sumele cheltuite de cele două țări, pentru lucrări executate de șomeri. Șomerii noștri nu cer nici ei altceva decât să lucreze.

Să li se dea de lucru: într-o țară în care șoselele se întind în halul în care le cunoaștem, în care malurile râurilor nu sunt zăgăzuite pricinuind o mulțime de inundații care costă o sumedenie de bani; într-o țară în care o mulțime de școli sălășluiesc în cocioabe; care duce lipsă de atâtea așezăminte necesare; într-o țară în care industria atât de necesară e o iluzie; într-o țară căreia îi lipsesc atâtea, se poate să nu fie de lucru? Noi nu credem. Afirmăm contrariul. Dar afirmăm și aceea că nu este înțelegere, voință și inimă. Politicienii noștri nu știu să facă politică! Vom reveni mereu și vom face să se audă „Glasul Șomerilor”.

Glasul Șomerilor, I, nr. 1, 25 ianuarie 1933, pag. 3–5.

Șomajul învățătorilor

Șomajul învățătorilor într-o țară în care analfabetismul se răsfață cu o superbă nepăsare, e o ciudățenie și o rușine. O ciudățenie prin contactul cu marele număr al analfabeților, și al învățătorilor șomeri. O rușine pentru statul care tratează educația și cultura poporului cu atâta puțină înțelegere și puțin interes. Doctrinarii „statului țărănesc” de aici ar trebui să-și adape năzuințele unei noi organizații de stat. Hotărâți să tratăm această problemă cu cea mai sinceră obiectivitate, vom prezenta o serie de cifre scoase din statisticile publicate de Ministerul Instrucțiunii, și apoi vom propune soluțiile noastre. Ultimul raport publicat de acest minister, este cel al domnului P. Ghițulescu, director general al învățământului primar, din care spicuia următoarele:

În anul școlar 1931–1932 au fost înscriși în școlile primare 2.632.000 de elevi, repartizați la 40.000 învățători. Raportul observă că dacă în grija unui învățător rămân 40 elevi, atunci rămân fără școală nu mai puțin de 1.000.000 elevi, la care ne-ar trebui, fără conducătoarele grădinițelor de copii, nu mai puțin de 12.000 învățători. Vom reveni la acest raport, dar deocamdată ne ducem cu trei ani în urmă, pentru a vedea că această situație nu e de origine nouă. Cităm raportul publicat de minister pentru anul școlar 1928–1929. Din acest raport vedem că figurează ca înscriși 1.678.856 elevi, din care la finele anului promovează numai 1.028.471. Prin urmare 148.385 de elevi au rămas repetenți. Subliniem că aceste repetențe au fost cauzate mai mult din cauza nefrecvenței școlare. Ce rezultă de aici? De aici rezultă că un învățător a avut un atât de mare număr de școlari încât n-a putut obliga pe toți elevii să urmeze regulat. Notăm că pe atunci legea obligativității se aplica cu toate rigorile ei. Dar după cum se vede, statistica ne-a prezentat numai numărul elevilor înscriși. Mulți elevi nu au fost măcar înscriși la școală. O interpelare din parlamentul 1928, afirma că au fost omiși din registrele școlare 1.500.000 de copii. Adăugând acestui impresionant număr de elevi neînscriși, pe cei 648.385, comentatorul acestui raport adaugă că avem nevoie de 50.890 învățători. Comentatorul este distinsul profesor universitar G.G. Antonescu. Cu acest prilej domnia sa a scris în „Revista generală a învățătorului” un impresionant articol, din care cităm finalul „susținem necesitatea unei sporiri cantitative a corpului didactic primar nu pentru a face posibilă efectuarea unor tablouri statistice cât mai impunătoare, dar fără valoarea intrinsecă pentru educația tineretului nostru și pentru a se garanta calitativ realizarea unui nivel superior în învățământul nostru primar. Prin urmare, atât un om de școală de valoare și seriozitatea d-lui Antonescu, cât însuși directorul general al acestui învățământ, domnul Ghițulescu, afirma hotărât că ne mai trebuie învățători. Într-o țară în care

anual rămân fără școală peste un milion de copii, nevoia învățătorilor se simte fără nici o discuție! Și totuși România are învățători șomeri. Să vedem câți. Domnul I. Bratu, director general al învățământului secundar, a publicat o statistică din care reiese că în anul 1932 au absolvit 1.473 învățători, 1.058 învățătoare și 2.014 conducătoare. Total 2.714. Nici unul din acești învățători nu au fost numiți în învățământ. Din anul 1931 sunt 3.250 absolvenți, iar din 1930, 3.600 absolvenți. Ambele aceste serii nu au fost numite. Prin umare, absolvenții școlari ai școlilor normale din ultimii 3 ani sunt învățători șomeri. Vedem deci că în timp ce România număra anual peste 1.000.000 de analfabeți într-o populație din care 50 în sute (ieftin spus) este analfabetă, numărăm și 9.564 de învățători șomeri. Unde este locul acestor învățători? Noi credem că în lupta pentru luminarea poporului. Socotim că în anul acesta a ajuns în numiri abia seria 1929, urmează ca peste 3 ani România abia va putea numi seria 1930 rămânând cinci serii fără post. Toți aceștia, în loc să depună o energică muncă pentru ridicarea poporului, vor îngroșa rândurile șomerilor intelectuali, iar în acest timp țara suferă. Cităm din cartea „Contribuții la istoria românilor din Giurgeul – Ciucului”, scrisă de domnul Teodor Chindea, directorul liceului din Gheorgheni, în 1930 următorul pasaj caracteristic: „În ziua când fiecare sat își va avea școala lui primară românească cu învățământul complet gratuit și cu ajutoare în bani sau lucruri de îmbrăcăminte, din partea statului, a județului și comunei, drept încurajare, mai ales în satele românilor secuizați, îndeajuns de săraci ca să simtă avantajii școlii de stat, când nu vor mai fi învățători de stat unguri, care să schilodească limba și să o facă de răs și batjocură și nici «oploșiți» fără diplome și calificare, numiți legal pentru motive care nu stau în nici o legătură cu interesele școlii, atunci, în ziua aceea, vom avea dreptul să spunem, că prin muncă ne-am apropiat de interesele vieții noastre de stat. De aceste interese de stat, printre care trebuie să primesc interesele culturii naționale, sunt neglijate într-un mod dureros de statul care niciodată n-a știut ce înseamnă o datorie culturală.”

Pentru a justifica această afirmație, cităm după „*Buletinul oficial al Ministerului Instrucțiunii*”, din raportul revizorului pentru județele: Hotin, Dorohoi, Botoșani, Baia, Roman, înaintat ministerului în luna noiembrie 1931. Următoarele rânduri dureroase sunt „școala foarte mare” în Hotin și Baia și „destul de mare” în Roman, Dorohoi și Botoșani, care funcționează în case țărănești, în camere absolut improprii pentru a adăposti o populație școlară ce trece de 20–30 de copii. Într-o cameră întunecoasă, foarte mică, adesea prea joasă, nepodită, rău acoperită, înghesuiți. Lipsește lumina, căldura, aerul, buna dispoziție a învățătorilor.

Aceeași situație nenorocită o găsim și în județul Fălciu. Spicuim din raportul din februarie al subrevizorului școlar următoarele: „din lipsa de venituri bănești, școlile primare apar, în multe locuri, ca niște hanuri părăsite; urâte la vedere, descoperite, cu acoperișul stricat prin care ploaia își varsă șiroaia în podul școlii”. Toate aceste județe, afară de Hotin, au încă din anul 1864, o obligativitate școlară

și o școală statificată. Din cele arătate mai sus, se vede clar în ce chip s-a achitat statul de datoria lui. Cuvintele sunt prea puțin pentru a înfiera și blestema nepăsarea în care s-a complăcut și se complăce guvernul. Dar numai din pricina localurilor de învățământ ridicăm aceste acuze, ci referindu-ne iarăși la un raport oficial, al revizorului pentru județele: Lăpușna, Bălți, Soroca și Hotin și din lipsa materialului didactic, din care pricină „învățământul nostru este un învățământ medieval, lecțiile tratându-se la tablă, cu creta... verbalism rece care nu spune nimic”. Aceasta e opera statului care-și zice național, se vrea țărănesc și se afirmă cultural. Opera aceasta nefastă arată o realitate rușinoasă, în care școlile sunt bântuite de vânturi și sărăcie, în care copiii rămân analfabeți, iar învățătorii sunt șomeri. Nu facem politica nici unui partid, deci nu atacăm nici un guvern, deși de la 1928 școala a intrat într-o zodie și mai nenorocită, ci atacăm întregul sistem de guvernare a cărei operă este nenorocita școală românească.

Forța cea mai puternică a unui popor este sufletul lui străbătut de puternice raze ale conștiinței naționale, pe care trebuie să o trezească și limpezească școala. Revenind la șomajul învățătorilor, vedem deci că el este o problemă națională și culturală, și înțelegem să o încadrăm în vasta problemă a culturii și școlii naționale. Rezolvarea uneia fără cealaltă ar fi inutilă și ineficace. Deși oamenii noștri politici sunt foarte inteligenți știu totdeauna totul, totuși ne permitem a prezenta câteva soluții pentru rezolvarea șomajului învățătorilor și pentru ridicarea școlii românești:

1. Pensionarea imediată a tuturor învățătorilor minoritari care nu cunosc la perfecție limba română;
2. Pensionarea tuturor învățătorilor cu treizeci ani împliniți, ca și celorlalți funcționari publici;
3. Excluderea tuturor preoților învățători din învățământul primar;
4. Înființarea de posturi pretutindeni unde se simte lipsa.

Dacă cele dintâi trei puncte, cel mai degrabă energice măsuri ministeriale, ultimul cere un bogat concurs financiar. Oferim și aici câteva soluții preconizate de „Asociația generală a profesorilor secundari.”

1. Desființarea tuturor subsecretariatelor de stat;
2. Acordarea înalților prelați sau numai uzufructul marilor averi bisericești, sau numai salariile, sau numai diurnele lor parlamentare;
3. Reducerea pentru toată durata crizei atât a listei civile a Casei Regale, cât și toate salariile miniștrilor și ale demnitarilor de tot felul și diurnelor parlamentarilor și ale membrilor tuturor comisiunilor de orice fel;
4. Desființarea tuturor caselor autonome, tuturor regiilor și tuturor trusturilor.

Dacă nici acestea nu ajung, supune guvernului ipoteza suprimării fondului de 18.000.000 de lei acordat de stat pentru școlile secundare minoritare. Prin tratatul de pace statul român este obligat a se îngriji numai de învățământul primar minoritar pentru care cheltuiește anual 103.666.282. Prin urmare, suprimarea acelui fond ar fi perfect legală. Adăugăm că cele 18.000.000 au fost acordate minoritarilor

prin legea învățământului secundar din 1928, anul căderii României de partea primejdioasă.

Când toate aceste soluții vor fi realități aplicate, atunci școala poporului se va întări, analfabetismul va dispărea, șomajul învățătorilor va fi poveste, recruții vor ști carte, iar școala națională va fi o realitate.

Urez guvernului român laurii pentru realizarea acestei opere.

Glasul Șomerilor, I, nr. 1, 25 ianuarie 1933, pag. 11–14.

Reghinul românesc

Sunt câțiva ani numai de când Reghinul, despre care scriu aceste rânduri, se numea *Reghinul-Săseșc*, numit așa de unii pentru numeroasa populație săsească pe care o adăpostea. Dar scurgerea anilor a schimbat acest nume, și astăzi orașul în care a muncit în anii cei mai rodnici ai vieții sale, Petru Maior, orașul în care s-a născut învățatul profesor și bunul român Virgil Onițiu, se numește simplu *Reghinul*. Un duh nou a suflat peste acest oraș, românizându-l și pregătindu-l pentru viața românească ce se plămădește acum. Orașele ardelene, populate cu minoritari, n-au cucerit încă pentru viața românească cafeneaua și strada, dar au ridicat așezăminte temeinice pentru potențarea culturii și vieții românești. Prin aceste așezăminte, economice și culturale, viața românească a Reghinului s-a înviorat și realizările de origine și stăruință românească s-au înmulțit. Datorită acestor așezăminte, Reghinul respiră astăzi o viață nouă, o viață românească, pe care generația tânără o va ridica la o importanță strălucită. E multă zvârcolire și multă frământare harnică în acest oraș micuț, în care oamenii se agită cu îndârjire pentru întărirea și susținerea instituțiilor și societăților muncitoare pe ogorul crezului românesc. Dincolo de intrigile mărunte și sterpe, intelectualii și locuitorii români ai Reghinului s-au încadrat în linia largă a unei năzuințe constructive, producătoare de lumină și putere. „Toți suntem una”, – a spus un inimos român din Reghin, – „indiferent pe ce fronturi și cu ce metode muncim”. Și acestei credințe, închinată muncii, Reghinul îi datorește aspectul său de astăzi. Revenind la munca și la importanța așezămintelor, însemnăm la loc de onoare și de recunoștință numele băncii „*Mureșana*” și al „*Societății meseriașilor români*”. Ambele înființate înainte de război din hotărârea și din dragostea bunilor români, au ajuns astăzi, după zeci de ani de existență, la o activitate din cele mai laudabile. În special în anii următori războiului importanța și utilitatea lor s-au dovedit covârșitoare pentru viața Românilor de aici și împrejurimi. Câte gospodării sătești, distruse de urgia războiului, n-au fost făcute cu sprijinul băncii „*Mureșana*”! Câte proprietăți n-au trecut în mâinile țăranilor români, ajutați de capitalul acestei bănci! Dacă s-ar face

o statistică a clădirilor de după război, a cumpărărilor de pământ și a îmbunătățirii gospodăriilor rurale din acest ținut, s-ar vedea că o zdrobitoare majoritate s-au executat cu sprijinul acestei bănci. Această bancă a realizat aici o adevărată operă de asistență românească, ale cărei roade sunt din cele mai strălucite. „*Societatea meseriașilor români*” a adunat în jurul ei pe toți meseriașii români din Reghin, fiind înainte de război un îndărătnic bastion de rezistență națională, apărând cu îndârjire limba și simțirea românească. După război, această societate, având norocul unor conducători devotați intereselor ei, a luptat cu rezultate fericite pentru înfăptuirea unor năzuințe culturale, în urma cărora a apărut „*Casina Meseriașilor*”, „*Corul Meseriașilor*”, „*Biblioteca Meseriașilor*” și, ca un triumf al tuturor eforturilor de până acum, în toamnă a luat ființă „*Căminul Ucenicilor români*”. Prin activitatea ei culturală și profesională, această societate și-a cucerit un loc de frunte în viața actuală a Reghinului, înșirăm apoi instituțiile școlare, ridicate după război prin stăruința și jertfa localnicilor: *Gimnaziul „Petru Maior”* și „*Școala primară nr. 1*”. Aceste focare de lumină și de cultură românească s-au înfipt adânc în viața organică a Reghinului, contribuind prin munca lor neostenită la românizarea tot mai intensă a populației străine și înstrăinate. La toate manifestațiile naționale, cele două școli participă cu însuflețire, risipind simțirea și entuziasmul românesc. La gimnaziu a luat avânt în această toamnă o cohortă cercetășească, cu numele „*Mareșalul Prezan*”, a cărei menire este să româneze sporturile locale și să activeze pentru o energică educație fizică.

În șirul așezămintelor românești, adăugăm încă două, cele mai tinere, dar în același timp de cea mai strictă necesitate națională și umană: *Spitalul „Dr. Eugen Nicoară”* și „*Librăria românească*”. Acest spital, operă a unui singur om, e cea mai splendidă mărturie de putere a inițiativei individuale, și de ceea ce poate face voința împletită cu inteligența și cu geniul organizator. „*Librăria românească*”, deschisă în această toamnă ca o afirmare îndrăzneată a comerțului și culturii românești, e așezământul în care cartea și revista românească își găsesc în sfârșit un adăpost, care se va preface în curând într-o bibliotecă publică. Într-un oraș cu două librării minoritare, firme vechi și cu clientela asigurată, deschiderea „*Librăriei românești*” e un adevărat risc. Ea răspunde însă unui rost național și cultural, de aceea credem că Românii de aici îi vor pricepe misiunea și o vor sprijini. Dintre societățile culturale, locul de frunte îl ocupă. *Despărțământul „Astrei”* și „*Corul românesc*” (fuzionat cu al meseriașilor,) care dezvoltă, în Reghin și împrejurimi, o energică muncă culturală și artistică. Cu toate piedecile care li se pun în cale, cu toate greutatețile, ele luptă eroic și răzbat, cucerind pas cu pas sufletele pentru cultura și arta națională românească.

Gazeta Mureșului, III, nr. 11, 12 martie 1933, pag. 1.

Cercul cultural din Deda

Dumineca trecută, cercul cultural Deda și-a ținut a doua ședință culturală în această comună. Au asistat toți învățătorii și toate învățătoarele cercului. La ședința intimă a ținut o lecție practică d-l Ion Timaru, iar d-l Eftichie Ionescu a vorbit despre cartea pedagogică: „Din problemele localismului educativ”. După masă a avut loc ședința publică, la care a asistat numeros popor, în frunte cu intelectualii locali. După cântarea „Imnului regal”, d-l președinte al cercului, Spiridon Dorneanu, a deschis ședința salutând pe sătenii adunați, cum și pe trimișii „Astrei” din Reghin, d-nii dr. Nicoară și Nicolescu. Cu această ocazie d-sa a vorbit despre importanța culturală a cercurilor învățătoarești, îndemnând poporul la ascultare și liniște. Au urmat câteva coruri executate admirabil de elevii școlii, sub conducerea d-lui Ionescu. S-au recitat apoi cu frumoasă dicțiune poezii pentru popor, pregătite de toți învățătorii școlii. Domnii dr. Nicoară și Nicolescu au rostit două însuflețite cuvântări, îndemnând poporul la cumpătare și cruțarea sănătății, Apoi d-l Aurel Alexandru, învățător în Filea, și-a dezvoltat instructiva d-sale conferință, vorbind despre „Datoriile cetățenești”. Cu această ocazie, destoinicul președinte al acestui cerc, d-l Dorneanu, a adus mulțumiri d-lui dr. Eugen Nicoară și d-lui Emil Dandea, pentru cărțile donate bibliotecii școlare.

Gazeta Mureșului, III, nr. 15–16, 16 aprilie 1933, pag. 10.

Din prag

Pornim la drum cu această gazetă pentru a ne afirma credința neclintită în puterea unui ideal, în porunca unei acțiuni și în legitimitatea unei meniri. Suntem tineri. Luptăm pentru promovarea unui spirit nou în viața publică, spirit capabil de regenerare, de fapte rodnice și de mândrie națională. Certificatul nostru de existență este munca, titlul nostru ne noblețe va fi fapta, iar mândria noastră va fi gândul nou și acțiunea nouă. Îndrăzneți în cele bine chibzuite, muncitori în cele trebuitoare, ne vom afirma credințele cu curaj, slujind adevărul și năzuința. Suntem

conduși de un optimism profund, crezând cu tărie într-o viață mai luminoasă, mai bună și mai cinstită, vom lupta cu îndârjire pentru realizarea ei, convinși fiind că numai în ea stă fericirea neamului.

Nu suntem condeiași nici unui partid politic, și nu vom sluji ambiția politică a nimănu. Suntem liberi și nepărtinitori! Nutrind un adânc respect și o sinceră iubire pentru politica binefăcătoare, inspirată de la realitățile și trebuințele naționale, pentru politica de luminare sănătoasă și de construcție utilă, o vom saluta totdeauna cu entuziasm, ori de cine ar fi săvârșită. Suntem adepții ei. O mărturisim deschis. Dar sprijinul și omagiul ce această gazetă va aduce politicii, nu va fi niciodată fals și mincinos. De asemeni, nu va însemna laudă rușinoasă și nedreaptă. Facem deosebire între politica cinstită și între politicianismul nemernic. Ne plecăm smeriți în fața celei dintâi, iar pentru cel de al doilea, vom avea totdeauna dispreț și ură cumplită.

Cea dintâi politică pe care o vom sprijini cu tot entuziasmul și cu toate puterile noastre va fi politica pusă în slujba revendicărilor țărănești. Țărănimea noastră trăiește în sărăcie și întuneric. E o constatare care se impune tuturor. E încătușată într-o mentalitate păgubitoare și într-o tradiție opritoare de progres. Crezând că statul nu se poate sprijini decât pe o țărănime puternică și luminată, disciplinată și capabilă de progres, sănătoasă și pricepută, vom lupta cu îndârjire pentru acest îndepărtat ideal. În sufletul țărănimii române trebuie sădit spiritul înțelegerii largi, spiritul înțelegerii reale. Reformele și inovațiile economice și sociale n-au dat toate rezultatele așteptate, iar roadele lor sunt inferioare și de puțină utilitate. Aceasta dovedește că textele legilor când sunt aplicate fără spiritul lor inițial și fără atmosferă potrivită realizărilor integrale sunt insuficiente și sterpe.

Vom lupta fără șovăire pentru împlinirea acestor lacune structurale din clădirea statului român. Vrem ca reformele să fie o realitate, vrem ca ele să se aplice și să se înțeleagă cinstit! Vom scrie cu îndrăzneală și sinceritate. Aceasta va fi caracteristica scrisului nostru. Am practicat această manieră și la alte ziare și reviste, unde am avut cinstea să colaborăm. Vom face-o cu atât mai mult în propria noastră gazetă. Cititorii ne vor găsi totdeauna prezenți pe linia acestor năzuințe.

Credința, I, nr. 1, 16 aprilie 1933, pag. 1–2.

Unirea Basarabiei

Provincia dezrobită acum 15 ani din ghearele Rusiei vrăjmașe, și-a sărbătorit Dumineca trecută, în cadrul unei mărețe sărbătoriri, bucuria revenirii la Patria Mamă.

În capitala României Mari, ca și în capitala provinciei de peste Prut, fii străluciți ai Basarabiei, alături de guvernul și Regele țării, au mulțumit Dumnezeului protector pentru zdrobirea cătușelor purtate 106 de ani, afirmând în același timp voință neclintită pentru unirea veșnică. Răpită la 1812 de Rusia hrăpăreață, iubita noastră Basarabie a purtat lanțurile robiei în cea mai cumplită deznădejde și umilință.

Libertățile naționale au fost îngenuncheate, limba persecutată, obiceiurile batjocorite. Un întunec dezonorant plutea asupra acestei provincii. Graiul românesc fusese alungat până și din biserici, iar în sfintele lăcașuri de închinare, ruga românească trebuia să se împletească în cuvinte rusești.

Cărturarii cu vază ai acestei provincii rupte din trupul Moldovei, trebuiau să fugă în România liberă, lăsând în mâinile dușmanului averile și moșiile lor, pentru a-și putea realiza năzuința unui ideal cultural românesc. Astfel, Basarabia a vorbit în vâltoarea vieții românești independente, prin mintea genialului erudit Bogdan Petriceicu Hașdeu, prin condeii de mușcător fabulist al lui Alexandru Donici, și mai apoi prin condeii îndrumători al lui Constantin Stere. În conjunctura politică a anilor dinainte de război, când Rusia părea atât de puternică, Basarabia se socotea pe veci înghițită. Dar a vrut Dumnezeu ca domnia tiranilor să se prăbușească, iar Basarabia noastră, deși atât de grav rănită, să se întoarcă liberă la sânul României.

Au trecut de atunci 15 ani. Dușmanul n-a uitat și n-a iertat această dezrobire, iar ura lui o pândește mereu. Dar neîmpăcata lui vrăjmășie se va izbi întotdeauna de pieptul de oțel al României Mari, Basarabia e noastră, va rămâne a noastră, căci Basarabia e românească.

*Credința, I, nr. 1, 16 aprilie 1933, pag. 4.
Semnat Victor Lucrețiu*

Dr. Alexandru Ceușianu

(Rânduri pentru tineret ...)

Domnul dr. Alexandru Ceușianu părăsește Reghinul pentru a se stabili la Cluj. Înainte de plecare, acricii și admiratorii D. Sale din localitate l-au sărbătorit printr-un fastuos banchet. Din mulțimea laudelor aduse celui sărbătorit, și din mulțimea aprecierilor făcute cu această ocazie, noi vom desprinde numai două, splendide exemple, de tânără ascensiune biruitoare și de muncă încordată. D-l dr. Al. Ceușianu, deși încă tânăr, totuși a ajuns la situații fruntașe dorite de mulți și năzuite de mulți. Deputat pentru a doua oară, membru în comisia Camerei pentru problemele externe, fost președinte al Comisiei interimare din Reghin, președinte de mai mulți ani a Societății meseriașilor români din Reghin, membru în comitetele de conducere a mai multor instituții economice și culturale; colaborator al celor mai de frunte publicații ale scrisului românesc contemporan: „Azi”, „Gândirea”, „Societatea de mâine”, „Țara Bârsei”, „Patria” etc. D-l dr. Al. Ceușianu cuprinde astăzi în viața publică a acestui ținut un loc de onoare, având un nume cunoscut tuturor.

Ziarul „Credința” se asociază cu entuziasm la sărbătorirea D. Sale, urându-i tot mai strălucitoare triumfuri...

Aminteam la începutul acestui articol de două caracteristici în activitatea d-lui dr. Al. Ceușianu: de urcușul repede al tinereții și de munca ducătoare la succes. Într-adevăr, Domnia Sa, deși tânăr, a intrat cu curaj în viața socială a Reghinului, izbutind, împreună cu ceilalți tineri energici, să croiască un ritm nou și o îndrumare nouă vieții românești de aici. D-l dr. Al. Ceușianu a cutezat să treacă la luptă deschisă, a cutezat să ia inițiative, să lupte pentru ele, să le realizeze, și astfel d-l dr. Alexandru Ceușianu a izbutit să învingă! Acesta e primul exemplu. Exemplul curajului, al stăruinței, al îndrăznelii, exemplul luptei și al triumfului. Domnul dr. Al. Ceușianu e un exemplu vibrant pentru tineret și cărările lui.

Dar tineretul trebuie să vadă, să cunoască și să simtă și al doilea exemplu din viața d-lui dr. Al. Ceușianu: exemplul muncii, al hărniciei, al culturii temeinice și al pregătirii serioase. Tineretul trebuie să înțeleagă că ușorul și inerentul entuziasm al vârstei tinere, entuziasmul superficial și sterp, entuziasmul care nu e alimentat de o profundă și temeinică cunoaștere a fondului, structurii și năzuinței domeniului în care vrea să activeze, entuziasmul lipsit de tăria convingerii lăuntrice, produs al unor ambiții frivole și venale, acest entuziasm nu-i dă dreptul să pretindă, nu-i dă dreptul să critice, și, mai ales, nu-i dă dreptul să se grăbească!

Domnul dr. Al. Ceușianu a creat, după mărturisirile d-lui director Alex. Moldovan, în cuvântarea rostită la banchet, „o atmosferă nouă în acest oraș, un ritm mai vioi și mai harnic”. Dar acest ritm, ne-a spus d-l dr. Eugen Nicoară, a fost produs de „minteă ageră, pregătirea temeinică și voința de fier” a celui sărbătorit.

Apreciind cu multă simpatie eforturile de pătrundere în viața societății, cu rol activ, a tineretului nostru, ne înscriem pentru o aspră selecție după criterii de inteligență, talent, cultură, voință, moralitate și putere de jertfă și de muncă. Numai cei care vor trece prin furcile caudine ale acestei selecții, numai aceia vor triumfa. Un simplu „index” universitar, un nepotism fanfaron ori o imbecilă educație de cafea, nu sunt titluri pentru situațiile ce trebuiesc câștigate prin merit, pregătire și muncă.

D-l dr. Alexandru Ceușianu a intrat în luptă în numele unor drepturi cerebrale, și de aceea domnia lui e un învingător.

Tineret! învață și imită!

*Credința, I, nr. 2, 1 mai 1933, pag. 3.
Semnat Victor Lucrețiu.*

Săptămâna cărții

Încetățenirea unei datini culturale în viața publică a unui neam, ajuns târziu în epoca unei culturi de aleasă intelectualitate, întâmpină fără cruțare tot noianul dificultăților caracteristice fiecărui început. Sunt câțiva ani de când Ministerul Instrucțiunii Publice și al Artelor, alături de cele mai strălucite societăți culturale din țară, stăruie cu hărnicie pentru stabilirea unei săptămâni anuale închinată cărții. Rostul acestei săptămâni ar fi să adune în jurul ei toată dragostea și tot interesul pentru carte, pătrunzând în conștiința publicului ca o săptămână de luminoasă prețuire a cărții românești.

Încercarea, atât de laudabilă și de necesară, n-a găsit însă pretutindeni bunăvoința așteptată, n-a cucerit toată simpatia și tot interesul cuvenit, rămânând astfel numai o nobilă năzuință. Inițiatorii nu s-au lăsat speriați de greutatea luptei, și acum având în fruntea lor pe luminatul profesor Dimitrie Gusti, Ministrul Instrucțiunii Publice și al Artelor, organizează în ultima săptămână a lunii mai cu multă pricepere și entuziasm cea mai frumoasă săptămână a cărții românești.

Cu această ocazie se va ține la 20 mai un Congres la București, la care vor lua parte toți acei care au un cuvânt de spus în legătură cu problema cărții: scriitori, cititori editori, tipografi, librari etc. Dezbaterile acestui Congres, care va hotărî o îndrumare nouă cărții românești, vor fi deschise sub președinția ocrotitoare a M.S. Regelui Carol II. Se vor organiza în această săptămână expoziții de cărți prețioase,

vechi și noi, concursuri de împodobire a vitrinelor pentru cărți, cuvântări rostite de bărbați competenți asupra dezvoltării cărții, înființări de biblioteci, articole de gazetă pentru preamărirea cărții, creându-se astfel o atmosferă de iubire și interes pentru cartea românească. Editurile din București, dorind a fi cât mai credincioase acestui nobil scop cultural, au încuviințat tuturor librarilor din țară ca toate vânzările de cărți efectuate între 20 și 27 mai să se bucure de un rabat general de 20%.

Gazeta „Credința”, asociindu-se la această serbare a cărții, însemnează prin acest articol câteva rânduri de omagiu pentru cartea românească, îndemnând pe cetitorii noștri să prețuiască după cuviință frumoasa inițiativă pentru cinstirea cărții.

În crearea și dezvoltarea unei culturi, rolul cel mai însemnat aparține cărții, ca fiind cea mai de seamă răspânditoare a luminii.

Prin intermediul cărții, mințile luminate împrăștie peste veacuri comoara lor de înțelepciune, întreținând astfel în dezvoltarea vieții omenești o continuitate de ordin sufletesc, care îndeamnă lumea la veșnică creație și progres. Pe deasupra tuturor vicisitudinilor cauzate de zbuluciumul evoluției sociale, rămâne ca o santinelă neînfricată a bunurilor culturale cartea, menită să asigure tuturor posibilitatea cunoașterii îndepărtatului trecut și a tuturor posibilităților de viață.

La începutul oricărei mișcări sortite să însenineze în viața omenirii val și veac nou, cartea a fost întâiul drapel ridicat cu îndrăzneală pentru a agita și pregăti lupta prefacerilor înnoitoare.

Legată de viața intimă a fiecărui ins, cartea a fost totdeauna prietenul cel mai drag, singurul sincer și mai ales folositor, aducând fiecăruia un strop de mângâiere, de liniște și de iluzie.

Totuși, acest strălucit element cultural, din pricina ignoranței și a nepăsării, este adeseori neglijat și nedreptățit. O spun aceasta cu atât mai mult pentru neamul românesc, fiindcă în cultura noastră chestiunea cărții a rămas și astăzi una dintre cele mai discutate și mai dureroase. Nu se citește și cartea nu se bucură de cinstirea cuvenită. Cartea e privită cu indiferență și de multe ori cu vrăjmășie. Din cauza lipsei unei mase numeroase de cititori, cărțile românești se tipăresc într-un număr mic de exemplare, cu ediții rare și cu prețuri mari. Ceea ce contribuie mai mult la această scumpete de cărți este această lipsă de cititori care împiedecă orice editură de a tipări o carte în multe mii de exemplare, coborând astfel prețul și făcând cartea accesibilă și celor mai săraci dintre cititori.

Revenind la organizarea acestei săptămâni a cărții, credem că și în lumea satelor s-ar putea face unele expoziții de cărți românești, arătându-se astfel țăranilor o expoziție a culturii, care să cuprindă cărțile bibliotecilor școlare și sătești, colecții de reviste și ziare, creând astfel și la sate îndemnul pentru prețuirea, cunoașterea, cumpărarea cărții noastre.

Dincolo de teama unui inventar cu prețuri și cu rubrici înregistrate în mod oficial, conducătorii bibliotecilor de la sate trebuie să aibă în vedere importanța covârșitoare pe care o are o bibliotecă bine înjghebată, înnoită și cercetată în viața

unui sat, care trebuie să vadă în biblioteca satului locul unde cartea i se oferă cu drag și nu cu amenințări de strașnică amendă pentru ușoare neglijențe. Să se strice cărțile – când nu se poate altfel – dar să se citească și să nu rămână netăiate în rafturile prăfuite ale bibliotecilor împodobite cu lacăt!

Credința, I, nr. 3, 16 mai 1933, pag.1–2.

Lăduța cu cărți. Rânduri pentru ziua cărții

Poate mulți dintre cititorii noștri zăbind acest titlu, se vor gândi pe neașteptate la „lăduța minunată” din poveste. Acea vestită lădiță care nu conținea în ea decât un bilet mărunț, a ajutat unui gospodar să-și refacă din nou gospodăria cumplit zdruncinată. Lăduța din fruntea acestui articol e ceva mai mare, cuprinde câteva teancuri de cărți și poartă pe ea scris cu vopseală albă numele stăpânului ei: Victor Pășcan, din comuna Deda, jud. Mureș. Această „lăduța cu cărți” l-a ajutat de Victor Pășcan să-și schimbe și să-și refacă sufletul bântuit de o tinerețe năvălășă. A închis-o și a deschis-o de multe ori scoțând cărți și așezându-le la loc, iar din când în când o dăruia cu câte o carte nouă. În acele ocazii lăduța se simțea foarte fericită și lăuda cu mândrie pe stăpânul ei, bucuros și el de o nouă carte.

Au trecut ani de când lăduța a început să îmbrățișeze cărțile, iar ele abia mai pot încăpea în cuprinsul prea strâmt pentru paginile lor numeroase. Cel care le-a cetit, le-a împrumutat și la alții, a cetit și el din împrumut, iar astăzi se simte fericit că înțelege viața și faptele ei mai adânc și mai departe, poate judeca mai drept și mai înțelegător. Nu se mai duce la cârciumă, nu mai înjură, e cinstit și îndatoritor cu semenii lui. Sufletul lui e liniștit și dorințele virtuozitate, îndură greul vieții fără să se răzvrătească și fără să blesteme în neștiință. E sărac, dar pașnic și luminat. E sărac, dar totuși în lăduța lui sunt ascunse comori care nu se găsesc la mulți „domni” cu școală mare. Iată câteva din comorile neprețuite ale lui Victor Pășcan: Ion, roman de Liviu Rebreanu, Voica, roman de H. Sthal, Întunecare, roman de Cezar Petrescu, Închisorile mele, de Ion Slavici, Dor nestins și Țara mea, de Regina Maria, Amintiri din copilărie, de Ion Creangă, Viețile sfinților, de Sadoveanu-Pătrășcanu, Ana Karenina, de Lev Tolstoi, Eu și amanta lui, de Marcel Prevost, Sifilisul și Nu fumați, de dr. Eugen Nicoară, Constituția, Organizația de Stat, Dicționar pentru cuvinte, Higiena soldatului, și multe altele.

Toate cele înșirate până aici sunt cărți frumoase, pline de lumină și de înțelepciune, scrise de scriitori însemnați, români și străini. Alături de aceste cărți prețioase am mai găsit în „lăduța cu cărți” a lui Victor Pășcan, șiraguri anuale de gazete. „Libertatea”, „Foaia Noastră”, „Astra” și „Foaia Poporului”.

Iată un țăran care citește și are dragoste pentru cărți. Credem că la fel ca Victor Pășcan mai sunt țărani luminați prin satele noastre. Iată un țăran care citește și are dragoste pentru cărți. Cei care mai au „lăduțe cu cărți” să ne scrie să mergem să le vedem. Iar cei cărora le-a plăcut felul cum trăiește Victor Pășcan, să nu uite că la această cinste a ajuns numai cu ajutorul „lăduței cu cărți”.

*Credința, I, nr. 3, 16 mai 1933, pag. 6.
Semnat: Victor Lucrețiu.*

10 Mai

Impresionanta serbare populară din comuna Deda. Participă –Societăți culturale: „Astra”, „Tinerimea Română”, „Corul Românesc”, Ziarul „Credința”, „Cercul învățătoresc Deda” și Școlile primare din șapte comune.

Cuvântările rostite:

Înălțătoarea sărbătoare națională de la 10 Mai, prilej de privire mândră peste trecutul neamului românesc, a fost sărbătorită în acest an de către toate societățile culturale din Reghin, într-o strânsă colaborare, în frunțașă comună Deda. Cu această ocazie, satele din jur: Filea, Pietriș, Dumbrava, Maiorești, Bistra, Răstolița, Morăreni, etc., au participat cu un impresionant număr de țărani, în frunte cu intelectualii și cu școlile primare, alcătuind o impresionantă adunare populară. Serbarea s-a desfășurat la câmp, într-o frumoasă vale înverzită, unde oaspeții de la Reghin au fost primiți cu muzică, steaguri și nesfârșite urale de bucurie.

Steagurile tricolore fâlfâiau în tremurarea ușoară a vântului de primăvară, împletindu-și adierile cu freamătul vocilor tinere ale școlarilor entuziaști, iar tinerimea îmbrăcată în splendide haine de sărbătoare, contribuia prin impetuoasa ei participare la crearea unei atmosfere de o înaltă mândrie românească, de curaj și de neclintită încredere în puterile și viitorul neamului românesc.

Țărănimea din comuna Deda și din comunele învecinate, a știut prin demnitatea și entuziasmul manifestat cu această ocazie, să arate toate profundele însușiri ale nobleței românești. Neuitate vor rămâne ceasurile petrecute la această serbare de măreață afirmare a patriotismului românesc, pentru toți acei care au participat la această adunare populară. Serbarea s-a deschis prin Imnul Regal cântat de Corul Tinerimii din comuna Deda sub priceputa conducere a d-lui profesor Eftichie Ionescu. A urmat apoi admirabila cuvântare a preotului local Mihail Grecu, care urând bun sosit oaspeților de la Reghin, a rostit un imn de slavă pentru glia strămoșească, a cărei apărare e cea dintâi datorie a neamului românesc. În aplauzele mulțimii a luat după aceea cuvântul d-l dr. Eugen Nicoară, președintele

despărțământului Reghin al „Astrii”. Cunoscutul fruntaș al acestui ținut, într-o însuflețită și impresionantă cuvântare a arătat importanța istorică a zilei de 10 Mai, evidențiind primejdia națională provocată de tendințele revizionismului vrăjmaș. Desprindem din cuvântarea d-sale un scurt fragment: „Astra Culturală” ne-a chemat și pe noi, pe toți de pe Mureșul cu apa dulce, pe țărani și cărturari, pe mici și mari, ne-a întrunit „la mijloc de codru des” să unim rugăciunile noastre, flacăra dragostei noastre de Neam și Țară, cu credința strămoșilor noștri și cu jertfa acelora care au suferit lanțuri și gloanțe pentru credință, pentru limbă și pentru neam.

— Vă întreb pe toți: Ce vroiți? De unde veniți? Unde mergeți?

O! Dacă doriți să dați răspunsul plin de adevăr, aplecați urechea pe aceste gropi care ne împrejmuiesc și care ascund în sânul lor, lin și cald, osemintele strămoșilor noștri, și ei, de acolo, ne vor spune ce trebuie să voim astăzi când în lumea întregă se trag clopotele în dungă pentru prohodul hotarelor noastre întregite.

Ștefan cel Mare și Sfânt de la Putna, capul lui Mihai Viteazul de la Mănăstirea Dealul și corpul lui de lângă Turda, apoi Horea, Cloșca și Crișan, cu oasele frânte de roata de la Alba Iulia, ne șoptesc că nu voiesc să mai fie despărțiți de trupul întreg a pământului strămoșesc, unde trăiesc astăzi urmașii lor din Regat, Ardeal, Bucovina și Basarabia.

După cuvântarea d-lui dr. E. Nicoară, au urmat câteva recitări patriotice executate de elevii școlilor primare din comunele Bistra, Filea și Deda, precum și frumoase coruri cu cântece naționale. D-l Aurel Popp, directorul Gimnaziului „Petru Maior” din Reghin, luând apoi cuvântul, confirmând în vorbirea d-sale adevărurile susținute de antevorbitori, a legăturii puternice dintre poporul românesc și glia străbună, a dezvoltat un alt adevăr, respectarea căruia ajută la întărirea națională, și anume: obligația tuturor de a asculta de conducători și de a respecta ideea de autoritate, fiindcă numai așa ne vom putea asigura stăpânirea integrală a pământului patriei, așa cum este astăzi.

După cuvântarea d-lui Aurel Popp, „Corul Românesc” din Reghin, care s-a deplasat cu toți membrii împreună cu președintele, d-l Alex. Moldovan, a executat cu deosebită măiestrie „Cântecul Gintei Latine”, precum și alte câteva cântece naționale.

D-l Spiridon Dorneanu, directorul Școlii Primare din Deda și președinte al cercului cultural învățătoresc, a vorbit sătenilor despre datoria națională a iubirii de patrie.

În numele Societății „Tinerimea Română din Reghin și jur” vorbește d-l Vasile Netea, care într-o emoționată cuvântare, arată imperioasa datorie a generației tinere de a se înarma sufletește cu tăria patriotismului păstrător de biruințe și de moșie strămoșească. „Steagul românesc să fâlfâie de-a pururi de la Nistru până la Tisa, iar neamul românesc să prospere mândru din veac în veac, pe căile vitejiei și ale dreptății! Suntem un popor pașnic, dar vom fi viforul cel mai năprasnic când va trebui să ne apărăm hotarele străbune. În fața istoriei, generația

tână ră își ia angajamentul solemn de a păstra cu strălucire patrimoniul glorios al marilor noștri înaintași. Dușmanii se vor izbi totdeauna de voința neînfricată a inimilor noastre, apărându-ne țara conduși de pilda eroilor care au scris cu litere de sânge paginile istoriei românești”.

În numele studențimii, d-l Iuliu Șerbănuțiu a recitat cu mult suflet poezia „Ardealul” de Mircea Rădulescu.

În numele ziarului „Credința” vorbește d-l Em. I. Cocoș, din a cărui cuvântare cităm finalul atât de elocvent prin tăria credinței afirmate.

„Nu trebuie să ne speriem de un nou război! Nu trebuie să ne fie frică că va veni cineva să răpească o singură palmă de loc din scumpul pământ al Țării noastre! „Nu! Nu ne este frică! Brațele și piepturile noastre de oțel vor ști apăra oricând această sfântă glie!”

„Noi trebuie să grijim ca în sufletele noastre să rămână veșnic trează iubirea și credința în Dumnezeu, Neam și Țară, iar aceluia care vrem să ne subjuge și să ne facă iar robi le amintim versurile poetului I. Nenițescu:”

*„Nu vrem să închinăm popoare;
Sub mândrul sceptru românesc;
Ci să trăim din viața noastră
Și dreptul nostru strămoșesc.
Nici la răpiri ne zboare gândul
Dar vai aceluia ce-a-ndrăzni
Știrbiri moșiei a ne face!...
El cu viața va plăti”.*

După sfârșirea cuvântărilor, au urmat apoi mai multe coruri și dansuri naționale, conduse cu multă pricepere de domni învătători Lebădă (Pietriș), Alexandrescu (Filea), Ionescu (Deda), Timar și Pășcan (Deda-Bistra) și de doamnele și domnișoarele înv. Ecaterina Dorneanu, Didina Pantalon, Ana Alexandrescu, Emilia Lebădă și Aurelia Cengher.

Serbarea s-a încheiat prin cuvântarea primarului Ioan Vancu, care în numele comunei a mulțumit distinșilor oaspeți.

Cu ocazia acestei serbări, Președintele Despărțământului Reghin al „Astri” a premiat recitățile școlărilor, dansurile și costumele naționale cu inscripțiile tricolore pe care scrie „Credință, Neam și Țară”, precum și mai multe sute de cărți.

A urmat o frumoasă petrecere câmpenească, la care s-au veselit toți participanții acestei serbări.

*Credința, anul I, nr. 3, 16 mai 1933, p. 3.
Semnat Reporter.*

Generația antirevizionistă

S-a purtat în România și se poartă încă – o lungă și interesantă discuție asupra rațiunii și structurii sufletești a tinerei generații. Cu ocazia acestei discuții s-au formulat și unele atacuri asupra vechilor generații, acuzându-le de un exagerat import de ideologii și năzuințe străine, incapabile de a se încadra în viața organică a neamului românesc. Desigur, unele atacuri sunt pornite dintr-o justă constatare a unor realizări și porniri păgubitoare dezvoltării firești și necesare a „urmașilor Romei”. Dar iarăși nu putem nega caracterul exagerat a multor principii afirmate de protagoniștii acestei discuții, dintre care multe au căzut tocmai în păcatul pe care îl condamnău cu atâta vehemență doctrinarii adolescenți. O cât de superficială cercetare a maldărului de reviste și de ziare în care e cuprins tot zbuluciumul acestei discuții, ne va arăta că o însemnată parte din izvoarele ideologiilor pe care le propovăduiește noua generație, se găsesc tocmai în culturi și patrimonii intelectuale exotice. Desigur, e frumos și onorabil din partea unui tânăr să expună și să creadă cu ușurință în virtutea ideologiilor practicate de Maurras, Barsé sau Keyserling, ca și de a lui Benda sau Valery, dar cu aceste izvoare tânăra generație nu schimbă deloc procesul intrinsec al dezvoltării noastre naționale, ci pur și simplu evoluează într-un sens, poate mai larg și mai adânc, obișnuitul împrumut de la culturile și civilizațiile străine. Iată de ce obiectivul firesc al acestei generații, de împrăștiere organică, a organizării lăuntrice vieții de stat român, și de așezare temeinică a unei noi constituții și morfologii de ordin etnic, prin mijloacele și ideologiile afirmate până acum, nu va putea fi realizat, și deci un progres adevărat nu se va putea dezvolta. Aceasta nu fiindcă mentalitatea tinerei generații ar fi incoerentă, sau fiindcă puterile ei ar fi prea slabe, ci fiindcă principiul ei diriguitor nu este într-adevăr nou, și nu este clădit pe o bază de autentic și neînduplecat naționalism.

Naționalismul trebuie să fie axa intimă și statornică a propășirii românești, fiindcă numai printr-un naționalism dus până la exces, se pot dezvolta puterile ascunse și trainice ale neamului nostru.

Întâia etapă a naționalismului român trebuie să fie, pentru multă vreme încă, întărirea și securitatea granițelor noastre etnice. Numai în limitele unui stat întins până la ultima fibră a simțirii și existenței românești, neamul nostru va putea viețui și progresa în conformitate cu idealurile sale etnice și civilizatorii.

Ori, în noua dezvoltare a politicii internaționale tocmai actualele granițe ale statului român sunt atacate și negate. Presupunând, ceea ce desigur nu se va întâmpla, că aceste granițe s-ar revizui în defavoarea noastră, întreb pe toți protagoniștii tinerei generații în ce fel s-ar putea realiza atunci noua alcătuire de stat pentru care ei militează și dacă această alcătuire, odată realizată, ar fi

într-adevăr maximum de putere și de progres pentru care se opintește din răspuțeri neamul românesc!

În fața acestei probleme de arzătoare actualitate și de nedezmățit interes, tânăra generație nu poate avea decât un drum, un țel și o obligație; o dărză și permanentă atitudine împotriva revizionismului, urmată de o acțiune sistematică și intensă pentru întărirea prin cultură și civilizație a statului român, și mai ales de o acțiune de luminare și de românizare dreaptă a ținuturilor primejduite în provinciile alipite.

Să nu se uite că în afară de dreptul nostru istoric, trebuie să mai prezentăm în fața lumii și un progres civilizator, pentru a reteza astfel dușmanilor noștri orice posibilitate de ponegrire și orice pretenție.

Idealul strămoșilor noștri s-a transformat într-un patrimoniu național – unirea tuturor Românilor, iar consolidarea și asigurarea acestui patrimoniu trebuie s-o facă tânăra generație, a cărei atitudine în fața politicei mondiale trebuie să fie hotărât antirevizionistă. Tânăra generație trebuie să se afirme și să se realizeze ca o generație antirevizionistă.

Credința, I, nr. 4, 16 mai 1933, pag. 2.

Credința tineretului

Rândurile de față au fost provocate de unele discuții și de o anumită atitudine în privința străduințelor ce le face tânăra generație din acest ținut, pentru a putea pătrunde în viața socială ca un val de oameni noi, ivindu-se în fruntea unor anumite inițiative și alăturându-se unor acțiuni cu caracter general pornite de înaintași.

Clocotul sufletesc al acestei generații și mai ales atitudinile ei – socotite îndrăznețe – față de oameni și evenimente, sunt foarte puțin înțelese și deci puțin judecate drept.

Mulți văd în neastâmpărul acestei generații și în fierbintea ei dorință de activare, o lipsă de bună-cuviință, o accentuată sfortare pentru a depăși anumite discipline. O pornire spre răzvrătire.

Alții, – și aceștia sunt cei mai nedrepti, – acceptă cu oarecare generoasă îngăduință tributul de muncă al proaspetelor energii, le oferă chiar iluzia unei sincere îndrumări, dar în același timp veghează cu strășnicie ca activitatea tinerei generații să fie înfățișată în mod anonim, când nu poate fi trecută pe seama unui nume impus.

Din ambele feluri de înțelegere rezultă evidența nedreptate ce se face tinerei generații.

O excepție onorabilă, și căreia tânăra generație îi poartă o caldă recunoștință, o face Despărțământul local al „Astrei”, care a adunat în jurul său un grup de tineri entuziaști, dându-le posibilitatea să activeze sub o înțeleaptă conducere.

Se trece cu vederea peste unele considerații și constatări făcute în albia realităților de după război, și nu se cercetează valul noilor orientări și noilor posibilități de orientare.

Războiul a influențat profund trei generații: una pe care a îngropat-o definitiv, alta pe care a consumat-o până la epuizare, și a treia al cărei suflet s-a împletit din antagonismele crepusculului antebelic și aurorei post-belice. Aceasta e generația cu o orientare șovăielnică, cu o structură sufletească imprecisă și cu un ideal confuz. Ea nu poate îmbrățișa cu entuziasm și cu vigoare, drumul noilor doctrine, fiindcă sufletul ei a fost frânt de dezlegările războiului.

În această arenă și cu această conjunctură apare în viață tânăra generație.

Care va fi structura ei intelectuală, care va fi atitudinea ei socială și care va fi idealul ei?

Ca structură va prezenta caracterul înnoirilor spirituale europene, grefate pe sensibilitatea ancestralului românesc și pe un fond de solid naționalism. Atitudinea ei va fi una de afirmare grabnică, fiindcă se vede precis ușurința cu care se vor consuma în viitor noile generații, din cauza dezvoltării culturii și civilizației umane. Idealul ei va fi limpezirea actualei configurații sociale, aruncarea peste bord a marasmului contemporan și crearea unei atmosfere potrivite unui progres temeinic, hotărât și rezistent.

Acestea sunt vederile ei în fața vieții.

Iată deci că avânturile, năzuințele și ambițiile tinerei generații, nu sunt nicidecum produsul unei efemere vanități, ci pur și simplu implacabila chemare a vieții și concluzia logică a unei dezvoltări umane. Vibrează în ea chemările idealului, ale muncii, ale construcției.

Lupta ei e o obligație și o datorie. În numele acestei obligații și datorii ea își afirmă dreptul la muncă, la identificare și la ascensiune!

*Credința, I, nr. 5, 15 iunie 1933, pag. 2.
Semnat Victor Lucrețiu.*

Biblioteca Românească „Astra” Deschidere

Conduși de neastâmpărul chemărilor creatoare, din puterea și îndemnul cărora am înființat acum un an societatea culturală „Tinerimea Română din Reghin și jur” și am întemeiat acum două luni ziarul „Credința”, ne prezentăm astăzi în fața ținutului mureșan cu o nouă faptă, cu o nouă biruință.

De acum înainte va funcționa în acest oraș, pentru trebuința orășenilor și a intelectualilor din jur, o bibliotecă românească de împrumut.

Încleștați cu dârzenie în lupta pentru răspândirea și propovăduirea culturii și civilizației românești, am crezut că înființarea unei biblioteci publice, în aceste vremuri de năprasnică criză, e o necesitate și o datorie. De aceea, cu concursul generos al „Astrei” Reghin, al „Casei Școalelor” București, al Gimnaziului Reghin și al „Librăriei Românești”, Reghin, deschidem în ziua de 15 iunie a.c., Biblioteca Românească de împrumut „Astra” din Reghin.

Citirea cărților e împiedecată astăzi de enormele prețuri cu care sunt etichetate, și, astfel, cititul, cel mai puternic și indispensabil izvor al culturii, e într-o întristătoare decadentă. Lumea citește puțin și adeseori, în afară de jurnal, nimic. Prin această pasivitate păgubitoare, omul e ferit de contactul înviorător cu viața demnă, frumoasă și nouă din cărțile bune. E ferit de zbuciumul contagios al năzuitorilor spre vremuri mai limpezi și oameni mai vrednici, rămânând închis în obișnuitele și egoistele sale credințe. Fără studiul cărții, fără citirea îndelungă și pricepută, sufletul nu se primenește, mintea se încordează puțin, simțirea vibrează timid, și astfel întreaga individualitate se dezvoltă într-un tipar și într-o atmosferă strâmtă, nedemnă și apăsătoare. Pasiunea pentru lectură trezește în sufletul omenesc clocotul chemărilor înalte, năzuințele luminoase peste efemer și peste egoism, sădind în sufletul cetitorului vârtejul ambițiilor mari, ducător spre culmile cunoștinței și adevărului. Din cărțile înțelepte se pornește freamătul răscolitor al gândurilor, involburarea speranțelor spre ideal, spre lumină.

Omul fără lectură se aseamăna cu copacul fără podoabă. Viețuiește, dar nu pare interesant nimănui, nimeni nu-i caută societatea, fiindcă nimeni nu găsește la el un limbaj plăcut, o expunere limpede a ideilor, o conversație ademenitoare. Sumar, mărginit, sterp. Fără orizonturi, fără adâncime și fără variație. Banal și plictisitor.

Iată de ce credem ca am făcut o faptă bună și românească înființând această bibliotecă. Am adunat în ea cărți de reală trebuință, scrise frumos, interesant, de scriitori și gânditori străluciți, unde fiecare cititor va găsi printre sutele de cărți pe cele scumpe și trebuitoare sufletului său.

Publicăm în altă parte a ziarului regulamentul de funcționare al acestei biblioteci, anunțând aici deschiderea ei.

Credința, I, nr. 5, 15 iunie 1933, pag. 5.

Porunca progresului. Casele culturale

Cine cunoaște câtuși de puțin viața celulelor ce compun corpul omenesc, va fi rămas desigur uimit de felul lor de înmulțire și de dezvoltare.

Din fiecare celulă, după puțin timp, se desprinde una nouă, care-și trăiește mai departe viața ei proprie, dând apoi naștere la alta, și tot așa înainte.

Același lucru se poate vedea și în existența și progresul așezămintelor noastre de necesitate națională. În bezna veacurilor apare ca prim așezământ de îndrumare națională și de ocrotire împotriva prigoanelor vrăjmașe altarul sfințit al chemărilor creștinești, mănăstirea, biserița, chiliuța de închinare, la sânul cărora sufletul românesc a găsit întotdeauna alinare, mângâiere și încurajare. Atâta timp cât sufletul nostru și vremurile prin care am trecut nu ne-au cerut și alte organe și așezăminte de manifestare, biserica a fost suficientă și capabilă să cuprindă și să dezvolte în existența și organizația sa, totalitatea manifestărilor noastre naționale, care se împleteau așa de armonic și așa de perfect cu manifestările de ordin creștinesc.

Dar progresul de ordin cultural, ale cărui trepte neamul românesc le urcă din ce în ce mai repede și mai sigur, a impus bisericii o serie întreagă de obligații și preocupări de ordin școlar, și în fața acestei situații activitatea bisericii a trebuit să se împartă în două. Pe deoparte, trebuia să aibă mereu în strictă veghe păstrarea credinței strămoșești și propășirea ei, iar pe de altă parte, trebuia să se țină în pasul vremii, dând atenție trebuințelor de ordin cultural care se rezumau în crearea, existența și dezvoltarea școlii românești.

Astfel, asemenea celei din corpul omenesc, din celula biserică a început să crească a doua celulă, celula nouă, celula școală.

Când tindele bisericilor au fost insuficiente și incapabile de a mai adăposti și pregăti cu aspra seriozitate didactică generațiile de elevi, școala s-a desfăcut din organizația bisericească, devenind instituție de sine stătătoare.

Prin această desfacere neamul românesc a câștigat un așezământ nou, cu largă putere și știință de a îndruma viața noastră culturală.

Astăzi trăim o vreme în care vedem că din școală se străduiește să ia naștere o celulă nouă, care să fie organul de manifestare a noilor noastre posibilități și trebuințe de ordin cultural-artistic.

Aceste noi posibilități și trebuințe au fost create de progresul științei care a înțeles să slujească cu vrednicie cultura, prin invențiile și perfecționările ei de ordin tehnic. În urma acestui progres au apărut cinematograful, patefonul, radio, setea de spectacole artistice, perfecționarea sporturilor, care au creat o situație nouă ce obligă la găsirea organului capabil să mulțumească posibilitatea lor de dezvoltare și folosință, Școala se dovedește azi insuficientă și incapabilă – ca odinioară biserica – de a face față acestor noi obligații, și astfel porunca progresului impune crearea cât mai neîntârziată a *caselor culturale*. Ele trebuie să devină al treilea așezământ de mare importanță în dezvoltarea neamului nostru. Lor va trebui să se încredințeze educația fizică și estetică a neamului, pentru ca procesul dezvoltării noastre naționale să se petreacă cât mai desăvârșit și mai folositor pentru noi.

Casele culturale vor fi tot atât de folositoare ca și școala și biserica, ajutând cu vrednicie la propășirea rodnică a neamului românesc.

Credința, I, nr. 6, 1 iulie 1933, pag. 1–2.

Fapta frumoasă a unor învățători

În comuna Deda, femeia Anisia Pășcan a lui Dumitru, cu ocazia unei adunări, și-a frânt piciorul. Spaimă, durere, milă. Se întâmplă zilnic sute și mii de asemenea nefericiri, fapte diverse cum li se spune la gazetă, în urma cărora rămân atâția nefericiți. Adeseori întreaga familie îndură lipsuri grozave din pricina unui simplu „fapt divers”. Așa s-ar fi întâmplat și cu nefericita Anisie dacă nu s-ar fi găsit două suflete miloase și generoase, a căror faptă a mișcat inimile celor de față. Învățătorii *Spiridon Dorneanu* și *Eftichie Ionescu*, imediat ce s-a întâmplat nenorocirea au luat inițiativa unei colecte bănești pentru a putea trimite la spital pe nefericita femeie. În fruntea listei s-au înscris ei cu două sute lei. În câteva ore s-au adunat 800 lei, dați de 35 de persoane, iar cu primul tren femeia a fost trimisă la spitalul din Reghin.

Am tipărit acest „fapt divers” pentru a face cunoscut gestul creștinesc al celor doi învățători din Deda, ca și dragostea cu care inițiativa lor a fost îmbrățișată de cei 35 de donatori.

Dacă gestul acestor inimoși creștini ar fi imitat pe o scară mai largă, ar putea fi alinate multe nefericiri, ușurate mai multe poveri și uscate mai multe lacrimi.

Gazeta Mureșului, III, nr. 26, 2 iulie 1933, pag. 4.

Un sfânt al neamului românesc. Mitropolitul Sava Brancovici

În 6 noiembrie se vor comemora la Cluj, cu prilejul serbărilor pentru sfințirea Catedralei ortodoxe, în ședința festivă a Frăției ortodoxe, 250 de ani de la moartea mitropolitului martir, Sava Brancovici.

Până la Șaguna biserica ortodoxă din Ardeal n-a avut un păstor mai iubitor și mai puternic de cum a fost Sava Brancovici. Martirul mitropolit a fost un bărbat impunător, distingându-se printr-o inteligență puternică, o cultură strălucită, cunoscând limbi străine, un caracter loial, și mai ales cu o neînfricăată credință.

Sava Brancovici era descendent din vestita familie a Brâncovenilor, coborâtoare din despoții sârbi, iar membrii familiei sale s-au distins prin aplecare către diplomație și biserică. Astfel, fratele său George a fost un iscusit diplomat în serviciul mai multor stăpâniri, iar unchiul său Longin a fost episcop și mai apoi stareț al mănăstirii Comana.

Înainte de a fi mitropolit, Sava Brancovici, din botez Simion, fusese protopop la Ienopolea, (azi Boroș-Ineu) în ținutul Aradului. Hirotonirea lui ca preot și protopop s-a săvârșit la Târgoviște, prin mitropolitul Ștefan. În 1656, producându-se o vacanță mitropolitană în scaunul ortodox al Ardealului, protopopul Sava Brancovici a fost ales mitropolit.

Alegerea lui a făcut o excelentă impresie atât asupra credincioșilor, cât și asupra prințului stăpânitor, Gheorghe Rákóczy II, care, prin diploma dată cu această ocazie, arată multă simpatie și multă încredere noului mitropolit. Sava Brancovici „*obținu confirmarea și întinderea jurisdicțiunii mitropolitane asupra tuturor bisericilor românești din Transilvania, părțile Ungariei și Banat (Severin) cum nu o avusese înainte nici unul din antecesorii săi*” (V. Mangra). În același timp, fu scos de sub supravegherea superintendentului calvinesc, și toți reprezentanții puterii civile primiră poruncă aspră să-l sprijine și să-l ajute în opera lui. Din această operă, bogată în acțiuni și fecundă în rezultate, vom spicui numai din latura românismului, din care reiese profunda lui dragoste pentru biserica românească. Astfel, în sinodul mitropolitan ținut în Alba Iulia la 1675, din stăruința mitropolitului s-au luat următoarele importante hotărâri:

„*Cuvântul lui Dumnezeu să se vestească în limba noastră, românește ... și care cărți sunt scrise și scoase pe limba românească să se cetească și să se învețe... iar popii care nu se nevoiesc cu românie, ci tot cu sârbie... aceia să se oprească din popie.*”

În același timp, mitropolitul a intervenit la guvernul ardelean, ca acei preoți, care nu-și fac suficient datoria, *să nu fie scutiți de birul și serviciile datorite*

stăpânirii. Astfel Sava Brancovici înțelegea să lupte pentru biserica națională și pentru hărnicia preoților.

Din pricina talentului său diplomatic, foarte apreciat de prinț, în 1667 a fost trimis la Moscova, împreună cu fratele său George, în misiune la țarul Alexie Mihailovici. Aici mitropolitul ardelean a făcut o frumoasă impresie, iar la întoarcere a fost cinstit cu multe daruri și bani pentru biserica sa. În misiuni diplomatice a mai fost trimis și la domnii Moldovei și Munteniei.

Prestigiul și acțiunile sale pentru întărirea bisericii românești deveneau tot mai triumfătoare și mai intense. Munca era harnică și rezultatele rodnice. Biserica prospera, iar mitropolitul strălucea.

De aici încolo începe însă suferința. Dușmanii săi ridicară capul pentru a surpa această viguroasă personalitate și a-i împiedeca opera. Cel mai îndârjit dintre ei era superintendentul calvin, Petru Kovásznay. Acesta determină pe principele Mihail Apafi să retragă diploma semnată de Gheorghe Rákóczy II și de următorii săi, înlocuind-o cu o alta care conținea condiții umiltoare pentru mitropolit și biserica sa. Sava Brancovici rezistă și protestă. Dușmanii săi, printre care se număra și prințul personal, îl acuzară de fraude bănești și de viață imorală. Pentru judecarea lui se institui un județ în 2 iulie 1680, nelegal întocmit, la care mitropolitul fiind bolnav nu putu participa, în care Sava Brancovici fu osândit și destituit din înalta lui funcție. Era nevinovat! Dar „*odată ce era voia Craiului ca vinovăția să existe, se găsiră martori, și soborul își făcu datoria să osândească. Sava un bătrân aproape de moarte fu judecat pentru viață necuvioasă. Ca și pe Iorest, îl supuseră la pedepse înjositoare, bătându-l cu vergi în temnița de la Vinți*” (Iorga). Multe jосnicii căzură apoi peste capul nefericitului mitropolit, și multă lume se supără. Cel mai cătrănit era voievodul muntean, Șerban Vodă, care protesta violent și astfel mitropolitul fu scos din închisoare. De acum încolo începe pribegia lui printre credincioși, amară și dureroasă.

I se oferi din nou scaunul și onorurile de mitropolit cu condiția de a trece la calvinism. Sava Brancovici refuză și suferi mai departe, așa cum va suferi mai târziu și rudenia sa Constantin Brâncoveanul, pentru dreapta credință.

La începutul anului 1683, împăratul Leopold I îi dăruie titlul de Baron. Mitropolitul era pe drumuri. *În Aprilie același an, după mărturia lui Samuil Micu-Klein, Sava Brancovici fu omorât în comuna Ieciu, jud. Mureș, prin tăierea capului.* Sunt și alte versiuni în privința morții lui, dar toate o arată în același an, crudă și amară,

În acest chip s-a sfârșit marele mitropolit Sava Brancovici, care n-a voit să se plece dușmanilor bisericii și neamului.

Pentru chinurile îndurate la Ieci, acest sat s-a botezat sub stăpânirea românească: *Brâncovenești*. Dar, nu știm de ce Ministerul Comunicațiilor a găsit cu cale ca numele gării să fie Delavrancea. Credem că acum, cu ocazia prăznuirii marelui mitropolit, ar fi nimerit să se repare nedreptatea.

Gazeta Mureșului, III, nr. 40, 5 noiembrie 1933, pag. 1.

Un păstor ca din alte vremuri, P.S.S. Episcopul Nicolae Ivan

Sfințirea catedralei ortodoxe de la Cluj a însemnat întâia construcție mare a neamului românesc în pământul dezrobii. Într-o vreme când atâtea inițiative cad în paragină din lipsă de suficientă însuflețire și perseverență, s-a găsit un unchiș care să uimească lumea căzută în marasm, printr-o realizare măreață cu prelungi eouri. Acest unchiș, în cinstea căruia s-au ridicat în ultima săptămână atât de entuziaste laude, e ctitorul catedralei de la Cluj, Episcopul Nicolae Ivan. În numărul trecut al ziarului nostru s-a publicat prin pana redactorului un admirabil comentariu asupra strălucitelor serbări de la Cluj. Revenim acum cu o umilă ofrandă de vorbe neîndemânate, dar pornite din inimă despre acest venerat episcop-păstor, care prin strădania lui de 12 ani a izbutit să dăruiește Ardealului și neamului o atât de mândră bucurie, un atât de minunat lăcaș de închinare. Din lungul șir de prelați care au vegheat la înălțarea bisericii ortodoxe și a sufletului românesc, numele episcopului Nicolae Ivan e însemnat cu pecetea unei neobosite munci, unui neînfrânt elan. Dacă activitatea și caracteristica unei personalități se poate exprima uneori durabil într-o singură frază sintetică, asupra Episcopului Nicolae Ivan vom spune numai atât: Om de largă inițiativă, de dâră perseverență, de necurmată muncă și de înaltă înțelepciune. Între țărâșii de argint ai acestor însușiri s-a desfășurat strălucita activitate a întregii sale vieți. A pornit din josul scăriilor pentru a ajunge la strălucirea treptei celei mai înalte și mai pure. A fost învățător, ziarist, luptător național, slujitor umil al Domnului, iar din 28 septembrie 1921 episcop al reînviatului eparhii a Clujului, Vadului și Feleacului. Din ziua când a fost înscăunat în sfințitul scaun, firul activității sale s-a înfipt dâră și adânc în domeniul înțelenit al înfipturilor românești, afirmându-se ca unul din cei mai harnici și mai pricepuți păstori. Alături de zidirea catedralei, care înseamnă cea mai splendidă realizare a vieții sale, Episcopul Nicolae Ivan a mai înființat o serie de așezăminte menite să ridice viața ortodoxă la culmi nebănuite de înalte. Astfel a înființat la Cluj Academia Teologică ortodoxă, librăria și tipografia eparhială, revista de cultură bisericească „*Renașterea*”, Calendarul eparhial și acum în urmă a inițiat înființarea „*Frăției ortodoxe române*”. Nu mai amintim despre rodnicia sa activitate pe tărâmul strict bisericesc al eparhiei sale: înființări de parohii noi și de protopopiate, sfințiri de biserici, vizitații canonice și alte îndatoriri săvârșite dintr-un înalt spirit românesc și creștinesc. Pentru toată această rodnică activitate, numele episcopului Nicolae Ivan se bucură astăzi de o unanimă cinstită. Bătrânețile sale viguroase sunt înconjurată de un cucernic respect, iar opera lui e însăși temelie de granit a reînviatului episcopii a lui Ștefan cel Mare.

Numele vrednicului păstor să-l rostim cu venerație, după cum cu venerație și recunoștință îl va rosti viitorimea.

Gazeta Mureșului, III, nr. 42, 19 noiembrie 1933, pag. 1.

Petru Maior

Orice popor și orice țară își are oamenii ei mari, care au știut să ridice neamul și țara lor prin munca lor străduitoare și prin jertfa lor de viață.

Popoarele, la rândul lor, s-au cinstit pe ele însele, prin păstrarea amintirii acestor mari bărbați, care prin viața lor servesc pilda ce trebuie să urmeze orice om ce-și iubește neamul, țara și ține la cinstea sa de om creștin și civilizată.

Avem și noi, ca oricare popor, bărbații noștri mari, care strălucesc pe cerul trecutului nostru istoric ca luceferi, și luminează calea urmașilor în veacurile viitoare.

Orice colț a țării noastre ascunde în sânul ei leagănul și mormântul multor bărbați mari și străluciți. Amintirea lor a rămas în veci nemuritoare.

Fericit satul și locul unde au luptat trăind și unde au murit jertfindu-se astfel de bărbați, căci binecuvântarea cerească s-a arătat acolo și mândria sfântă încununează numele acestui loc.

Județul Mureș, mai mult ca oricare altele, se poate mândri, cu drept cuvânt, cu o pleiadă întreagă de figuri strălucite, a căror viață, plină de străduințe mărețe, poate servi exemple luminate astăzi, în mijlocul bezmeticei răsturnări de valori.

În cele ce urmează ne angajăm să evocăm aceste figuri mureșene, după smeritele noastre puteri, arătând iubitorilor de viață pilda ce trebuie să urmăim cu toții iubindu-ne Neamul, Credința și Țara.

* *

*

Începem cu evocarea lui Petru Maior un ciclu de articole asupra personalităților care s-au născut sau au trăit pe pământul acestui județ și care prin acțiunea lor au făcut cinste neamului românesc. Am ținut să deschidem acest ciclu cu Petru Maior, fiindcă numele lui este mai des amintit și mai strâns legat de viața culturală a ținutului mureșan. Sunt două instituții care îi poartă numele: Gimnaziul mixt din Reghin, și școala primară din satul părinților săi, Căpușul de Câmpie. Tot în Reghin mai funcționează un comitet, care se străduiește să adune sumele necesare ridicării unui monument, în piața orașelului care a avut cinstea să-l aibă pe Petru Maior ca protopop. Marele învățat cu care deschidem ciclul „figurilor mureșene” face parte din acei bărbați înflăcărați de la sfârșitul veacului al

XVIII-lea, din a căror minți a izbucnit năvalnic lumina dezrobirii popoarelor. Petru Maior a fost un precursor al unirii noastre culturale și politice. De numele lui se leagă aceea impresionantă mișcare culturală de la sfârșitul veacului pomenit, cunoscută în istorie sub numele de „școala ardeleană”. Dar această școală ardeleană a fost de fapt o mare și îndrăzneată școală românească, a cărei frământare a cuprins în vârtoarea ei întreaga noastră intelectualitate de la începutul veacului al XIX-lea. Din scrierile lui Petru Maior, Gheorghe Șincai și Samuil Micu-Klein a țâșnit lumina care a pătruns în sufletul românilor de pretutindeni, trezindu-i și pregătindu-i pentru acele strălucite evenimente care au dus la realizarea României Mari. Din mărturisirile lui Costache Negruzzi, Alexandru Odobescu, Al. Papiu Ilarian etc., se poate vedea clar marele efect pe care cărțile școlii ardeleni l-au avut în dezvoltarea noastră culturală și națională. Cităm pentru acest caz mărturisirea lui Kogălniceanu în ceea ce privește contribuția lui Petru Maior, la înălțarea neamului românesc: „Petru Maior, de fericită aducere aminte, ca un nou Moise, a deșteptat duhul național, mort de mai mult de un veac; și lui îi datorăm o mare parte a impulsului patriotic ce de atunci s-a pornit în tustrele provincii a vechii Dacii”. Acest luptător providențial este originar din Căpușul de Câmpie, și s-a născut la anul 1755. Dăm acest loc și această dată cu toată rezerva, fiindcă istoricii noștri literari încă nu sunt fixați pe deplin asupra locului și nașterii marelui învățat.

Astfel, d-l Adamescu în „Contribuțiuni la bibliografia românească”, dă ca dată a nașterii lui Petru Maior anul 1760. Dar această dată nu poate fi ușor crezută căci Papiu Ilarian ne spune în monografia sa despre Șincai că acesta plecă împreună cu Petru Maior în 1774 la Roma, trimiși de unchiul acestuia din urmă, mitropolitul Grigore Maior de la Blaj. Dacă am lua ca exactă data pusă de d-l Adamescu, urmează că Petru Maior avea când a plecat la Roma, vârsta de 14 ani, ceea ce greu ne vine să admitem având în vedere că acești tineri erau trimiși la Roma pentru studii superioare. Și apoi mai avem un argument împotriva acestei date pe care noi nu putem să o acceptăm. Biografia lui Petru Maior, în frunte cu d-l G. Bogdan Duică, At. M. Marienescu, A. Densușianu, T. Cipariu etc., afirmă în scrierile lor privitoare la acesta, că a făcut studii secundare la Tg.-Mureș, Cluj și Blaj. Aceste studii n-au putut fi atât de scurte ca să credem că la 14 ani Petru Maior a putut fi trimis la Roma. Rămâne așa dar mai aproape de adevăr data pusă de noi, și care se găsește și în alți istorici, anul 1755, după care în anul plecării la Roma, Petru Maior avea 19 ani, iar Șincai 21.

Mai greu de fixat este locul nașterii sale. Și aici părerile sunt împărțite. Unii susțin că ar fi fost născut în Căpușul de Câmpie, alții afirmă că acolo îi locuiau numai părinții, iar că Petru Maior ar fi născut în altă parte. Se dă ca loc precis Tg.-Mureșul. Dar lipsind în această chestiune o suficientă documentare, noi rămânem pe lângă aceia care susțin că Petru Maior s-a născut în Căpușul de Câmpie. Satul pomenit este așezat la hotarul de vest al județului Mureș, în apropiere de târgușorul Band. Un sat cu ulițe noroioase ca toate satele de câmpie și cu multe case mărunte. Un sat sărac. Nimic în afară de școală care are scris pe

frontispiciu numele lui Petru Maior – nu amintește că în acest sat ar fi trăit copilul care a devenit apoi un atât de strălucit bărbat. Nici măcar o placă comemorativă care să amintească sătenilor că din mijlocul lor a ieșit un mare învățat și un mare român. Deși în această comună mai trăiesc români care se dau drept urmași ai lui Petru Maior, și printre altele vom aminti chiar familia înv. Ștefan Pop, totuși acești urmași parcă au uitat datoria ce o au față de strălucita lor rudenie. Fie aceste rânduri un îndemn! – Fie ca ele să pătrundă în inimile căpușenilor și să-i adune în jurul amintirii lui Petru Maior.

...Precum am văzut mai sus, după studiile secundare, Petru Maior dând dovadă de strălucite aptitudini intelectuale a fost trimis împreună cu marele idealist G. Șincai, la Roma, în anul 1774. Aici marii luminători ai românilor au învățat cinci ani. Dar învățătura lor n-a fost ceea ce aștepta Blajul, învățătura bisericească, ci adăpare îmbelșugată la izvorul latinității noastre. Tinerii români au cercetat cu îndrăzneală și cu stăruință vechile biblioteci ale Romei și acolo, în învechitele documente, ei au descoperit originile glorioase ale unui neam, ai cărui fii uitaseră de mândria străbunilor și gemeau sub sabia cotropitorilor. Din contactul cu puternica noastră latinătate sufletul tinerilor învățăcei trimiși să devie buni catolici, a luat un nou drum, și un ideal îndrăzneț, le-a înflăcărat inimile. Un avânt răscolitor i-a mânat spre alte rosturi decât acele așteptate de vlădicii Blajului. Latinitatea noastră le-a părut acestor tineri atât de evidentă și mai ales atât de necesară, încât și-au închinat întreaga lor viață pentru dovedirea și întărirea ei... Înarmat cu o sumedenie de cunoștințe și însemnări, și mai ales cu o puternică dragoste de muncă, tânărul învățat s-a întors la Blaj în anul 1779. Aici a rămas puțin timp ca profesor. Dar Petru Maior, al cărui suflet era acum plămădit din flacăra unui ideal și din curajul unei credințe, nu era un om obișnuit, tăcut și supus, încât a ajuns în scurt timp în aspră vrajbă cu episcopul Bob. Vom vorbi despre acest vlădică sărac cu duhul și fapta când vom ajunge la articolul despre Șincai. În urma acestei vrajbe, Petru Maior a venit ca protopop în liniștitul orășel de la marginea câmpiei ardelene, Reghinul. Aici, acel care va da un impuls nou unui sfârșit de veac, și-a scris cărțile din a căror pagini a răsărit lumina conștiinței pentru norodul cufundat în întunec și hulă. Aici, cercetând document după document, epocă după epocă, Petru Maior a scris „Istoria pentru începutul Românilor în Dachia”. Cu câte greutate a avut de luptat, cu câtă trudă a răzbit în negurile unui trecut atât de îndărătnic tăgăduit până a putut limpezi și așterne pe hârtie începutul vieții unui popor cu niște strămoși atât de glorioși cum are poporul românesc! Aici, în Reghin, s-a întâlnit Petru Maior cu dușmanul neamului românesc, *Sulzer*, care comanda un regiment de husari pe locul care și azi se numește „școala cailor”. Pe strada care duce la acest loc, locuia protopopul Maior, stradă care azi poartă numele lui. Câte discuții nu vor fi avut loc între omul unei credințe, învățatul pătruns de argumente care era Petru Maior, și între superficialul *Sulzer*!... Cartea lui Maior pe lângă bogăția de argumente impresionant alcătuite, mai aduce un grai limpede și vioi, în care oameni și fapte apar descriși cu tăria unui entuziasm clocotitor. E cartea pe care cu ani în urmă

întâiul nostru prozator, Costache Negruzzi va învăța să scrie și să citească românește, limba în care își va scrie mai târziu frumoasele sale opere. Dar Petru Maior convins fiind că naționalitatea fără limbă e o imposibilitate, a căutat să convingă pe contemporanii săi de necesitatea revizuirii sistemului nostru de scriere și a unei îndrumări lingvistice conforme cu structura noastră latină. Era pe vremea când puținele cărți românești existente erau scrise cu litere chirilice. Petru Maior a strălucit pentru introducerea alfabetului latin și pentru fixarea unei ortografii în care să fie posibilă scrierea unei limbi romanice, cum era limba românească. Odată cu introducerea alfabetului latin, Petru Maior a început lupta pentru dovedirea latinității limbii române. Pentru acest scop a scris trei studii – sau dizertații cum le numea el, „Dizertație pentru începutul limbii românești și Dialogul între nepot și unchiu; Dizertație pentru literatura cea veche a Românilor și Ortographia romana sive latino-valachica”. Tot Petru Maior a mai scris și întâia carte despre „Istoria bisericii Românilor”, în care a căutat să dovedească încreștinarea *de către Români* a neamurilor conlocuitoare. Petru Maior a fost un spirit larg și un vizionar profund. El a știut că numai prin trezirea maselor populare la o viață conștientă și limpede în sens național, clasa diriguitoare va avea tăria să lupte pentru emanciparea poporului românesc. De aceia dintre toate cărțile școlii ardelene, cărțile lui Petru Maior sunt cele mai apropiate de sufletul popular. El voia o clasă de jos luminată, din care să poată izbucni energiile necesare pentru ridicarea unui neam. El își dădea seama că un popor a cărui nobilime era înstrăinată – cum era pe atunci nobilimea românească – nu se poate ridica decât printr-o mișcare de mase cu un obiectiv național. Petru Maior a fost un democrat cultural. Conștient de puterea scrisului, el a turnat în cărțile lui un avânt regenerativ și o simțire înfierbântată. Dacă ar fi trăit între alte împrejurări, cu siguranță că Petru Maior ar fi devenit un vajnic apărător al drepturilor poporului și al culturalizării lui. A fost un sincer prețuitor al mulțimilor obidite, pe care le voia luminate. El știa că numai o strânsă legătură între masele populare și intelectuali, având același izvor de pornire și același ideal în acțiune, va putea crea sinteza unei mentalități naționale și entuziasmul unei credințe. El a înțeles că pentru ridicarea obiditului nostru neam nu e suficientă conștiința naționalității, ci trebuie ca acest neam să ducă o sobră viață morală și o cumpănită atitudine față de vicisitudinile vieții. El voia o viață pătrunsă de spiritul creștin, și consacrată unei dreptăți binefăcătoare. Voia o omenire cinstită și măsurată în pretențiile ei, dorind să o îndrume pe căile adevărului. Petru Maior pornește spre realizarea acestei năzuințe de la idealismul creștin, inspirat de sublima jertfă a lui Isus.

Această năzuință Petru Maior a încheștat-o în predicile sale adunate în „Didahii” și „Propovedanii”. Prin aceste predicii, strălucitul bărbat s-a dovedit a fi un minunat orator bisericesc. Predicile sale citite cu ochii zilei de azi par adevărate surprize prin frumusețea și sprinteneala limbii, prin argumentele istorice invocate, și mai ales prin caldă duioșie care se desprinde din ele și prin înflăcăratele lor patetice. Tot Petru Maior a mai făcut și operă de pedagog, traducând pentru uzul

părinților cartea lui Fenelon, „Telemac”, carte care cuprinde învățături pentru o bună educație... În acest timp a păstorit.

La 1809, în urma morții lui Samuil Micu-Klein, Petru Maior pleacă la Buda ca revizor al tipografiei. Acum începe el tipărirea prețioaselor sale opere! Rând pe rând apar minunatele sale cărți, fiecare trăgând după ele brazde largi de lumină și adevăr. Aceasta i-a atras și o energică polemică cu învățatul vienez Kopitar, polemică din care românul a ieșit învingător. După aceste cărți s-a orientat o întreagă epocă și cu ele s-a deschis lungul drum care ne-a dus la încheierea României. Ele au fost prefața măreață a unor timpuri de glorie și flacăra care a înălțat sufletul poporului românesc. A fost un bărbat mare, un bărbat ales, un bărbat providențial. Dar dacă viața lui Petru Maior a fost așa de plină, așa de luminată, sfârșitul lui a fost obscur și trist. Nici până azi nu se știe locul unde a fost înmormântat strălucitul istoric, filolog și român! Se știe că a murit la 15 februarie 1821, dar nu s-a putut afla unde a fost înmormântat. Dar, coborându-ne spre sfârșitul acestui articol, nu-l putem încheia fără un regret și fără o mustrare. Opera lui Petru Maior e azi o operă pierdută, o operă moartă. Generația care se ridică cunoaște pe Petru Maior numai din auzite, fiindcă nu există nici o carte să cuprindă înflăcăratele gânduri ale lui Petru Maior. Puținele cărți care se mai găsesc, sunt păstrate ascuns prin bibliotecile mari mai mult pentru uzul specialiștilor. Fiii poporului pentru care Petru Maior s-a străduit atâta, n-au de unde cunoaște adevărul și năzuința unei vieți. Într-o vreme când se tipăresc atâtea cărți rele, nu se găsește o editură care să-l editeze și pe Petru Maior! Iată de ce regretăm că nu avem o editură de stat, care să editeze operele ce alcătuiesc patrimoniul nostru cultural. Petru Maior e un uitat, el care a scos din uitare un întreg popor! E aceasta ingratitudea unui popor, care nu vrea să-și cinstească cum se cuvine eroii și îndrumătorii.

*Progres și cultură, I, nr. 2 noiembrie 1933, p. 1-7.
(În colaborare cu dr. E. Nicoară)*

Contribuția preoțimii române din ținutul Mureșului la realizarea idealului național

În scurgerea nepăsătoare a valurilor vremii se uită atâtea lacrimi și atâtea jertfe... Peste zbuciumul de odinioară se așterne cântecul biruinței. Trudnica năzuință apare așa de sfioasă alături de freamătul mândru al înfăptuirii! E desigur îmbucurătoare uitarea durerilor, lepădarea de ele, aceasta presupune vlagă bărbătească, putere de rezistență, încredere în viitor, dar când aceste lacrimi și nesfârșitele jertfe ascund în ele istoria zbuciumată a unui popor și închid în ele

mugurul libertății de astăzi, atunci uitarea lor e un păcat național, o impietate față de mucenicia trecutului. Orientarea limpede a viitorului e în funcție de moștenirea și de învățămintele trecutului.

Pentru a contribui și noi în măsura modestelor noastre puteri la evidențierea jertfelor și eforturilor acestui trecut, și pentru a cimenta în sufletele celor de astăzi dragostea și stima față de cei ce le-au adus, dăm în cele ce urmează numele acelor vrednici preoți ai Mureșului, care în vârtoarea războiului pentru întregirea neamului, și-au adus prinusul lor de jertfă. (Numele și cifrele sunt scoase din cartea d-lui *Sebastian Stanca!* „*Contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului*”.

Din această carte aflăm numele preoților de pe aceste meleaguri, care în urma activității lor naționale din timpul războiului, au fost arestați, batjocoriți, și condamnați la ani îndurerați de temniță amară. Aceasta le-a fost răsplata, fiindcă au voit să mângâie orfanii și văduvele din parohiile lor și fiindcă predicau în satele necăjite credința în izbânda dreptății, în izbândă românească.

Iată numele și timpul de închisoare îndurat de ei:

Ion Seuca – Mercheașa: 1 noiembrie 1916 – 1 noiembrie 1918;

Alexandru Gligor – Șard: 23 martie 1915 – mai 1917;

Petru Gara – Fărăgău: 25 octombrie 1916 – 15 mai 1918;

Maier – Toplița: 30 august 1916 – 16 martie 1918;

Nicolae Matora – Sângeorgiu: 1916 – 15 aprilie 1917;

Vasile Muntenescu – Solovăstru: 3 septembrie 1916 – 18 mai 1918;

Alexandru Nicolescu – Stânceni: 11 martie 1917 – 11 martie 1918;

Octavian Petra – Ibănești: 1 septembrie 1916 – 1 august 1918;

Ariton Popa – Reghin: 6 septembrie 1916 – 12 iunie 1917;

Ștefan Russu – Tg.-Mureș: 9 septembrie 1916 – 21 iulie 1918;

Mihail Todea – Idicel-Pădure: 9 septembrie 1916 – 12 iunie 1917.

Toți acești venerabili preoți au fost răpiți de la altarele lor și din sânul familiilor dragi pentru a fi târați cu nerușinare în temnițele dușmane, iar unii dintre ei trimiși în exil forțat la Șopron (Fertomegyes) în Ungaria.

Mai publicăm aici încă o listă de preoți care, fără a fi fost condamnați oficiali, au fost totuși prigoniți alungați din satele lor:

Ion Bișcauean – Luieriu ;

Gheorghe Cazan – Filea;

Ion Duma – Săcal;

Vasile Gliga – Ibănești;

Zaharia Lupu – Hodac;

Alex. Oltean – Jabenița;

Ion Sălăgean – Idicel;

Pavel Suciu – Deda;

Victor Șuteu – Cașva.

Am pomenit aici cu evlavie numele celor de mai sus, fiindcă actualitatea tine prea puțin seamă de meritele și de jertfele lor. Dar în vâltoarea vijeliei, sufletele lor au stat împotriva dușmanilor asemenea stejrarilor puternici. Într-o vreme când toți conducătorii satelor ardelene erau duși departe pe câmpuri de bătaie, acești preoți au fost stăvilarele deznădejdii și mângâietorii inimilor îndurerate.

În 1916, când steagul românesc intra biruitor în Ardeal, inimile lor au vibrat puternic și exploziile de bucurie au răsunat în inimile credincioșilor lor. Ei care știau din cronicile vremii despre bătrânele descălecări, așteptate de veacuri să se întoarcă, ei care vor fi vorbit norodului, în pildele vreunei predici, despre vitejiile voievodului de la Turda, ei, preoții credinței au crezut că ceasul mântuirii sosise. L-au vestit de la amvon, să știe norodul și să se bucure pregătindu-se de sărbătoare.

De aceea toate arestările s-au efectuat în 1916, anul intrării României în război. De atunci a început prigoana împotriva lor, prigoană care nu s-a sfârșit decât în 1918, odată cu zdrobirea cătușelor milenare, odată cu reînvierea neamului pe care ei o vestiseră cu un ceas mai curând!

Gazeta Mureșului, III, nr. 44, 3 decembrie 1933, pag. 1.

George Șincai

Tovarășul de studii și de gânduri al lui Petru Maior, a avut o viață mai tristă și un destin mai tragic decât acesta din urmă. În timp ce viața lui Petru Maior s-a depănat calmă și rodnică, o viață de savant, acea a idealistului și nefericitului său prieten a fost o viață de continuă agitație, de suferință, de umiliri. O viață de pribegie, o viață eminesciană. Aceeași nenorocită soartă a urmărit cu înverșunare și mareața sa operă. Nici până în ziua de azi încă nu s-a publicat în întregime strălucita sa carte, zenitul idealului său, „Cronica Românilor”. Dar din cauza acestei vieți amare și excepționale, contemporanii lui George Șincai ne-au lăsat mai multe mărturii și izvoare asupra acestui zbuciumat. Mai adăugăm apoi la aceasta și funcția de director al școlilor din Ardeal și vom înțelege de ce biografia lui George Șincai deși mai tristă, este totuși mai limpede și mai precisă decât a lui Petru Maior. A avut și norocul de a găsi un biograf din aceeași structură sufletească cu el, Al. Papiu Ilarian. Acesta și-a alcătuit din „Viața, opera și ideile lui George Șincai” discursul său de recepțiune, cu care a fost primit în sânul Academiei Române... Asupra anului nașterii lui George Șincai există o ușoară bănuială. Se dă ca dată a nașterii lui ziua de 28 februarie 1754, dar apoi această dată este răsturnată de însemnările de mai târziu ale lui George Șincai, care fixează ca an al nașterii, fără a mai cuprinde ziua și luna, anul 1753. Locul nașterii este satul Șamșud (azi Șincai) din județul Mureș, unde un pios semn comemorativ amintește românilor originea

învățăturii școlii ardelenne. Numele, Ioan și Ana. George Șincai era de origine nobilă, din țara Oltului, și anume din Șinca Veche, județul Făgăraș. În decursul vieții sale, cu ocazia relațiilor cu cârmuirea ardeleană, el a arătat adesea originea sa nobiliară. Tatăl lui Gheorghe Șincai a ținut să îndrume de timpuriu pe fiul său spre o instrucțiune serioasă, care în acel timp se făcea numai în limbi străine, de aceea îl vedem pe micul Șincai cercetând mai întâi școala ungurească din Săbed (satul de lângă Târgu-Mureș). Dar neîmpăcându-se cu mediul de aici, se întoarce la Șamșud, unde urmează școală sătească mai departe. Sfârșind puțina învățătură din sat, George Șincai ajunge elev la școala reformatilor din Tg.-Mureș, la anul 1766. Aici a învățat limba maghiară și a început învățarea limbii latine. A stat doi ani. Își continuă apoi studiile la Cluj, la seminarul Iosefin, unde se înscrie la 1768. Voiește acum să învețe limba germană. Se înscrie, deci, la 1772 la liceul Piaristilor din Bistrița-Săsească. Deși român și începător în limbile străine, totuși George Șincai a fost pretutindeni un elev strălucit, ajungând mereu premiant. Se frământa în el adânc și îndrăzneța lui inteligență, apriga voință de muncă și dârza lui mândrie de „valah”. La 20 de ani George Șincai era socotit atâta de învățat încât episcopul Grigore Maior îl socotește vrednic de a fi profesor la Blaj. Aici intră în mănăstire unde rămâne un an. În anul următor, 1774, episcopul pomenit, bun cunoscător de oameni și de inteligențe, dându-și seama de posibilitățile intelectuale ale lui George Șincai, îl trimite împreună cu Petru Maior la Roma, în *Institutul de Propaganda Fide*. Iată cum descrie Al. Papiu Ilarian intrarea lui George Șincai în Roma: „La 1774 intră Șincai în cetatea eternă. Văzu columna lui Traian și se inspiră de Geniul Daciei și al Romei. El fusese trimis în Roma papilor, și se întoarse răpit de Roma lui Romulus și a lui Traian.” A stat în Roma cinci ani. Doi ani a învățat filosofia, și apoi trei ani teologia. Scopul pentru care fusese trimis la Roma era atins. Luase în 1779 doctoratul în filosofie și teologie. Blajul putea fi mulțumit. Dar alături de acest scop școlar, și oarecum oficial, George Șincai își impusese un ideal măreț și genial, de astă dată personal și național. Voia să ajungă istoricul neamului românesc. Lucru greu și spinos pentru acea vreme. Cei cinci ani trăiți la Roma nu i-a petrecut George Șincai în obișnuite și obligatorii studii școlare. El a cutreierat bibliotecile cele vechi și interesante, în care dormeau, uitate, atâtea documente privitoare la obârșia și viața neamului nostru. A răscolit actele vechi de prin arhivele închise, și a aflat pentru neamul său lumină și adevăr strălucitor. În acești cinci ani de îndârjită muncă, George Șincai intrase în relații prietenoase cu mulți savanți italieni, de la care și-a procurat interesante și prețioase informații și documente asupra istoriei noastre. Se cuvine să însemnăm aici numele aceluia care l-a ajutat să deschidă multe uși, numele cardinalului Ștefan Borgia (citat de Al. Papiu Ilarian), căruia neamul nostru trebuie să-i poarte mare recunoștință. Acest protector al lui George Șincai, Ștefan Borgia, l-a ajutat să cerceteze multe locuri interesante, care altfel i-ar fi rămas necunoscute și neștiute. George Șincai făcuse foarte bună impresie la Roma, de aceea îl vedem bine primit și privit cu simpatie în cercurile de acolo. Avea voie să citească orice fel de carte,

ceea ce unui student teolog nu-i era permis, și i se dăruiseră chiar și doi însoțitori, care să-l conducă ori și unde ar fi poftit. După terminarea studiilor, tinerii români pleacă spre casă. George Șincai este oprit la Viena din dorința bătrânei împărătese Maria Terezia, și intră în institutul Sf. Barbara, al cărui director era bunul său prieten și tovarăș Samuil Micu-Klein. Aici rămâne George Șincai un an. În acest timp refacă și întărește cartea prietenului său, pe care o publică apoi împreună sub titlul de „Elementa linguae Daco-Romanae” la anul 1780. Dar în afară de această lucrare, George Șincai începe opera sa monumentală, „Cronica românilor”. Pentru atingerea acestei ținte, cea mai înaltă a vieții lui, George Șincai lucrează și aici după metoda întrebuițată la Roma. Cercetează biblioteci și muzee, scotocește arhivele și deschide relații cu savanții aflători aici. De la acești savanți, pe care biograful lui Șincai îi numește, obține el multe documente justificative ale istoriei noastre. Al. Papiu Ilarian numește între altele și o diplomă dată de Mihai Viteazul. De la Viena, George Șincai vine în Ardeal, unde în 1782 este numit, după dorința împăratului Iosif II, ca director al școlilor. În această funcțiune își dovedește, marele său talent de organizator, de om de școală și de român. A înființat 300 de școli. Dăm după un articol al d-lui Traian Popa (Soc. de mâine) numele unor școli înființate de George Șincai în actualul județ Mureș: Erneiul Mare, Mădărașul de Câmpie, Medeșfalău, Nirașteu, Șamșudul de Câmpie, Șăulia și Sângeorgiul de Mureș. După un alt articol al d-lui Zenovie Pâclișanu, (Transilvania) mai găsim două școli înființate de Șincai în părțile noastre: Milașul Mare și Reghin. George Șincai a fost un director harnic. A cutreierat satele în dese inspecții școlare, organizând și sfătuind pretutindeni. Țărănimea, pentru care are în „Cronica” sa cuvinte atât de triste și de duioase, el se străduia să o facă energică și pricepută, pentru a se putea scutura de robia nedreaptă și crudă. El, ca istoric, cunoștea menirea poporului român, aici, la porțile Europei, și de aceea s-a străduit cu hărnicie să lumineze acest popor. El a fost, ca director, omul vremurilor democratice, pe care le propovăduia bunul său protector Iosif II, năzuindu-se pentru ridicarea și întărirea poporului. O mai voia aceasta ca român, care-și dădea seama de sforțările și drumurile pe care trebuie să le străbată neamul său, pentru a se putea ridica și acționa ca factor politic. Era pe vremea când, în Ardeal, cele trei națiuni conlocuitoare, Ungurii, Sașii și Secuii își hotărâseră dominația lor politică și administrativă, asupra și socotind națiunea română, ca națiune „tolerată”. George Șincai a dus o luptă îndârjită împotriva acestei atitudini nedrepte, arătând, pe bază de documente istorice, rolul dominant pe care îl are națiunea română. Pe baza acestei dominații istorice și numerice, George Șincai pretindea drepturi și lumină pentru poporul său. A fost cea mai fierbinte dorință a trudnicei sale vieți. Sufletul lui era plin de revoltă, împotriva acestei nedreptăți istorice, căreia el îi dedică în „Cronica” sa glas muștrător și țipăt amarnic spre trezire și îndreptare. În special se ridică George Șincai împotriva nobilimii maghiare din Ardeal, mai toată de origine românească, dar prin trecerea la confesiunile calvină și catolică, maghiarizată și maghiarizatoare. Acești renegați s-au dovedit a fi în cursul vremii mai unguri chiar

decât ungerii, și au asuprit cu mai multă asprime și cruzime poporul din sânul căruia se ridicaseră. Din familiile nobile atacate cu violență de Șincai, două mai au și astăzi urmași în județul nostru. Baronul Kemény de la Brâncovenești și Teleky de lângă Tg.-Mureș. Strămoșii acestor baroni au fost de origine curat românească, dar de dragul situațiilor și averilor oferite, s-au făcut maghiari. Veșnică rușine lor, și urmașilor lor... George Șincai a luptat cu îndârjire și cu entuziasm și împotriva bisericii papale, care s-a pus în slujba ideilor politice maghiare și a avut o atitudine dezaprobativă față de trecerea unei părți a românilor ardeleni la biserica Romei. Văzuse clar necesitățile și idealurile istorice ale națiunii sale, care toate cereau imperios despărțirea de unguri. În cele trei sute de școli înființate de el, Șincai a răspândit manuale școlare, primele cu caractere latine, în care limba românească strălucea în toată splendoarea ei. În toate aceste manuale aspru cenzurate Șincai a strecurat cu meșteșug ideile și năzuințele sale, ca să pătrundă adânc în sufletul poporului. Mari necazuri a îndurat din lipsa unui corp didactic energic și priceput, căci pe acela vreme dascălii de la biserici erau și învățători. George Șincai îi îndeamnă la muncă harnică și românească, cerând guvernului ca pe cei neascultători să nu-i scutească de poverile de care erau scutiți preoții și învățătorii. El cunoscuse în streinătate școli și culturi strălucite, și ardea de dorința ca și neamul său să propășească pe căile luminii și ale civilizației. Pentru izbânda năzuințelor sale, George Șincai venise în conflict cu multe fețe bisericești, și în special cu episcopul Ion Bob. Acest episcop era un om uricios și cu puțină învățătură. Era un dușman al inteligenței deosebite și al spiritului liberal de care erau pătrunși învățații școlii ardeleni. Un dușman personal al acestora. Din acest motiv, Petru Maior, George Șincai și Samuil Micu-Klein părăsesc mănăstirea și călugăria la anul 1784. Dar pe când Maior retras la Reghin, iar Micu-Klein la Buda scapă de urgisirea dușmănosului episcop, George Șincai rămâne mereu în contact cu el, atrăgând asupra lui toată puterea de ură a răutăciosului Bob. Șincai nu era spiritul supus și ascultător care plăcea lui Bob. El era înzestrat cu o inteligență aleasă, cu o cultură superioară și cu un idealism sublim, încât în mintea lui nu încăpea ideea unei plecări sub Bob. Mai intervin apoi și cererile lui Șincai pentru unele locuințe în favorul învățătorilor. Conflictul era deschis și Bob s-a dovedit cu această ocazie un suflet mic, un om neînțelegător și un rău român. El a început acțiunea pentru înlăturarea lui George Șincai din directoratul școlilor. Și vom vedea că, spre nenorocirea neamului românesc, izbutește. Odată cu moartea protectorul său, Iosif II, poziția lui Șincai începe a se clătina. Nobilimea maghiară în mâinile căreia era guvernarea ardeleană, nu vedea cu ochi buni pe marele român George Șincai. Episcopul Bob a slujit deci cu hărnicie planurile dușmănoase ale stăpânirii. În urma mai multor reclamații înaintate de episcop, George Șincai este suspendat din postul său la 1794, închis și cu un proces mizerabil înscenat. Episcopul Bob a spălat în acest proces toate rufele murdare din viața lui Șincai, exagerase toate slăbiciunile omenești ale acestuia, încât judecătorii îl scoaseră din postul său pentru totdeauna. Spiritul rău al episcopului triumfase. Astfel inteligența cea mai vie și

mai activă a românilor din acele vremuri, inteligența creatoare, omul cel mai chemat pentru a organiza și a conduce o puternică mișcare culturală, omul cu atât de strălucite calități intelectuale, românul cu atât de mare inimă, era înlăturat pentru a potoli răutatea unui episcop dubios! Ce mare lovitură primise școala românească! George Șincai rămase pe drumuri. El în loc să-și adune avere întemeiase școli, scria cărți de școală, aduna documente și scria mereu la opera sa. Acum se afla în cea mai neagră mizerie. Ajunsesse vagabond.

Cu ajutorul prietenilor săi, George Șincai pleacă în 1796 la Viena, unde stăruie să fie numit din nou director. Cerere zadarnică. Șincai atunci se întoarce obosit și amărât, și întră, în 1797, la contele Daniil Vass, ca pedagog al copiilor acestuia, unde a stat 6 ani. În acest timp a lucrat mereu, a lucrat cu hărnicie și entuziasm la opera sa, marea „Cronică a Românilor și a altor neamuri.” Se vede că a trăit aici mulțumit, și a putut lucra în liniște, căci iată ce zice el despre timpul petrecut în familia lui Vass: „De nu mi-ar fi stat familia aceasta într-ajutor, eu cu ajutorul românilor mei în veci n-aș fi scris cronica aceasta, ba doar aș fi și pârjolit-o de mult; atâta m-au năcăjit românii de la care am așteptat ajutor”. E sigur că aici a lucrat George Șincai cea mai mare parte din cronica sa. În 1803 terminând instrucția tinerilor Vass, vine la Oradea unde păstorea ca episcop prietenul său, Ignatie Darabant.

Din Oradea pleacă la Buda, unde lucra amicul său Samuil Micu-Klein. Aici cunoaște Șincai pe marii istorici ai neamului unguresc în frunte cu Engel, cu care se împrieteni studiind multe chestiuni împreună. Completează mereu „Cronica”, sperând că va putea să o tipărească degrabă. Șincai nu bănuia pe atunci ce soartă va urmări pe „fătul” său cum o numea el. La 1805 tipări din nou *Elementa linguae Daco-Romanae*. Această carte a fost cea dintâi gramatică românească, și ea a deschis drumul celorlalte gramatici apărute mai târziu în Principate și Ardeal. Tot în Buda începe el și publicarea unor părți din „Cronică”, sub titlul de „Istoria Românilor” la sfârșitul calendarului pe 1807, 1808 și 1809. În acest an George Șincai pleacă din Buda, și se duce la foștii săi elevi Vass, la Șinca, comitatul Abani, din Ungaria. Aici lucrează mereu la opera sa timp de doi ani. Simțind că îmbătrânește, George Șincai lucra cu multă râvnă, dorind să isprăvească această carte. După doi ani pleacă din nou la Oradea și de acolo spre Blaj. E cea mai tristă epocă din viața nefericită a lui George Șincai. Sărac, lipsit de un adăpost, bătrân fără familie, pribeag, a purtat prin toate părțile umblate tezaurul idealului său, „Cronica”, în desagi. Această vestită „Cronică” a încercat să o tipărească, de aceea o și transcrisese în latinește. Dar cenzura maghiară se exprimă astfel despre marea operă: „Cartea e vrednică de foc, iar autorul de spânzurătoare”. Această piedecă îl întrista foarte mult pe Șincai, care se întoarce din nou la elevii săi, unde muri la 2 noiembrie 1816. Chinuitul Șincai s-a stins, dar opera sa a rămas să pătimească mai departe. Trecând din mână în mână, în diferite copii, „Cronica” se tipări abia în anul 1852, cu concursul lui Grigore Ghica-Vodă din Moldova, sub supravegherea lui August Treboniu-Laurian.

„Cronica” lui George Șincai e o lucrare vastă, care întrece toate încercările de istorie românească scrise până atunci. În aceasta stă marele merit și mândra strălucire a lui George Șincai. El e cel dintâi istoric al românilor de pretutindeni, cuprinzând în cartea sa întreaga viață românească, cu toată evoluția ei și cu toată năzuința ei spre viitor. Pentru a se putea înțelege îndrăzneța muncă închinată de George Șincai acestei opere, e destul să-i citez titlul: „Hronica Românilor și a mai multor neamuri, încât au fost ele așa de amestecate cu Românii, cât lucrurile, întâmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot serie pe înțeles, *după mai multe mii de autori, în cursul de 54 de ani culeasă*”. Ah, dacă această carte ar fi putut apare în vremea lui Șincai, și încă scrisă în limba latină, ce zgomot ar fi făcut ea în lumea savanților Europei! Dar nenorocul a făcut ca cea mai înflăcărată carte a istoriei noastre să apară abia după ce neamul românesc pornise în pas vijelios spre realizarea idealurilor sale. Încheiem aceste pagini cu cuvintele lui Ion Heliade Rădulescu, care a numit pe George Șincai „unul dintre cei mai mari Români, martir al românismului.”

*Progres și cultură, I, nr. 3 decembrie 1933, p. 5–12.
(În colaborare cu dr. E. Nicoară)*

Alexandru Papiu Ilarian

Un liceu, un bust și o monografie scrisă de profesorul Bujor, amintesc mureșenilor de trecerea prin Tg.-Mureș a celui mai demn și mai sincer urmaș al școlii ardelenene, de Alexandru Papiu Ilarian. El reprezenta evoluția cea mai firească și mai necesară, evoluția realizatoare a ideilor frământate de energia și idealismul școlii ardelenene, reprezentată de triumviratul providențial: Petru Maior, Samuil Micu, George Șincai. El a continuat drumul desemnat de ei, deschizând și întregind multe din năzuințele străluciților săi înaintași. Având norocul să trăiască în alte împrejurări decât ei, Al. Papiu Ilarian a avut orizonturile mai largi și acțiunile mai energice. A fost un luptător mai dârz, un revoluționar vijelios, un istoric cu perspective vaste, un om politic de cea mai înaltă concepție națională. Desigur, epitetul de om politic adăugat lui Al. Papiu Ilarian nu e de aceeași factură cu înțelesul banal de astăzi, ci în sensul înalt al politicii prevăzătoare. Al. Papiu Ilarian a prevăzut, a simțit, a crezut și a acționat pentru realizarea României Mari. E un lucru pe care l-au prevăzut și alții, dar prevederea lui Al. Papiu Ilarian a fost mai largă și mijloacele indicate de el mai aproape de realitate. Viața lui a fost o viață zbuciumată ca și a lui Șincai, și sfârșitul mai crud și mai trist decât al acestuia. Atât prin viață, cât și prin moarte, s-a arătat a fi un om excepțional, s-a arătat a fi om mare. Pe acest om mare noi îl socotim un fiu al ținutului mureșan, îl socotim o

figură mureșeană și încă una din cele mai mândre și mai strălucite. Totuși, Al. Papiu Ilarian nu s-a născut în cuprinsul acestui județ, în care au văzut lumina zilei marii săi înaintași George Șincai și Petru Maior. Comuna copilăriei sale și a părinților săi, Budiul de Câmpie, botezată acum cu numele lui, e așezată la marginea județului Mureș, nu departe de Căpuș și aparține județului Turda. Comuna natală a lui Al. Papiu Ilarian se află în județul Someș și se numește Bezded. La Bezded s-a născut, la Budiul a copilărit, dar originile familiei sale se găsesc totuși în județul Mureș. În lucrarea lui despre George Șincai, Al. Papiu Ilarian ne mărturisește că bunicul său era de la Râciu, deci din județul Mureș. Ținând seama de această origine a familiei sale, având în vedere studiile făcute de Al. Papiu Ilarian la Tg.-Mureș, asupra cărora d-l prof. Bujor dă interesante explicații, și mai ales gândindu-ne la opera patriotică înfăptuită de el în preajma revoluției de la 1848, la Tg.-Mureș, credem că nu greșim deloc socotind pe Al. Papiu Ilarian ca figură mureșeană...

Asupra anului nașterii sale s-au ivit numeroase controverse. Deși prin aceste „figuri” noi nu intenționăm să facem istorie literară, servindu-ne de viața și opera lor numai ca material de propagandă culturală, credem totuși că e în interesul cititorilor să fixăm cât mai atent anul nașterii lui Al. Papiu Ilarian. Această fixare ne poate justifica mai clar asupra importanței naționale ce o reprezintă Al. Papiu Ilarian. Încercăm să precizăm. D-l George Adamescu, în cartea d-sale „Bibliografie română vol. I.” dă ca dată a nașterii anul 1823. Să vedem dacă această dată este adevărată. Unul din cei mai străluciți biografi a lui Al. Papiu Ilarian, Ion Rațiu, scriind despre contribuția lui Al. Papiu Ilarian la revoluția din 1848, afirmă că la aceea dată, „Papiu nu avea 20 de ani împliniți”. În acest caz ar trebui să fixăm ca dată a nașterii anul 1828. Dar pe epitaful întocmit de August Treboniu-Laurian, în numele Academiei Române, epitaf săpat în monumentul de pe mormântul lui, vedem că este dat ca an al nașterii anul 1827. Având în vedere că la așezarea aceluia monument au vegheat bărbați distinși ca Gheorghe Barițiu, cel care-l salutase la intrarea în Academie, și Iosif Hodoș, vărul său, avem toate motivele să credem că anul adevărat al nașterii lui Al. Papiu Ilarian este anul 1827, luna septembrie în 27. De această părere este și prof. Bujor în monografia d-sale. Prin urmare, data pusă de d-l Adamescu este greșită, cum greșită este și data pusă în manualele școlare, luată după Ion Rațiu, 1828. Dar d-l Adamescu a greșit și cu anul morții, precum vom vedea mai târziu, pe care d-sa îl fixează la 1879...

Primii ani de școală Al. Papiu Ilarian îi petrece la Budiul de Câmpie, și apoi în anul 1838 vine la gimnaziul catolic din Tg.-Mureș. A învățat aici cinci ani. D-l prof. Bujor cercetând arhivele școlii, a găsit în matricole însemnate date și aprecieri laudabile asupra lui Al. Papiu Ilarian, pe care le-a și reprodus în întregime în monografia d-sale. În 1843 îl găsim la Cluj ca student în drept. Aici stă până la 1847. În acest timp, pe lângă serioase studii, sufletul său entuziast a căutat să se manifeste și pe teren cultural și național, editând revista literară „Zorile”. Era prima lui operă românească, era semnalul zărilor care îl vor găsi în anul celebru, 1848, la

Târgu-Mureș ca avocat stagiar, alături de Avram Iancu, pe lângă Tabla Regească. Minunată și binecuvântată întâlnire și tovărășie a acestor doi mari bărbați, care vor avea în cursul vremii atitudini și sorți asemănătoare. Târgu-Mureșul le-a fost recunoscător amândurora, onorându-le amintirea cu statuile ce se găsesc astăzi în acel oraș. La Tg.-Mureș îl găsește pe Al. Papiu Ilarian marele capitol al vieții sale și în același timp epopeea măreață a neamului românesc. Aici îl găsește eroica revoluție de la 1848. Sufletul entuziast al lui Al. Papiu Ilarian nu putea rămâne în afară de cutremurul vijeliei care înfiorase întregul neam românesc, pretinzând libertate și dreptate. Idealismul său înflăcărat a găsit în această revoluție prilejul binevenit de a-și manifesta cu energie și credință gândurile și posibilitățile sale de acțiune. Două figuri mari au pregătit și realizat revoluția românească în acest colț de Ardeal: Al. Papiu Ilarian și nefericitul prefect, Constantin Romanu-Vivu, pe care îl vom evoca într-un articol viitor. Unul pe teren intelectual, al doilea pe teren militar. Al. Papiu Ilarian fiind în permanentă legătură cu comitetul organizator al revoluției românești, a împărsiat gândul și necesitatea revoluției prin satele câmpiei și ale Mureșului de Sus, și lui i se datorește în bună parte reușita adunării de pe Câmpia Libertății. Alături de marele Simion Bărnuțiu, tânărul practicant de la Tg.-Mureș a insuflat poporului român marea credință în izbândă, a făcut cunoscută marea lumină a adevărului românesc și a entuziasmat poporul, făcându-l să alerge năvalnic, în ritmul libertății, spre altarul nădejdelor vii de pe Câmpia Libertății. Deși a fost cel mai tânăr dintre conducători, totuși faptele și inteligența lui l-au ridicat în centrul tuturor inițiativelor și măsurilor luate de comitetul organizator. Ba putem spune că tocmai această tinerețe l-a făcut să fie mai energic și mai înfierbântat decât ceilalți conducători, care erau în vorbirile și manifestările lor mai prudenți și mai moderați. În această revoluție, Al. Papiu Ilarian și-a arătat marea lui capacitate intelectuală și clocotitorul naționalism. A fost un revoluționar din cei mai energici și mai activi, izbutind să aducă la Blaj imense mulțimi de popor, cu toate piedecile puse de organele oficiale. Natural că un asemenea revoluționar neînfricat și primejdios, trebuia să fie privit cu atenție și cu ură de către unguri, care neputându-se răzbuna pe Al. Papiu Ilarian, s-au răzbunat pe tatăl său, preotul din Budiu. Astfel, Al. Papiu Ilarian a plătit entuziasmul său revoluționar cu moartea chinuitoare a tatălui său și prin prigoana și suferința întregii sale familii...

După sfârșitul acelei sângeroase revoluții, Al. Papiu Ilarian pleacă la studii în străinătate, împreună cu vărul său, *Iosif Hodoș*, însoțiți chiar de Simion Bărnuțiu, care pleacă și el la studii. Asupra vieții sale ca student la Viena, și mai apoi la *Pavia*, ne dă interesante documente d-l dr. Coriolan Suci. (*Soc. de mâine*, IV, 49, 50. 1927). Din studiul d-sale cunoaștem o întreagă corespondență purtată între Al. Papiu Ilarian și Consistoriul din Blaj privitoare la bursa pe care acest Consistor i-o acorda, precum și asupra studiilor pe care le urma la Viena. Tot în studiul d-lui Coriolan Suci mai găsim și un certificat asupra purtării tatălui său, din care vedem sufletul profund românesc a preotului român, spânzurat de unguri. Regretăm că din cauza spațiului restrâns nu putem reproduce acest admirabil și emoționant

certificat. La Viena, Al. Papiu Ilarian dă o nouă dovadă despre înaltul său suflet românesc, refuzând a purta decorația acordată de guvern pentru meritele sale din timpul revoluției. Aceeași atitudine o va lua și tovarășul său de luptă și de suferință, Avram Iancu. Aici scrie Al. Papiu Ilarian al II-lea tom din interesanta lui operă „*Istoria Românilor din Dacia superioară*”(1852). Primul tom apăruse în 1848 tot la Viena. În această operă, Al. Papiu Ilarian înfățișează întreagă viața ardeleană de la venirea Ungurilor, până la 1847. Istoricul român prezintă aici în culori sugestive îndărătnica luptă dintre români și minoritățile stăpânitoare. În special sunt evocate toate răscoalele împotriva tiraniei și crudele nedreptăți ale maghiarilor, sașilor și secuilor. El plănuse această istorie împărțită în mai multe volume, tratând evenimentele până în epoca lui. Împrejurările l-au împiedecat de a isprăvi această operă, care ar fi fost o oglindă sinceră și completă a revoluției de la 1848, a inițiatorilor și a caracterului ei și mai apoi a efectelor produse de revoluție. După terminarea studiilor sale de drept, Al. Papiu Ilarian este chemat la Iași ca profesor la facultatea juridică. De acum începe activitatea sa politică, pe pământul Principatelor Unite, care culminează prin memoriul înaintat lui Cuza Vodă la 1860. Dăm după un studiu al d-lui Lupaș, publicat tot în „Soc. de mâine” (51–52, IV.), prima parte a acestui memoriu, privitor la politica internă:

1. să organizeze și sporească armata, apoi iarăși armată, în fine tot armata.
2. să câștige încredere națiunii prin o bună administrațiune a dreptății.
3. să cerce în toate chipurile a câștiga inima poporului, împrumutându-l pe țărani.
4. să îngrijească de luminarea și creșterea națiunii în adevărat patriotism.
5. să sporească finanțele statului prin secularizarea averilor mănăstirești.
6. să pună capăt intrigilor perpetui, care strică partea cea mai vitală a națiunii.

Din acest extras se vede clar înalta viziune politică a lui Al. Papiu Ilarian, care a văzut limpede orientarea cea bună a tânărului stat român. Cuza Vodă și-a făcut din realizarea acelor deziderate strălucitoarea cunună a rodniciei sale domnii. Credem că nu exagerăm când afirmăm că unul din cei mai influenți sfetnici ai lui Cuza a fost acest ardelean. Cuza l-a prețuit mult. Vedem aceasta imediat după suirea lui pe tron, când numește pe Al. Papiu Ilarian ca procuror general al Curții de Casație din București. Tot ca o dovadă a acestei prețuiri, îl vedem pe Al. Papiu Ilarian ca ministru de justiție, într-un cabinet Kogălniceanu. În această calitate a scris un interesant studiu asupra „*Răspunderii ministeriale*”. Deși ocupat cu atât de însemnate dregătorii, totuși Al. Papiu Ilarian găsește timp să se ocupe și de studiile sale istorice, tipărind în 1861, 1862, 1864, 3 volume din „*Tezaurul de monumente istorice pentru România*.” Această importantă lucrare cuprinde 1200 de pagini, în care sunt adunate o mulțime de documente istorice privitoare la istoria neamului românesc. Această lucrare e fructul a 12 de ani de străduință și alergări prin țări străine, izbutind a câștiga prețioase documente necunoscute până atunci. Întâiul volum din „Tezaur” cuprinde documente privitoare la domnia lui Mihai Viteazul.

Al doilea volum aduce informații noi asupra diferitelor epoci din istoria Moldovei, în special Movilești, apoi izvoare necunoscute despre răpirea Bucovinei, incursiune în istoria împărăției otomane și epoci din istoria Munteniei. Al treilea volum cuprinde o mulțime de acte care aduc lămuriri interesante asupra raporturilor lui Petru Rareș cu Imperiul German. Pentru a câștiga acest „tezaur” de documente, Al. Papiu Ilarian a scotocit multe biblioteci germane, italiene și polone. În același timp, tipărește în limbile: română, franceză, germană și italiană, cartea lui privitoare la „*Independența constituțională a Transilvaniei*”, arătând ilegalitatea stăpânirii Transilvaniei de către unguri. Opera lui istorică i-a făcut un mare nume intelectual, încât este ales ca membru al Academiei Române. În această calitate rostește un impresionant discurs de recepție, evocând „Viața, opera și ideile lui George Șincai”. În acest discurs Al. Papiu Ilarian a făcut istoricul și a arătat importanța istorică a școlii ardelene. Acest discurs s-a tipărit în 1869, adăugându-se la el mai multe anexe utile cunoașterii acelei epoci. A fost ultima lui operă mare. Munca prea intensă i-a istovit puterile, și în urma unui groaznic surmenaj, luminata minte a lui Al. Papiu Ilarian s-a întunecat pentru totdeauna la 1873. Al. Papiu Ilarian a înnebunit, ca și prietenul și tovarășul său, Avram Iancu. Au urmat apoi ani triști, ani dureroși de noapte pustie și amară, când sufletul marelui bărbat se descompunea, încetul cu încetul, până la completa prăbușire în neant.

La 23 oct. 1877 Al. Papiu Ilarian a murit. Deși această dată se găsește pe monumentul funerar, totuși d-l Adamescu n-o primește, prelungind groaznica agonie a lui Al. Papiu Ilarian cu încă doi ani, până 1879, când crede d-sa că a murit. Revoluționarul de la 1848, istoricul adânc, românul vizionar, omul nefericit, toate acestea au făcut din Al. Papiu Ilarian o figură mare, o figură luminoasă. Integrat în seria marilor cărturari ai culturii române, opera lui e o podoabă de frumusețe, de adevăr, de românism. Viața lui curată și rodnică, un exemplu strălucit, moartea lui o pioasă închinare la mormântul din Sibiu.

Progres și cultură, II, nr.1 ianuarie 1934, p. 3–9.
(În colaborare cu dr. E. Nicoară)

Constantin Romanu-Vivu

Zbuciumul și moartea acestui martir reprezintă capitolul cel mai trist și mai întunecat al „figurilor mureșene”. Constantin Romanu a plătit prin cea mai grozavă suferință fizică și sufletească, curajul acțiunii și ideilor sale în vijelioasa vâltoare de la 1848. A fost o figură energică și luminoasă, un bărbat în care virtuțile strămoșești s-au întrupat cu prisosință, un luptător îndârjit pentru unirea neamului, un pribeag și un idealist, un erou și un martir.

Astăzi, un uitat, un nedreptățit, un mormânt fără cruce și fără cununi.

E cea mai completă „figură” a Mureșului: prin naștere, prin faptă, prin moarte.

E viteazul, din această regiune, care prin sângele lui a înroșit aurora unirii și libertății noastre naționale.

Lui Constantin Romanu smerită închinare; visurilor lui săvârșite astăzi suprem devotament; viața lui vrednică pildă; moartea lui, fierbinte aducere aminte; mormântul lui rușine și nemângâiere!

Asupra vieții, idealurilor, faptelor și morții lui s-a aplecat inima și mintea profesorului universitar, d-l Silviu Dragomir, care și-a onorat intrarea în Academia Română vorbind despre Constantin Romanu. Din pâclele vremii a scos la lumină povestea unui martir, însuflând simțirea unei năzuințe și dând strălucirea cuvenită unui erou.

Constantin Romanu s-a născut în comuna Pintic, de lângă orașelul Teaca. Anul nașterii este necunoscut, sau foarte greu de precizat. Biograful său, d-l Dragomir, află că în 1842 a fost înscris la seminarul teologic din Blaj, având 21 de ani. În acest caz urmează că este născut la 1821, adică în anul năprasnicului sfârșit al lui Tudor Vladimirescu, a cărui soartă o va urma cu atâta urgie și eroul mureșan.

Dacă ar fi să acceptăm metempsihoza, atunci am admite fără nici o rezervă că spiritul lui Tudor Vladimirescu a prins viață nouă în Constantin Romanu. Prea se aseamănă tragicul celor două vieți, prea au sfârșit identic, uciși mișelește pentru a nu ne gândi la aceste dureroase asemănări.

La seminar a stat puțin, căci izbucnind un conflict între episcopul Lemeny, care a continuat rolul urât al lui Bob, și un grup de profesori în frunte cu Simion Bărnuțiu, care apoi a trebuit să plece, au fost eliminați din școală pentru rebeliune. După plecarea din seminar, care l-a durut mult pe tânărul Romanu, acesta a părăsit Ardealul, și ajungând la București a fost angajat ca profesor la un pension.

Aici se plămădește înfocatul ideal al lui Constantin Romanu, în contactul cu marile figuri ale Munteniei revoluționare, dintre care el a cunoscut mai intim pe Nicolae Bălcescu și pe frații Golești. Alături de Ion Maiorescu și de August Treboniu-Laurian, noul venit reprezenta aici noua școală românească, pornită din Ardeal de către Gheorghe Lazăr. În scurtul timp cât a stat în București, Constantin Romanu și-a făcut întinse relații, bucurându-se de distinse aprecieri. Sufletul lui sensibil vibra în spiritul renașterii naționale, în spiritul nou ce cuprindea tot mai multe inimi, propovăduit de mințile îndrăznețe ale celor ce doreau o orientare nouă vieții românești. Constantin Romanu i-a cunoscut, i-a înțeles, i-a iubit și a călcat pe urmele lor. Ochii lui erau însă mereu îndreptați spre Ardeal. Suntem în preajma lui 1848.

O generație vijelioasă și dârză se înfiora de răsunetul libertății ce venea din veacuri. O frământare răscolitoare cuprinsese toate inimile românești. Toate se entuziasmau de idealurile libertății. Ecourile revoluției franceze înflăcăseră pe

toți românii; ardeleni, munteni, moldoveni, toți se agitau și se organizau pentru lupta românismului.

În aceste vremuri sufletul lui Constantin Romanu ardea. Lăsase în Ardeal atâția prieteni care erau acum frământătorii ideilor revoluționare: găsisse în București o atmosferă atât de prielnică revoluției încât chemările idealului național îl cuprinseseră în vraja lor înfierbântată. Veni în Ardealul copilăriei sale. Aici fostul său profesor, Simion Bărnăuțiu, ridicase steagul revendicărilor naționale și chema tinerimea la luptă: veșnica tinerime a tuturor orientărilor noi, a tuturor biruințelor vii, a tuturor valurilor neînfrânte. Constantin Romanu fu din prima zi alături de marele român ale cărui păreri și atitudini le împărtășea cu atâta curaj.

În organizarea revoluției a avut un rol de o deosebită importanță. Intervenind între membri comitetului revoluționar unele neînțelegeri, pe chestiuni confesionale, el se ridică cu îndrăzneală și arată că nu chestiunea confesională primează acum, ci cea națională. La adunarea națională de pe Câmpia Libertății, unde a fâlfâit în plesne de flăcări spiritul înviorător al lui Bărnăuțiu, Constantin Romanu fu ales în delegația ce trebuia să se prezinte Împăratului, alături de tinerii săi tovarăși: Al. Papiu Ilarian, Avram Iancu etc. Frunțașii Ardealului, în frunte cu episcopii Șaguna și Lemeny, sperau să-și câștige drepturile prin diplomație și bună înțelegere. Împăratul speriat de zgomotul maghiar, ezita să se pronunțe. Îi era teamă. Ungurii hotărâseră unirea Transilvaniei cu patria lor. Conducătorii rămăseseră nedumeriți. Acțiunea românească ajunsese la un punct mort. Entuziasmul și clocotul de la început se topise în interminabile pertractări. Un scepticism momentan ostenise inimile. Constantin Romanu suferea. El voise un iureș cotropitor al răzbnării seculare, în urma căruia neamul românesc să se înalțe ca un codru falnic. Voise o dezlănțuire violentă care să curme năprasnic umilintele noastre. Voise, sperase, luptase și totuși dușmanul rămăsese stăpân. În fața acestei situații neașteptate, tânărul revoluționar trecu iarăși Carpații pentru a participa la revoluția de acolo, cutreierând satele semănând semințele idealului național. În același timp purtă o intensă corespondență cu tovarășii săi din Ardeal.

Aceștia erau încă în așteptare și nedumerire. Această pasivitate care îl duruse pe Constantin Romanu și-l făcuse să treacă Carpații, îl enervă și-l nemulțumi și pe înviforatul Avram Iancu. De acum începe rolul eroic a Craiului Munților. Strigătul său aruncat în fața comitetului era irevocabil și cătrănit de amenințări: „Vorbiți, vorbiți, eu mă duc în munți să fac revoluție”. Și Avram Iancu a plecat în munți, la Moșii lui dragi și învrăjbiți, și a făcut revoluție.

Ardealul fu pătruns în toate fibrele sale, de agitația ce cutremura un neam întreg. S-au înrolat pentru libertate și dreptate toți locuitorii satelor cutreierate de Horia cu 64 de ani mai înainte. Cugetele ardeau, brațele se înarmau, satele așteptau comanda și jertfa. Avram Iancu scosese din umbra codrului o armată întregă. Oștile maghiare ce pătrunseseră în munți fură zdrobite, iar rămășițele lor se retrăgeau istovite. După secole de adormire, neamul românesc își făcea din nou probele de vitejie. Ardealul se încheștase la luptă năprasnică împotriva dușmanului

de veacuri. S-au trăit atunci zile de aprigă nădejde. Revoluția din Moldova eșuase de la început. Muntenii fură siliți în fața amenințărilor rusești și turcești să se astâmpere deocamdată. Alecu Russo și Nicolae Bălcescu vin în Ardeal. Aici se frământa acum mai energic sufletul neamului. Ar fi putut lipsi din această vâltoare Constantin Romanu?

El veni și numaidecât îi fu încredințată comanda legiunii a XII, din regiunea Reghinului, formată din 104 comune. Era prefect. De acum înainte își adaugă numelui sau și pe acela de *Vivu*. Convins de seriozitatea rolului ce-i fu încredințat, el își organizează cu multă inimă o legiune formată din 1500 de ostași, mobilizați pentru libertatea și dreptatea neamului românesc. Cu acești oameni, care se sporeau mereu, Constantin Romanu a plecat să înfrunte bandele secuiești ce se revărsaseră ca un puhoi pustiitor și ucigaș peste satele românești din josul Tg.-Mureșului. Bine înarmate, cu puști și arme militare, bandele dușmane prădau și ucideau cu violență smeritele rezistențe ce le ridicară acele sate. Mulți români pieriră, mulți tineri, multe nădejdi. Cu puhoiul acestei bande s-au ciocnit legionarii lui Constantin Romanu. Iată cum înfățișează d-l Silviu Dragomir, bătălia: „La Așintiș și Cecălaca fură izbiți la 31 octomvrie de legiunea lui Romanu. De astădată gloatele române smulseră învingerea completă, și secuii decimați s-au retras în plină debandadă. În zadar încercă atunci contele Lazar în trei zile consecutive să rupă cordonul de fier și să-și facă trecătoare peste Mureș. Toate atacurile fură înecate în sânge și unul după altul, trei poduri bătute în pripă, fură distruse de legionari. În 3 noiembrie întreaga coloană a secuilor se retrăgea în fugă spre Iernut și Târgu-Mureș, lăsând în mâna Românilor o imensă pradă, tot rodul jafurilor barbare, în 5 noiembrie, când gloatele de pe Târnava Mică de sub conducerea tribunilor Bianu și Nicolae Pop, sprijinite de câteva detașamente de soldați regulați, reunite cu legiunea a XII-a, îi înconjurară la Iernut și Cuci, brigada secuiască fu complet distrusă, husarii lor, împreună cu căpitanul Pünkösdy, fură luați prizonieri, iar comisarul guvernului abia izbuti să se strecoare la Târgu-Mureș și de acolo spre secuime”. Astfel și-a început cariera de prefect Constantin Romanu-Vivu.

După această strălucită faptă de arme, una din cele mai frumoase din revoluția de la 1848, prefectul porni să-și organizeze legiunea. Din românii din jurul Reghinului și de pe la Teaca și-a făurit o oștire pe care se străduia să o instruiască chibzuit, să o înarmeze și să o pregătească pentru atacurile ce se puteau ivi în fiecare moment. Când se crezu destul de stăpân pe forțele sale, prefectul Romanu porni înspre Gurghiu unde dezarmă pe secuii agitați și apoi pe Valea Mureșului. Desigur că aceste dezarmări au pretins mult curaj și tact. În urma acestei stăruințe, întreaga sa regiune era pacificată, și singurele forțe armate erau cele românești și cele imperiale. În urma acestei activități eroice, fruct al minunatului său talent de organizator și a tenacității sale, Constantin Romanu-Vivu în fruntea trupelor sale se îndreptă spre Târgu-Mureș. Neavând curajul unei rezistențe în fața dârjilor români și a eroicului lor prefect, cetatea maghiară își deschise porțile și astfel legionarii mureșeni intrară în Târgu-Mureș ca biruitori.

Dar timpul libertății naționale și al dreptății pentru neamul nostru încă nu sosise. Jertfele nu fuseseră destul de scumpe, sânge trebuia să mai curgă, lacrimi să mai întristeze ochii, și astfel soarta a amânat pentru mai târziu realizarea visurilor românești.

Biruințele lui Constantin Romanu-Vivu au trebuit să se plece în fața invaziei maghiare ce venea cotropitoare din regiunea câmpiei. Trupele imperiale nu putură opune rezistență și au fost silite să se retragă. Fiera maghiară se ridica turbată.

Constantin Romanu-Vivu se retrase pe Valea Mureșului în sus spre Toplița, iar într-o noapte târzie, fără pază și fără tovarăși numeroși, fu prins împreună cu câțiva din credincioșii săi tribuni. În modul cel mai barbar și mai rușinos fură transportați pe jos la Târgu-Mureș, și aruncați la închisoare.

După un simulacru de judecată în care judecătorii săi n-au putut face dintr-un erou un bandit, a fost trimis înspre Debrețin. Gândul judecătorilor săi era însă altul; voiau să-l omoare fără sentință. Acest capitol din viața nefericitului prefect a fost reconstituit, după memoriile contemporane de d-l Aurel Filimon, directorul Muzeului din Tg.-Mureș, și un fragment a fost publicat de d-sa în ziarul „Credința” din Reghin.

Din articolul publicat de d-l Filimon se vede cum Constantin Romanu-Vivu, împreună cu soții săi, în loc să fie expediați în josul Mureșului spre Debrețin, au fost porniți pe șoseaua ce duce spre Mureș în sus.

La pășirea pe hotarul comunei Sângeorgiu, o bandă de bătauși urlători s-au năpustit asupra dezarmaților prizonieri, și în modul cel mai barbar i-au omorât. Trupurile lor au rămas câteva zile pradă rușinii și nelegiuirii în șanțul drumului.

N-au avut niciodată un mormânt cinstit și nici o cruce nu le-a umbrit țărâna trupurilor.

Astfel a fost viața, lupta și moartea prefectului Constantin Romanu-Vivu, omorât de unguri în 1849.

O placă comemorativă așezată de stăpânirea românească pe zidul școlii primare de lângă piața Sfântul Gheorghe din Tg.-Mureș, amintește trecătorilor de tragica lui moarte.

Atât. Mormântul său nici până astăzi n-a fost edificat în piatră și asupra lui încă n-a fost așezat un monument.

Această uitare e o rușine pe care viitorul și oamenii va trebui să o îndrepte.

Noi am scris aceste pagini fără nici o pretenție istorică, ci conduși de fierbinte dorință ca numele eroului martir să nu rămână necunoscut, și că tineretul acestui ținut să nu uite a lua pildă din vrednicia lui Constantin Romanu-Vivu.

*Progres și cultură, II, nr.2 februarie 1934, p. 1–6.
(În colaborare cu dr. E. Nicoară)*

Virgil Onițiu

„Valoarea noastră intelectuală și morală este relativă, ea crește sau scade în raport direct cu binele social, pe care suntem în stare să-l producem”. (V. Onițiu)

Am ținut să deschidem articolul nostru asupra lui Virgil Onițiu cu acest citat ales din splendidul discurs rostit la încheierea anului școlar 1911, la Brașov, pentru a preciza de la început poziția și cadrul în care voim să-l pomenim și să-l prezentăm. A fost un intelectual în sensul larg al cuvântului, un altruist rodnic, un profesor luminat și un desăvârșit român. Virgil Onițiu a apărut în viața publică a Ardealului la sfârșitul veacului încheiat, atunci când se punea cu mai multă severitate problema unei solide organizări culturale românești, pentru a putea înfrunta valul maghiarizator pe care Budapesta ni-l trimitea cu mai multă violență și ostilitate ca oricând. Însușirile lui de eminent organizator, talent literar, adânc cunoscător al problemelor culturale și capabil de realizări rodnice, s-au integrat în această năzuință târând după sine pârție de fapte. Societatea ardeleană trăia atunci o psihoză de neliniștite, de frământări, procesul Memorandumului o zguduise adânc și se căuta în mod tainic albia orientării viitoare. În această albie și-a turnat Virgil Onițiu toate darurile minții sale. El a înțeles că neamul nostru va progresa nu prin reforme intermitente și găunoase, ci prin continuarea activităților începute și preconizate de înaintași, și prin consolidarea așezămintelor noastre culturale. În linia acestei atitudini a muncit, a scris și a realizat Virgil Onițiu. A trăit modest, a muncit în tăcere și a murit la datorie. Ca om de înaltă cultură el și-a pus puterile în slujba „*Astrei*” și a „*Societății pentru fond de teatru român*”; ca literat s-a ocupat de problemele literare discutându-le în articole de valoare. A fost însuși scriitor de bună literatură. Ca profesor a menținut și ridicat cu vrednicie prestigiul gimnaziului din Brașov și a publicat admirabile manuale școlare; iar ca român de seamă s-a dovedit în toate manifestările vieții sale publice.

Virgil Onițiu e coborâtor dintr-o familie fruntașă și s-a născut în Reghin la anul 1864, februarie 6. A făcut studii strălucite la Sibiu, Seghedin, Budapesta și Viena. În urma studiilor sale a fost numit profesor la gimnaziul român din Brașov, în anul 1890. Pe atunci această școală era una din cele mai respectate, iar corpul ei profesoral era recrutat din elita profesorimii române. Elevii ieșiți de la gimnaziul din Brașov au urcat culmi înalte în viață. Amintim câțiva: Octavian Goga, Ion Lupaș, Mihai Popovici, Voicu Nițescu etc. Dând dovezi de harnică muncă și înaltă

pricepere, Virgil Onițiu e numit în 1894 director, funcție în care rămâne până la sfârșitul vieții sale.

Rolul lui, ca a multor alții din generația sa, a fost acela de a se risipi în multe direcții, pentru a deschide drumuri noi și a conserva tradiții nobile și de a crea o atmosferă culturală prielnică dezvoltării unui progres cultural și național. Ca tânăr student și profesor a scris literatură pură, schițe și nuvele. Calitățile sale de umorist și de meșteșugar priceput al frazei, atrag atenția lui *Titu Maiorescu*, care, într-un articol din 1897, vorbind de o *renaștere literară în Ardeal*, alături de *G. Coșbuc*, *Ion Popovici-Bănățeanul* și *Victor Vlad Delamarina etc.*, îl înșiruie, ca *promițătoare nădejde*, pe Virgil Onițiu. Iar *Ilarie Chendi*, în polemica ce poarta cu acest prilej cu Titu Maiorescu ale cărui păreri asupra literaturii ardelenice el le găsea prea optimiste, scria în „*Familia*” din 3/15 mai 1897, după ce atacă pe cei laudați de Titu Maiorescu, că dintre toți cei laudați „*rămâne d-nul Onițiu, cu ale cărui nuvele putem să ne mândrim*”. Pentru cine cunoaște spiritul tăios al lui Chendi, aprecierea pe care el o face asupra lui Virgil Onițiu e o dovadă de talentul literar al acestuia. Schițele și nuvelele din acest timp și le-a adunat în 1897 în volumul „*De toate*”, a cărui lectură este foarte plăcută. Insistăm în special asupra a două nuvele din acel volum: „*O serată literară muzicală declamatorică în Șunturug*” și „*Epistula ad Carrabetium*”, care se disting din opera literară a lui Virgil Onițiu ca cele mai izbutite. Spiritul clarvăzător al tânărului scriitor observă în evoluția culturală a vremii sale o lacună, un punct nevralgic, din existența căruia apăreau confuzii și fapte neplăcute. „*Cei mai mulți dintre intelectualii noștri români nu cunosc trecutul nostru cultural și literar. Crescuți în covârșitoarea lor majoritate în școli, în care nu se învață limba, literatura și cultura poporului românesc, ei ies în lupta vieții cu o cultură fără de nici o temelie istorică românească, adică fără de rădăcini în trecutul cultural și literar al neamului*”. Din această situație care, în mare parte dăinuiește și azi, atitudinea de aspră înfruntare pe care intelectualitatea română trebuia s-o aibă față de cultura maghiară, se prezenta timidă și cu orientare confuză. Pentru a înlătura această neștiință, Onițiu scrie prin ziarul „*Românul*”, sub pseudonimul V. Gilu, un ciclu viguros de articole, „*o activitate de popularizare deci a științei trecutului nostru cultural și literar*. Din aceste articole, și din unele inedite, a întocmit o carte asupra literaturii noastre celei mai vechi, și a începutului limbii noastre literare. Cartea a tipărit-o în 1911, sub sugestivul nume: „*Din cele trecute vremi*”. În această carte el comentează și reproduce o serie importantă de texte vechi, din cronicari și din cărți de mult uitare, expunând ideile și rosturile cronicarilor prin prisma românismului. Această activitate a fost caracterizată de Alexandru Lapedatu în „*Transilvania*” (Nr. 10) din octombrie 1920, cu următoarele cuvinte: „*Nimenea ca dânsul n-a știut să dezgroape din negura trecutului frământările și măririle slovei românești. Înviau în graiul său maestru toți cărturarii și cântăreții trecutului nostru, înălțând inimile...*”

În același timp a condus, în calitate de vicepreședinte, „*Societatea pentru fond de teatru român*”, unde, printre alte realizări, a stăruit pentru apariția „*Revistei*

teatrale” a cărei prim număr a apărut la 1 ianuarie 1913, sub conducerea lui *Horia Petra-Petrescu*. În această revistă a publicat Virgil Onițiu un însemnat număr de recenzii asupra pieselor prezentate pentru societate. A scris el însuși o piesă: „*În sat la Tânguiești*”, publicată mai întâi în foiletonul „*Românului*” și reprodușă apoi de biblioteca populară a „*Astrei*” (No. 19). La adunarea generală a societății, ținută la Brașov în 5–18 noiembrie 1912, a rostit un luminos discurs, adevărată pagină de antologie, în care îndeamnă lumea să se îndrepte spre idealism, fiindcă idealismul este nota divină în lumea vrerilor și datorințelor noastre; tu idealism ești care ne înalți de la pământ spre sferile mai înalte, de unde perspectiva este mai largă, mai nemărginită și de unde nu mai zăresc toate hârtoapele și mușuroaiele din jurul realității terestre”. Într-un alt discurs emoționant rostea aceste cuvinte care se potrivesc atât de bine și zilelor noastre: „Aruncați-vă privirea la raporturile de viață socială, care bântuie între intelectualii noștri. Sfâșieri și certuri, ură și dușmăanii în cele mai multe centre de-ale noastre”. Intelectualii noștri nu încap într-olaltă și sănătate! Toți ne ținem că suntem cu stea în frunte, și de-aci invidia și ura dintre noi.” Și mai departe: „Să cultivăm în școală și în casă spiritul de prietenie și colegialitate în tinerețea noastră, spiritul de jertfă a individului în fața obștii semenilor săi și sentimentul de nobilă disciplină, care consistă în datorința de-a munci acolo unde ești pus, o muncă fără invidie și fără ură față cu alții în alte situații, adică în alte posturi de muncă!...”

Intelectualul trebuie să-și risipească bogăția minții sale, fiindcă „un om foarte învățat, din a cărui învățătură nu profită nimeni nimic, nu se deosebește prin nimic de un om cu desăvârșire prost și neînvățat. Aceeași beznă de întuneric îl împresoară și pe unul și pe altul”...

Înțeleptul altruist, care dădea atât de izbăvitoare învățături, și a cărui activitate publică a fost într-o atât de perfectă corespondență cu ideologia lui intimă, a încetat să mai grăiască, să scrie și să mai gândească în ziua de 8–21 octombrie 1915. Țărâna mormântului a cotropit una din cele mai superbe minți ale Ardealului. Sfârșim acest articol cu versurile marelui său prieten, Andrei Bârseanu:

*Nu plângeți pe omul cu suflet curat
La nouă viață de Domnul chemat.
Nu pierde bărbatul, ce-n lume adună
De fapte mărețe o mândră cunună.
Acel, ce-n virtute trăit-a încins,
Viază de-a pururi, de moarte ne-nvins!...*

*Progres și cultură, II, nr. 3 martie 1934, p. 1–4.
(În colaborare cu dr. E. Nicoară)*

Baronul Vasile Pop

*„Omul cel mai nobil, Românul cel mai brav
și conducătorul cel mai înțelept.”
(Iacob Bologa)*

Din glorioasa pleiadă de bărbați străluciți pe care i-a avut Ardealul, în jumătatea a doua a secolului trecut, numele Baronului Vasile Pop e dintre cele mai ilustre și mai respectate. A fost un bărbat înzestrat cu puternice însușiri de ordin intelectual, împletite cu frumusețea mândră a unui caracter moral, care l-au făcut să urce pe culmi înalte în ierarhia administrativă a imperiului habsburgic, și să ajungă în fruntea „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”. A izbutit, într-o vreme când neamul său sângera sub biciul robiei, să se înalțe ca un stejar vânos și să poarte, până la treptele tronului imperial, trăinicia și mândria calităților sufletului românesc. Adăugat în șirul „figurilor mureșene”, Baronul Vasile Pop strălucește prin lumina frumoasei sale vieți și prin mândria ascensiunii sale sociale. El n-a fost mânuitor de condei ca Petru Maior, George Șincai și Al. Papiu Ilarian; n-a fost nici căpitan viteaz ca nefericitul Constantin Romanu-Vivu; dar el a întrupat cu măreție calitățile și forțele de natură civică ale neamului său, precum și hărnicia dâră de a fi binefăcător și conducător al acestui neam...

Baronul Vasile Pop nu e născut pe pământul ținutului mureșan, dar e „al nostru” fiindcă a petrecut la Târgu-Mureș și Reghin o însemnată parte a vieții sale, și mai ales fiindcă osemintele lui se odihnesc în cimitirul bisericii unite din Reghin. E născut în satul Berind, din jurul Clujului, în ziua de Crăciun a anului 1818, ca al doilea fiu al preotului Ananie Pop. Ursitoarele ce se vor fi coborât la căpătâiul leagănului său, în freamăt de colindă, îi vor fi urât să aibă sănătate puternică, minte adâncă și limpede și în viața lui să se înalțe din treaptă în treaptă, până va ajunge de-a dreapta împăratului. Națiunea sa să-l venereze, iar Urmașii să-i poarte vie amintire.

Urarea ursitoarelor s-a îndeplinit, căci Vasile a crescut sănătos și voinic, cu mintea lui isteță a străbătut ca un luceafăr magnific prin școala primară, prin liceul piariștilor din Cluj, care l-au botezat Ladislau, și prin seminarul „Sfânta Barbara” din Viena. A venit apoi acasă, în Ardeal, unde-l chemau amintirile și datoria, iar în 1842 e profesor la Blaj de matematică și geometrie. În scurtul timp cât a funcționat ca profesor, a adus un mare serviciu școlii românești, el fiind primul care a învățat pe elevii liceului din Blaj geometria și matematica *numai* românește. Deși venit la Blaj prin bunăvoința Episcopului Lemeny, care-l trimisese și la Viena, totuși Vasile

Pop a ajuns curând în conflict cu bătrânul vlădică. El fiind tânăr, cu dorințe și puteri de înnoire a vieții sociale și culturale a neamului său și fiind, pe deasupra, prieten cu Simion Bărnuțiu și cu tinerii profesori ce doreau un ritm nou în manifestările naționale, nu se putea împăca ușor cu mentalitatea opacă și maghiarofilă a episcopului său. Conflictul, după cum se știe, în dezlegarea lui oficială, a dat câștig episcopului, iar tinerii răzvrățiți au trebuit să părăsească Blajul. Vasile Pop a venit atunci la Târgu-Mureș și s-a înscris „cancelist” la „Tabla Regească”. În 1848, primăvara, își luă diploma de avocat și se stabili în Reghin, unde trăia logodnica sa Elena Oltean, fiica unui comerciant bogat. Revoluția l-a găsit tocmai când își serba cununia. În graba mare s-a refugiat spre Bistrița, unde i-a venit vestea jefuirii Reghinului de către bandele secuiești. La înapoierea din Bistrița a fost arestat și dus în temnița din Târgu-Mureș, unde se aflau sute de români. Când s-a potolit furtuna, Vasile Pop a fost numit comisar districtual la Reteag, în nordul Ardealului. Abia a stat aici un an și din pricina bunelor sale sentimente pentru poporul de jos, a fost transferat consilier la judecătoria din Bistrița.

Dar avându-se în vedere admirabilele sale calități, temeinica lui pregătire și uriașa putere de muncă, peste puțin timp a fost transferat la Sibiu, la Curtea superioară a Ardealului. Avansase repede și altul, în locul lui, s-ar fi mulțumit cu acest post râvnit de atâția. Dar Vasile Pop țintea mai sus și muncea, cu tărie, pentru a ajunge. Cucerindu-și un renume de învățat și integru jurist, fiind apreciat și stimat de superiorii săi, în 1859, a fost numit consilier de secțiune la Ministerul de justiție din Viena. În timpul cât a funcționat la Sibiu, a scris un „*Îndreptariu în cauzele urbariale compus pentru poporul român din Ardeal și Ungaria*”. Această broșură a fost de un real folos pentru mulți împricinați, lămurind temeiul juridic al chestiunilor urbariale.

La Viena a avut un câmp larg de activitate, și după cum spune biograful său dr. Ilie Dăianu, după care luăm o parte însemnată din aceste date, „*i se dădură însărcinări de a pregăti proiecte de legi pentru organizarea justiției*” din împărăție.

Datorită prestigiului său și admirabilelor relații ce le făcuse la Viena, în 1861 a fost numit vicepreședinte al guvernului ardelean din Cluj, și președinte al Tribunalului suprem pentru Transilvania. Iată-l deci pe feciorul popii din Berind ajuns la cea mai înaltă treaptă socială și politică, la care un român nici n-ar fi putut visa măcar. Totuși Vasile Pop a ajuns pe această culme, spre onoarea neamului său de iobagi, dovedind că nici o muncă și nici o jertfă adusă cu deplină puritate și tărie de suflet, nu rămâne fără răsplată. Toți cei care nutresc în sufletul lor nădejdi și visuri de mărire, să ia aminte la ascensiunea lui Vasile Pop și să învețe că izbânda nădejdlor o aduce munca, stăruința și tăria sufletului...

Dar excepționalul Vasile Pop mai avea încă de urcat, îl așteptau onoruri mai înalte, mărire mare, la 1863 a fost onorat cu titlul de consilier intim al împăratului, iar peste un an decorat cu Coroana de fier, clasa II, care-i aducea și rangul de

baron. De-acum înainte Vasile Pop este „Excelența Sa Baronul Ladislau Vasile Pop”. În această calitate a luat parte la Dieta Transilvaniei, luptându-se cu îndârjire pentru drepturile neamului său. Națiunea română a avut în el un apărător energic, demn, cu prestigiu, care impunea tuturor respect și bunăcuviință. Pentru această nobilă și dârză activitate a fost supra numit „Prometeul Român” și „Atletul apărător al dreptului și dreptății.”

În aceste împrejurări, pentru a-l scoate pe Baronul Vasile Pop din arena luptelor, s-a vorbit un moment, după cum scrie d-l Dăianu, de numirea Baronului ca ministru de justiție. Faptul nu s-a îndeplinit, dar e o dovadă mai mult de prestigiul și încrederea de care se bucura Baronul român în cercurile diriguitoare ale imperiului.

După onorurile cu care împăratul și guvernanții l-au încărcat cu prisosință, neamul românesc din Ardeal a împletit și el pe tâmplele distinsului bărbat cununa admirației și recunoștinței sale, făcându-l, în 1868, președinte al „Asociațiunii”. Era cel mai înalt post de onoare și de muncă pe care îl aveam atunci pe terenul vieții culturale. El a fost încredințat Baronului Vasile Pop tocmai pentru înaltul său prestigiu, pentru mintea lui luminată și pentru imensa lui putere de muncă. În această calitate a desfășurat o intensă activitate, organizând „Asociațiunea” și făcând-o cât mai accesibilă maselor largi ale țărănimii. Acestei țărănime îi voia el un alt trai și o altă mentalitate, afirmând: „cultura poporului e întrebarea care trebuie să ne cuprindă toată atențiunea, tot cugetul și toată grija noastră”. Printre realizările sale ca președinte al „Asociațiunii” amintim înființarea revistei „Transilvania” și organizarea „Asociațiunii” pe baza „despărțămintelor”, ceea ce a dat un imbold puternic mișcării culturale, și a întărit mult „Asociațiunea”.

Sunt importante și de o rară frumusețe discursurile rostite de el ca președinte al „Asociațiunii”, și e un mare păcat că nu se găsesc adunate într-o broșura pentru a putea perpetua mai temeinic amintirea și credințele Baronului Vasile Pop.

Viața acestui mare român s-a stins în 1875, tânăr încă, dar obosit de munca titanică cu care și-a deschis și împodobit drumul. A fost îngropat în cimitirul bisericii unite din Reghin, în cavoul familiei Oltean. Nici un semn, nici o inscripție nu amintește trecătorului importanța acestui cavou. Urările ursitoarelor s-au îndeplinit toate, afară de una: amintirea. Baronul Vasile Pop nu mai trăiește în gândul urmașilor și uitarea și-a întins pânzele întunecului peste strălucirea și activitatea lui.

Încheind aceste pagini modeste, în care desigur n-am putut cuprinde toată hărnicia și măreția Baronului Vasile Pop, adresăm conducătorilor județului și orașului Reghin îndemnul de a sacrifica o părțică din bugetul respectiv, pentru a instala pe mormântul acestui mare bărbat o placă de marmoră cu inscripția cuvenită.

*Progres și cultură, II, nr. 4 aprilie 1934, p. 1–4.
(În colaborare cu dr. E. Nicoară)*

Eugenia și problemele ei

Nu se poate tăgădui științelor politice caracterul de a fi cele mai larg cuprinzătoare în toate sensurile, mai active și în același timp determinante a progresului celorlalte științe. Aceasta cu atât mai mult cu cât la rădăcina lor se află izvorul obligatoarei acțiuni, trebuința veșnic trează de a cunoaște realitățile sociale a le presimți, a le crea și de a le adopta.

Științele politice reprezintă astfel cel mai perfect inventar al realităților sociale și cel mai competent îndreptar pe căile viitorului. Datorită acestor însușiri organice, științele politice scotocesc adânc stratul realităților sociale și a potențialului lor, descoperind trebuințe noi de ordin științific, care determină orientările cele mai potrivite cu posibilitățile de manifestare a însușirilor ce le înglobează.

Dar materialul asupra căruia științele politice și-au concentrat toate puterile lor de investigație și de organizare, este materialul uman, masa de ființe care stăpânesc și conduc lumea. Asupra acestei mase divizată în rase, națiuni și indivizi organizați în sate, comune și familii, științele politice au întreprins valul de cercetări a tuturor aspectelor și posibilităților de plăcută viețuire și dreaptă conducere, Ușurarea mijloacelor de trai, de liniște și de expansiune a omenirii constituie însăși rațiunea hamletică a științelor politice. Pentru găsirea soluțiilor celor mai potrivite acestui obiectiv, științele politice au mobilizat întregul lor arsenal de posibilități științifice și constructive. Astfel s-a făcut inventarierea, adeseori aproximativ, a capitalului uman a trebuințelor lui și a avuțiilor ce le posedă sau pe care le poate realiza din acest complex de trebuințe științifice au luat naștere și s-au dezvoltat o serie întreagă de științe noi ca manifestare și tendință, științe care mai înainte existau în corpul și metodele de cercetare ale altor științe. Astfel au apărut sociologia, economia politică, antropogeografia etc.

Nu e aici locul și intenția de a le numi și analiza pe toate, ci ne vom mărgini a insista numai asupra acelor științe care au în funcția și idealul lor cercetarea, îmbunătățirea și selecționarea materialului uman, sau pentru a întrebuița o expresie consacrată a capitalului biologic uman, și în special asupra *eugeniei*.

Trei din științele care au în continuă veghe prosperitatea biologică a materialului uman, sunt: *demografia, biopolitica și eugenia*.

Cercetările și constatările ce le fac aceste științe sunt de o covârșitoare importanță și semnificație pentru orientarea celor ajunși să conducă și să determine acțiunile politice, culturale și economice ale unui stat. Nu se poate legifera temeinic și rodnic în materie de învățământ, armată, muncă, sănătate, asistență socială,

finanțe publice, colonizări etc., fără a ține socoteală de rezultatele aduse de demografie, de evidență biopolitica și de îndrumările eugeniei.

Demografia e oglinda credincioasă a capitalului biologic uman al unei țări, înregistrând cu precizie numărul noilor născuți, a celor morți, a celor care sunt capabili de muncă și muncesc, a celor neputincioși și săraci: calculează progresul sau regresul populației având în vedere cantitatea și calitatea, deschizând astfel ochii celor chemați și interesați să suprimă sau să atenueze factorii regresivi și să încurajeze factorii de progres.

Biopolitica are rostul de a reprezenta capitalul biologic uman în reala sa capacitate fizică și psihică, năzuind să asigure maximul de activitate productivă, să rezolve în mod favorabil progresul biologic al oamenilor, înlăturând factorii periculoși din dezvoltarea generală și menținând nivelul și continuitatea maximului de randament.

Valoarea biologică a unei armate, a unui grup de muncitori sau a unei întregi populații depinde de acțiunea biopolitica ce se exercită asupra ei, de rezultatele la care duce și de țintele spre care se îndreaptă. Tot de aceasta depinde și prosperitatea culturală a unei națiuni.

Deci biopolitica e știință care înfățișează și îndrumă în mod corect forța și potențialul prezent și următor al capitalului biologic și uman, pentru care se străduiește să asigure cele mai bune condiții de dezvoltare integrală și posibilitatea maximă de producție.

Demografia înfățișează numeric progresul sau regresul unei populațiuni, iar biopolitica înfățișează biologic valoarea numerelor demografice, și una și alta prezintă realități de care cârmuitorii trebuie să țină socoteală în acțiunea lor conducătoare de destine sociale.

Dar a ști câți locuitori are o țară și *ce valoare* reprezintă, încă nu înseamnă a fi făcut totul și a ști totul! Situația dată nu e decât oglinda prezentului, care se poate tulbura în viitor și deci trebuie luate măsuri pentru asigurarea unei cât mai perfecte dezvoltări a populației atât din punct de vedere fizic, cât și sufletesc. Trebuie cunoscute influențele fizice și mintale și pe care o generație le are asupra altei generații, de a elimina și a face improprii pentru reproducere pe toți indivizii care ar strica prin neajunsurile lor ereditare, perpetuând decadența umană, o sănătoasă dezvoltare pentru ridicarea unei națiuni. Cei a căror decadență poate fi transmisă ereditar, trebuie izgoniți de la posibilitatea de reproducere. Drepturile și posibilitățile biologiei ale indivizilor trebuie să se plece în fața trebuințelor rasei și națiunii.

Acest rost îl are eugenia.

Începând o definiție, am putea numi eugenie știința care se ocupă cu propovăduirea celor mai bune mijloace pentru a împiedeca reproducerea celor atinși de maladii și defecte ereditare, precum și pentru a crea condițiuni bune de dezvoltare a celor găsiți apti pentru interesele națiunii, caracterizate prin sănătate, vigoare, istețime, moralitate și frumusețe.

Creatorul și întâiul ei propovăduitor metodologic a fost *Galton*, un englez, care i-a dat aripi pentru întâia oră în Anglia, la anul 1883.

De atunci a cuprins un teren vast, pătrunzând în cele mai înaintate state care au introdus-o chiar și în legislațiile lor.

Eugenia asigură națiunii crearea unor elemente vâjnoase, capabile și morale, înlăturând de la procreare elementele dubioase ca ereditate. Prin mijloacele ei se selecționează cele mai pure și mai vrednice calități ale rasei, îndreptând progresul național biologic spre cele mai înalte culmi. În același timp, eugenia luptă cu îndărătnicie pentru împiedecarea de a se perpetua a tuturor celor osândiți de ereditate. Ea tinde să suprimare tarele ereditare și deficiențele mintale, Rolul ei este covârșitor în ideologiile rostite. Pe drumurile eugeniei trebuie să meargă o națiune care vrea să-și purifice cadrele de infirmi ereditari, de dezmoșteniți, osândiți din generație în generație cu tot cortegiul lor de mizerie, cerșetori și criminali, alcoolici și nebuni, sifilitici și paralitici, tarați și surdomuți, orbi și șchiopi, cu un cuvânt de toți acei care prin trudnica, chinuita și nefericita lor viață stânjenesc progresul națiunii. Eugenia vrea o omenire sănătoasă, morală și fericită! Prin mijloacele eugeniei se pot ridica și valida în sânul unei națiuni toate valorile ei biologice și intelectuale, mărindu-le puterea de creație și de rezistență. Principiile eugenice au ieșit la iveală și au găsit ascultare tocmai din pricina trebuinței lor și a capacității lor de îndreptare, de primenire și de selecționare.

Dacă cercetăm legislația eugenică din țările în care principiile eugenice au purces spre înfăptuire, vom găsi aproape aceleași motive, cu excepția Franței, aceleași mijloace de îndreptare și aceleași metode de activitate. Aceasta atât în Anglia, cât și în Franța, până la un punct, Statele Unite sau Germania.

Iată câteva din motivele care au impus, în țările de mai sus, legiferarea eugenică:

1. Marele număr al țarilor.
2. Numărul mic de nașteri în clasele superioare.
3. Numărul redus de căsătorii în aceleași clase.
4. Urmările războiului.
5. Creșterea șomajului.
6. Eredități criminale.
7. Suprapopulație (Anglia).
8. Suprapopulație cauzată prin emigrație (Franța).
9. Amestecurile de sânge strein în masele poporului (America).
10. Principii rostite (Germania).

Precum se vede, primele 6 puncte sunt aceleași pentru toate țările amintite, și numai ultimele 4 sunt cauzate de necesități strict locale.

O scurtă explicație a motivelor: Tarații ereditare prin caracterele lor diformate, vor produce urmași cu aceleași caractere indezirabile; numărul mic de căsătorii și de nașteri în clasele superioare presupune regresul acestei clase și deci a urmașilor ei cu calități ereditare; în urma războiului a rămas un număr imens de

infirmi și de epilectici; creșterea șomajului va pretinde imperios noi posibilități de muncă și excluderea de pe terenul activității a celor ce produc mai puțin ca cei ce produc mai mult, precum și adăpostirea celor excluși ca și a celor incapabili de muncă. În anumite institute; ereditățile criminale prezintă statistici cutremurătoare; suprapopulația engleză, cu toate vestitele ei colonii, pretinde soluții severe de rezolvare și cei dintâi care vor fi sacrificați vor fi cei vizați de eugeniști; de populația franceză și scăderea natalității în Franța. În raport cu Germania, dă multă bătaie de cap conducătorilor francezi; intervenția eugenică în Statele Unite și Germania a fost pricinuită din dorința de a păstra limpezimea rasei și caracteristica ei.

Acestor motive de intervenție eugenică li s-au opus următoarele mijloace de îndreptare:

1. Educația morală.
2. Studiul eredității.
3. Dezvoltarea familiilor numeroase.
4. Sterilizarea.
5. Segregațiunea (Anglia și America).
6. Educația eugenică.
7. Reglementarea căsătoriilor.
8. Reeducarea anormalilor.
9. Măsuri de igienă sexuală.
10. Impresiunea indezirabililor (America).
11. Divorțurile eugenice (America).

Spațiul nu ne îngăduie să insistăm asupra rostului și eficacității fiecăruia din mijloacele propuse, de aceea vom scrie numai despre cele care par mai radicale și mai îndrăznețe: sterilizarea, segregațiunea, supresiunea și divorțurile eugenice.

Înainte de a le lămuri, repetăm încă odată, că eugenia are în vedere dezvoltarea rasei și a națiunii și că indivizii, ca existențe izolate, sunt apreciați numai întrucât nu sunt paraziți și sunt folositori colectivității.

Acest punct de vedere nu trebuie să fie înțeles greșit fiindcă eugenia dorind o națiune sănătoasă, viguroasă, isteată și morală *înțelege să realizeze prin indivizi și familii care au aceste calități*, nu înțelege, totuși, să persecute chinuitor pe acei indezirabili ereditari, *ci numai să-i facă incapabili pentru reproducere, oferindu-le în schimb protejuria materială a vieții*.

Prin sterilizare se fac improprii pentru reproducere, cu ajutorul științei medicale, acei indivizi ai căror urmași ar fi indezirabil pentru evoluția biologică și intelectuală a lumii, prin defectele lor fizice și sufletești. Accentuăm însă că *sterilizarea nu duce la împiedecarea funcțiunilor sexuale*, ci numai la împiedecarea procreației.

Pentru a fi cât mai înțeleși asupra rostului sterilizării, reproducem în întregime primul articol din „legea pentru profilaxia progenerării tarate” de Hitler la 14 iulie 1933.

„Art. I. Orice individ tratat ereditar poate fi făcut steril prin operație chirurgicală, dacă după datele silinței medicale e de prevăzut cu multă probabilitate că urmașii lui vor suferi de maladii ereditare grave, fizice și psihice.

Bolnav ereditar, în înțelesul acestei legi, e acel care suferă de una din următoarele maladii: debilitate mintală congenitală, schizofrenie, psihoză ciclică (maniaco-depresivă), epilepsie ereditară, orice anomalii grave fizice ereditare”.

În Art. I. se spune că *poate fi sterilizat și cel ce suferă de alcoolism grav.*

Segregațiunea înseamnă internarea celor vizați în anumite institute și a-i împiedeca astfel de la procreație.

Prin urmare segregațiunea face și operă de ajutorare a țaraților vagabonzi și cerșetori, pe care îi adună de pe drumuri și-i internează.

Supresiunea, suprimarea copiilor țarați ereditar a fost propusă în Anglia de Engel, dar din cauza absurdității ei n-a fost ocupată.

Supresiunea e o barbarie fiindcă la vârsta de 34 ani nu se poate diagnostica precis care va fi evoluția mintală a unui copil.

Divorțurile eugenice au fost introduse în Statele Unite pentru a se putea desface căsătoriile viciate.

Motivul eugeniei de divorț sunt socotite în America următoarele: beția, nebunia, idioșia, criminalitatea, incapacitatea fizică și mintală.

Iată dar, în câteva rânduri, ce este eugenia, care sunt țintele ei și de ce mijloace se servește.

Proteguirea și îmbunătățirea rasei a devenit astăzi unul din imperativele vremii, iar eugenia servește cu desăvârșită competență realizarea acestei porunci.

Progres și cultură, II, nr. 4, aprilie 1934, p. 20–25.

Nicolae Petra Petrescu-Moșul

În numărul „Figurilor mureșene”, se înscrie cu falnică mândrie și impunătoarea personalitate a lui Nicolae Petra Petrescu, care în timpurile antebelice, prin calitățile sale sufletești de o rară bogăție, stătea în fruntea intelectualității ardelenene, fiind un luminat îndrumător al vieții economice și culturale. Spiritul lui organizator și iubirea lui de neam, au dat o bogată contribuție la munca de organizare a vieții noastre publice, dinaintea Unirii. Numele lui adevărat sau pseudonimul „Moșul”, era întâlnit zi de zi în coloanele multor organe publicistice de pe întreg cuprinsul Transilvaniei dinainte de război. O mulțime de

probleme sociale, dezlegate în mintea lui frământată de aprigul dor de a-și vedea îndrumată națiunea sa pe cele mai sigure căi de prosperare, sunt răspândite cu generozitate neîntrecută în „Foaia școlastică” și în „Economul” din Blaj, în „Telegraful Român” și în „Observatorul” din Sibiu, în „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, în „Familia” din Oradea, în „Amicul Familiei” din Gherla, în „Revista Ilustrată” din Bistrița etc. Acest nume era cunoscut și în „Amicul Tinerimii” din București. Pretutindeni este, în acele timpuri, stimat, iubit, ascultat și admirat pentru credința lui plină de foc și adevăr, prin care aducea îndrumările sale prețioase de întărire și înălțare prin credință, și hărnicie.

Harnica și rodnică lui activitate ne face să-l înșirăm alături de glorioasele figuri descrise în această broșură, fiindcă din lumina strălucitoare a sufletului său, și peste noi, cei de la izvoarele Mureșului, se revarsă o rază de mândrie, justificată prin aceeași originea a leagănului comun.

Cum nici o viață pământeană nu poate fi deplin fericită, așa nici „Moșul” n-a fost scutit de greutățile și amărăciunile inerente vieții, dar acestea nu au putut să-i împiedece zelul său de muncă stăruitoare, nici să-i zăgăzuiască dorul său neprihănit de a urca tot mai sus calea ce duce către culmile adevărurilor eterne. Răsărit din popor, inima lui caldă și sufletul său generos vibrau cu o gingășie explicabilă, în mod deosebit pentru toate problemele poporului de la sate. Mănat de irezistibilul dor atavic, scria pentru săteni, descindea la sate, lua parte cu o bucurie curată la toate manifestațiile lor sufletești, culturale, naționale, și economice. Intrat în biserica din sat, cânta în strană, citea cazaniile, talmăcea cuvintele sfintei Evanghelii, ținea conferințe educative înălțătoare de suflet, arăta concluzii pline de învățăminte practice pentru ușurarea și înnobilarea vieții. Grație calităților sale admirabile era iubit, apreciat, ascultat și stimat pretutindenea și de toți care aveau fericirea să se împărtășească de căldura și lumina apropierei personalității sale, sau a scrisurii sale, din slovele căruia emana exact aceeași vrajă și același farmec convingător prin adevăr, prin credință și prin bunătate. Iată pentru ce i s-a dat binemeritatul titlu, încă în tinerețe, „Amicul poporului”.

S-a născut în județul nostru, în Mureș, în frunțașă comună de pe valea Gurghiului, Ibănești, care, pe lângă numărul mare a locuitorilor din sat, are suflete creștinești poate în număr și mai mare răzlețite pe toate vâlcele și izvoarele numeroase de la pădure. „Pe una din aceste vâlcele, zisă „Petroasa”, într-o casă țărănească de pe o gură de plai, acoperită vara cu pitorescul covor de flori de munte, în anul 1848 (7 noi.) s-a născut Nicolae Petra Petrescu (de pe Petroasa). Tatăl său Avram, era un țăran deștept, care pe lângă economia lui se îndeletnicea și cu o ramură bănoasă de industrie specifică românilor din Ibănești: piuăritul, ba a purtat și funcțiunea de casier comunal (colector) și avea și cârciumă.

Având 10 copii, ca un tată înțelept, trebuia să muncească cu dârză hărnicie, pentru a îmbrăca și hrăni o casă cu mare cuvântare de copii, dar nu voia nici să cadă vreo umbră asupra mândriei familiare, care de mulți ani era prima familie în sat. Dovadă că ținea cu mândrie la renume este și dorința lui de a vedea om învățat și preot pe fiul său Nicolae. Cu acest gând luminat și cu această caldă dorință duce

pe Nicolae, care s-a evidențiat a avea minte ageră, la gimnaziul din Reghin. Dar aici nu face decât 2 clase, deși cu clasificare eminentă, înțeleptul țăran pentru a feri pe fiul său de contactul zilnic cu Ibăștenii, îl duce la școala germana din Bistrița, ca aici netulburat, să-și însușească limba germană, de care avea mai târziu nevoie. După ce învață aici 3 ani germana, trece la *Mica Romă* a românismului, la Blaj.

Smerita lui blândețe este câștigată de un suflet mare și ales: Prepositul I.M. Moldovan. Ajunge un fel de secretar intim a lui Moldovan, membru al Academiei Române, și mai târziu președintele „Astreii”; trăiește, învață, doarme în aceeași cameră de seminar cu marele protector și filantrop. Aici se aprinde dorința fierbinte în sufletul său de a deveni „Amicul poporului” oropsit.

După absolvirea școlilor de Blaj, fiind clasificat între cei mai buni, pleacă la Sibiu cu dorința de a se înscrie la teologie, dar marele cunoscător de oameni, Mitropolitul Șaguna, văzând-i certificatul de școală prea eminent, refuză a-l primi, spunându-i că ar fi păcat de el și pierdere pentru neam dacă s-ar îngropa, ca preot, în vreo parohie ascuns, ci l-a sfătuit să îmbrățișeze alte studii mai înalte, prin care ar putea aduce neamului servicii incomparabil mai înălțătoare. Durere, tânărul nu dispunea de mijloace în vederea acestui scop. Deși nu este primit în seminar, rămâne în Sibiu, susținându-și existența din lecții și meditații, urmează cursurile teologice și se înscrie în același timp și la Academia de drept care exista în acele timpuri la Sibiu. Abia după trecerea primului semestru, marele Șaguna văzând zelul îndoit al lui Petrescu, a dispus să fie primit în seminar, unde avea întreținerea gratuită.

În timp ce studia teologia și dreptul, începe și activitatea sa de interes public și general. Colaborează cu Visarion Roman la redactarea calendarului „Amicul poporului” și la organele de publicitate amintite deja.

Nici dorința tatălui său de a-și vedea fiul preot în Ibănești nu s-a împlinit. O mângâiere totuși au primit și așteptările familiei Petra și în această privință: un alt fiu, tot cu numele Petra, din marea familie, ajunge preot în Ibănești. Iar Nicolae, grație zelului său de muncă și grație legăturilor de prietenie cu V. Roman, intră la primul institut românesc de credit și economii: *Albina*, care atunci începe ființa sa binecuvântată pentru viață economică-românească, sub conducerea neobositului V. Roman (director) N.P. Petrescu (contabil) și Zidu (copist).

De la înființarea acestei instituții de mare importanță, N.P. Petrescu până la moartea lui, i-a fost neîncetat cel mai devotat slujitor. Crescând ramificațiile bogate ale acestui arbore puternic de economie, se înființează o filială a *Albinei* la Brașov și în fruntea ei găsim director pe N.P. Petrescu, care aici nu lucrează numai la întărirea economică a neamului pe care îl iubea și a cărui fiu se mândrea a fi, ci cu același zel lucrează și la întărirea neamului prin cultură. Întemeiază și conduce aici căminul ucenicilor români, care devine o citadelă eroică în lupta de întărire a vieții industriale și comerciale românești. N.P. Petrescu a fost amicul și părintele meseriașilor români.

A știut să-și servească neamul și în sfera literaturii: găsim aici un viguros și sănătos talent de îndrumare și de întărire în iubirea neamului.

Prin „*Biografii romane*”, după Grube, vrea să evite calea de rătăcire prin deznaționalizare. Scrie un *Studiu de economie națională*, prima lucrare la noi în această materie, deschide ochii românilor spre economia națională.

În munți este o scenă dramatică în care-și arată originea sa de muntean. În Brașov cunoaște frumusețea suavă a operelor scrise de regretatul profesor de muzică de la școlile din Brașov, Ciprian Porumbescu, și scrie un admirabil studiu asupra lui.

Satul cu comorile și Povestiri este o carte plină cu învățături rupte din sufletul său curat și prevăzător.

Asociațiunea pentru sprijinirea învățăceilor și sodalilor români din Brașov, ne arată sufletul său frământat de problema întemeierii comerțului și industriei românești.

Compas-românesc, o operă vastă în care se descrie viața bancară întregă cu multiplele ei cerințe. Ca cel mai vechi funcționar al băncii Albina, este încredințat să scrie *Monografia institutului Albina*.

După 1 Decembrie 1918, oricât ar fi arătat de alb capul și barba Moșului, inima întinerită sub farmecul visului strămoșesc împlinit, aleargă să lucreze la resortul prezidenției Consiliului Dirigent, pentru întărirea Patriei pe veci unită.

Dacă viața i-a rezervat mici neajunsuri, ba și suferințe, dezamăgiri și dureri, totuși, i-a încununat opera cu strălucitoare mângâiere. Bogat în fapte, stimat și iubit de toți, moare la Sibiu în anul 1923, fiind așezat lângă mormintele eroilor căzuți în anul 1916.

Erou era și el. A trăit, a suferit și a muncit pentru Neam, ca un erou.

Progres și cultură, II, nr. 5, mai 1934, p. 1-5.

Profesorul Axente Banciu din Brașov

De obicei, însușirea de idealist e atribuită mai ales celor tineri și se înțelege prin ea năzuința spre anumite realizări, spre anumite culmi. El înțelege să-și realizeze dorințele și principiile prin eforturile și munca sufletului său, cucerind într-un anumit grad notorietatea publică. Adesea, idealismul înseamnă zgomot, arivism, atitudine calculată. Idealistul vrea „să ajungă”. Și mai ales idealismul celor tineri cuprinde o însemnată parte din dorința de a se impune cât mai grabnic ca *personalități*, ca nume, această impunere fiind un adevărat... ideal. Pentru această izbândă sunt sacrificate multe credințe scumpe, se înmlădiază multe intransigențe brave, dar care țin departe pe idealist de posibilitatea realizărilor și deci sunt adevărate piedeci în drumul lui de om care se urcă biruitor cât mai repede. Se comit atunci toate lașitățile, toate abdicările; idealismul se încovoie sub puterea lichelismului. Aceasta a făcut pe cineva să spună cu atâta dreptate: „*Ce frumoase*

ar fi idealurile dacă n-ar fi idealii.” Idealistul acesta are veleități *personale*, dorințe *personale*, vrea renume *personal*. Idealismul lui este setea de mărire, este egoism, este posibilitatea de parvenire!

Acest idealism e mincinos, e o sfruntare, e *fals*. Niciun cuvânt n-ar fi prea greu pentru a-l condamna, pentru a-l umili. Idealismul pur înseamnă altceva și se caracterizează prin noblețe sufletească, prin intransigența năzuinței, printr-o conștiință superioară și prin râvna de a sluji un principiu înalt pentru prosperitatea și înfrumusețarea vieții culturale, științifice și naționale a unui neam. Idealii care se pun în slujba acestui idealism fac onoare idealismului, îl fortifică și îl justifică. Ei merită toată considerația și toată iubirea, fiindcă viața lor e un *simbol*, o reconfortare pentru oamenii cu suflet omenesc.

Un asemenea idealist este profesorul Axente Banciu din Brașov. Nu e tânăr cum sunt „idealii”, ci e pornit spre amurgul vieții, spre pacea ideală. E profesor pensionat. Deci nu mai are „idealul” de a „ajunge”, de a se impune, de a deveni un mare scriitor, sau un teribil bărbat de stat așa cum visează cei mai mulți din tinerii idealii. E robul unei credințe culturale, devotatul scrisului util, cuminte și drept. Idealismul lui e o jertfă. Tipărește de câțiva ani reviste: „*Țara Bârsei*” care îndeplinește un atât de splendid rol cultural în acest Ardeal și pentru care plătește, din două în două luni, *din pungă proprie, câte 14000*. Auziți domnilor idealii cum luptă pentru *ideal un idealist... pensionar*. Care idealist cultural și sunt atâția în țara aceasta, ar aduce o asemenea jertfă pentru un ideal care nu le aduce nici glorie, nici situație, nici bani? Idealistul acesta are revistă și nu se laudă prin ea, nu-și publică fotografia și n-o face trambulina vanităților sale personale. Modest, discret, muncitor, harnic, cu inimă nobilă, trăiește pentru această revistă care, fără exagerare, e socotită printre cele mai bune din țară.

Idealismul lui e un exemplu care face onoare categoriei de adevărați idealii, și elogiile, pe care nu le-a căutat niciodată, n-ar face decât să-l mârșăie. De aceea mă opresc aici, socotind că „idealii” vor putea învăța, și numai din câteva rânduri, ce e un idealist și cum se luptă pentru un ideal.

Progres și cultură, II, nr. 5, mai 1934, p. 37–38.

Pagina culturală

Deși „Glasul Mureșului” este un ziar ce urmărește cu deosebire desfășurarea vieții politice din acest ținut, având atitudini răspicate și convingeri manifestate cu fermitate sub egida Partidului Național Liberal, totuși, convinși fiind de marea importanța a preocupărilor și înfăptuirilor culturale, deschidem această pagină

tuturor năzuințelor și problemelor culturale și științifice ce interesează județul Mureș.

Vom ține în această pagină o reală evidență a mișcării culturale din ținutul Mureșului, aducând cuvântul nostru de îmbărbătare pentru toți aceia care din obscure cătunașe, sau de la oraș, prin grai, prin scris sau prin fapte, contribuie la răspândirea culturii în popor, sau veghează neadormiți la afirmarea drepturilor și a mândriei naționale.

În fiecare număr vom aduce un articol cultural, o poezie, diverse însemnări pe marginea realizărilor culturale, recenzii, note, impresii, căutând să înfățișăm cât mai obiectiv toate străduințele ce se încordează pentru răspândirea culturii românești.

Ținând să unim într-o cât mai fecundă colaborare cultura cu politica, nu ne îndoim că această pagină va avea prilejul să însemneze ceva mai mult, sub raportul inițiativelor și realizărilor, de cât în mod obișnuit însemnează o pagină culturală la un ziar.

Glasul Mureșului, I, nr. 1, 22 noiembrie 1934, p. 2.

Catedrala

...Și zmeul războiului trecu în pas de vifor pe lângă bătrâna bisericuță, de lemn gârbovit, din Târgu-Mureș, unde străjuia un preot bătrân, ca barba albă, încordat împotriva vremii, înalt și visător în nădejdea marii biruințe românești.

„N-a trecut pe aici oastea poporului de dincolo de Carpați, popor dușman?”

Nu, dar o așteptăm de o mie de ani!” Și tu ce faci aici?

Veghez credința neamului meu, unul și același, și dincolo, și dincoace de Carpați! Cum, aici, între aceste scânduri bolnave?

Atât ne-a lăsat Budapesta. Dar mâine, după ce va fi trecut pe aici, spre Tisa, oastea fraților așteptați, zdrobind cătușele, vom coborî în mijlocul orașului și vom dura acolo catedrală mare, luminoasă, spre mândria neamului românesc biruitor.

Ieri, în fâlfăit de aripi albe, s-a oprit în oraș zeița păcii.

Preotul, același, mai albit de ani, dar tot dârz, tot neostenit, veghea la așezarea ultimelor pietre în jurul unui impresionant lăcaș, cu cruce înaltă în vârf, luminos și masiv, majestuos și mistic.

„Ce faci bătrânule preot?”

— Mă pregătesc pentru cea mai mare sfințire a vieții mele. Din jertfa neamului întreg s-a ridicat aici, dovadă de libertate și de dreptate, catedrala neamului românesc, în mijlocul plaiurilor peste care a sângerat zece veacuri dreptatea neamului meu.

„Să trăiești bătrâne și să-ți trăiască neamul, vrednic și viteaz, sub oblăduirea mea de totdeauna”.

Zeița zbură.

A doua zi au venit fiii neamului românesc și au îngenunchiat în noua catedrală.

Glasul Mureșului, I, nr. 2, 29 noiembrie 1934, p. 2.

† Gheorghe Bogdan-Duică

A căzut ca un plugar trăsnet de fulgerul unui destin necunoscut, la capătul brazdei, într-un ogor larg. A murit muncind. Nici ceasul morții nu i-a fost ceas de odihnă. 50 de ani a muncit fără preget pe ogorul istoriei noastre literare adunând date, stabilind adevăruri, lămurind epoci, precizând contribuția diferiților scriitori în desfășurarea acțiunilor culturale, literare, politice. A fost cel mai harnic și mai erudit istoric literar. În 1925 a luat premiul național pentru critică literară.

Scrisul lui Bogdan-Duică nu avea sclipiri, dar avea o logică de oțel, un laconism impresionant, un talent rar de a clarifica situațiile și fenomenele. Nu scria frumos, forma îl interesa puțin dar scria adânc, temeinic, documentat. Cunoștea trecutul cu o precizie uimitoare. Îl cunoștea larg, departe, comparat. Monografiile lui asupra lui Simion Bărnuțiu, Gheorghe Lazăr și Ion Barac cuprind o bogăție de date, de puneri la punct, de înfățișări noi ne mai întâlnite în nici-o altă monografie literară. Cine se putea opune lui Bogdan-Duică în acest domeniu?

Când era mânios scria aspru, dur, usturător, îngrozea printr-o propozițiune, distrugea printr-un adjectiv. O polemică cu Bogdan-Duică era penibilă. Nu cruța și nu voia să cruțe pe nimeni. Ataca nemilos. Critica sa nu încerca pătrunderea estetică a operei, nu căuta subtilități ermetice. Concepea literatura istoric și etic.

Se știe ce atitudine stranie a avut Bogdan-Duică față de două din cele mai mari talente ale vremii: Tudor Arghezi și Lucian Blaga. Le-a negat cu o habotnicie neînțeleasă, n-a vrut să le recunoască valoarea.

Pasiunile lui se îndreptau către Eminescu, Alecsandri, fiindcă în opera și viața lor găsea mult material ce trebuia clarificat, limpezit, stabilit. Deși n-a scris o monografie asupra lui Eminescu, doar una foarte sumară despre Alecsandri, totuși nimeni n-a adus o contribuție mai bogată și mai largă la cunoașterea vieții și interpretării operei lor, de cum a făcut-o Bogdan-Duică. Amintesc numai acele migăloase cercetări și analize din jurul „Luceafărului” O trăsătură esențială a caracterului lui Bogdan-Duică era tinerețea. Alerga pretutindeni ca un tânăr și vorbea avântat ca un tânăr. Nu înțeleg prin aceasta oratoria lui Bogdan-Duică, ci fondul cuvântărilor lui. Nu voi uita niciodată filipica rostită la Brașov, anul trecut,

cu prilejul adunării generale a Astrei. În fața unui comitet format în mare parte din oameni bătrâni, el, Bogdan-Duică, un bătrân de 67 de ani, cerea o largă primenire, o radicală transformare a secțiilor literare ale Astrei, care, după propria sa expresie, sunt „gunoi”. El ar fi vrut viață acolo, frământare, creație, muncă. O cerea aceasta cu glas de foc, cu amărăciuni multe, cu plesne usturătoare. Niciodată un tânăr din cadrele Astrei n-ar fi putut cere acest reviriment mai ager și mai încrunțat decât Bogdan-Duică...

Bogdan-Duică s-a stins, „gunoiul” de la secțiile literare ale Astrei a rămas. Cine îl va mai mătura?

S-a ocupat și de pedagogie. A tradus mult și este unul din premergătorii școlii active din România. Într-un frumos articol, publicat de d-l Const. Iencica, e fixat cu competență rolul pedagogic al lui Bogdan-Duică. A fost o personalitate covârșitoare în literatură, în învățământ, în ziaristică, în politica națională. Moartea lui lasă un gol extraordinar, pe care nu știu cine îl va acoperi.

Progres și cultură, II, nr. 8, octombrie 1934, p. 61–62.

Școala normală „Dr. C. Angelescu”

Dragostea acestor rânduri pentru Școala normală din Tg.-Mureș nu înflorește numai din amintirile iubitoare pe care fiecare om le poartă pentru școala în care și-a luminat mintea, ci sunt fructul unor convingeri adânci asupra marelui rol cultural pe care această școală îl îndeplinește.

Înființată în 1923 pentru a crea în acest ținut generațiile de însuflețiți învățători porniți să deștelenească viața națională și culturală a acestor meleaguri puternic cotoprite de deznaționalizarea maghiară, ea a fost până acum străjerul neclintit al acestei credințe mari.

Și totuși, la un moment dat, un anumit guvern a socotit ei că această școală, una din cele mai harnice din țară, îngreunează prea mult bugetul statului, și astfel a hotărât desființarea ei.

Zadarnice au fost toate protestele, toate argumentele, nimic n-a putut împiedeca acesta greșeală.

Școala normală s-a desființat.

Se stinsese odată cu această școală una din cele mai viguroase făclii ale acestui ținut. Din lupta eroică pentru culturalizarea maselor cu suflet înstrăinat, o forță căzuse înfrântă.

Dar un noroc providențial a adus, tocmai în clipa când pustiul începea să țeară fire de păianjen peste foste săli de clasă, la ministrul Instrucțiunii pe cel mai mare iubitor de școală din câți a avut acest neam: *Dr. C. Angelescu*.

Fără a avea încă la îndemână un buget, d-l ministru Angelescu a reînființat imediat această școală, pentru ca marea operă ce ea este chemată să realizeze, să nu rămână o singură clipă în părăsire. Școala normală din Tg.-Mureș se bucură astăzi de marea protecție a acestui vrednic ministru.

Pentru a-și arăta dragostea și recunoștința față de d-l Ministru Angelescu, conducătorii acesteia l-au invitat Duminică pe d-l Ministru Angelescu și, în prezența sa, au fixat în fața sălii festive o placă de marmoră, prin care aceasta școală poartă numele: *Școala normală „Dr. C. Angelescu”*.

Glasul Mureșului, I, nr. 3, 9 decembrie 1934, p. 2.

Instrucția premilitară

Tinerii de 18 și de 19 ani, precum și acei amânați sau scutiți din motive familiare de serviciul militar, sunt chemați ca înainte de a intra în cadrele oștirii permanente, să fie educați și pregătiți, printr-o instrucție deosebită, pentru datoria de ostași ai țării.

Prin aceasta se dovedește, și mai puternic, că într-adevăr armata este marea școală a națiunii.

Pentru tinerii săteni care, odată scăpați de clasele primare, rămân departe de oricăre mișcare culturală și în afară oricărei educații fizice și igienice, această pregătire premilitară se poate asemăna, într-adevăr, cu un adevărat învățământ superior. Programa analitică a acestei instrucții cuprinde un bogat material pentru educația cetățenească, pentru formarea caracterului și pentru însușirea unei bune educații igienice și religioase.

În același timp îi pregătește pentru exercițiile militare și sportive, dându-le o solidă și bine îndrumată educație fizică...

Pentru tineretul intelectual, atât de devotat pasiunilor sportive și atât de îmbibat de orgoliul individualismului temerar, pregătirea premilitară însemnează încadrarea într-o disciplină temeinic organizată și conștient aplicată, absolut necesară pentru activitățile culturale, politice și economice, în care tineretul este chemat să-și aducă prinosul său de contribuție.

Și iarăși un rol mare pe care îl va îndeplini instrucția premilitară, cu concursul tinerilor intelectuali, este *românizarea* sporturilor.

Deși se face atât de mult sport, și deși publicul acordă atât de multă atenție mișcării sportive, totuși, în cea mai mare parte, sporturile practice sunt imitații și importații streine.

Programa analitică a instrucției premilitare a înlăturat din orarele ei tot ceea ce nu corespunde cu firea și cu îndeletnicirile românești. A introdus în schimb jocurile și dansurile naționale.

Nu ne îndoim că nădejtile ce se pun în pregătire premilitară, încredințată ofițerilor în rezervă, vor da rezultatele așteptate, spre binele națiunii și pentru consolidarea statului.

Glasul Mureșului, I, nr. 4, 20 decembrie 1934, p. 2.

Moș Crăciun...

*Eu nu-s cel de altădată,
Tu ești altul Moș Crăciun...*

Ah, dacă printr-o minune, toți bărbații și toate femeile care se zvârcolesc și se zbucesc pentru bucata de pâine sau pentru renumele social, s-ar putea prefăce, automat, în copii de 6–7 ani, acum, în ajunul Crăciunului, ce fericită ar părea omenirea și cât de luminoasă ni s-ar părea viața!

În loc să alergăm după salarii, după diferite combinații care ne-ar putea consolida situațiile, în loc să veghem nopți lungi pentru a ne pregăti din punct de vedere științific, politic și cultural, în loc de lupta aspră pentru existență și pentru idealuri, ne-am aduna cu toții în jurul unei colinde, în jurul unui obicei, am aștepta pomul verde cu jucării sclipitoare și cu bomboane dulci, ne-am repara săniuțele, am destrăma lână pentru cănăcii de la turcă, și am aștepta cu o nespusă înfiorare noaptea sfântă a nașterii...

Am adormi cu legendele îngerilor la căpătâi, și nu ne-am îndoii niciunul că Moș Crăciun va trece într-adevăr pe sub strașina noastră...

Dar cum minunile sunt tot mai departe de noi, tot mai neauzite, rămâne să întâmpinăm pe Moș Crăciun cu sufletul chinuit de năzuințe, de amăgiri, de întrebări, dar străbătut și luminat de toate amintirile copilăriei, demult îngropate în vraful de ani și de dureri. Moș Crăciun trece prin inima noastră ca o colindă târzie, ascultată la un geam la care s-au stins demult făcliile. Ne bucurăm de bucuriile copiilor, ne oprim gânditori în fața vitrinelor împodobite și apoi grăbim pasul în ritmul gândurilor neostenite...

Viață, viață, cum ne risipești tot tezaurul iluziilor și cum ne împrăștii tot farmecul legendelor!

Ce ne-aduce nouă Moș Crăciun?

O clipă de repaus, urările și felicitările prietenilor, reînnoiri de amiciții părăginate, închinările paharelor și toate regretele după anii de demult...

Ne-am schimbat și s-a schimbat și Moș Crăciun.

Pe noi ne-a schimbat viața, pe Moș Crăciun l-a schimbat tristul adevăr al dulcilor legende. Ne întâlnim față în față cu legenda, parcă n-o mai cunoaștem, dar

totuși simțim că amintirea ei ne face sufletul să tresalte și-n colțul genelor să înflorească lacrimile.

*Eu nu-s cel de altădată,
Tu ești altul Moș Crăciun!...*

Glasul Mureșului, I, nr. 5, 25 decembrie 1934, p. 2.

Anul publicistic mureșean

Deși se obișnuiește ca asemenea bilanțuri și aprecieri să încheie numai marile reviste și ziarele capitalei, totuși noi ținem să însemnăm aici numele unor autori și a unor cărți apărute în anul 1934 din viața, din preocupările și din istoria acestui județ.

Deși activitatea culturală, și mai ales cea literară, ce se desfășoară aici nu este cuprinsă în disciplina sistematică a unei acțiuni unitare și permanente, totuși rezultatele acțiunilor individuale ne bucură și ne fac să ne mândrim.

Astfel, pe teren publicistic au apărut în decursul anului trecut următoarele lucrări:

Tinerețe-Bătrânețe de d-l *Eugen Nicoară*, operă premiată de Academia Română.

Dicționar pentru galicisme, întocmit de profesorul *Eugen Ioanițescu*.

Muzica românească, un studiu foarte documentat scris de d-l *Maximilian Costin*.

Figuri mureșene, o frescă istorică a personalităților mari, originare din acest județ, alcătuită de subsemnatul, în colaborare cu d-l *Eugen Nicoară*.

Nervozitatea ca fenomen social, un eseu psihologic scris de d-l *Popescu-Sibiu*.

Îndreptar pentru cercurile culturale, norme pentru activitatea extrașcolară a învățătorilor, publicat de scriitorul acestor rânduri.

Șoimii patrupezi, un volum de proză umoristică și satirică, ce a iscat multă vâlvă în acest oraș și asupra căruia vom reveni, a tipărit d-l *Maximilian Costin*.

Vremuri de osândă de d-l *Al. Ceușianu*, un istoric detaliat al revoluției din 1848, așa cum s-a întâmplat în jurul Reghinului.

Mai adăugăm la acest tablou lucrările d-lui prof. *Sulică* și multele broșuri de popularizare medicală și morală tipărite de dr. *Nicoară*.

Un cuvânt bun se cuvine pentru revista „*Progres și Cultură*”, în editura căreia au apărut patru din lucrările de mai sus, și care a izbutit să se ridice la o frumoasă notorietate, fiind socotită una dintre cele mai bune reviste de provincie.

Dacă toate eforturile și toate jertfele și-ar aduna energia în jurul unui singur crez cultural, pentru o singura luptă, atunci desigur rezultatele ar fi strălucite și satisfacțiile mari.

Glasul Mureșului, I, nr. 6, 6 ianuarie 1935, p. 2.

Școala țărănească din Reghin

S-a deschis luni, la Reghin, sub auspiciile „Astrei”, cea dintâi Școală țărănească de pe Valea Mureșului. Ea se integrează în programul de culturalizare a maselor, întocmit de „Astra” și are aceeași programă analitică pe care au avut-o celelalte școli țărănești ale „Astrei”, completată cu necesitățile culturale ale ținutului.

În ziua întâi au fost prezenți 34 de țărani, iar în zilele următoare numărul lor a crescut până la 73.

Toți sunt întreținuți din jertfa dr. Eugen Nicoară.

Entuziasmul cu care au răspuns la chemarea școlii, e o dovadă de necesitatea și de importanța școlilor țărănești. Școala primară nu satisface în mod suficient toate trebuințele de ordin cultural ale țărănimii și, aproape de loc, trebuințele de ordin economic și cetățenesc. Vârsta școlară prevăzută de actuala lege a învățământului primar, și mai ales practica ei reală, e piedecă în calea unei conștiente educații pentru viitorul cetățean. Statul însuși s-a convins de acest lucru, și de aceea în cercurile conducătoare ale învățământului nostru au început să studieze posibilitatea înființării unei școli țărănești superioare. Articolul publicat acum câteva luni de d-l C. Rădulescu-Motru, în „Fundatiile regale”, și reorganizarea învățământului complementar propusă de d-l dr. Angelescu, sunt dovezi că în curând vom avea un drum nou.

Dar până atunci „Astra” e la datorie, iar experiențele ei vor fi desigur folositoare pentru legiuitor.

Școala țărănească din Reghin, deschisă pentru țărani cel mai românesc miez al județului Mureș, e o forță virulentă pentru a sădi în suflet satelor optimismul și priceperea rațională atât de necesare unei vieți luminoase și rodnice.

Glasul Mureșului, I, nr. 8, 20 ianuarie 1934, p. 2.

Adrienii

Sunt flăcăii satului Adrian, de pe valea Gurghiului, comună veche în care portul și datinile străbune s-au păstrat neatinse de nici o modă vremelnică.

I-am văzut joi la Reghin, aduși de „Astra” să dea o reprezentație artistică cu veche și reală mireasmă românească, pentru sărbătorirea zilei de 24 Ianuarie. Voinici, voioși, strânși temeinic în curele și pieptare, cu pălăriile împodobite cu bentițe albastre, păreau trupuri de fier înzestrate cu grai omenesc.

Pregătiți cu dibăcie de entuziastul director al școlii din satul lor, d-l Petre Zuga, din Adrian, ca și ei, și de d-l învățător *Alex. Suciu*, au ținut două ore încordată atenția Reghinului, ca și când ar fi fost cei mai renumiți artiști.

Cântecele lor luminoase, dansurile cu pas maestru, piesa lor cu nume simbolic „Puiul codrului”, au vrăjit inimile și le-au înălțat cu mare credință pentru sărbătoarea unirii principatelor.

Cu așa sate, cu așa flăcăi și cu așa învățători, propaganda culturală devine într-adevăr cale de propășire românească, fiindcă vezi cum fiecare suflet bate pentru același gând: mândria românească.

Adrienii ne-au arătat la 24 ianuarie câte valuri de energie și de entuziasm se zbat în sufletul țărănesc, și care nu așteaptă decât omul și lumina care să le îndrepte spre calea ordinei și a muncii.

Iar cei doi învățători din Adrian, tineri și însuflețiți de năzuințe creatoare, sunt o dovadă de felul rodnic în care poate fi împlinit rolul învățătorilor.

„Astra” știe să însuflețească satele și știe să le conducă pe calea cea frumoasă.

Glasul Mureșului, I, nr. 9, 27 ianuarie 1935, p. 2.

Mai multă seriozitate!

Cercurile culturale învățătoarești își continuă activitatea. Își fac prin aceasta o datorie impusă de legile școlare, și pretinsă de nevoile culturale ale țărânimii.

Prin urmare, nimic neașteptat, nimic senzațional, nimic care să se ceară neapărat trâmbițat prin gazete.

O datorie ca oricare alta: ca a preotului când face liturghia, ca a căpitanului când își scoate compania la instrucție, ca a șoferului când conduce mașina.

De ce dar iureșul atâtor dări de seamă asupra activității cercurilor culturale? Se petrece ceva deosebit de la un cerc la altul? Se petrec noutăți într-adevăr remarcabile? Nu! Atunci de ce atâta zarvă?

Dar, în sfârșit, dacă s-ar expune programul unei ședințe numai prin ceea ce a reprezentat în adevăr, în mod obiectiv, lucrurile ar putea să nu pară tocmai atât de nesuferite.

Dar atunci când vezi că lecția practică a ținut-o d-l O., conferința intimă tot d-l O., poporul i-a vorbit tot d-l O., dar mai ales când vezi că și darea de seamă e semnată tot de d-l O., cu numele său de botez, plus cel de familie, și mai adaugă și numele comunei de unde este, atunci într-adevăr te cuprinde scârba, de nu cumva îți vine să râzi. Ce-a vrut d-l O.? Să arate cât a muncit? Să arate că scrie și la gazetă? Dar trebuie neapărat să scrie *el însuși despre el*, că e „vrednic învățător”, că a condus corul „cu măiestrie”? Nu poate aștepta să facă alții acest act de dreptate?

Asemenea procedee sunt neserioase, detestabile chiar, iar cei care le practică dovedesc o mentalitate superficială. De asemenea, și gazetele care primesc astfel de dări de seamă păcătuiesc prin ușurința cu care tipăresc asemenea fleacuri. Credem că a sosit momentul asemenea produse să înceteze.

Glasul Mureșului, I, nr. 10, 3 februarie 1935, p. 2.

Horia, Cloșca și Crișan

O sută cincizeci de ierni și-au nins omătul mângâietor peste căile sfințite de truda și de pătimirile lui Horia, Cloșca și Crișan.

Amintirea lor eroică a crescut din vreme în vreme ca o lumină mare peste un veac înnoptat. Comemorarea de astăzi sărbătorește zbciumul și jertfa crâncenă a unor viteji mari și a unor vizionari adânci.

Ei au știut de atunci că între noi și între Unguri nu vor hotări decât armele.

Fapta lor s-a încadrat în istorie ca o flacără uriașă spre cerul dreptății. De la ei încoace *fapta* energetică ia tot mai mult locul resemnării tânguitoare și se situează pe primul plan al manifestărilor noastre naționale. Lupta pentru dezrobirea întregă își are în ei un început aprig. Horia, Cloșca și Crișan au fost vestitorii și martirii dreptății ce-o trăim astăzi.

Era firesc deci că asemenea faptă și asemenea eroi să atragă asupra lor flamura albă a legendei.

Cu cât istoria devine tot mai iscoditoare, cu cât documentele devin tot mai clare, și dovezile tot mai sigure, cu atât legenda îi îmbrățișează tot mai temeinic și mai măreț.

Asemenea minune nu poate fi înțeleasă numai prin dovezile materiale, ci asupra ei se cerne miraculosul legendar.

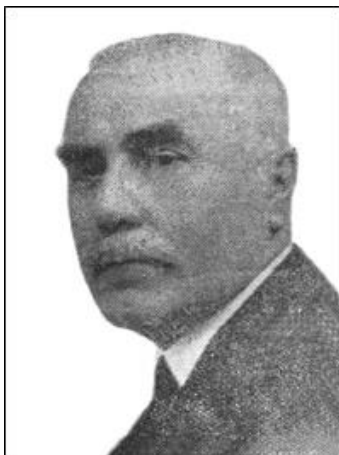
Liviu Rebreanu în „Crăișorul” ne-a țesut chipul unui Horia cu intransigențe energice, dar cu inima străbătută de un lirism din cele mai înduioșătoare.

Aron Cotruș ne-a cioplit un Horia cu încordări de oțel, dârz, neistovit, năprasnic.

Dintre cele două admiratoare ale lui Horia, literatura și istoria, nu știu care are mai multă dreptate, dar sigur este că legenda îmbrățișează mai întreg tragedia de la 1784.

Glasul Mureșului, II, nr. 12, 17 februarie 1935, p. 2.

Marele ministru dr. C. Angelescu

Când istoricul de mâine se va opri asupra zilelor noastre și va stabili rezultatele reale ale luptei pentru fortificarea școlii românești, un nume îl va izbi și el îi va crea firul conducător: dr. C. Angelescu, fost ministru al Instrucțiunii publice în România anilor de după unire.

Nimeni, de la Haret încoace, n-a desfășurat la acel minister o mai fecunda activitate și n-a dovedit o pasiune mai năprasnică pentru școala primară și pentru slujitorii ei, decât d-l ministru Angelescu.

Și judecând din punct de vedere al situației politice și financiare de astăzi, e drept a se spune că d-l Angelescu s-a ridicat chiar și deasupra lui Haret, ministru în vremuri calme, izbutind, după lupte, care îi onorează bărbăția și caracterul, să impună problema școlii pe planul înalt al preocupărilor guvernamentale, și să o rezolve printr-o splendidă dreptate.

La venirea d-sale în fruntea ministerului școlilor a găsit școala primară părăginită, dezorganizată, lipsită de însuflețire, mii de învățători fără posturi, pretutindeni marasm și frică. Cunoscând ca nimeni altul firul conducător al întregii probleme, având colaboratori destoinici și încercați, a desfășurat timp de câteva luni o extraordinară energie pentru a repune școala pe făgașul creat de D-sa.

A redeschis imediat toate școlile închise, a numit în învățământ 7000 de noi învățători, a îndreptat o legislație defectuoasă, creând marea însuflețire cu care se muncește astăzi pe ogorul școlii.

O clipă s-a părut că această admirabilă operă va fi stăvilită în desfășurarea ei triumfătoare din pricina greutăților financiare ale țării.

Bugetul trebuie restrâns, trebuiesc economii severe la toate ministerele, deci și la ministerul școlilor.

Învățătorimea intrase în panică. Jertfa ar fi durut-o prea mult.

D-l ministru Angelescu, cu acel eroism formidabil, a știut însă să reziste tuturor și să-și întocmească bugetul în așa fel că nici un leu să nu fie răpit învățătorimii.

Pentru toată această impresionantă luptă dusă pentru apărarea școlii românești, D-sa merită într-adevăr numele de marele ministru, nume sub care va fi cunoscut de către istoria învățământului românesc.

Glasul Mureșului, II, nr. 16, 17 martie 1935, p. 1.

Horia, crăișorul țăranilor

Țărănimea românească și-a avut în toate împrejurările grele din viața acestui neam, partea ei de jertfă și de zbucium.

Ea a fost albia frământată și răscolită de valurile năprasnice ale unei istorii vitrege, dar a fost și este izvorul puternic, limpede și înviorător ce dă viață, întărește și hrănește.

Când clasele nobile au pierit, căzând victime neputincioase în brațele mistuitoare ale oligarhiilor streine, țărănimea românească a rămas să continue viața și destinul amar al neamului întreg.

Ea a păstrat datinile și portul, legea și moșia, și ea a împletit limba în vijelii înfiorătoare de baladă, ori în plânset domol de doină emoționantă.

Prin rezistența ei de eroică mucenicie, această țărănime a păstrat nealterată vitejia sângelui străbun și a fortificat mereu dârzenia nădăjditoare a sufletului românesc.

A îndurat arșița secătuitoare a robiei nemilostive cu un stoicism ne mai întâlnit în viața altor popoare, dând dovada unui calm impresionant explicat numai prin profunda convingere a dreptății ce va veni mântuitoare.

Țărănimea a răbdat și a tăcut și a așteptat.

N-a fost teamă în această tăcere și nici lașitate în chinuitoarea așteptare!

Era siguranța stâncii pe care viscoarele o acoperă, pe care nalță troiene de omăt, dar care rămâne invincibilă împotriva acestor năpustiri. Și peste țărănimea română a viscolit furtuna unor acerbe vrăjmășii, dreptatea ei a fost sugrumată, glasul nu i se mai auzea, dar sub această tiranie ea a rămas tare, asemenea stâncii.

La 1784 brațele ei vânjoase au cutremurat năprasnic lanțurile seculare, avertizând că în colibele românești dospește puterea izbăvirii și stă de strajă steaua nădejzii neînfrânte.

Mari și emoționante sunt atâtea din momentele istoriei românești, fac atâtea dovada unor splendide calități de eroism și de cumițenie, dar răscoala de la 1784 atinge coarde din inima noastră care n-au bătut pentru nici o filă din istorie!

Răscoala aceasta, cu tot iureșul cotropitor al zilelor dintâi, cu toată dezamăgirea și dezastrul ce i-au urmat apoi, a fost galvanizarea turbată a mâniilor țărănești, dezlănțuite la chemarea bărbătească a viteazului și neînfricatului Horia.

Horia, crăișorul țăranilor din 1784; cel mai mare țăran din întreagă istoria noastră!

A purtat setea de dreptate a neamului românesc pe drumurile lungi ale Vienei, spre urechile împăratului stăpân, iar când a văzut că de acolo nu poate veni nici un picur de alinare, niciun strop de dreptate, împreună cu fărtații lui de cruce, Cloșca și Crișan, a glăsuț năprasnic peste satele munților din apus, îndemnând norodul la plata sângelui și a devastării celei pilduitoare. N-a cetit niciodată vreun tratat de strategie militară, și n-a învățat nicăieri arta abilităților diplomatice, iar rezultatul material al răscoalei lui nu este din cele extraordinare, și totuși chipul lui Horia răsare din văile istoriei noastre zdravăn și impresionant, ca a unui erou de epopee...

Fapta și numele lui s-au pus de-a curmezișul unei istorii, schimbându-i drumul și forțându-o să grăbească delegarea viitorului. A avertizat nepăsarea și silnicia dușmanilor, amintindu-le puțința unei zile de judecată grozavă, și a întărâtat sufletul neamului său printr-o moarte năprasnică.

Horia, crăișorul Horia, e un simbol a luptei noastre pentru dreptate și libertate, un fulger peste o istorie amară, curcubeu de nădejde peste veac.

Pomenirea lui sfințește sufletul în agheasma neprihănită a trudei pentru dreptate, și e îndemn înflorit spre asemănare cu Horia în dragoste neistovită și în mereu făcătoare de bine fapta pentru propășirea neamului românesc.

Glasul Mureșului, II, nr. 17, 24 martie 1935, p. 2.

Noul program și noii conducători ai revistei „Progres și cultură”

Nu intenții polemice stau la temelul acestui articol, și nici, mai ales, dorința de-a provoca susceptibilități pentru care, considerația mea omenească n-a fost niciodată avară.

Și, mai ales, n-aș dori să se creadă că prin aceste rânduri se manifestă sentimentele mele de prietenie pentru Nicolae Albu. Dacă aș fi urmărit problema sub acest aspect, aș fi izbucnit mai de mult, atunci când a fost îndepărtat de la conducerea revistei, și când revolta clocotea în sufletul meu, caldă și necruțătoare. Am tăcut atunci și voi tăcea și acum din acest punct de vedere. Am crezut întotdeauna, cu fermitate, că manifestările publice de ordin cultural sau politic nu trebuie să fie provocate și hrănite de răbufnirea sentimentelor mărunte, ci toate trebuie să aibă la bază ideea tare, înrădăcinată profund la credință și faptă. De aceea vorbind aici de revista „Progres și cultură”, voi vorbi ca învățător și mai ales ca fost colaborator permanent a acestei reviste.

Nu discut aici motivele pentru care a plecat N. Albu, și nici nu mă interesează motivele pentru care alții i-au ocupat locul, pe care el îl cinstise și îl *impusese* printr-o muncă trudnică, amar răsplătită, timp de aproape doi ani de zile. Dar cei care au venit după el au publicat un program nou, au scos un număr nou din „Progres și Cultură”, deci au arătat ce *cred și ce pot*, prin urmare articolul meu se inspiră din credința și din munca lor.

Mai întâi o precizare: acest program este al treilea, în decurs de doi ani, pe care și-l manifestă public revista „Progres și Cultură”.

A fost deci mereu preocuparea unor căutări de rosturi reale și a unor posibilități de afirmare.

A fost mai întâi acela scris de d-l I. Butnaru la apariția primului număr, în octombrie 1933. Cu acest program N. Albu a condus revista timp de trei luni. Dar văzând felul cum a fost primită și apreciată, și mai ales văzând materialul pe care diverși colegi s-au grăbit să-l trimită spre publicare, a socotit că acest program trebuie lărgit și precizat în posibilitățile lui de realizare. Programul și tendința permanentă a lui N. Albu se poate rezuma în următoarele: *integrarea manifestărilor intelectuale creatoare ale învățătorilor, în problematica culturii generale, în ritmul contemporaneității, năzuind la afirmarea pe teren publicistic a condeiilor capabile și devotate, în mod natural, scrisului.*

Cu acest program rev. „Progres și Cultură” a apărut până în martie 1935.

Atunci, în urma unor motive pe care nu vreau să le amintesc aici, N. Albu a fost silit să părăsească rev. „Progres și Cultură”. Cei care au venit după el, socotind

că programul lui este impropriu pentru preocupările învățătoarești, și-au creat altul, care se pare că vrea să urmărească un contact mai strâns între învățători și pedagogia teoretică și practică a vremii.

Am zis că se pare, fiindcă în realitate, noul program pe lângă multe banalități, naivități și contradicții, e mai degrabă un apel adresat învățătorilor, pentru ca printr-un plebiscit, noi, învățătorii, să răspundem în scris, cam cum ar trebui să fie revista, deci logic este să socotim că noul comitet nu are un program.

Contradicții: în primul aliniat noii redactori afirmă că felul în care revista a fost redactată și până acum, nu a corespuns scopului ei, și deci îi vor da o nouă îndrumare.

Unul din punctele acestei noi îndrumări ar fi integrarea revistei în „viața locală cu toate nevoile și idealurile ei, pentru că numai astfel pot aduce adevărate contribuții la viața întregului național”.

Răsfoiți, vă rog, numai câteva clipe colecția revistei din primul an, și veți găsi realizată tocmai această dorință. Căci ce altceva a fost publicarea acelor studii istorice și literare asupra *figurilor mureșene*, decât tocmai evidențierea contribuției locale la viața întregului național. Prin urmare, din acest punct de vedere nimic nou în „noul” program. Pomenirea regretatului V. Idu? Pioasă, emoționantă, necesară, dar ca idee nu înseamnă altceva decât continuarea vechilor preocupări ale revistei. Deși felul cum a fost întocmit programul, poate da naștere la diferite confuzii, deci la aprecieri neplăcute pentru redacție, totuși fiindcă mi-am mărturisit de la început obiectivitatea, amintesc că redactorii se gândesc și la un localism educativ, fiindcă – spun ei – „în aceasta vedem noi rostul revistei”.

Uitați-vă peste toată revista. Unde găsiți d-v discutat sau aplicat localismul educativ, fiindcă „necesitatea cunoașterii individualității”, „antropometria în școală”, și „problema educației morale”, ce sunt discutate în numărul de față, nu au nici un accent local, putând fi tipărite în orice publicație din țară, bineînțeles – cu excepția d-lui Bronzetti – dacă această publicație ar fi dispusă să publice asemenea producții pedagogice.

Dar, în sfârșit, ca să fiu mereu obiectiv, trebuie să socotesc drept contribuție locală articolul d-lui Comănescu „observarea directă în cunoașterea individualității” și lecția practică a d-nei Aristia Lungulescu.

Într-adevăr, în articolul d-lui Comănescu am putea socoti „locale” câteva greșeli nepermise unui învățător ce predă de mulți ani gramatica în școala primară. Cităm și subliniem: „...au bombardat podul pe *care-l făcuse Români*”... „Românii trebuia să iasă”... „*Români putea să scape*”. Aceste greșeli se găsesc trecute în carnetul pedagogic al d-lui Comănescu cu data de 19 martie 1935. În acest articol autorul arată cum a aplicat d-sa metoda în chestie, la clasa ce conduce în Tg.-Mureș. Dar ceea ce ne spune d-l Comănescu e atât de puțin, atât de cunoscut și mai ales atât de utilizat... de alții, încât „contribuția locală” se pierde fără vlagă. Iar lecția d-nei Aristia Lungulescu e locală numai întrucât a fost ținută la un cerc cultural în Tg.-Mureș, iar metodica geografiei e tăiată dintr-un manual de

pedagogie, care n-are nimic de a face cu localitatea. Din punct de vedere pedagogic, aceasta e toată revista.

Nuvela d-lui Ceușanu e adusă de N. Albu, comitetul a publicat-o din simplă obligație tipografică.

N-aș putea termina aprecierile asupra acestui număr fără a insista puțin asupra valorii intelectuale a articolelor scrise de d-nii Gh. Aniței, N. Gherlan și I. Comănescu.

Cred că oricine va fi de acord cu mine, că o simplă compilație, pe care ar putea-o face ori și care elev din cl. V-VI normală, sau ori și cine a citit două trei manuale pedagogice, nu însemnează de loc contribuție la „viața întregului național”.

D-nul Gherlan ne spune în articolul d-sale, pe lângă alte banalități, că „oricât vom căuta în lumea aceasta nu vom găsi două tipuri de individualități identice”.

Adică tocmai ceea ce poporul nostru, cu mult, cu mult înainte de a se naște d-nul redactor Gherlan, a descoperit spunând că nu sunt două frunze în codru... identice, iar d-nul Gh. Aniței, alt redactor al revistei, afirmă că „educația morală în școală este una din cele mai însemnate probleme care trebuiesc să preocupe mintea unui educator”, și că școala trebuie să dea și educație morală nu numai cunoștințe. Nu vi se pare că aceste păreri sunt mai mult decât antice? Pentru a putea fi repetat încă odată, trebuia neapărat să fie schimbat un întreg comitet de redacție?

Revista se încheie cu o recenzie asupra unei cărți și a unor reviste, și cu o rectificare semnată de d-l Butnariu. În această parte a revistei eram obișnuiți, până acum, să găsim cronici multe, variate, politice, literare, pedagogice semnate de Albu.

În numărul de față găsim recenzată o singură carte, care e mai mult un rezumat mediocru, dar nici de cum o prezentare critică. Cum, nu era ce să recenseze noii redactori? Și mai ales nu s-a găsit nicio carte pedagogică? N. Albu găsea în fiecare lună 3-4 cărți de recenzat.

La „reviste”, d-l Gherlan, afirmă categoric despre „cuvântul Eseu” că nu e susceptibil de mai multe interpretări. E de origine franceză și înseamnă „încercări”. Vasăzică toate Eseurile lui L. Blaga și ale lui Tr. Herseni, sunt simple... încercări? d-nule N. G, d-ta ai căutat cuvântul „eseu” în dicționar, dar te rog caută-i corespondentul real în marile noastre reviste și vei vedea ce înseamnă într-adevăr cuvântul eseu.

Rectificarea d-lui Butnariu, pe care au „rectificat-o” și d-nii redactori, sunt informat că va da naștere la un proces de presă.

Aș avea multe de spus, dar fiindcă am de gând să comunic direct comitetului de red. care sunt opiniile mele despre revistă, mă opresc acum pentru a reveni mai târziu.

Glasul Mureșului, II, nr. 21, 25 aprilie 1935, p. 4.

De vorbă ca d-l ministru dr. C. Angelescu

Elogii pentru școala primară și învățătorul român – Școala minoritară să-și facă datoria! – Un proiect pentru reromânizarea fraților deznaționalizați – Educație națională în primul rând! – Despre școala în aer liber

Participarea d-lui dr. C. Angelescu, ministrul Instrucțiunii Publice, la Congresul profesorilor secundari, a fost un fericit prilej pentru a se pune la punct unele chestiuni spinoase în legătură cu politica noastră față de minorități, și mai ales față de politica noastră școlară.

Cu curajul d-sale bine cunoscut, cu adâncă d-sale cunoaștere a acestor probleme, d-l dr. Angelescu n-a ezitat un singur moment, și pentru nici un interes, să precizeze atât datoria neșovăitoare a Statului român de a readuce la matcă pe toți fiii deznaționalizați ai neamului nostru, precum și datoria maturilor de a înțelege că rolul școlii și bisericii ungurești nu este acela de a fi dușmane limbii și sufletului românesc, ci, dimpotrivă, de a contribui în mod eficace la înfrățirea și contopirea tuturor cetățenilor țării pentru interesele generale ale statului român.

Declarațiile ce d-l ministru dr. Angelescu le-a făcut atât la Tg.-Mureș, cât și la Cluj, la Congresul conducătoarelor grădinițelor de copii, au deschis un drum nou spre rezolvarea acestei probleme, îndemnând cu energie la aplicarea severă a tuturor dispozițiilor legale, fără nici un menajament.

Cum d-l ministru Angelescu a inspectat personal mai multe școli și sate din Valea Nirajului, convingându-se la fața locului atât de trudnica activitate a învățătorilor și notarilor români, precum și indolența conducătorilor populației maghiare de a nu depune nici un efort pentru a se încadra în obligațiile impuse de viața de stat, i-am solicitat, pentru cititorii noștri, câteva mărturisiri asupra celor constatate de d-sa.

D-l ministru, cu o deosebită amabilitate, a binevoit a răspunde tuturor întrebărilor noastre, răspunsuri deosebit de prețioase și pe care cititorii le vor găsi în cele ce urmează;

Despre școală și învățătorii români

Am constatat, cu o deosebită bucurie, pretutindeni, în cursul acestei inspecții, multă râvnă și multă dragoste de muncă din partea învățătorilor români.

Misiunea lor e trudnică și grea, le cunosc de-aproape piedecile cu care luptă, și de aceea satisfacția mea e și mai mare, fiindcă văd în zelul lor idealismul ce face onoare corpului didactic primar.

Corpul didactic primar este la înălțimea chemării sale, ceea ce întărește și mai mult convingerile mele că ne aflăm pe drumul cel bun.

Școala primară se prezintă bine. Frecvența atinge în unele locuri 100%, iar în altele 90%. Copii vioi răspund cu curaj și cu cunoștințe foarte mulțumitoare.

Din toată activitatea învățătorilor se vede clar marea osteneală ce-și dau pentru a readuce la matcă pe românii deznaționalizați de vitregia vremurilor.

Cu bucurie constat situația înfloritoare a învățământului primar din jud. Mureș.

Nu pot trece cu vederea să nu subliniez că în acest județ, după război, s-au construit 83 de școli noi, cu 144 săli de clasă.

Mulțumesc d-lui prefect al județului, precum și inimosului român d-l Emil Dandea, pentru întreg concursul ce ni l-a dat în campania noastră de construcții școlare.

Dar școlile minoritare?

La această întrebare entuziasmul cu care d-l ministru a vorbit despre școala românească s-a curmat brusc, și cu o vădită amărăciune, d-l dr. Angelescu continuă: Am constatat cu părere de rău că în școlile minoritare lucrurile nu se prezintă tot astfel. Învățătorii, din punct de vedere al limbii române, se prezintă foarte slab, și aceasta face ca progresul limbii române să fie aproape inexistent. Elevii din clasele superioare nu pot forma o singură propozițiune românească, și mulți dintre ei nici nu știu cine e regele țării.

Am dat inspectorilor și revizorilor școlari dispoziții severe ca școlile minoritare să se orienteze pe drumul cel adevărat, pentru ca readucerea la matcă a românilor înstrăinați să se facă cu un ceas mai devreme.

Problema românilor din Secuime

O politică vitregă vi i-a răpit. Trebuie să ni-i aducem înapoi.

„Două mijloace ne stau la îndemână: școala și biserica. Biserica ne-a dat, ne dă și ne va da și în viitor concursul ei pentru biruința acestei idei.

Actualmente se lucrează la ministerul meu, de acord cu celelalte ministere, la un proiect unitar pentru readucerea românilor înstrăinați, la sufletul neamului.

Acest proiect va rezolva definitiv problema românilor desnaționalizați.

Rolul școlii este precumpănitor în fortificarea vieții naționale.

Vechiul rol școlar al bisericilor din Ardeal

Țin să adresez un cuvânt de dreaptă apreciere celor două biserici românești din Ardeal, datorită patriotismului cărora am găsit în 1918, 3000 de școli românești în Ardealul dezrobite. Aceste școli au fost scheletul conștiinței românești în vremuri grele. Datorită lor și acțiunii religioase și naționale desfășurată de cele două biserici, Ardealul și-a păstrat acea mare vigoare națională.

În Basarabia, unde aceste școli au lipsit, analfabetismul a domnit într-un mod îngrozitor, atingând chiar cifra înspăimântătoare de 99%.

Școala în aer liber

O mare piedecă în expansiunea învățământului primar, ca și a grădinițelor de copii, este lipsa de suficiente localuri școlare. Pentru acest motiv sunt multe școli în care se face învățământul alternativ, pierzându-se prin aceasta prea mult timp, ce s-ar putea întrebuința pentru o bună educație și instrucție.

Pentru a preîntâmpina această piedecă, povățuiesc să se facă școală în aer liber, fiindcă se vor obține admirabile rezultate.

Despre grădinițele de copii

Școlile de copii mici au în România un și mai mare rol decât în străinătate, fiindcă aici avem un enorm număr de români deznaționalizați, pe care trebuie să-i aducem cât mai grabnic la vechea matcă românească.

În inspecțiile ce le-am făcut ieri pe Valea Nirajului, în jud. Mureș, am constatat cu multă durere faptul că în școlile confesionale minoritare limba românească nu este prețuită și nu este învățată. Pentru a se curma odată cu această aberație, voi lua cele mai severe măsuri pentru reîntronarea limbii românești în toate drepturile ei.

Cei care trăiesc în această țară sunt obligați să învețe limba țării. Rolul reînținerii celor înstrăinați la matca neamului românesc revine grădinițelor de copii, pentru care am avut și voi avea toată sollicitudinea. În aceste grădinițe se plămădește sufletul copiilor țării și asupra lor trebuie să se întreprindă o mare operă educativă cu caracter moral, național și religios.

Despre educație

Incontestabil că rolul principal al școlii este de a forma în primul rând o temeinică educație națională, fiindcă școala trebuie să aibă rol național în prima linie. Școala trebuie să ne dea buni români și bune caractere.

Cultură pentru țărănime

Gândul nostru de totdeauna trebuie să se îndrepte către țărănime, ea fiind izvorul nesecat al energiilor naționale.

Dv., învățătorii, aveți cel mai frumos rol în această țară: luminarea țărânimii. Din lumina semănată de d-voastră trebuie să răsară viitorul cel strălucit al neamului.

Un ultim cuvânt pentru învățătorii mureșeni

Transmite colegilor d-tale toată afecțiunea și tot devotamentul meu. Sunt mulțumit de munca lor.

După cum în trecut am stat totdeauna în ajutorul dascălimii, și de data aceasta voi avea deosebită grijă ca această dascălime să fie ferită de grijile materiale, căci numai în acest caz ea își va putea îndeplini marea misiune de educare a tineretului.

Cu aceasta, convorbirea noastră a luat sfârșit, trenul intrând în gara Cluj, unde așteptau nerăbdătoare conducătoarele Congresului grădinițelor de copii.

Glazul Mureșului, II, nr. 22, 10 mai 1935, p. 1-3.

Săptămâna cărții

Încetățenirea unei datini culturale în viața publică a unui neam, ajuns târziu în epoca unei culturi de aleasă intelectualitate, întâmpină fără cruțare tot noianul dificultăților caracteristice fiecărui început. Sunt câțiva ani de când Ministerul Instrucțiunii Publice și al Artelor, alături de cele mai strălucite societăți culturale din țară, stăruie cu hărnicie pentru stabilirea unei săptămâni anuale închinată cărții. Rostul acestei săptămâni ar fi să adune în jurul ei toată dragostea și tot interesul

pentru carte, pătrunzând în conștiința publicului ca o săptămână de luminoasă prețuire a cărții românești. Încercarea, atât de laudabilă și de necesară, n-a găsit însă, pretutindeni, bunăvoința așteptată, n-a cucerit toată simpatia și tot interesul cuvenit, rămânând astfel numai o nobilă năzuință.

Gazeta „Glasul Mureșului” asociindu-se la această serbare a cărții, însemnează prin acest articol câteva rânduri de omagiu pentru cartea românească, îndemnând pe cetitorii noștri să prețuiască după cuviință frumoasa inițiativă pentru cinstirea cărții.

În crearea și dezvoltarea unei culturi, rolul cel mai însemnat aparține cărții, ea fiind cea mai de seamă răspânditoare a luminii.

Prin intermediul cărții, mințile luminate împrăștie peste veacuri comoara lor de înțelepciune, întreținând astfel în dezvoltarea vieții omenești o continuitate de ordin sufletesc, care îndeamnă lumea la veșnică creație și progres. Pe deasupra tuturor vicisitudinilor cauzate de zbuciumul evoluției sociale, rămâne ca o santinelă neînfricată a bunurilor culturale cartea, menită să asigure tuturor posibilitatea cunoașterii îndepărtatului trecut și a tuturor posibilităților de viață.

La începutul oricăror mișcări sortite să însemneze în viața omenirii val și veac nou, cartea a fost întâiul drapel ridicat cu îndrăzneală pentru a agita și pregăti lupta prefacerilor înnoitoare.

Legată de viața intimă a fiecărui ins, cartea a fost totdeauna prietenul cel mai drag, singurul sincer și mai ales folositor, aducând fiecăruia un strop de mângâiere, de liniște și de iluzie.

Totuși, acest strălucit element cultural, din pricina ignoranței și a nepăsării, este adeseori neglijat și nedreptățit.

Nu se citește și cartea nu se bucură de cinstirea cuvenită. Cartea e privită cu indiferență și de multe ori cu vrăjmășie. Din cauza lipsei unei mase numeroase de cititori, cărțile românești se tipăresc într-un număr mic de exemplare, cu ediții rare și cu prețuri mari. Ceea ce contribuie mai mult această scumpete de cărți este lipsa de cititori care împiedecă orice editură de a tipări o carte în multe mii de exemplare, coborând astfel prețul, și făcând cartea accesibilă și celor mai săraci dintre cetitori.

Revenind la organizarea acestei săptămâni a cărții, credem că și în lumea satelor s-ar putea face unele expoziții de cărți românești, arătându-se astfel țăranilor o expoziție a culturii, care să cuprindă cărțile bibliotecilor școlare și sătești, colecții de reviste și ziare, creând astfel și la sate îndemnul pentru prețuirea, cunoașterea și cumpărarea cărții românești.

Dincolo de teama unui inventar cu prețuri și cu rubrici înregistrate în mod oficial, conducătorii bibliotecilor de la sate trebuie să aibă în vedere importanța covârșitoare pe care o are o bibliotecă bine înjghebată, înnoită și cercetată în viața unui sat, care trebuie să vadă în biblioteca satului locul unde cartea i se oferă cu drag și nu amenințări de strașnică amendă pentru ușoare neglijențe. Să se strice cărțile – când nu se poate altfel – dar să se citească și să nu rămână netăiate în rafturile prăfuite ale bibliotecilor împodobite cu lacăt!

Glasul Mureșului, II, nr. 23, 17 mai 1935, p. 2.

Târgu-Mureșul cultural (Activitatea Conservatorului)

Ani întregi Târgu-Mureșul a suportat acuzația de a fi un oraș impropriu preocupărilor culturale cu manifestări publice, fiind socotit ca o metropolă maghiară unde spiritul românesc nu s-ar putea concretiza într-o mișcare de mare amploare pentru a cuceri sufletește palatele ce s-au zidit drept leagăne pentru o cultură ce nu era a noastră. Mulți au crezut în această acuzație ca într-un destin împotriva căruia orice revoltă e inutilă.

Ziarele românești locale apăreau și dispăreau atât de efemere, încât cronicarul cultural nici nu le-a putut nota existența; de o revistă culturală, în afară de „Progres și Cultură”, așa cum a fost până acum două luni, nu s-a pomenit niciodată; multe din trupele teatrale bucureștene ne înconjurau, în sfârșit, în afară de viața culturală afirmată de școlile secundare, Tg.-Mureșul nu avea nimic care să-l scoată de sub povara acestei acuzații.

Cei câțiva idealisti în sufletul cărora se zbuciuma dorința unor afirmări culturale și artistice, setea neastâmpărată a unor prefaceri sufletești în sens românesc, își torceau mereu visurile în taina prietenilor de reciprocă consolare.

În așteptarea lor mustea flacăra unor realizări ce nu mai puteau întârzia.

Fruetul gândului era copt demult și nu mai trebuia decât prilejul pentru ași dezghioca semințele roditoare.

Prilejul a sosit, flăcările au prins aripi, roadele se văd.

Grației înțelegerii largi pe care primarul orașului, d-l *dr. Dandea*, a arătat-o celor capabili de a da suflet unei mișcări culturale, Tg.-Mureșul trăiește acum, sub aspect cultural, zile de energică manifestare culturală românească, trezind inimi și cugete ce parcă se miră că totuși se poate face ceva cultural și la Tg.-Mureș.

În arșița actualităților trebuie să amintesc cu mândrie admirabila expoziție de cărți de la biblioteca municipiului, care a izbutit să sărbătorească atât de emoționat săptămâna cărții românești.

Despre aceasta în numărul viitor, fiindcă aceste rânduri sunt menite să evidențieze și să semnaleze uimitoarea și neașteptata activitate pe care conservatorul nostru a început să o cresteze pe răbojul cultural și artistic. Din cauza insuficienței ocrotiri pe care primăria orașului a avut-o până acum față de acest conservator, precum și fiindcă majoritatea corpului profesorilor era de naționalitate maghiară, conservatorul orașului era până acum mai mult un fel de școală muzicală pentru copii minoritarilor din localitate, fiindcă copiii românilor arar puteau suporta plata taxelor. *D-l Maximilian Costin*, directorul conservatorului, era prins în pânza de păianjen a unei inerții sufocante.

Frumoasele gânduri ce i-se zbăteau sub tâmples erau sortite unei așteptări chinuitoare de lungă.

Cu revenirea d-lui Dandea la primărie, destinul conservatorismului a primit o dezlegare nouă.

Directorul conservatorului, de perfect acord cu primarul, au stabilit jaloanele unei noi activități, ale cărei manifestări publice au determinat brusc schimbarea fizionomiei culturale a orașului. S-a înființat o nouă clasă de artă dramatică, s-au angajat elemente noi, tinere, entuziaste, capabile, a căror munci și idealism impresionează. Înființarea clasei de artă dramatică și angajarea *d-șoarei Eliza Gherescu* și a *d-lui Gh. Chirvăsuță*, au deschis în viața conservatorului un nou orizont, o nouă potențialitate. Proiectele d-lui director încep să se transforme în realități.

În abia câteva luni conservatorul a desfășurat o activitate culturală și artistică surprinzătoare.

Festivaluri, concerte, reprezentații teatrale, executate numai cu elemente românești care și-au îndeplinit rolurile în mod strălucit, având un public foarte numeros, în frunte cu elita orașului, arată că orașului nostru nu-i lipsește nici înțelegerea și nici posibilitatea de a intra într-o nouă zodie culturală.

Dar activitatea conservatorului nu se mărginește numai între granițele Tg.-Mureșului. D-l Costin, împreună cu colaboratorii săi, au întocmit un repertoriu teatral și muzical cu care vor străbate și prin satele județului.

Colaborarea corului românesc din Tg.-Mureș, condus cu reală competență și cu o abnegație ideală de d-l *C. Alexandrescu*, întrecește în mod splendid programul conservatorului.

Dovada s-a făcut duminică, la *Bandul de Câmpie*, unde s-a organizat prima serbare culturală la sate.

Felul ireproșabil în care s-a jucat „Năpasta” lui Caragiale, frumusețea recitărilor, emoționanta producție a corului, ne face să credem că noul drum al conservatorului merită toate aplauzele admirației.

Duminică, 19 mai, va avea loc o nouă producție a conservatorului. Peste o săptămână vor fi cercetate Deda și Toplița. Bate vânt nou la Tg.-Mureș, se primenesc inimile, se așteaptă lucruri mari.

Conservatorul a dat semnalul!

Glasul Mureșului, anul II, nr. 23, 17 mai 1935, p. 2.

Târgu-Mureșul cultural (Biblioteca-Expoziția de cărți)

În numărul trecut am așternut pe această pagină câteva rânduri calde și entuziaste despre frumoasa activitate culturală și artistică desfășurată de conservatorul orășenesc. În numărul de față ne continuăm expunerea asupra noilor realizări culturale românești, înfățișând cititorilor noștri noua activitate a bibliotecii municipale.

În jurul acestei biblioteci n-au răsunat trâmbițele reclamelor gazetărești, nu s-au scormit ecouri largi în public, și existența ei se deapănă într-un calm înveșmântat în obscuritate.

Instalată la etajul al III-lea al Palatului Cultural, la capătul unor scări obositoare, biblioteca cuprinde patru săli, dintre care una, largă și luminoasă, servește de sală de lectură.

Bogăția bibliotecii e imensă!

Cărți române, franceze, italiene, germane, latine, maghiare, cuprinzând un vast material științific și literar, tapetează câteva sute de rafturi.

Cărți vechi, cuprinzând istorii și controverse din veacuri depărtate, ediții rare, cărți noi, desprinse din vârtoarea actualității, așteaptă în rafturi cititorii cu mâini mângâietoare și cu ochi atenți.

Dar dacă scările sunt obositoare pentru picioarele nedepinse a le urca, ele duc însă spre locul unde e adunată comoara înțelepciunii omenești, spre înțelepciunea filozofilor, spre visurile poezilor, spre dramele romancierilor, sunt scări ce urcă spre un loc în care sălășluiește lumina.

O știu aceasta sutele de elevi ai școlilor secundare care zilnic urcă cu pași repezi și neosteniți spre acest lăcaș, dornici de a sta de vorbă cu înțelepții și cu poezii tuturor vremurilor.

E atâta frumusețe când privești peste mesele din sala de lectură și vezi frunțile albe, adolescente, proptite în mâini, urmărind cu ochi vii taine și visuri din cărți.

Am trecut și eu pe acolo, acum zece ani, și știu ce scumpe sunt bucuriile tăcerii din sala de lectură. Sunt bucurii și credințe care îți amintesc totdeauna de vârsta iluziilor înflorite...

Nu-i lipsește nimic bibliotecii noastre! Intelectualul cel mai pretențios, profesorul cel mai informat, tânărul cel mai înaintat, va găsi la biblioteca noastră cărți și colecții pe care nu le cunoaște, pe care cu greu le-ar putea găsi aiurea, și pentru care merită să urce din când în când scările ce duc spre bibliotecă.

Aceasta s-a văzut într-un mod strălucit cu prilejul săptămânii cărții. Directorul bibliotecii, d-l *Aurel Filimon*; ajutat de colaboratorii săi, a organizat o întinsă și admirabilă expoziție de cărți și de reviste.

Expoziția cuprinde 15 secții.

Secția întâia cuprinde romanele românești apărute în ultimele sezoane literare, semnate de: M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, Damian Stănoiu, C. Stere, Panait Istrati, Sergiu Dan, N. Pora, E. Lovinescu, Dan Petrașincu etc., precum și marile noastre reviste: Gândirea, Viața românească, Gând românesc, Țara Bârsei, Convorbiri literare, Gazeta ilustrată, Boabe de grâu.

În secțiunea doua sunt expuse albumele de artă națională, admirabile monografiile și reproduceri din Grigorescu și Luchian, câteva volume cuprinzând istoria artelor, frumoasa lucrare a d-lui Bădăuți (România în fotografii), diferite tablouri cu cusături și modele românești etc.

Secția treia e alcătuită din cărți și reviste franceze și italiene, precum și din traduceri,

Emoționant se prezintă secția a patra, cuprinsă în întregime de cărțile cu poezii moderne. Arghezi lângă Adrian Maniu, Ion Pillat lângă Ion Barbu, alături Ion Minulescu și G. Bacovia, lângă ei Cincinat Pavelescu și N. Crainic, apoi Stamatiad, M. Codreanu, Gherghinescu Vania, Gregorian, Focșăneanu, Perpessicius, poeți mulți, poeți români, numai poeți.

Vine apoi la rând secția istoriei românilor, deschisă de monumentală „Cronică” a lui George Șincai, „în timp de 34 de ani culeasă și după mai multe mii de autori”, continuându-se cu „Părți alese din istoria Transilvaniei” de G. Barițiu, cu volumele din „Cartea de aur” a lui Teodor V. Păcațianu, istoriile lui Xenopol și Iorga, tablourile domnitorilor români etc.

Secția a șasea expune colecții de ziare și reviste vechi ardeleni: Gazeta Transilvaniei, Telegraful român, Drapelul etc., în coloanele cărora s-a risipit sufletul luminos a lui Gh. Barițiu, Mureșenii, A. Șaguna, V. Braniște și toată pleiada de odinioară a marilor și neprihăniților ziariști ardeleni.

Urmează apoi secțiile cu caracter științific, în care sunt expuse tablouri și cărți geografice, geologie, paleontologie, astronomie. Lângă o fereastră plină de lumină se află secția folclorului românesc. Culegerile de folclor ale lui V. Alecsandri, Gr. Tocilescu, C. Rădulescu-Codin, O. Densușianu, Tudor Pamfile, colinde populare, balade, snoave, povești, amintesc cititorului că peste țarinile și codrii acestei țări trăiește un popor cu suflet de poet.

Frumoasă secția nuvelei, interesantă cea a criticii literare, înduioșătoare cea a amintirilor și omagiilor pentru Titu Maiorescu, Spiru Haret, N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, Ion Bianu etc.

Pentru ca expoziția să fie cât mai bogată și mai utilă, cu prilejul săptămânii cărții s-au cumpărat cărți de aproape 10.000 lei, care pe viitor rămân puse la dispoziția publicului.

Noua organizare a bibliotecii, cu cărțile aranjate după materii, precum și noile achiziții de cărți românește actuale, fac din biblioteca municipiului un focar de cultură, pe care nu trebuie să-l ocolească nici un iubitor de carte.

Glasul Mureșului, II, nr. 24, 24 mai 1935, p. 2.

Iarăși despre revista „Progres și Cultură”

Articolul nostru din numărul de Paști al acestei gazete, asupra revistei „Progres și Cultură”, a stârnit o adevărată panică în rândurile celor trei capete care au avut, o clipă, naiva iluzie că s-ar putea transforma în trei luceferi pedagogici pentru învățătoria din acest județ. Dezastrul acestei spaime s-a văzut chiar în numărul imediat următor al revistei: cei trei redactori, dându-și seama de ridicolul pretențiilor lor de îndrumători, au pus imediat în fruntea comitetului de redacție pe d-l prof. dr. N. Crețu și pe d-l Ion Runcu, președintele asociației învățătorilor; au venit cu precizări asupra programului publicat de ei, declarând că acest program „a fost rezultatul unor studii și discuții la care au luat parte și oameni al căror trecut și situație a cucerit întreaga noastră stimă, a tuturor”; încep să se laude pentru primul număr scos de ei, declarând că „felul cum noi am început să redactăm această parte, a fost apreciat de oameni cu adâncă pricepere pedagogică”; și, în sfârșit, un atac, pe care ei l-au crezut zdrobitor, la adresa subsemnatului, precum și teribila amenințare că vor tipări o broșură cu ținta precisă de a mă prăbuși definitiv. Mărturisim sincer că ne doare atâta lipsă de demnitate și seriozitate! Orice s-ar spune, e vorba, totuși, de niște colegi a căror activitate se integrează în șirul preocupărilor învățătoricești.

Dar nu putem să socotim serioși pe niște oameni care în primul număr apar singuri în ipostaza de comitet redacțional, pentru ca imediat, la al doilea număr, dându-și seama de insuficiența capacității și prestigiului lor, să dea grăbiți înapoi și să așeze în frunte numele stimate ale d-lor profesor Crețu și Ion Runcu.

De ce n-au făcut aceasta de la primul număr? Ori e teama de anumite riscuri? E nedemn să publici în primul număr un program iscălit de comitetul de redacție, (din care făceau parte ei trei), fără să amintești că au colaborat la elaborarea lui și alții, pentru ca în numărul viitor să fii silit a recunoaște printr-o străvezie aluzie că la întocmirea programului „au luat parte și oameni al căror trecut” etc. E neserios, ca după un singur număr, să vii deja cu eventualele laude ce anumite persoane le-ar fi adus revistei.

Redacția Albu-Butnariu ar fi putut aduce sute de asemenea laude, și totuși, n-a făcut-o, nici chiar după 17 numere. În ceea ce privește atacul la adresa subsemnatului, întrucât el nu contribuie prin nimic la elucidarea chestiunii, și întrucât pulsul meu a continuat să-și păstreze ritmul obișnuit, găsim inutil să ne ocupăm de el.

Vom aminti numai atât, pentru d-l Gherlan, că subsemnatul nu și-a făcut intrarea în orașul Tg.-Mureș la adăpostul nici unei cărți de vizită, și că nu poartă în buzunar scrisori de recomandare pentru nici un fel de eventualități.

Cu acestea fiind lichidată controversa în privința pretențiilor conducători ai revistei „Progres și Cultură”, așteptăm ca d-l prof. Crețu să orienteze și să fortifice revista pentru a-și putea îndeplini misiunea ei reală.

Glasul Mureșului, II, nr. 25, 31 mai 1935, p. 2.

Cinci ani de domnie nouă

M.S. Regele Carol al II-lea

Se împlinesc cinci ani de când s-a coborât pe undele albastre ale văzduhului Făt-frumosul tronului românesc: Regele Carol II.

O domnie nouă a început cu El, o domnie plină de lumină, puternică, afirmându-se ca o mare și neprihănită domnie românească.

Regele Carol II e plămădit din oțelul marilor și dreptilor cărmuitori, care socotesc meseria de rege neînduplecata datorie pentru fortificarea și luminarea poporului condus.

El crede în virtuțile și puterile neamului românesc, cunoscându-le adânc, El fiind primul rege al românilor ce s-a născut pe pământul străbun și a primit botezul creștinesc din partea bisericii ortodoxe române.

Regele Carol II a simțit demult, din anii tineri ai adolescenței, că cea mai flămândă nevoie a neamului românesc este trebuința și dorința de a-și însuși într-o largă cuprindere lumina culturii.

A simțit-o atunci, și încă de atunci a început a lupta cu energie și cu neîntrecută însuflețire pentru realizarea acestui măreț ideal.

Ca prinț moștenitor a întemeiat acea viguroasă și harnică instituție cunoscută și cinstită sub numele de „Fundația Prințul Carol”, care a însemnat puternic efort pentru a face ca acțiunile culturale să se inspire și să se hrănească din seva adevăratelor trebuințe naționale.

Ca rege nu și-a uitat o singură clipă de această imperioasă datorie, declarând, încă de la început, că năzuiește să fie un Constantin Brâncoveanu al culturii românești.

Din toate cele înfăptuite și rostite până acum de către Maiestatea Sa Regele Carol II, se vede cu câtă năprăznicie urmărește împlinirea acestei ținte mari.

Regele culturii românești s-a arătat un larg susținător și un profund pricepător al tuturor preocupărilor culturale.

Participă cu însuflețire tinerească la toate marile manifestații culturale, propovăduiește înțelepte credinți și ajută pretutindeni; ca nimeni altul, toate străduințele ce au nevoie de scutul Său.

De numele Majestății Sale este legată marea activitate culturală și națională ce se desfășoară într-un mod atât de surprinzător de către Fundațiile Regale.

Satul este marea preocupare culturală a Regelui Carol II, fiindcă satul e vatra rezistenței noastre naționale, și pe această vatră trebuie să înflorească flăcările artei și culturii românești,

Urechea Regelui culturii e veșnic plecată spre sufletul satului, El însuși declarându-se, cu prilejul recensământului, drept rege și plugar.

Regele țării, plugarul țării!

Cei cinci ani de strălucită și dreaptă domnie ai Regelui Carol II, sunt ani de muncă grea în care s-au pus temelii adânci și trainice pentru consolidarea României întregite.

Întregul aspect al țării s-a schimbat. România pare mai tânără, mai vie, înfloritoare, pârguind gânduri și fapte pentru rodire grele.

Sufletele celor dornici de muncă sunt mai entuziaste, mai fierbinți, fiindcă știu că deasupra tuturor frământărilor noastre stă o veghe mare, o pildă mare.

Popor tânăr, rege tânăr, istorie nouă!

În clipa când întreaga țară se închină cu smerenie și cu admirație la treptele tronului regal, rugăm și noi pe Dumnezeu să vegheze neîntrerupt asupra înțeleptului nostru rege, și să-i ocrotească gândurile, pașii și faptele pentru fericirea neamului românesc.

Trăiască Majestatea Sa Regele Carol II!

Glasul Mureșului, II, nr. 26, 8 iunie 1935, p. 1.

Monumentul lui I.G. Duca

În ziua când aceste rânduri vor coborî în fața cititorilor noștri din satele mureșene, la Râmnicu Vâlcea, pe malul Oltului, se va face sfințirea monumentului lui I.G. Duca.

Vor fi de față toți membrii guvernului, delegați ai tuturor organizațiilor liberale din țară, precum și toți frunzașii vieții noastre publice.

A trecut abia un an și câteva luni de când viața frumoasă a lui I.G. Duca, în măreață ascensiune, a fost curmată violent de gloanțele criminale. A plătit cu

moartea toată dorința lui de ordine, de liniște, pentru că la adăpostul lor să înceapă o mare operă pentru înălțarea României.

I.G. Duca a fost unul din cei mai pricepuți oameni de stat ai țării noastre, și avea, ca nimeni altul, o adâncă experiență și pătrundere a *tuturor problemelor de stat*.

I.G. Duca a intrat întâia oră în guvern după războiul din 1913, când simțindu-se nevoia unei cât mai energice și mai unitare guvernări, Regele Carol i-a încredințat puterea lui I.I.C. Brătianu.

Din acel moment începe marea carieră politică a viitorului șef al partidului liberal.

Mult apreciat de către I.I.C. Brătianu, tânărul ministru a făcut parte, de atunci încolo, din toate guvernele liberale, fiind unul din oamenii de încredere și de muncă ai partidului liberal.

A fost ministru al instrucțiunii, al domeniilor, al externelor și al internelor.

Pretutindeni a lăsat urme care vor rămâne pentru totdeauna un model al împlinirii datoriei.

I.G. Duca n-a avut altă dragoste în afară de dragostea de patrie, și sufletul său cunoștea o singura mândrie: onestitatea și munca.

A trăit muncind și a murit sărac.

Înainte de a se urca pe banca ministerială, pe care a ilustrat-o ca puțini alții, I.G. Duca a desfășurat o vie activitate culturală și cooperatistă, izbutind să se remarcă ca unul din cei mai temeinici pregătiți tineri români.

Viața lui a fost minunată contopire între spiritul realist al bărbatului politic și între idealismul și lirismul intelectualului de marcă.

Amintirile și portretele publicate cu puțin înaintea morții sale, ne-au arătat un suflet frumos, delicat, sentimental, atent la toate nuanțele sufletești.

Incontestabil că I.G. Duca a fost un mare talent literar, împrejurările și multiplele sale ocupații l-au împiedecat de a crea mai mult în această direcție, dar în schimb, I.G. Duca ne-a dat prin politică toata largă măsură a talentului și capacității sale.

A făcut parte din guvernul care a declarat război Austro-Ungariei, a făcut parte din guvernul care a votat împrumutul și votul universal, precum și din guvernul care a încoronat la Alba Iulia pe Regele Ferdinand I.

A contribuit apoi la consolidarea relațiilor noastre externe, fiind unul din cei mai apreciați oratori de la Liga Națiunilor, precum și președinte al Micii înțelegeri.

A muncit mult, a realizat mult!

Monumentul ce s-a ridicat acum la Râmnicu Vâlcea e dovada recunoștinței unei națiuni ce-și respectă conducătorii.

În fața acestui monument, noi, ardelenii, închinăm un pios omagiu de recunoștință și admirație pentru marele dispărut.

Glasul Mureșului, II, nr. 28, 22 iunie 1935, p. 1.

Tradiție veche — suflet nou

Serbările restaurației au constituit o dată extrem de importantă în desfășurarea vieții noastre publice.

Ele au fost dovezi strălucite și neîntrecute despre toată puterea de viață a națiunii române, dar mai ales au dovedit, impresionant, drumul nou pe care merge poporul român.

Regele Carol II nu înțelege monarhia ca o simplă funcție decorativă, ci, în înalta Sa concepție, monarhia înseamnă mai înainte de toate exemplu viu, măreț, pentru viața națiunii, o funcție creatoare și îndrumătoare spre drumuri noi.

De la o vreme încoace, în toate cuvântările Suveranului nostru, se frământă și se afirmă impetuos aceeași chemare majestuoasă pentru reînnoirea sufleteasca a neamului.

Sufletul neamului trebuie să fie veșnic viu, ager, creator, fiindcă numai atunci merge pe căile progresului și numai atunci pământul patriei va fi într-adevăr altar de muncă.

Serbările restaurației au dovedit că luminatele cuvinte regale au pătruns adânc în sufletul națiunii, care năzuiește să realizeze toate înaltele dorințe ale suveranului său.

Țara pare mai tânără ca oricând!

Regele Carol II e un mare pedagog pentru noua educație de care are nevoie neamul românesc. Cunoscător temeinic al trecutului nostru, îndrăgostit fanatic de toată vigoarea și frumusețea lui, Regele voiește să altoiască pe acest trecut, pe tradiția veche, toată lumina și tot entuziasmul sufletului nou.

Suflet nou – tradiție veche!

În această contopire rezidă marea liniște a neamului românesc. Regele stă de veghe pentru această mare realizare, și inima Sa tresaltă la fiecare izbândă.

Regele vrea o țară tânără. Regele luptă pentru înfăptuirea ei.

Miile de tineri ce au participat la serbările de la București au sorbit cu adâncă evlavie marele îndemn al cuvintelor regale, făcându-și din dorința Regelui un ideal de viață.

Poruncă nouă, suflet nou, țară nouă! Înăptuirea ei stă în puterile și în patriotismul nostru!

Muncă desăvârșită și neprecupețită, muncă mare, fiecare la locul lui, hărnicie și devotament se cere din partea fiecărui tânăr.

Optimism, curaj, avânt, sete de faptă, iubire de patrie, iată ce cere de la noi Regele țării.

Tineri, fiți ceea ce vrea Regele Carol II!

Glasul Mureșului, II, nr. 27, 13 iunie 1935, p. 1.

În amintirea lui Constantin Romanu-Vivu fost prefect de Mureș

Erou mort în luptele din 1848

„Astra” — Reghin ridică, în amintirea Eroului tribun, Constantin Romanu-Vivu, o troiță românească în comuna Pentic, de lângă Teaca, unde s-a născut fostul prefect de Mureș, bravul căpitan revoluționar, care a înroșit istoria cu luptele lui și cu sângele său generos, în 1848, când sufletul românesc alături de Avram Iancu și Simion Bărnuțiu, a încercat cu vitejie să sfarme lanțurile robiei milenare și să cucerească dreptatea și libertatea românilor.

Din negura vremurilor uitate evocăm profetica lui figură, ca să servească îndreptar generațiilor de astăzi, prin suferințele sale năprasnice, prin luptele sale vijelioase și prin sacrificiile sale eroice, aduse cu îndârjire pe altarul sfânt al eliberării noastre.

În anul 1821, pe versantul de răsărit al Carpaților, se stingea, ucis mișelește, trupul de martir a lui Tudor Vladimirescu, vajnicul erou, care – mânat de virtuțile strămoșești – a chemat la o vijelioasă vâltoare toată suflarea românească să-și croiască un drum nou în istorie, prin bravură și prin libertate. Dar nu numai trupul lui Tudor se stingea! Sufletul lui nemuritor de viteaz a prins viață nouă, în același an, dincoace de Carpați, în Constantin Romanu-Vivu, ca și aici să se arate calea de vitejie ce duce spre libertate.

Când pe cer o stea se stinge, alt luceafăr ia ființă, s-aprinde, strălucește, ca fulgerul luminează bezmeticul întuneric, frica și groaza cuprinde pe fiii întunericului, iar fiii luminii tresar și conduși să lasă de magica lui chemare și arătate.

Așa s-a stins atunci o luminoasă stea și alt luceafăr strălucit s-a ivit în locul ei.

Acest luceafăr este măreața figură a Mureșului: Constantin Romanu-Vivu. Mureșan prin naștere, prin faptă și prin moarte. Este mândria noastră. Viteazul din regiunea noastră, căpitanul plaiurilor noastre, martirul văilor noastre și sfântul credințelor noastre!

Nedreptățit a fost și dreptate-i facem! Uitat a fost și pomenire-i ridicăm. Umilit a fost și slavă-i aducem. Martir a fost și sfințire-i oferim. Nemângâiat a fost și bucurie-i vestim. Da... căci visurile lui n-au fost goale, luptele lui n-au fost zadarnice, idealurile lui n-au rămas neîntrupate și jertfele lui n-au fost aduse fără răsplată din partea cerului.

Aici a copilărit, în apropierea munților, și s-a minunat văzând rotirea vulturilor în libertate și lumină. Sufletul său robit a fost de dor după libertate și lumină.

Lumina a căutat-o în școlile din Blaj, unde Simion Bărnuțiu, profesorul lui, cu glas de profet, predica zorile de lumină pentru un neam întreg,

Libertatea a căutat-o, trecând Carpații, să-și oțelească sufletul, la înfocatul ideal al marilor figuri revoluționare: Nicolae Bălcescu, frații Golești, Ioan Maiorescu etc.

Timpurile purtau în șanurile lor tainice sentința marilor prefaceri istorice, din care sămânță a înflorit dreptul la viață și la libertate a popoarelor împilate. Sufletul lui Constantin Romanu ardea de văpaia ideilor revoluționare și reîntorcându-se în Ardeal, chemarea idealului național l-a cuprins în vraja lui înfierbântată.

Simion Bărnuțiu în Ardeal ridicase steagul pentru înfăptuirea idealului național și chemase tinerimea la luptă, iar Avram Iancu, pornise vijelioasa revoluție, cu moșii săi bravi în munții Apuseni. Alături de Craiul Munților s-au înrolat pentru dreptate și libertate toți moșii din munții răscoliți cu 64 ani în urmă de Horia, Cloșca și Crișan. Armatele dușmane, pornite în contra lor, fură zdrobite, iar neamul românesc, după secole de adormire, prin vitejească încleștare și năprasnică luptă, trăia zile de aprigă nădejde.

La aceasta vâltoare vijelioasă s-a grăbit să vină și Constantin Romanu, unde a avut un rol de căpetenie în organizarea revoluției. Lui i-a fost încredințată comanda Legiunii XII din regiunea Reghinului, compusă din 104 comune românești.

Ca prefect și căpitan a organizat cu însuflețită vitejie o legiune cu 1500 ostași români, pe care i-a condus în octombrie și noiembrie 1848 la biruință, la Ațintiș și Cecălaca, la Iernut și la Cuci, grăbindu-se să scape de istovitoarele chinuri româniilor din josul Tg.-Mureșului, unde mulți români pieriră sub loviturile tirane și barbare.

În fața vitejiei românești și a bravului căpitan, s-au tupilat armele vrășmașe și au amuțit urletele răsunătoare pe Mureș în jos și în sus, pe câmpie și la munte. Orașul Tg.-Mureș și-a deschis porțile ca să primească pe prefectul român, învingătorul glorios.

Dar vremea profetică nu se împlinise, vremea biblică nu sosise încă. Timpul libertății naționale și al dreptății românești încă n-a fost hărăzit de Ceruri să sosească. Trebuia să se verse încă potop de lacrimi și de suferințe, râuri de sânge daco-roman trebuia să curgă încă...

În acest râu de sânge s-a scurs și sângele prefectului înțelept și a căpitanului brav Constantin Romanu. Trupele imperiale au fost înfrânte de revoluționari, dușmanii seculari, din fața lor. Constantin Romanu se retrăsese pe Mureș către Toplița și într-o noapte rece, întunecoasă fură prinși cu câțiva tribuni credincioși, într-o văgăună de stânci, de la Stânceni, în mod barbar au fost duși la Tg.-Mureș, iar ca să fie judecați, voind să-i trimită la Debrețin, din greșeala voită i-au adus

către Reghin, ca apoi pe cale să-și îndeplinească drăcescul lor plan, pus la cale. Pe drum au fost atacați, în satul Sângeorgiu, mișelește i-au omorât, iar trupurile moarte, ciuntite, batjocorite, zile întregi au fost aruncate în șanțurile drumului cel mare.

Constantin Romanu așa a trăit în dragoste de neam și lege, așa a luptat vitejește pentru libertatea și dreptatea românească, și așa a murit eroic, aducând jertfă de sânge Daco-Roman, pe altarul izbăvirii noastre de astăzi.

Smerită închinare amintirii lui sfinte, jertfei lui devotamentul recunoștinței noastre; viața lui vrednică pildă generațiunilor de pe aceste plaiuri; moartea lui întărirea idealurilor noastre, pentru lupta și jertfa, ce datori suntem să aducem pentru Credință, pentru Neam și pentru Țară.

Glasul Mureșului, II, nr. 30, 7 iulie 1935, p. 2.

Întregitorul neamului: Regele Ferdinand I

La 20 iulie s-au împlinit 8 ani de când trupul sfânticat de suferințe al marelui rege, Ferdinand I, întregitorul neamului a fost coborât sub lespede de piatra de la Curtea de Argeș.

Acolo, în vechea și neîntrecută ctitorie voievodală, alături de Neagoe Voevod și de Regele Carol I, osemintele întâiului rege al României Mari odihnesc în pace glorioasă. Trupul lui, sfâșiat de suferințe și sufletul în care s-a zbatut cea mai năprasnică iubire de patrie, s-au înfrățit pe veci cu țărâna străbună a neamului românesc.

Printre regii lumii, regele întregitor al neamului românesc se înfățișează ca o considerabilă și luminoasă întrupare a regalității însăși.

Sceptrul și coroana n-au însemnat pentru Regele Ferdinand numai semnele puterii personale, ci ele simbolizau, pentru El, semnele datoriei neclintite, a contopirii desăvârșite cu destinul neamului peste care i-a fost hărăzit să domnească.

Și, dacă în trecutul nostru s-au găsit destule mlădițe domnești și boierești care conduse de setea slavei personale au năvălit cu arme și jaf în propria lor țară, pentru a o stăpâni cu puterea, pilda Regelui Ferdinand I, care s-a născut pe pământul acestei țări, dar care a luptat ca nimeni altul pentru dezrobirea și întregirea ei, înălța misiunea și fapta domnitoare până dincolo de tot ce e omenesc și pământesc.

Regele Ferdinand I a fost întâiul german care a ridicat arma împotriva Germaniei; a fost întâiul Hohenzollern care a luptat împotriva dinastiei din care se coborâse!

A făcut-o fără șovăială și fără teamă Regele României, Ferdinand I.

A luptat împotriva armatei germane în care comandau însuși frații săi!

A luptat fiindcă știa că din această luptă va ieși libertatea și întregirea neamului peste care domnea!

În timpul războiului, după ce văzuse năprasnica vitejie a ostașului român, care își apăra cu furii de fiară fiecare petec de țărână, Regele Ferdinand I, în același gând cu Ionel Brătianu, a făgăduit împroprietărirea.

După război, prin dragostea regală, și prin patriotismul partidului liberal, țaranul român s-a văzut stăpân deplin pe brazda muncită de veacuri, și în drept de a hotărî după a lui chibzuire asupra conducerii țării.

Iată de ce, în anul 1922 la încoronarea de la Alba Iulia, unde câțiva politicieni au refuzat să se ducă, miile de țărani i s-au închinat cu firească smerenie.

Regele Ferdinand I a fost regele țăranilor...

Opt ani au trecut de la moartea Lui.

Țara propășește pe drumurile deschise de El.

Fiul Său, Regele Carol II consolidează prin muncă harnică măreția tuturor visurilor părintelui Său.

Acest neam de regi a ctitorit România modernă!

Dumnezeu să-l odihnească în pace pe Regele Ferdinand I, și Dumnezeu să-i ajute Regelui Carol II.

Glasul Mureșului, II, nr. 31, 28 iulie 1935, p. 1.

Pentru noua conducere a Tinerimii Române din Târgu-Mureș

Dumineca trecută s-a ținut adunarea generală a Societății *Tinerimii Române*, din localitate, Darea de seamă asupra acestei adunări o publicăm în altă parte a ziarului. Aici vrem numai să dăm câteva sugestii, câteva îndemnuri, pentru ca noua conducere să-și aleagă o orientare cât mai precisă și cât mai categorică, prin care scopurile urmărite de tinerime să se realizeze cât mai desăvârșit și cât mai rodnic.

O singură serie de conferințe, un bal și două trei serate dansante sunt prea puțin pentru o societate în care sunt înscriși atâția tineri, în sufletele cărora bănuim că se frământă elanuri, clocotesc aspirații și se încordează puteri. A sosit ceasul ca tinerimea din Tg.-Mureș să se arate harnică, energică, creatoare, fiindcă altfel societatea nu va fi decât un mic grup de ambiții ieftine, gălăgioase și sterpe.

Printr-o colaborare intensă cu „Astra”, cu „Liga Antirevizionistă”, cu „Societatea de istorie, arheologie și etnografie”, cu cercurile culturale învățătoarești și preoțești, societatea tinerimii trebuie să fie mereu o agitatoare și o realizatoare a aspirațiilor culturale și naționale. Sunt inițiative care trebuiesc afirmate, comemorări ce trebuiesc amintite, serbări ce pretind suflet și energie, și mai ales este o regiune înstrăinată, cum e Valea Nirajului, care trebuie trezită și readusă la matca neamului. Primăria a acordat societății o subvenție largă, deci puteri de rezistență materială, mai rămâne acum ca tinerii din societate să-și facă dovada puterilor și a avânturilor. Această răspundere cade mai ales pe conștiințele acelor care au luptat energic pentru a ajunge în fruntea societății, și cărora le cerem astăzi, prin fapte, justificarea acestei lupte. Tinerimea română să nu facă altceva decât să-și merite numele: să fie tânără la suflet, adică vie, entuziastă, harnică, dornică de acțiune și de ascensiune, să fie românească și românizatoare, adică energică, demnă și virtuoaasă.

Glasul Mureșului, II, nr. 40, 10 noiembrie 1935, p. 1.

Ziua cea mare

Veacurile viitoare vor pomeni ca despre o neasemuită minune despre ziua cea mare a norodului valah, în care, după milenii de robie, lanțurile s-au fărâmat, noaptea s-a prăbușit, și lumină de sărbătoare s-a revărsat peste pământul dintre Nistru și Tisa.

1 Decembrie va rămâne ziua de slavă și de închinare a tuturor așteptărilor și a tuturor biruințelor românești.

Pentru izbânda acestei zile s-au stins sute de generații, întrezărind în clipa din urmă, sărbătoarea unirii tuturor românilor. În această măreață zi mormintele străbunilor s-au cutremurat de adâncă bucurie, iar temnițele în care au stat ferecate mădulele atâtor eroi, care au înfruntat vitejește opresiunea dușmană, au tresărit rușinate de neputința cătușelor sub care eroii s-au îndoit, dar nu s-au frânt.

Țărâna de la Turda, care a supt sângele de foc al lui Mihai Viteazul, văile Crișurilor și plaiurile Munților Apuseni, sfințite de vitejia și mucenicia lui Horia, Cloșca Crișan și Avram Iancu, șoseaua de la marginea Tg.-Mureșului pe piatra căreia a fost sfărâmat trupul lui Constantin Romanu, și-au întors în această zi urechea spre a sorbi chiotul eliberării ce izbucnea din pieptul unui întreg popor.

Codrii au îmbrăcat zăpadă albă de sărbătoare pentru a lumina toate potecile și toate hățișurile pe unde, în curgerea de veacuri, au trecut cete de voinici răzvrătiți. Râurile, cu pietrele roșii de sânge, s-au înălțat în matcă pentru a privi puhoaiile de valahi ce se îndreptau spre Alba Iulia.

Multe și mărețe sunt zilele de mândrie ale neamului nostru, dar ziua de 1 decembrie le întrece pe toate prin măreție și prin simbol. Din această zi, de la Nistru și până la Tisa, nu mai este decât un popor și un rege.

Strălucirea acestei zile ne mângâie de toate împilările și umilințele trecutului, înălțându-ne sufletul spre zările de aur ale viitorului.

Din această zi am încetat de a mai fi robi, în această zi trupul nostru, sfârcat de trei pajuri dușmane, s-a ridicat mândru în lumina istoriei și și-a dat seama că veacurile de prigonire l-au îngenunchiat, dar nu l-au înmormântat.

Viața noastră de glorie și de lumină începe de la 1 decembrie 1918!

De atunci se vorbește despre România Mare!

Se cuvine deci ca în această zi să ne plecăm genunchii pe lespede de recunoștinței și să înălțăm cântec de slavă pentru odihna sufletelor celor 800.000 de eroi, morți pentru întregirea și dezrobirea neamului, pentru marele lor căpitan, Regele Ferdinand I, pentru sfetnicul său înțelept, Ion I.C. Brătianu, pentru conducătorii de atunci ai Ardealului, Gh. Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Vasile Goldiș, Șt. Cicio-Pop, pentru frații din țara veche care au luptat pentru dezrobirea noastră, Tache Ionescu, Barbu Delavrancea, Nicolae Filipescu, ale căror nume, împreună cu ale acelor care, deși luptând alături de ei, din mila lui Dumnezeu mai viețuiesc încă, sunt scrise cu semne de oțel în cartea gloriilor românești.

Iar noi, dezrobiții acestei zile, să ne strângem și mai vârtos rândurile și să ne încordăm puterile, ca faptele noastre să fie dovada iubirii de patrie, și prin ele să dovedim că merităm să trăim ca popor neatârnat.

Dușmanilor care ne pândesc încă cu cugete de mișei, să le răspundem hotărât și năprasnic: *pe aici nu se mai trece!*

Unirea făcută la 1 decembrie 1918, n-a fost rezultatul unor combinații diplomatice și nici nu s-a făcut sub presiunea unor momente neașteptate, ci ea a fost voința hotărâtă și conștientă a tuturor inimilor românești, care veacuri întregi au așteptat ziua cea mare.

Unirea făcută la 1 decembrie 1918 e veșnică!

De această veșnicie se vor izbi toate încercările dușmane ca de un zid năprasnic, căci piepturile feciorilor României vor fi totdeauna scut neclintit.

Noi nu vom uita niciodată cuvintele rostite în 1934, de prim-ministrul României, Gh. Tătărescu: „ori toți într-o țară, ori toți într-un mormânt”

Trăiască România Mare!

Glasul Mureșului, II, nr. 43, 30 noiembrie 1935, p. 1.

Sfânta noastră unanimitate

Viața publică a unei națiuni poate fi adeseori tulburată de diferite controverse mai mult sau mai puțin adânci, cu consecințe mai grave sau mai ușoare.

Sunt clase sociale ale căror interese și aspirații se înfruntă, sunt profesii care se invidiază, sunt confesiuni care se combat, sunt regiuni care se detestă reciproc, și mai ales sunt grupări politice care frământă viața publică în mod înverșunat, ațâțând cetățenii unii împotriva altora pentru izbânda unor convingeri robuste sau pentru meschine scopuri electorale.

Viața publică se aseamănă adeseori cu o mare înfuriată în care valurile se ciocnesc cu violență, iar barca intereselor statului e purtată în mod primejdios de această vârtoare vulcanică.

Și totuși e suficient ca în fața acestei mări să apară luceafărul care luminează valurile până în adânc, făcând să pătrundă până în ultima moleculă a conștiinței necesitatea astâmpărului, disciplina trăirii, fiindcă altfel țărării se sparg și se prăbușesc, iar marea se transformă în mocirlă și noroi,

Luceafărul vieții noastre publice, acela care face ca toate patimile din noi să amuțească, toate deosebiri să se ostoie și toată suflarea românească să fie una, categorică și indestructibilă de la Nistru până la Tisa, este integritatea hotarelor țării; putem fi oricând câinii din fabulă care ne certăm pentru ciolanele de pe câmpul nostru, dar când apare lupul ne înfrățim măselele și-l înfruntăm cu nesaț.

Lupul nostru este revizionismul, care tinde să ne muște actualele granițe, făcând din Valahia mare o țară ciopârțită, iar din voinicii ei, niște hiloți netrebnici.

Să știe acest lup, că ori de unde ar năvăli și oricât i-ar fi de ascuțite ghearele, se va întâlni întotdeauna de oțelul unanimității noastre naționale, care în fața dușmanilor țării nu mai cunoaște nici partide politice, nici confesiuni, nici clase sociale, ci o singură lege, o singură poruncă: România întreagă, România mare!

Clocotul acestei iubiri de patrie izbucnește la fel și din inima bătrânului îngârbovit și din inima flăcăului entuziast.

Sfânta noastră unanimitate națională nu va fi niciodată tulburată pe această chestiune, fiindcă nici un român n-ar mai putea trăi între alte granițe decât acele consfințite de jertfele a 800 000 de eroi.

O țară avem și ea nu va fi niciodată a altora decât a noastră – a Românilor.

Și atunci când brațele noastre vor fi dezvlăguite de putere, vom mai putea totuși, ca ascultând de porunca lui Gelu să descoperim mormintele străbunilor, să țină dușmanii minte.

Că-s vii, când e vorba de țară. Și morți în morminte! Aceștia suntem, așa credem, toți, și pentru totdeauna.

România Mare, 1 decembrie 1935, pag. 1.

Un român care ne onorează

Un român care ne onorează neamul și o activitate ce înalță ideea națională. Credem nimerit ca la apariția acestui manifest închinat exclusiv ideii naționale și unei categorice atitudini antirevizioniste, să scriem câteva rânduri, desigur nu atâtea câte ar merita, despre omul a cărui activitate și conștiință onorează însăși neamul românesc: d-l dr. Eugen Nicoară.

Activitatea pe care acest fiu al județului o desfășoară în regiunea Reghinului de sus cu atâta minuțiozitate și cu atât de mari rezultate, ar merita o amplă expunere pentru ca să fie o pildă vie în fața tuturor acelor care cred că au dreptul să se socotească exponenți și îndrumători ai poporului „Doctorul Nicoară n-a fost niciodată nici deputat, nici prefect, nici primar, abia a ajuns odată în consiliul județean, ca atâția alții câteva sute”, și totuși prin activitatea și jertfele lui, s-a ridicat deasupra multora care au deținut vremelnice înalte situații publice.

O mare și neprihănită conștiință românească, adânc crezătoare iubire față de Hristos și o fanatică dragoste de pământul unde s-a născut, au făcut din doctorul Nicoară un mecena din cei mai străluciți, și-un luptător neîntrecut pentru luminarea și înălțarea poporului.

Chiar dacă n-am aminti nici un cuvânt despre marea lui activitate medicală, dacă am ignora cu totul multele lui jertfe filantropice, și încă personalitatea lui ar apărea masivă și luminoasă prin marile lui fapte de ordin cultural și național.

Doctorul Nicoară a clădit un spital în valoare de câteva milioane, pentru edificarea căruia n-a cerut nici o subvenție de la nimeni, iar când a fost terminat l-a dăruit, neîndemnat de nimeni, Episcopiei ortodoxe a Clujului, pentru a fi de-a lungul vremurilor azil de mângâiere, de sănătate și credință.

Pentru credința strămoșească, din care el și-a făcut un fanatic cult, a ridicat în ținutul Reghinului 22 troițe de stejar, cu crucifixuri frumoase și trainice.

Pentru pomenirea eroilor căzuți în războiul pentru întregirea neamului a ridicat din banii săi proprii 14 monumente de piatră, ale căror sfințiri au fost adevărate sărbători naționale. Să mai amintim de ajutoarele acordate la zeci de biserici și școli, să amintim de sutele de conferințe rostite prin școli, prin, biserici, prin sate, de zecile de broșuri scrise de el pentru luminarea poporului, de miile de broșuri răspândite, și de toate neostenitele lui acțiuni?

Doctorul Nicoară a reprezentat, în anii de după război, concepția și puterea de muncă de care ar fi trebuit să fie însuflețiți toți conducătorii poporului, pentru a face într-adevăr din România Mare o Românie sănătoasă, bogată și puternică.

Ne oprim aici.

Mulți vor surâde mefistofelic la citirea acestor rânduri, mulți vor da din umeri, dar mii de inimi care l-au văzut pe doctorul Nicoară la muncă, vor rosti într-un glas cu noi: Să ni-l țină D-zeu.

*România Mare, 1 decembrie 1935, pag. 1.
Semnat V.N.*

În fața anului 1936

O veche și frumoasă tradiție românească face ca în ziua de anul nou a fiecărui an, Prim-ministrul țării, în fruntea întregului guvern, să se prezinte în fața M.S. Regelui, pentru a-i exprima, în numele țării, recunoștința pentru munca îndeplinită, și urări de prosperitate pentru anul ce începe.

Tradiția s-a împlinit și în anul acesta, având un caracter de înaltă sărbătoare și de semnificative declarații, atât din partea M.S. Regele Carol II, cât și din partea d-lui G. Tătărescu, președintele Consiliului de miniștri.

„Din adâncul sufletului, spune M.S. – mulțumesc pentru bunele urări ce mi-ați adresat în numele întregii țări. Pentru toată lumea această reînnoire a anului este un moment solemn, este un moment în care trebuie să ne gândim la ceia ce s-a putut îndeplini și, îndeosebi, la ceia ce vroim și ceia ce putem îndeplini de azi înainte.

Anul care a trecut a fost un an greu.

Am însă mulțumirea cel puțin de a constata că în interiorul țării s-a putut, cu toate greutățile, îndeplini un program. Și astăzi aduc mulțumirile mele Guvernului meu pentru realizările îndeplinite.”

Iar d-l prim-ministru declara: „Între îngrijorare și nădejde în fața viitorului încărcat de atâtea temeri, datori suntem să veghem fără odihnă asupra rosturilor țării noastre.

Față de neliniștea externă – liniștea internă. Față de divergențele și dezacordurile din afară – armonie și înțelegere înăuntru: iată ce ne impune necunoscutul anului ce vine.

Să ne pătrundem cu toții – ori care ar fi credințele noastre – de solemnă chemare care a zguduit acum câteva zile toate sufletele; să ne supunem, înțelegători, apelului către toate conștiințele, pe care *Majestatea Voastră* l-a rostit în numele neamului.

Energiile și eforturile să înceteze să se irosească în gâlcevi trecătoare și în resentimente de o clipă și să se transforme numai în acte care pot contribui la consolidarea țării și la apărarea ei. Guvernul Majestații Voastre va merge neșovăitor pe acest drum, și odată cu el toata suflarea românească!”

Atât din cuvintele primului sfetnic al M.S. Regelui, cât și din mulțumirile M.S., se vede răspicat marea și neostenita grijă pentru prosperitatea neamului românesc.

M.S. Regele cunoaște prea bine nevoile țării, după cum cunoaște și marile eforturi pe care guvernul le pune pentru rezolvarea lor. Cu un asemenea Rege și cu un asemenea Guvern, țara poate privi cu încredere către viitor. Mentea luminată a M.S. și puterea de muncă a guvernului, sunt cea mai bună cheazășie că destinele țării sunt conduse cu vrednicie și strălucire.

Desigur că și anul 1936 va însemna pe răbojul său rodul marilor realizări, pentru a căror înfăptuire guvernul și partidul liberal se străduiește din răspuțeri.

Prin cuvântarea M.S. Regelui, guvernul liberal și-a văzut încă odată recunoscute și încurajate acțiunile binefăcătoare pentru Neam și Țară.

Trăiască M.S. Regele Carol II!

Glasul Mureșului, III, nr. 45, 12 ianuarie 1936, p. 1.

86 ani de la nașterea lui Eminescu

S-au împlinit la 15 Ianuarie a.c. 86 de ani de când cea mai geniala întrupare poetică a neamului românesc – Mihail Eminescu – și-a făcut apariția în această lume, de unde avea să plece curând, abia după 39 de ani, lăsând în urmă jăratecul de aur al unei opere literare ce va dăinui veac de veac.

Cu cât trec anii uitarea crește tot mai nemiloasă peste mulți din generația lui Eminescu, și numai el, luceafărul poeziei române, rămâne neatins și cu fiecare an personalitatea lui devine tot mai nedepășită, tot mai uimitoare.

Au redevenit actuale până și articolele de ziar scrise de Eminescu cu 50 de ani în urmă.

Cercetările asupra operei și vieții neîntrecutului poet devin din ce în ce mai adânci și mai masive, fiindcă tot mai minunate apar în depănarea vremurilor.

Din aceste cercetări aflăm că și Tg.-Mureșul a avut cinstea de a fi călcat de picioarele trubadurului Eminescu, poposind aici în mai 1866, când se îndrepta spre Blaj. Aici, în restaurantul de la „Calul Alb”, azi str. Călărașilor 13, s-a întâlnit Eminescu cu teologii ardeleni Ion Cotta și Teodor Cojocaru, în căruța cărora a ajuns apoi marele poet la Blaj.

Episodul, grație hărniciei d-lui prof. N. Sulică, a ajuns la urechile d-lui Cezar Petrescu, care l-a romanțat în chip înduioșător în romanul său asupra lui Eminescu, „Luceafărul.”

Și din episodul povestit de Cezar Petrescu se vede setea lui Eminescu de a pătrunde miezul adânc al lucrurilor și pasiunea lui pentru limba poporană.

De altfel, o cercetare mai adâncă asupra trecerii lui Eminescu prin ținutul Mureșului ar fi deosebit de interesantă, fiindcă din această trecere, care l-a impresionat pe Eminescu în chip deosebit, găsim urme chiar și în opera sa literară.

Sub primariatul d-lui Dandea s-a luat inițiativa așezării unei plăci comemorative pe localul unde Eminescu a mâncat pită și slănina ardelenescă cu Ion Cotta și Teodor Cojocaru.

Placa probabil că va fi așezată în decursul lunii iunie, în ziua de 15, când se aniversează al 47-lea an de la moartea poetului.

Dar oricare ar fi ziua când va fi descoperită, gestul ne apare de-o aleasă frumusețe, și de aceea îl subliniem cu toată cuviința.

De altfel, aflăm că d-l prof. N. Sulică a scris o broșură asupra acestui episod, încât bucuria noastră va fi cu atât mai mare, iar sărbătorirea poetului și mai frumoasă.

Glasul Mureșului, III, nr. 46, 19 ianuarie 1936, p. 2.

24 ianuarie 1859

Din șirul întunecat a zilelor ce s-au depănat dealungul veacurilor de sânge și robie, 24 Ianuarie 1859 este întâia zi de mare și nestinsă lumină. Pentru viața unui popor sfârticat de călcâiele a patru stăpâniri vrăjmașe, 24 Ianuarie 1859 a însemnat începutul cel mare al luptei sigure pentru unire și libertate.

Unirea Moldovei cu Muntenia și alegerea întâiului domn – Alexandru Ion Cuza – peste amândouă principatele, a fost lovitura de moarte împotriva robiei seculare.

Din această zi a simțit întreagă Europa, dar mai ales au simțit dușmanii noștri, că neamul românesc a pornit pe drumul luptelor hotărâtoare, la capătul cărora se va înfăptui unirea tuturor românilor din vechea Dacie, sub o dinastie românească. Și austriecii și rușii și turcii au luptat din răputeri pentru a împiedeca unirea Munteniei cu Moldova, precum și alegerea lui Alexandru Ion Cuza.

A fost nevoie de intervenția directă a lui Napoleon al III-lea, împăratul francezilor, pentru a face ca dușmanii unirii să înceteze cu intrigile, iar voința neamului să se poată exprima în deplină libertate.

Dar mai ales a fost nevoie de lupta titanică a lui Ion Brătianu, M. Kogălniceanu, C.A. Rosetti, V. Alecsandri, și a celorlalți vestiți luptători, ca ideea unirii să biruiască atât în interiorul principatelor, cât și în cancelariile diplomatice.

Când s-a ajuns ca Alexandru Ion Cuza să aibă o singură capitală, un singur guvern și o singură armată, bătălia a fost definitiv câștigată pentru a nu se mai pierde niciodată.

La 24 ianuarie 1859 s-a pus întâia piatră de la temelia României Mari!

Rând pe rând se va adăuga apoi Dobrogea, Basarabia, Bucovina, Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul, pentru a alcătui un singur trup, o singură voință.

A fost un adevărat noroc că tocmai în ceasul acela de mare răspundere și de hotărâtoare îndrumare, tronul românesc a fost cinstit de domnia lui Cuza, care a înțeles că marile acțiuni și izbânzi de ordin național să coincidă cu rezolvarea unor arzătoare probleme de ordin social.

E meritul necontestat al lui Cuza și a sfetnicului său, Kogălniceanu, de a fi știut să consolideze unirea nu numai prin învoielile diplomatice, ci mai ales prin reforme adânci în interesul țării.

Întâia împrumutire a țăranilor, lărgirea dreptului de vot, legea obligativității învățământului primar, secularizarea averilor mănăstirești, dezrobirea țiganilor, au creat poporului român noi condiții de viață și l-au încadrat în rândul națiunilor ce merg pe drumul culturii și al civilizației.

Țărâtimea română s-a văzut astfel, pentru prima oră, ajutată în mod larg de către statul român, în care se va învăța să vadă pe cel mai sigur protector al său.

Desigur, reformele lui Cuza n-au rezolvat în întregime problemele amintite, unele își mai păstrează și azi actualitatea, dar meritul domniei lui Cuza e de a fi înțeles năzuințele vremii și, în măsura posibilităților, a le realiza.

Integrarea țăranimii în viața de stat, împrumutirea ei pe pământul muncit, instrucția școlară, au fost măsuri menite să învioreze și să fortifice o întregă națiune, să-i dea sensul înalt al unei misiuni istorice și s-o trezească la o viață nouă cu idealuri și cu răspunderi proprii.

Secularizarea averilor mănăstirești a salvat mănăstirile din ghearele hrăpărețe ale călugărilor greci, redându-le din nou misiunii lor apostolice, de altare ale credinței strămoșești și românești, iar dezrobirea țiganilor a fost un semn de adevărată dreptate omenească.

Alexandru Ion Cuza a înțeles în mod temeinic că un stat se întărește numai prin dreptatea și libertatea interioară, care-i asigură o dezvoltare normală și sigură.

Domnia începută la 24 Ianuarie 1859 a fixat politicile noastre naționale și sociale un cadru din cele mai largi, pe niște lini răsperate, pe care vor merge și domniile următoare.

Cadrul stabilit de Cuza a fost mărit, liniile au fost prelungite, însă temelia a rămas neschimbată.

La 24 Ianuarie 1859 nu s-a înfăptuit numai un mare ideal național, ci s-a impus și dezlegarea problemelor noastre sociale, din a căror rezolvare neamul nostru a ieșit înzdrăvenit, viguros, capabil să suporte grele încercări.

Alexandru Ion Cuza a știut să fie omul vremii!

Glasul Mureșului, III, nr. 47, 24 ianuarie 1936, p. 1.

Episcopul Nicolae Ivan

Preasfințitul cu luminos dar dumnezeiesc și cu trainice și nepieritoare fapte pământești, vlădică al Clujului, Vadului și Feleacului, Nicolae Ivan, a fost coborât, alaltăieri, spre veșnică liniște, sub cripta altarului catedralei ortodoxe din Cluj.

Sufletul său, desferecat de toate încordările luptei pentru biruință creștină și românească, s-a sălășluit de-a dreapta Tatălui ceresc căruia i-a închinat, cu nebiruita dragoste, toată puterea și toată lumina unei vieți de optzeci și unu de ani.

Episcopul Nicolae Ivan a fost o uimitoare întruchipare de credință, de energie, de minte, de stăruință, de putere și de curaj. Un caracter vânjos, o simțire neprihănită și o tumultuoasă pornire spre bun îndemn și spre mare faptă.

Activitatea lui ca învățător, ca preot, ca protopop, ca asesor, ca ziarist, ca bărbat politic, și mai ales uriașa râvnă episcopală, căreia i-a închinat tot ce-a avut mai puternic și mai sfânt în inima sa, izbutind să o transforme în grandioase realizări, au făcut din Episcopul Nicolae Ivan un luptător neîntrecut și un învingător de mare amploare.

Reînființata ctitorie a lui Ștefan cel Mare, episcopia Clujului, Vadului și Feleacului, și-a găsit în întâiul său episcop un păstor adevărat, care a știut să clădească pe cenușa tradiției istorice așezămintele strălucite ale zilei de azi, ca dovadă superbă de zăcămintele de putere realizatoare a sufletului valah.

Opera înfăptuită la Cluj de Episcopul Nicolae Ivan a fost străbătută de invincibila credință că puternicii suntem să ne înălțăm peste dușmanii seculari, căci luminată minte avem, tare braț pentru muncă și luminoasă menire pe pământ. Prin realizări pornind din duhul curat al credinței ortodoxe, altoite pe neîndoit și oțelit românism, s-a înălțat în fața stăpânilor de ieri zidul unor ctitorii noi, în care rezida nepieritoare putere și răspicat adevăr pentru dreptatea noastră și pentru viitorul nostru. Mândria și bucuria noastră e cu atât mai mare că această operă a fost înfăptuită de un coborâtor din casă țărănească și din sânge țărănesc, în care a zvâcnit toată dorința veacurilor după libertate, după muncă dreaptă, și după o viață închinată lui Dumnezeu și neamului românesc.

Lui, fiului de țărani, iobagii neînduplecaților grofi de odinioară, i-a fost dat să lupte și să biruie întru înălțarea neamului său obidit, care merge înainte pe drumul de lumină al istoriei, când grofii s-au pierdut neputincioși în valurile vieții. Viața Episcopului Nicolae Ivan cuprinde în verigile ei toate etapele luptei pentru dezrobire și reromânizare, părtaș fiind la toate încordările și la toate vegherile trebuitoare ceasului de izândă. Inima lui curajoasă, optimismul nesecat și sănătatea vârtoasă l-au adus până la vârsta biblică în deplină putere și în roditoare lucrare.

Acum când viața s-a săvârșit, plecăm genunchii noștri rugând pe Tatăl îndurător să-l odihnească cu dreptii în vecii vecilor.

Glasul Mureșului, III, nr. 49, 9 februarie 1936, p. 1.

La Învierea Domnului

Platon socotea această lume drept copia imperfectă a vieții viitoare, care va fi pură și desăvârșită, spre deosebire de viața pământească care nu e decât un început, o încercare, dincolo fiind definitivul, eternul, perfecțiunea ultimă.

Viața noastră pământească e robită patimilor necruțătoare și timpului atotputernic, e viața trudnică sfârșită de lupta cu noi înșine și cu existența, în sfârșit viața care în cumpăna eternității apare ca firul de nisip, clipa care se pierde în neant. Măruntă, dar în raport cu puterile omenești imensă, vastă, apăsătoare, și desigur insuficientă realizării largi a idealurilor, ispășirilor de opintiri sufletești, și mai ales nedreaptă inegalității destinului nostru, crudă cu mulți, nesigură pentru atâți, și prea puțin mângâietoare pentru suferințele mari și pentru înfrângerile dureroase.

Putea sufletul omenesc să se integreze în ordinea unei vieți limitată în timp, putea privi nepăsător la scurgerea vieții în care el avea să sufere atât, să speriemens și să realizeze puțin în raport cu marea lui închipuire?

Putea sufletul omenesc să se socotească sfârșit odată cu prăbușirea cărnii, se putea socoti atât de efemer, de redus, în acest univers vast?

Substanța lui interioară e ținută dintr-o neînchipuită aspirație spre infinit, e un zbor de aripi care nu cunosc hotare, o nesfârșită dorință de rezistență, de durată, de depășire, neputând să-și impuie hotare peste care nu se poate trece.

În zvârcolirea lui perpetuă simțea carnea prea slabă, o simțea piedecă aspirațiilor fără de hotar, plumb peste aripile larg deschise, o simțea potrivnică zborurilor spre etern, și atunci a început lupta neodihnită, aprigă, pentru descătușarea din puterea cărnii, pentru cucerirea libertății ultime, în timp, pentru eternizarea cugetării și a vieții dincolo de spații și de vreme.

Din această luptă sufletul omenesc a ieșit învingător, a călcat peste țărâna cărnii și s-a înfrățit cu seninul eternității, călcând peste puterile pământului și apropiindu-se de Dumnezeu.

Concepția lui Platon a țâșnit din viața veche, din viața păgână, ca o linie care nu se mai putea opri pe culmile Olimpului, lăcaș al zeilor, ci tindea să cucerească azurul cerului, descătușându-se de toate disciplinele și prejudecățile pământești.

Dar pe concepția lui Platon nu se poate totuși clădi o credință nezdruncinată, universală, care să mântuiască întreaga viață omenească dându-i un sens nou, o concluzie nouă, o altă morală, o altă religie, și mai ales libertatea în fața vieții și a morții.

Concepția lui Platon avea numai o putere abstractă, filozofică, ea nu era un stil de viață, nu era o mântuire, nu era o înviere din negura mileniilor.

Totuși ea era o mare cucerire, un câștig enorm, arătând că însăși filosofia antică, cea atât de cuprinzătoare și de scrupuloasă, se îndoia totuși de puterea ei deslegătoare și că, undeva, deasupra ei, puteau fi alte adevăruri, alte realități, pe care ea nu le putea percepe, dar le simțea prin intuiția ei metafizică.

Aici se opreau mințile cele mai ascuțite, filosofii, iar noroadele se opreau și mai în urmă, în întunec și neputință.

Atunci a apărut Iisus, Fiul lui Dumnezeu, care „cu moartea pre moarte călcând și celor din mormânturi viață dăruindu-le” a dezrobit viața omenească trecută, prezentă și viitoare, întemeind religia vieții eterne, a iubirii pentru aproapele, a milei și a iertării.

Pentru a da un temei material acestei religii, pentru a face din ea o viață reală și o credință vie, cu puteri omenești, Iisus s-a făcut om, a trăit omenește, a îndurat patimile ca orice om, reacționând însă după îndemnul religiei sale și înviind din mormânt pentru a-și dovedi dumnezeirea.

Credința lui în viața viitoare nu mai era o deducție metafizică, nu mai era o abstracție, ci era o realitate simplă, organică, în care viața pământească își trimite sufletele pentru judecată, pentru mântuire, pentru viața de veci.

Fără viața viitoare e imposibil creștinismul, fiindcă viața pământească numai acolo își desăvârșește existența, numai acolo se purifică și se eternizează.

Iisus a arătat lumii viața viitoare pentru a face mai bună și mai luminoasă viața de pe pământ, pentru a înnobila viața omenească, a-i da lumina cunoștinței și a o întemeia pe iubire și pe credința vie în Dumnezeu.

Iisus s-a răstignit pentru credința sa pentru a zguduia lumea din noaptea nepăsării și pentru izbăvirea ei în fața lui Dumnezeu. Învierea lui Iisus înseamnă înfrângerea morții, îngenunchierea păcatului, ridicarea omului până în fața lui Dumnezeu, izbăvind-l și de moarte și de păcat.

Veniți creștini, veniți să înfrângem moartea și păcatul, veniți în fața lui Dumnezeu, „din lunga voastră îngenunchiere” veniți, Cristos a înviat!

Glasul Mureșului, III, nr. 57, 5 aprilie 1936, p. 1.

Țara e liniștită

În vâltoarea vieții noastre politice sfâșiată de atâtea patimi și de atâtea interese, mărturisite și nemărturisite, în frământarea în care de atâtea ori oamenii nu vorbesc nici după inimă nici după porunca înțelepciunii, lăsându-se târați în acțiunile și declarațiile lor numai de interesele efemere ale cluburilor politice, în dezacord cu interesele neamului, d-l profesor Nicolae Iorga a reprezentat întotdeauna un bun simț superior, o dreaptă cumpănire a evenimentelor, o sinceră

apreciere a oamenilor și mai ales a reprezentat o sinceritate curajoasă care l-a făcut să spună totdeauna lucrurile pe față.

În momente penibile, când adevărul se scufunda în adâncurile lașității și când sinceritatea își zăvora limba, d-l profesor N. Iorga apărea ca un profet muștrător, cutremurător, înălțând conștiințele pe piscurile adevărului și ale datoriei, strigând în fața țării întregi cuvânt de îmbărbătare, de însuflețire, de credință adevărată.

În 1917, la Iași, când Ionel Brătianu îndurerat de marele dezastru ce cuprinsese țara voia să alcătuiască un guvern național în care să intre și partizanii lui Tache Ionescu, entuziaștii intervenționiști din epoca neutralității, și când aceștia din interese politice și personale înclinau să refuze oferta lui Brătianu, a apărut d-l profesor Iorga și cu glas de foc a făcut apel la conștiința celor ce erau datori să intre în guvernul național, ca unii ce făcuseră o teribilă propagandă pentru intrarea noastră în război.

A avut atunci cuvinte aspre, categorice, amenințătoare, pline de muștrare, dar de sub ele țâșnea fulgerătoare credința în nevoia unirii tuturor forțelor românești pentru izbânda visată.

La moartea lui Vintilă Brătianu, când țara întreagă a rămas consternată în fața tragicei vești, când dușmanilor li s-a rupt ceața de pe ochi și au văzut în mult hulitul bărbat politic un patriot desăvârșit, un român de piatră, o extraordinară energie, în cuvântul rostit în parlament la omagierea marelui dispărut, d-l Iorga vorbea înlăcrimat de prea multele patimi dintre noi, de prea multă pizmă, de prea multă răutate, fiindcă vine ceasul când trebuie să ne convingem că suntem răi și nedrești, așa cum s-a convins lumea în fața sicriului lui Vintilă Brătianu, în viața căruia d-l Iorga se mândrea că nu a „turnat nici un strop de venin”.

Astă vară, când campania național-țărănistă era într-o tumultuoasă desfășurare, și când atacurile la adresa primului ministru curgeau din plin, veninoase și nedrepte, d-l Iorga scrie în „Neamul românesc” unul din acele articole neuitate care dau sufletului putere și inimii aripi, ignorând politica de partid și urmărind numai adevărul.

„Sunt momente – scria d-l N. Iorga – când nu mai pot fi ținute în seamă deosebirile de partid” și iscălește un călduros elogiu pentru d-l Gh. Tătărescu, „pe care Regele și l-a vrut principal sfetnic”, fiu de general, crescut în casă cinstită și care „nu trăiește din exploatarea muncii nimănui”. Și, mai departe, scrie d-l Iorga, e o batjocură „să se spună țăranilor că sunt guvernați de un om pe lângă care d-l Mihalache e un uriaș”.

D. Iorga credea că trebuie să fie cineva care s-o spună aceasta. „E ceea ce am făcut în aceste rânduri despre un om cu care n-am de gând să am nici un fel de legături politice.” Pe d-l Iorga nu-l interesa politica, dar simțea că e o datorie patriotică să cheme la ordine pe cei grăbiți să insulte și să acuze.

O asemenea datorie patriotică și-a făcut d-l Iorga și acum câteva zile scriind un nou articol în „Neamul Românesc”, *Țara liniștită*, și care ne-a inspirat rândurile de față.

Când atâția politicieni se străduiesc să tulbure țara, s-o ațâțe și s-o arunce în brațele anarhiei, când ziarele sunt pline de duhul distrucției și al scepticismului, alarmând opinia publică și agitând-o pentru primejdii imaginare, iată, vine un fost prin ministru, vine un ziarist – poate cel mai mare – și aruncă în fața tuturor speriaților, în fața tuturor agitatorilor, cuvânt adevărat, cuvânt smuls din adâncul realităților: Țara e liniștită. Cuvântul d-lui Iorga îmbărbătează pe toți cei dornici de pace și de muncă, pe toți cei iubitori de ordine, mângâie pe toți cei scârbiți de dezvățul demagogic și anarhic al acelor care vor să tulbure țara.

„Am străbătut în legătură cu anume îndatoriri ale mele, toată Moldova și o mare parte din Bucovina, am tăiat partea de sud a Ardealului. În aceste drumuri am văzut multă, foarte multă lume, de toate clasele și din toate națiunile. Am căutat să deslușesc din vorbe, din priviri ce e în sufletul lor. Le-am vorbit și am putut să observ efectul. Și m-am întors cu o siguranță, cu o mare și neprețuită siguranță: e o țară liniștită.

Ce știam de o viață întreagă e și acuma: suflete bune, calde dar mai ales cumpănite, pline de chibzuială, ținând morțiș la unele elemente de nezugduită temelie.

Deci în zadar certurile de cluburi, în zadar ațâțările la ură, în zadar intețirile și calomniile. Ele pot câștiga pe câțiva răi și proști – dar atât. Ceilalți, miile de mii, înțeleg vicleniile, descopăr ipocriziile, miroase interesele, și-și caută de treabă.

Acum în largul României plugurile ară. Brazda se așterne lângă brazdă, și cei care le taie nu pot fi decât fiii aceleeași patrii.

Nu credeți pe ceilalți. Adevărul e acela pe care vi-l spun eu aici”.

Pentru noi, care de la acest ziar ne străduim din răspuțeri să creăm o atmosferă de mai multă încredere în puterile neamului, de mai multă încredere în ordinea ce domnește la conducerea statului, de mai multă însuflețire pentru o muncă închinată propășirii neamului, cuvintele d-lui Iorga sunt o întărire în aceste crezuri ale noastre, o confirmare a dreptății noastre și un îndemn pentru continuare.

Țara e liniștită, de ce vor s-o tulbure demagogii, de ce vor să o agite răufăcătorii?

O nădejde însă, o credință, aruncată de d-l Iorga: In zadar certele de cluburi, în zadar ațâțările și calomniile. Ele pot câștiga pe câțiva răi și proști – dar atât. Ceilalți, miile de mii, înțeleg vicleniile, descopăr ipocriziile, miroase interesele și-și caută de treabă.

Glasul Mureșului, III, nr. 62, 24 mai 1936, p. 1.

Întâia întâlnire

— Dumneata?

— Eu sunt cititorul!

— Îmi pare bine! Eu sunt „Clipa”, revistă literară, apar de două ori pe lună. Dacă mă vei sprijini, voi apărea și săptămânal.

— Și ce reprezintă dumneata, ce-mi aduci?

— O, cititorule, în mine nu vei găsi nimic din pârjolul trudnicilor dumitale ocupații de fiecare zi, și nici din zgomotul care îți învederează urechile pe stradă, la restaurant sau chiar acasă. Nu te voi informa, nici despre data căderii guvernului și nici nu-ți voi prooroci cine va alcătui guvernul de mâine...

— Dar, ce vrei dumneata atunci „Clipă” mică, de ce apari în calea mea?

— Ce vreau, de ce apar? Apar ca un însemn în acest miez de vară, ca un omagiu sincer pentru poezie, pentru literatură, pentru artă, pentru scriitori și artiști... Cu această minunată ființă (poezia – n.n.) vreau să te împrietenesc pe dumneata, vreau ca de două ori pe lună, în două duminici, s-o oprești la masa dumitale, sub ochii dumitale, lângă inima dumitale. Vreau să-ți fie dragă, căci te face mai bun, mai duos, mai înțelegător. Îți voi aduce de două ori pe lună petale literare, schițe, povestiri, scurte eseuri. Deși sunt așa de mică, totuși te voi ține la curent cu mișcarea literară din țară, cu activitatea scriitorilor, cu preocupările celorlalte reviste. Când va apărea o carte bună, am să dau fuga să te anunț, iar când cineva îți va îmbia vreo carte rea, am să strig să te ferești...

Citește-mă, cititorule... Și încă ceva: voi fi totdeauna tânără. Iubești tinerețea? Ei bine, redactorii ei n-au împlinit încă 25 de ani. Tai, tai și la revedere peste 15 zile... și să-ți prezint pe „zămislitorul meu”

Clipa..., I, nr. 1, 1 noiembrie 1936, pag. 1.

„Astra”, intelectualii și poporul

Jubileul de 75 de ani al „Astri”, sărbătorit la Blaj cu atâta mare însuflețire și cu atâta dor de bună înțelegere românească, a dovedit că singura organizație culturală în Ardeal, puternică și statornică, este vechea „Asociațiune pentru literatura română și cultura poporului român”!

De la 1861, anul întemeierii, satele românești din Ardeal și-au avut în „Astra” cel mai mare sprijinitor, inițiator și realizator cultural, pătrunzând pretutindeni și răspândind pretutindeni cultura românească și credința nestrămutată în libertatea și întregirea neamului românesc.

După război, când preocupările culturale și-au multiplicat rosturile și au lărgit sfera de activitate, „Astra”, rămasă santinelă neobosită pentru propășirea neamului românesc, își croiește drum vitejesc pe ogorul vieții publice, izbutind să creeze opere de imensă valoare.

Amintim numai două din aceste opere, inițiate și realizate înainte ca statul să se fi ocupat de asemenea probleme: *Șoimii Carpaților* și *Școlile țărănești*.

Valoarea acestor opere este prea mare și prea cunoscută ca să mai insistăm asupra lor, mulțumindu-ne doar a le nota drept premise pentru cele ce vom scrie mai jos.

Jubileul de la Blaj, în afară de strălucirea sa festivă și în afară de importanța sa istorică, reactualizează însă o veche problemă, cerând grabă și sinceritate pentru rezolvarea ei: *raportul dintre marea mulțime a intelectualilor noștri și „Astra”, și dintre aceștia și popor*, căci ori cât de grandioase ar fi operele „Astrei”, totuși nu se poate nega că acestea sunt produsul strădaniilor unui număr restrâns de intelectuali, și că cei mulți, zdrobitoarea majoritate a intelectualilor, se țin departe de „Astra”, indiferenți și reci.

Risipiți în zeci de partide, sfâșiați se patimi și intrigi politice, care îi fac adesea să și uite și de cele mai elementare datorii românești și creștinești, majoritatea intelectualilor noștri sunt absenți din lupta pentru ridicarea poporului prin cultură și credință, căutând în forța numerică a poporului numai un sprijin pentru ascensiunea și interesele lor politice.

Politica, rău înțeleasă și mai rău practică, a tulburat prea dureros satele, a semănat în sufletul sătenilor sămânța neîncrederii și a urii față de intelectuali, „domni”, văzându-i robiți numai de interesele lor politice și de interesându-se de problemele capitale ale vieții țărănești.

„Astra”, prin spiritul, prin organizațiile și prin activitatea ei, e chemată să adune în jurul ei pe toți intelectualii, să-i înfrățească prin dragostea aceluiași ideal pentru ridicarea poporului, punându-i pe fiecare, după puterile și după competența sa, în această slujbă mai însemnată de cât ori care alta.

Din această înfrățire ar rezulta cea mai puternică și mai sigură acțiune pentru luminarea poporului, creându-se acea caldă atmosferă în care toate îndemnurile și hărnirile înfloresc și rodesc pentru buna propășire a neamului.

Și toate acestea se pot realiza, ușor și grabnic, atunci când intelectualii se știu ridica deasupra preocupărilor politice și deasupra răutăților și invidiilor personale. Sau măcar când nu privesc viața numai prin prisma lor.

Priviți și judecați cele realizate de „Astra” în ținutul Reghinului.

La intrarea în fiecare sat ești întâmpinat de frumoasele și cucernicele troițe creștinești, aproape în toate comunele s-au ridicat monumente în onoarea eroilor

căzuți pentru patrie, s-au înființat pretutindeni cămine și cercuri culturale, biblioteci populare. Duminica vezi echipele de șoimi făcând instrucție, poți auzi excelente coruri. În fiecare iarnă zeci de țărani și țărănci urmează la Reghin cursurile școlii țărănești.

În toate sărbătorile se organizează festivaluri și producții teatrale, iar intelectualii pricepuți și merituoși țin conferințe ascultate cu mult interes. Doctorul Nicoară a putut realiza acolo – dar nimeni nu știe cu câtă trudă și cu câtă jertfă, cu câte stăruințe și cu câte menajamente – o unire a intelectualilor în jurul „Astrei”, a ridicat și a însuflețit o serie vitează de tineri care lucrează cu entuziasm în cercurile „Astrei”, ajutându-i și impunându-i, de multe ori cu eforturi teribile, împotriva tuturor răutăților.

În despărțământul Reghinului fiecare face politica pe care o vrea, fără ca prin aceasta raporturile reciproce și față de președinte să fie prin ceva stingherite.

Deviza este: *Unire pentru „Astra”, muncă pentru „Astra”*.

Priviți acum, alaiuri de activitatea „Astrei”, și opera săvârșită de comune și de stat, fiind pretutindeni școli spațioase și luminoase, biserici bine îngrijite, poduri peste ape, drumuri în bună stare, edificii publice frumoase, și veți avea astfel imaginea unui coif de țară în plină înflorire.

Toată țara noastră ar putea fi la fel!

Ah, dacă intelectualii ar putea renunța la anumite năravuri și ar asculta mai îndeaproape nevoile neamului!

Glasul Mureșului, III, nr. 76, 1 octombrie 1936, p. 2.

Membrii Societății „Tinerimea Română” din Reghin și jur, la Brâncovenești în 1933

Credință și viață

Începând cu acest număr, „Glasul Mureșului” va închina, săptămânal, o pagină preocupărilor nobile de ordin creștinesc, cultural și național.

Ținutul nostru fiind lipsit de o revistă populară, care să ducă în lumea satelor învățături și îndemnuri pentru o viață mai creștinească și mai românească, îndemnuri pentru mai multă bunătate și pentru mai multă muncă, este inundat de o sumedenie de gazete locale sau din alte părți, care toate sunt roabe patimilor politice, la care caută să asocieze și pe țărani noștri.

Socotind că momentele prin care trece acum neamul românesc, grave și tulburi, pretind de la fiii țării mai multă bună înțelegere, mai multă solidaritate pentru o mai harnică muncă spre binele și înaintarea neamului, gazeta noastră, care și până acum a făcut nenumărate apeluri la unire, va oferi cititorilor noștri, săptămânal, o pagină care va sluji numai pentru acest crez.

Întâia pagină de această natură o închinăm credinței strămoșești, credinței creștine, nu numai pentru a împlini zicala românească, atât de înțeleaptă, care zice că „totdeauna lucrul tău să-l începi cu Dumnezeu”, ci și fiindcă credem că în zilele de astăzi factorul care ar putea contribui mai mult la îmblânzirea și la ridicarea oamenilor este *credința, credința creștină*, singura prin care se poate mântui neamul omenesc.

Dacă oamenii s-ar conduce după sfintele povețe ale lui Iisus, iubindu-se unii pe alții și iertându-se unii pe alții, dând Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu, atunci într-adevăr pe pământ ar domni pacea și bună învoirea.

Mai puține ar fi atunci certurile dintre oameni, mai puține răzburările și mai multe facerile de bine.

Dacă credința creștină ar fi într-adevăr stăpânitoarea sufletelor omenești, atunci întreaga înfățișare a vieții omenești ar fi alta.

Nu s-ar mai fura atâta, nu s-ar mai trândăvi atâta, s-ar munci mai mult și mai cinstit, iar omenirea ar duce un trai cu mult mai luminos.

Pe pământ trebuie mai multă bună învoire fiindcă altfel vine războiul, mai multă dreptate fiindcă altfel vine războiul, mai multă dreptate fiindcă altfel vine revoluția, și mai multă iubire fiindcă altfel ne sugrumă ura.

Nicăieri aceste îndemnuri nu sunt înălțate și propovăduite mai mult ca în credința lui Iisus, a cărui viață este cea mai strălucită pildă pentru o viață plăcută lui Dumnezeu.

Iisus n-a palmuit pe nimeni, n-a jefuit pe nimeni, n-a urât pe nimeni. El ia iubit pe toți ca pe sine însuși și s-a rugat pentru păcatele tuturor.

Îndemnând pe cititorii noștri la astfel de viață, pornim la drum cu această pagină, care credem că va sluji cu vrednicie crezul nostru pentru ridicarea și înaintarea neamului.

Glasul Mureșului, III, nr. 77, 10 octombrie 1936, p. 2.

Pentru Neam și Țară

Obârșiile neamului nostru se pierd în noaptea veacurilor.

Neam vechi, cu strămoși străluciți, Daci și Romani, zămisliți pe pământul acestei țări, neamul românesc e legat pentru eternitate de țărâna acestui pământ, necunoscând nici o emigrare și nici un exod.

Împrejurările istorice prin care am trecut, până în veacul XIX, nu ne-au fost prea prielnice, sfârșiind puterile neamului și robindu-ne altor stăpâniri.

Dealungul acestor veacuri, poporul român și-a afirmat de nenumărate ori, prin sabia atâtor viteji, Basarab Vodă, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Ioan Vodă Cumplitul, Tudor Vladimirescu, Horia, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, și prin condeii și graii atâtor înțelepți, Miron Costin, George Șincai, N. Bălcescu, I. Brătianu, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Al. Papiu Ilarian. Ion Rațiu, M. Eminescu, Simion Bărnuțiu, setea sa pentru unire și libertate, de la Nistru și până la Tisa, granițele firești ale neamului românesc.

Veacul al XIX-lea, început cu marea jertfă a lui Tudor Vladimirescu, și continuat apoi cu revoluția de la 1848, în toate țările române, ajunge, spre sfârșitul său, să ne dea, după unirea principatelor, sub Cuza Vodă, războiul pentru independență și, în sfârșit, regatul României, și încoronarea primului rege român: Carol I.

Marile biruințe și realizări ale secolului XIX, au fost continuate și încoronate de marea biruință a veacului XX, România Mare, sub primul rege al tuturor românilor: Ferdinand I.

„Visul împlinindu-se!” La un loc tot neamu-i strâns! Veacuri lungi de jale am plâns, plângem azi de bucurie!

În viitor trebuie să afirmăm puterile și virtuțile noastre pe calea civilizației, a culturii, a artei și a științei, căutând să întrecem pe celelalte neamuri prin strălucirea minții și a muncii. Pentru acest ideal luptă cel mai destoinic rege: Carol II.

Toți românii trebuie să fie pătrunși de această dorință și toți trebuie să muncească din toate puterile pentru realizarea acestui nou ideal.

Avem atâția dușmani, „România nu are alt apărător decât pe Dumnezeu și sabia sa, hotarele țării ne sunt mereu amenințate, călăii trecutului nu pot uita

bogațiile acestei țări pe care le jinduiesc mereu, de aceea trebuie să fim cu toții uniți în dragostea pentru Neam și Țară.

Pentru Neam și Țară toată puterea noastră de muncă, toată puterea noastră de iubire și de jertfă, fiindcă neamul și patria trebuie să fie mereu libere.

Vai de dușmanii ce vor mai năvăli asupra noastră!”

Glasul Mureșului, III, nr. 78, 17 octombrie 1936, p. 2.

De ziua nașterii Domnului

*„Sculați, sculați boieri mari,
Sculați voi români plugari.”*

Sculați și aprindeți făclii de Închinare pentru copilul divin, pentru copilul lui Dumnezeu, pentru Mântuitorul lumii.

Sculați voi români plugari și bucurați-vă că astăzi mântuirea a toată lumea s-a făcut.

Iisus Christos se ridică astăzi în lumina vieții omenești ca un Mântuitor al tuturor sufletelor omenești, vii și moarte, izbăvind-le de păcatul strămoșesc.

El vine pe raze de lumină, vestit de cetele îngerești, pentru a vesti tuturor pacea și bună învoirea.

Sculați și bine vă învoiți cu toții, faceți pace cu toții, spălați-vă sufletele de tina dușmăniei și a urii, întindeți mâna tuturor dușmanilor voștri, ca într-un gând să mărturisiți.

Fericiți vor fi făcătorii de pace!

Și totuși atât de puțini sunt pe acest pământ făcătorii de pace.

Pământul fierbe de la un capăt la altul, popoarele se pregătesc de război cumplit, în magazine se îngrămădesc milioane de arme ucigătoare, războiul bate la ușă.

În Spania și în China seucid frații între ei; în alte țări, pe ascuns, se pregătește războiul de mâine.

Ura și vrajba crește pe întreg pământul ca un uragan sălbatic hotărât să distrugă totul. Întreagă omenirea e bântuită și sfâșiată de acest flagel ucigător.

Și, iată, tocmai în aceste vremuri crâncene, vine Mântuitorul, Mântuitorul Iisus, și predică în fața lumii înnebunite de ură, gata să se încaiere la cel dintâi semn al binelui, vine și predică îndemnul cel sfânt, îndemnul cel mântuitor: *Pe pământ pace și între oameni bună învoire.*

Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși, iubește-l sincer, din toată inima ta, ca și el să te iubească pe tine așa, și atunci în calea ta nu va mai fi decât pace și lumină, iubire și dreptate, atunci vei merge pe calea lui Iisus.

Christos se naște, măriți-l!

Măriți-l pe mântuitorii lumii, închinați-vă la altarul Lui, urmați poruncile Lui. Biserica lui Christos e astăzi singura mântuire a lumii.

Numai acolo se mai predică astăzi pacea, numai acolo se mai propovăduiește iubirea între oameni, fiindcă numai acolo arde neconținut credința în Christos.

Când pacea și iubirea vor dispărea dintre oameni, când oamenii nu se vor mai iubi unii pe alții, atunci Diavolul va fi împărat al lumii acesteia și atunci lumea se va sfârși în vâlvătaia iadului.

Numai credința în Iisus Mântuitorul mai poate alina astăzi obiditele suflete omenești, numai ea le mai face să nădăjduiască într-o dreptate și într-o pace veșnică.

Sculați voi români plugari și lepădați-vă de ură, avântați-vă către lumină, lăsați în urmă ori și ce deșertăciune omenească, gândiți-vă că mâine vă veți odihni cu toți în același cimitir, și aceeași iarbă verde și aceleași flori se vor întinde peste toate mormintele noastre.

Umbra acelorași pomi vă va învălui pe toți.

Pentru ce atunci, anii puțini ai vieții acesteia să fie petrecuți în pizmă și răutate? Nu e nimic mai bun de făcut pe lumea aceasta decât să urăști, să pizmuiești și să dușmănești pe unii și pe alții? Dar priviți în jurul vostru.

Gospodăria se cere mai înstărită, mai frumoasă, satul se cere mai bine condus, școala și biserica mai împodobite, drumurile mai curate, Țara se cere mai bogată, mai puternică, și pretutindeni se cere hărnicie, muncă și cinste.

Întreceți-vă unii pe alții prin hărnicie, prin cinste, prin muncă, prin credință, întreceți-vă prin fapte bune, prin fapte folositoare neamului și plăcute lui Dumnezeu.

Gândiți-vă că aceasta v-o cere și Craiul Țării, M.S. Regele Carol II, cel care veghează neadormit pentru înaintarea neamului.

Nașterea lui Iisus să fie pentru fiecare un prilej de reculegere, de purificare sufletească, de împăcare cu sine însuși și cu lumea, de apropiere de Dumnezeu și de Biserică.

Drumul bisericii e drumul mântuirii, drumul păcii, drumul iubirii, drumul lui Dumnezeu.

Mergeți pe acest drum și vă veți mântui.

Glasul Mureșului, III, nr. 88, 25 decembrie 1936, p. 1.

La moartea lui Ionel Moța

Așadar Ionel Moța, feciorul bătrânului și luminatului protopop de la Orăștie, tânărul luptător cu atât curaj și cu atâta credință, publicistul cu atâta pătrundere și cu atâta talent, tânărul cu suflet de viteaz, a murit moarte de erou, departe de pământul patriei, în Spania, la porțile Madridului, unde se dusesese împreună cu alți

șapte tovarăși să lupte pentru biruința Crucii lui Cristos. Nu l-am urmat politicește fiindcă ne despărțeau atâtea lucruri, și mai ales unele metode pe care nu le-am aprobat niciodată, dar am admirat întotdeauna în Ionel Moța un creier preocupat de viitorul neamului, o inimă în care ardea o mare iubire de țară. Astăzi când trupul lui a căzut ciuruit de gloanțe e gata să se coboare în mormânt, Ionel Moța nu mai aparține numai acelei grupări politice care vedea în el un idol, el este astăzi al întregului nostru tineret, al întregului neam românesc.

Jertfa lui, jertfa de creștin, jertfă de viteaz, e astăzi jertfa neamului românesc pe altarul credinței creștine.

Sângele lui Ionel Moța este sânge românesc, curs pentru înălțarea Spaniei.

El n-a apărut în Spania nici neamul, nici pământul românesc, dar a apărut o credință politică în care credea și el, cu fanatism, a apărut credința creștină, a apărut latinitatea. În fața morții sale ne plecăm cu toată smerenia și cu toată durerea, rugând pe bunul Dumnezeu, în care Ionel Moța credea atât de fierbinte, să-l primească de-a dreapta Sa, iar bătrânului protopop de la Orăștie, cel care 30 de ani a condus ziarele românești „Libertatea” și „Foaia interesantă”, îi prezentăm respectuoase condoleanțe.

Soției sale și celor doi copii, Mihail și Gabriela, mângâiere și credință.

Glasul Mureșului, IV, nr. 90, 24 ianuarie 1937, p. 6.

Tinerețea în istoria românească

Tinerețea românească se găsește vie și tulburătoare pe întâiul plan al contemporaneității.

Toate compartimentele vieții psihice ale neamului românesc mustesc astăzi de viață tânără, clocotitoare, voluntară, hotărâtă să se realizeze într-o mare apoteoză valahă. Pentru această tinerețe, indiferent dacă e sau nu încadrată în vreun partid, indiferent dacă poartă sau nu vreo culoare, nu mai există decât o singură problemă, mare și categorică: înălțarea României pe Ceahlăul puterii și al strălucirii.

Tinerețea e obsedată astăzi de această problemă până la a se uita pe sine, până la a se contopi cu ea.

Se poate spune astăzi din nou, ca și la 1848: *Acum ori niciodată.*

„Deșteaptă-te române”, în zguduitoria lui chemare, e mai actual ca oricând.

Neam românesc, „*acum ori niciodată croiește-ți altă soartă la care să se închine și cruzii tăi dușmani!*”

Tinerețea va realiza această poruncă, o va realiza cu orice preț, prin ea însăși!

Istoria românească, în cele mai magnifice epoci ale ei, în epocile războinice, culturale și politice, în epocile care însemnează gloria neamului, a fost o istorie creată de tinerețe, între 20 și 40 de ani, o tinerețe vitează și hotărâtă, vâjnoasă.

Ea a intrat în istorie la 1457, odată cu tânărul voievod mic de statură, cu ochi albaștrii, iute la mânie și aprig în război, care, după ce-și cucerise coroana cu arma în mână, adunase pe câmpia „direptății” boierii și norodul și îi întrebăse cu sfială, cu acea sfială care în fond nu era decât apriga încredere în sine, dacă voiește să le fie el domn.

Iar boierii și norodul l-au vrut domn pe tânărul *Ștefan cel Mare*, tânărul care în anii tinereții a făcut ca *Baia*, *Lipnicul* și *Podul Înalt* să intre în istoria țării înveșmântate în purpura victoriilor.

Tinerețea lui Ștefan cel Mare ne-a lăsat zecile de mănăstiri, cu *Putna* printre ele, și cele câteva sute de legende și de cântece bătrânești care au străbătut veacurile purtând cu mândrie numele Voievodului celui Mare și Sfânt.

Dar oare fala istoriei noastre, biruința de la *Călugăreni*, n-a fost și ea opera unui tânăr domn ce abia împlinise 35 de ani?: *Mihai Viteazul!* N-a creat acest domn tânăr minunea unirii tuturor românilor, fie și numai pentru o clipă, acum 300 de ani?

N-a dat el istoriei noastre simbolul Albei Iulii?

Adevărul originii noastre latine, izvoarele limbii noastre, prezența milenară a neamului românesc pe acest pământ, atât de meschin contestată a fost scoasă la lumină, a fost argumentată științific, a fost scoasă pentru totdeauna de sub orice bănuială, prin munca titanică și plină de jertfe a tinerilor care au creat „școala ardeleană”: *George Șincai*, *Petru Maior*.

În ani tineri au scris acești bărbați lucruri de o valoare imensă. Prin opera lor neamul acesta și-a grăbit pașii spre calea cea mare.

La 1848, anul în care sufletul românesc s-a afirmat mai categoric și mai totalitar ca niciodată, mai conștient și mai dârz ca oricând, la 1848 neamul românesc s-a afirmat și a respirat prin inimile tinerilor cărturari: *I. Heliade Rădulescu*, *M. Kogălniceanu*, *I. Brătianu*, *N. Bălcescu*, *V. Alecsandri*, dincolo de Carpați, iar dincoace prin Craiul Munților, *Avram Iancu*, tânăr la 24 de ani, *Al. Papiu Ilarian*, tânăr de 20 de ani, *Constantin Romanu-Vivu*, tânăr de 27 de ani.

Domnul Unirii Principatelor, *Alexandru Ioan Cuza*, cel care a pus temei hotărâtor pentru Unirea tuturor românilor, era de-asemeni un om cu inimă și braț tânăr.

Iar uriașul literaturii române, geniul ei, *Mihail Eminescu* și-a scris opera prin care va înfrunta veacuri de cultură românească, înainte de a împlini 35 de ani.

La 1877, anul eliberării noastre de sub suzeranitatea otomană, în fața Plevnei comanda un domnitor tânăr, *Carol I*, care din oțelul tunurilor turcești și-a făurit apoi coroana de rege.

Să mai amintim de Take Ionescu, tânărul intrat în viața politică „obscur și fără avere, pentru a ajunge atât de repede pe banca ministerială, deschizând astfel calea talentelor ridicate din straturile cele mai oropsite ale poporului?”

În Ardeal, după 1904, mișcarea activistă politică a fost dezlănțuită de tinerii *Aurel Vlad, Al. Vaida Voevod, Iuliu Maniu*, iar apriga afirmare a culturii și literaturii naționale a avut în fruntea ei pe tinerii *Octavian Goga, I. Agârbiceanu, Al. Ciura, I. Lupaș*, după cum și mișcarea din vechea țară, la 1906, pentru afirmarea sensibilității și demnității naționale, a fost dinamizată și dusă la victorie de tânărul *Nicolae Iorga*.

Iar avânt nou literaturii române, căzută în marasm după aparițiile meteorice ale lui Eminescu și Coșbuc, a fost dat iarăși de o mână de tineri: *Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga*.

În 1913, seria marilor reforme naționale era anunțată de un alt tânăr bărbat politic, *Ionel Brătianu*, care mai apoi, în anii maturității cărunte, a avut și prilejul de a le înfăptui.

Iar în zilele noastre, clocotitoare și vibrante pentru atâtea aspirații, la cârma națiunii se găsește un Crai tânăr, *Carol II*, care printr-o splendidă viziune a idealului național, cu o titanică putere de muncă, deschide pe seama națiunii române o epocă nouă de brâncovenească lumină.

Iată dar numai câteva nume, câteva epoci create de tinerețea românească. Nu vrem să spunem prin aceasta că tot ce s-a făcut s-a făcut numai prin tinerețe, nu vrem să spunem că numai ea și-a iubit neamul, că numai ea a mers pe drumul cel bun.

Nu, nu vrem să spunem aceasta!

Atâția înși, chiar din cei citați mai sus, și-au continuat opera până la adânci bătrânețe, devenind culmi ale istoriei românești: *Ștefan cel Mare, Mihail Kogălniceanu, Ion C. Brătianu, Carol I, Take Ionescu, Ionel Brătianu, Nicolae Iorga* etc.

Vrem însă să spunem că, în anii tineri, aceste culmi s-au manifestat mai larg, mai viu, mai fără teamă, încrezători în izbândă.

Mihai Viteazul, Nicolae Bălcescu, Mihail Eminescu, sfinții istoriei noastre, dacă nu și-ar fi realizat misiunea în tinerețe, ar fi rămas pentru totdeauna fără istorie, niște biete ființe, ca oricare altele, fiindcă viața lor, strălucitoare și zguduitoare ca izbucnirile de fulger, s-a stins uimitor de grabnic și tragic.

Tinerețea, chiar atunci când se pare că împrejurările îi stau împotriva, simte ritmul istoriei, simte chemarea unei datorii proprii, și pornește atunci, ageră și hotărâtă, la lupta spre care o cheamă destinul ei istoric, și învinge.

Învinge cum a învins la 1848, cum a învins după 1900, cum va învinge și azi.

Tinerețea nu învinge numai prin puterile ei, nu învinge numai prin armele ei. Deasupra ei stă istoria, stă destinul, fatalitatea, stă viața care se cere trăită în

temperatura și în ritmul istoriei, stă porunca vremii care cere factori noi, altare noi, zei noi.

Tinerețea învinge prin adevărul care *trebuie* să învingă, prin credința care poate fi răstignită, dar nu poate fi înmormântată.

Fiecare tinerețe se hrănește din jertfa și viața altor tinereți, care și ele au crescut din sângele altora, asigurând astfel perpetuitatea năzuințelor, a idealurilor, a jertfelor. O tinerețe ne fascinează prin marile modele ale trecutului, pe care le admiră pentru idealismul vieții lor, idealism pe care caută să-l întrupeze în vigoarea unor alte idei, altor credințe, altor idealuri. O tinerețe se aseamănă cu alta prin culoarea psihică, prin temperatură, prin nervi, deosebindu-se prin misiune, prin armătura ideologică, prin vânturarea idealurilor, prin seva etică.

Tinerețea de astăzi are multe puncte de asemănare cu tinerețea de la 1848, mai ales de natură afectivă și etică, și chiar ca punct de plecare în unele orientări politice, Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu fiind astăzi mai actuali ca oricând.

Nu e locul să facem aici stabilirea unor anumite identități, unor anumite succesiuni, mulțumindu-ne numai la a constata că lozinca tinereții de la 1848, „acum ori niciodată”, se pune astăzi din nou, pentru alt ideal, pentru altă verigă din lanțul de fier al istoriei noastre:

România a românilor!

Acum ori niciodată!

Jar și Slovă, I, nr. 2, mai 1937, pag. 3–7.

Christos a înviat

Și iată, în svon înflorit de primăvară, învierea Domnului adună încă odată în jurul ei toată suflarea creștinească, toată suflarea românească.

Paștile Domnului, paștile cele sfinte vor fi serbate iarăși cu aceeași mare dragoste creștinească cu inima curată, limpezită prin sfânta cuminecătură de toate păcatele, și mâini cucernice vor aprinde făclii de aur pentru a preamări învierea Fiului lui D-zeu. În sate românești își vor da iarăși binețe românii, până hăt către Ispas, cu creștinescul:

Christos a înviat!

Adevărat a înviat!

Vor răspunde cu aceeași credință sfântă toți cei salutați, și astfel duhul credinței creștine mai înalță încă odată sufletele omenești către tronul lui Dumnezeu.

Paștile sunt sărbătorile mântuirii, sărbătorile curățitoare de păcat, sărbătorile marii biruinți a credinței. Nici cu un alt prilej oamenii nu se apropie de biserică cu

mai multă cucernicie, cu mai multă sfială, cu nădejde mare, fiindcă știu că sub patrafirul preotului, din porunca lui Christos, vor fi iertați de toate păcatele cele cu voia și cele fără de voie.

Orice trufie piere în fața acestui moment sfânt, orice pizmă se topește, orice vrăjmășie dispăre.

Oamenii se simt cu toții frați, așa cam a propovăduit Christos, și cu toții îl așteaptă pe marele Mântuitor împăcați cu toți vrăjmașii, împăcați cu ei înșiși.

CHRISTOS A ÎNVIAT!

Iată cuvântul magic ce dă credinței creștine puterea divină de a străbate veacurile, de a trezi toate inimile, de a mângâia toate sufletele.

Abia în fața acestei minuni dumnezeiești, când se vede că piroanele, spinii și sulița n-au nici o putere, abia în fața acestei minuni când se vede că piatra cea grozavă poate fi înlăturată ca un fulg ușor, abia în fața acestei minuni simte omul toată divinitatea și toată puterea mântuitoare a credinței creștine.

Dar răstignirea de pe Golgota cuprinde în același timp și cel mai extraordinar exemplu de blândețe, de iertare a celor care ne prigonesc: Doamne, iartă-le lor că nu știu ce fac, *murmura Iisus pentru cei care îi ținuseră în piroane.*

În ceasul cel de moarte, în ceasul cel năprasnic, Iisus nu cheamă oștile cerului pentru a zdrobi pe ucigașii săi, nu cheamă pe Tatăl Său în ajutor, ci vine și îl roagă să ierte pe cei ce-L răstigniseră.

CHRISTOS A ÎNVIAT!

Mare este puterea lui Dumnezeu și nemărginită puterea credinței în El.

Iisus ne apropie de cer, ne mântuiește de păcate, ne dă liniștea sufletului, ne duce înaintea lui Dumnezeu curați și neprihăniți, Iisus ne izbăvește și ne curățește!

Iisus, Fiul lui Dumnezeu, cel care a înviat a treia zi, însuși se ridică din mormânt și cu mâinile lui rupe lanțurile iadului și ale morții, și ne dă nouă viața cea de veci.

Veniți creștini, veniți și nu vă temeți, păcatele noastre iertate sunt, veniți și slăviți pe Christos.

Christos a înviat!

Cine ar mai putea sta în întunec, cine s-ar mai putea ascunde de lumina soarelui, cine și-ar mai putea ține sufletul ferecat sub mulțimea păcatelor când Mântuitorul, cu moartea pre moarte călcând, se înalță în slava luminii și biruie puterile cele necurate?

Cine ar mai putea sta departe de credința cea izbăvitoare, de biserica cea mântuitoare?

Cine ar mai putea sluji Mamonei?

Veniți creștini, veniți și luați lumină din lumină, veniți căci după credința voastră va fi vouă!

Veniți!

Christos a înviat!

Glasul Mureșului, anul IV, nr. 101, 2 7 aprilie 1937, p. 2.

La plecarea noastră...

Și iată, în ceas înflorit de primăvară, după planuri și încercări nenumărate, după eșecuri și după nădejdi spulberate, plecăm, în sfârșit, la drum cu o revista literară.

Pentru recenzorul din vastele redacții ale ziarelor bucureștene, și chiar pentru cel mai apropiat, ca și pentru cititorul departe de aceste meleaguri, și chiar și pentru cel local, care, în afară de preocupările lui obișnuite, nu deapănă în firidele creierului nici un vis alb, nici o idee înaltă, vestea noastră, apariția revistei noastre, va însemna poate cu mult mai puțin decât rezultatul unor alegeri comunale complimentare, într-unul din târgurile țării, sau decât rezultatul unui meci de fotbal.

Puțin, foarte puțin.

O știm, nu ne facem nici o iluzie.

Provincia este cimitirul atâtor iluzii, atâtor acțiuni, atâtor idealuri și atâtor glorii.

Știm de la început că apariția noastră nu va însemna dezlănțuirea unui curent nou în literatura și cultura română, cum știm că nu va însemna nici un moment extraordinar în depanarea vieții noastre naționale.

Nu, nu pentru cucerirea unor asemenea glorii plecăm noi acum la drum.

Nu pentru a da directive generale literaturii române apărem noi, așa cum obișnuiesc alții să apară de o vreme încoace; mărturisim că ne lipsește cu totul această ambiție. Nu ne visăm atât de departe.

Dar o ambiție avem și noi, un vis ne ademenește și pe noi, ne înalță pe aripi de primăvară, ne înfrățește cu zările luminii, ne urcă pe creste de gând.

În marea simfonie ce se ridică astăzi de la un capăt la altul al țării, pentru a croi o soartă nouă neamului românesc, pentru a arde toate putregaiurile și pentru a limpezi sufletul românesc de toate impuritățile, în marea simfonie ce se înfiripă pentru renașterea acestui neam, vrem să fim și noi o coardă, vrem să fim și noi un glas.

Vrem să luptăm pentru triumful desăvârșit al ideii naționale, pentru realizarea lui în literatura și arta noastră, în cultura și filosofia noastră.

Literatura, ca și economia noastră, a fost năpădită de prea mulți inși care n-au nici în clin nici în mânăce nimic cu simțirea românească, nimic cu cugetarea românească, nimic cu credința noastră strămoșească.

Invazia lor, sprijinită de tiparnițe imense, de reclame formidabile, de perseverență inepuizabilă, a creat o atmosferă tulbure, bolnavă, înșelătoare, în care se pierd mulți chiar din aceia care au în vinele lor sânge dacoromân, mulți din aceia care au purtat în copilărie suman și opinci românești.

Zgomotul dezlănțuit de această invazie a fost prea puternic, prea infernal, ca să nu asurzească pe atâția din acei care aveau o altă zestre sufletească, un alt aluat decât acela din care rodesc pâinile lor de astăzi.

Literatura și cultura română au nevoie astăzi de o purificare, de o întoarcere în ele însăși, de un examen de foc al destinului lor, al misiunii lor, al valorii lor proprii.

Deviza veche a lui Alexandru Papiu Ilarian, fiu al acestor meleaguri, „Cultura, numai cultura va scăpa pe români și cultura numai națională poate fi”, e astăzi mai actuală ca ori când. Cultura creează conștiința de sine a unei națiuni.

Cu cât o cultură va fi mai luminoasă, mai adâncă, mai largă, mai vie, mai originală, cu atât conștiința unei națiuni va fi mai trează, mai activă, mai orgolioasă.

Și noi, românii, prea orgolioși n-am fost niciodată!

Cu deosebire în Ardeal!

Condițiile politice în care am trăit, lungile veacuri de opresiune, ne-au creat o mentalitate prea pașnică, prea îngăduitoare, de multe ori chiar prea pasivă.

Schimbarea condițiilor politice, sfărâmarea cătușelor opresiunii, n-au stârpit încă prejudecățile acestei mentalități, n-au creat încă acel optimism, acel avânt creator, acel salt eroic în istoria lumii.

Ne trebuie astăzi un elan deosebit, o voință dârză, o perseverență vie, o hărnicie extraordinară pentru a da României geografice și României politice conștiința unei misiuni mari, a unei misiuni proprii, a unei puteri proprii, a unui destin propriu.

Desigur noi nu putem afirma că neamul nostru se găsește astăzi în prag de moarte, nu ne putem însuși pesimismul acelor care strigă pe toate cărările că nu s-a făcut nimic, că nu s-a creat nimic și că suntem o națiune trândavă care trebuie educată cu biciul.

Progresul națiunii noastre este evident, sunt domenii de viață publică, sunt șantiere de muncă românească, sunt căi pe care s-a lucrat imens, producându-se rezultate excelente.

Civilizația noastră a început a se închea în mod temeinic.

Am ieșit demult din fazele începuturilor sfioase.

Avem astăzi o tradiție politică, o tradiție a culturii, avem o tradiție a neamului, avem creatori și ctitori care răsfrâng până departe, peste zările viitorului, luminile și idealurile lor. Suntem o națiune în plin mers!

Și totuși asistăm la un început!

Un început general de galvanizare a sufletului românesc, un început de contopire a tuturor tendințelor noastre naționale, un început de contopire peste toate neînțelegerile efemere, peste regionalism, peste politicianism, peste egoism, contopire care, dacă se va desăvârși, va da neamului nostru extraordinare resurse de putere, un avânt creator formidabil, o putere uriașă.

Noi credem cu tărie că cheagul care va putea desăvârși această contopire, care va realiza-o integral, este ideea națională ridicată la maximum de forță și

creație, vulcanică și hotărâtă, în fortificarea căreia literatura și cultura au un rol covârșitor.

Literatura nu poate fi un simplu reflex al unor stări de suflet personale, scriitorul nu poate fi un fotograf permanent al stărilor sale de conștiință; el nu e un singuratec, un izolat.

„Suflet din sufletul neamului” se socotea scriitorul Coșbuc.

Literatura, ori cât s-ar ridica în sfera „abstractelor seninătăți”, trebuie să fie un ecou al unor realități sau aspirații omenești generale, variind, ca originalitate, de la popor la popor, și fiind în mod permanent legată de stilul și concepția de viață a poporului din sânul căruia apare.

Momentul actual cere literaturii române, al adevăratei literaturi române, scrise de români, acest proces de conștiință.

S-a crezut o clipă, imediat după război, că scriitorul ar putea renunța la rolul lui de luptător național și social, pentru a se transforma într-un soi de literat al unor motive în afară de viața națiunii.

S-au văzut scriitori care și-au murdărit condeii preamărind cele mai abjecte instincte și desfrânări ale vieții, contribuind astfel la crearea unei atmosfere dăunătoare vieții noastre naționale.

Literatura pornografică a invadat astăzi piața literară pervertind gustul de citit și slujind curentele distrugătoare pentru morala creștină și pentru neam.

Situația a devenit penibilă.

O mână de scriitori, dintre cei de frunte, unii academicieni și alți mai tineri, au dat alarma. O alarmă venită la timp.

Ne înșirăm și noi, în ceea ce privește literatura, fără a fi excesiv de moralști, așa cum dorește și M.S. Regele, alături de ei pentru a lupta împotriva acestei literaturi.

Vrem ca în acest miez de țară, unde odinioară a pătimit pentru credința sa marele mitropolit Sava Brancovici, unde a murit moarte de martir viteazul prefect al Legiunii a XII, Constantin Romanu-Vivu, unde a osândit gândul de aur al unui George Șincai, Petru Maior și Al. Papiu Ilarian, unde s-a zbuțuit tinerețea lui Avram Iancu, să însemnăm un pârâiaș de literatură bună, de literatură românească, un post de luptă împotriva literaturii și artei perverse, un omagiu pentru frumosul românesc, un îndemn pentru lumea românească de aici pentru a sorbi mereu din izvorul de apă vie al neamului.

Știm, nu e mare lucru acesta, chiar dacă unii se vor grăbi să spună că e chiar prea pretențios, dar socotind că ar fi bine să existe pretutindeni aceste posturi de luptă împotriva a tot ce păgubește sau împiedică dezvoltarea vieții noastre românești, noi apărem aici, la Tg.-Mureș, unde trecutul a fost atât de vitreg cu neamul românesc, dar unde s-au câștigat astăzi multe poziții pierdute, ridicându-ne, în unele privințe, mult chiar peste așteptările ungurești, să continuăm, și în ordinea literară să începem o luptă care nu se va sfârși decât în ziua când vom fi cucerit tot ceea ce avem de cucerit.

Jar și Slovă, anul I, nr. 1, aprilie 1937, pag. 3-7.

De la culturalizarea poporului la dinamizarea națiunii...

Am crezut întotdeauna cu nestrămutată tărie și cu neînduplecată rezistență împotriva oricărui argument și oricărei opinii, că cel dintâi factor determinant al istoriei unui popor, motorul ce poate pune în mișcare puterile și energiile integrale ale unui neam, geniul său creator, spiritualitatea și forța sa telurică, spiritul său de jertfă și puterea sa de încordare, morala, arta și credința sa, sistemele sale de educație, elanurile și idealurile sale, este *politica*. *Politica sa*.

Nu e vorba de ceea ce în mod obișnuit se numește politică, nu e vorba de politica anumitor partide sau anumitor oameni, ci e vorba de politica *neamului*, de politica *statului*, de acea sforțare permanentă ce năzuiește să creeze poporului un cadru și un prestigiu între celelalte popoare, adaptându-se mereu împrejurărilor istorice, să facă din el o forță ale cărei porniri să culmineze printr-un formidabil optimism național, printr-un nesecătuit spirit creator, și ale cărei acțiuni să galvanizeze toate energiile naționale, urmărind să realizeze integral, ținând seama de împrejurări și de posibilități, un *ideal* național. Despre această *politică* e vorba aici.

Nici bunăstarea economică, nici înflorirea artelor, a științelor și a culturii, nici siguranța sa desăvârșită și nici chiar religia sa, ori cât ar fi ea de națională, nu constituie caracteristica unui popor, nu însemnează deplina realizare a idealului său, nu-i satisface setea de viață și nu consumă toate posibilitățile sale de virilitate, și nici *nu sunt posibile și durabile* fără o anumită politică națională, ale cărei interese inspiră tuturor celorlalte activități naționale un ritm și un conținut a cărui substanță și vigoare să susțină această politică, să o *impună*, să o popularizeze și să asigure triumful spiritual și material.

Artele, științele, economia, religia, sistemele de educație, devin forțe de temut numai întrucât reflectează această politică, întrucât i se subordonează și se contopesc cu țelurile ei, întrucât *înving* în numele ei.

În afară de ea ele nu sunt altceva decât niște creații efemere, cu respirație scurtă și cu vitalitate mediocră.

Politica neamului, idealurile lui sunt izvorul de la care se adapă și care le consacră, prin energiile lui se realizează și prin forța lui se perpetuează.

Această lege a fost verificată de istoria noastră ca și de a tuturor popoarelor. Cele două noțiuni cuprinse în titlul articolului nostru vor dovedi încă odată forța acestui principiu, cum vor dovedi și datorica tuturor, și mai ales a noastră, a învățătorilor, de a sluji din toate puterile și din toată inima, noua politică a neamului românesc.

Într-adevăr, imediat după război și până mai deunăzi, lozinca noastră culturală, năzuințele și îndemnul statului cu privire la viața satelor și deci a neamului nostru întreg, neam de țărani, se concretizau într-o singură formulă: *culturalizarea poporului*.

De un an doi încoace însă, această formulă a căzut în desuetudine, fiind înlocuită cu alta mai sonoră, mai expresivă parcă: *dinamizarea națiunii*.

Prin toate mijloacele de care dispune, statul caută să asigure astăzi triumful acestei formule, după cum ieri s-a zbatut din răsuferință să asigure izbânda celeilalte.

Care e deosebirea dintre aceste formule, cum se explică succesiunea lor, ce-a făcut până acum necesară lupta pentru culturalizarea poporului și ce impune astăzi încordarea pentru dinamizarea națiunii?

Nimic altceva decât politica statului, politica neamului.

Imediat după război, după unirea tuturor românilor, după realizarea visului nostru național, atunci când s-au întâlnit oameni și mentalități din cele mai îndepărtate colțuri ale românismului, venind unii de pe câmpurile de bătaie cu răni dureroase în suflet și în trup, și când pretutindeni în Europa se simțea nevoia unei destinderi generale, a unei pacificări a tuturor spiritelor și o mare operă de reparare a tuturor înrăirilor morale și materiale, într-o epocă de puternică democrație, politica și interesele statului cereau ca toți factorii educativi și administrativi să se concentreze pentru această luptă: culturalizarea poporului. Această culturalizare însemna distrugerea barierelor dintre frați, stârpirea analfabetismului, răspândirea cărții și culturii românești, cunoașterea datoriilor și drepturilor cetățenești, pregătirea pentru viața politică începută odată cu acordarea sufragiului universal, crearea deci de individualități puternice, îndrumarea spre o economie rațională, înființarea a cât mai multe școli primare, crearea a cât mai mulți învățători, largă libertate și sprijinirea tuturor inițiativelor culturale, sprijinirea cărții românești, înființarea de biblioteci și de muzee sătești, și... cam aceasta însemna culturalizarea poporului.

N-am fi obiectivi dacă am afirma că statul a reușit să culturalizeze desăvârșit masele poporului, dar am fi nedrepti dacă nu am recunoaște că s-a făcut un pas uriaș pe calea progresului, că s-a creat o atmosferă din cele mai favorabile acestei acțiuni și că ea continuă cu hărnicie și cu putere sporită.

Politica statului a venit acum și a lansat o formulă nouă, care cere strădania și jertfe noi, avânturi și încordări noi, pentru o nouă acțiune de stat.

Statul vrea acum dinamizarea națiunii.

Împrejurările care au făcut necesară lupta pentru culturalizarea poporului s-au schimbat, și în țară și peste hotare, cerând o aspră revizuire a tuturor rosturilor și puterilor noastre, revizuire care pretinde o imediată schimbare a metodelor politice și sociale de până acum.

Peste hotare asistăm pretutindeni la o crâncenă pregătire de război, la o răsturnare a alianțelor care au dus la crearea României Mari, la o schimbare

surprinzătoare a sistemelor de conducere a diferitelor state, la conflicte aprige care ne cer să fim mereu cu ochii în patru.

Înăuntru *țării*, din *cauza unor prea largi și neînțelese libertăți cetățenești* care au ridicat drepturile individului pe un plan prea înalt, desconsiderând pentru interesele sale personale marile interese ale neamului, și din cauza unei adevărate invazii de elemente străine, periculoase pentru viața poporului nostru, ale cărui forțe economice și profesiuni libere le copleșise aproape cu totul, surpând temeliile românești ale statului nostru, ca și din cauza unui mizerabil politicianism, care a contaminat toate ramurile de activitate publică și care a semănat pretutindeni ură și dușmănie între fiii aceluiași neam, ducând până la crime și omoruri din motive politice, a semănat pretutindeni scepticism și neîncredere în puterile și autoritatea statului, ducând la călcarea legilor și la sabotarea celor mai vitale interese ale statului, în favorul protejărilor politici sau a gheșeftarilor străini, pe mâinile cărora a încăput aproape toată bogăția țării, și înscăunând în locuri de răspundere o sumedenie de oameni incapabili și dăunători binelui public, anarhizând viața națiunii și desfigurându-i fața cea adevărată. Această stare de lucruri ne micșora în ochii străinătății și ne slăbea puterile de ofensivă și rezistență împotriva dușmanilor interni și externi, slăbea autoritatea statului și punea în pericol însăși viitorul națiunii noastre.

Concentrarea și dinamizarea națiunii se impunea deci ca un imperativ istoric.

Pentru apărarea hotarelor țării și a suveranității României printr-o armată bună și numeroasă, bine instruită și bine înarmată, iar înăuntru prin restrângerea libertăților dăunătoare intereselor statului, prin pacificarea spiritelor, prin excluderea politicei de partid din afacerile publice și prin reîntronarea spiritului de muncă și ordine în toate întreprinderile publice și particulare, prin stăvilirea invaziei elementelor străine și prin epurarea și aprecierea justă a celor cu drepturi cetățenești, prin galvanizarea energiilor naționale, prin satisfacerea tuturor intereselor românești și prin crearea unui cetățean român profund devotat statului și neamului românesc.

Deci, atenție, mai întâi la capitalul biologic național.

Cât mai multe nașteri, cât mai mulți copii sănătoși, cât mai mulți tineri viguroși, morali, harnici, pentru a deveni bărbați muncitori, virtuoși, gata oricând să apere hotarele țării.

S-a înființat astfel străjeria în care sunt încadrați toți copiii țării, s-au înființat premilităria, taberele de muncă obștească, concentrările obligatorii, o mai severă instrucție militară, o mai bună înzestrare cu armament a armatei, creându-se din copiii și tinerii țării elemente însuflețite, sănătoase, dinamice, viitori ostași invincibili ai neamului românesc pentru a câștiga pentru istoria românească noi Rovine, noi Poduri Înalte și noi Călugăreni dacă va fi nevoie.[...]

S-a început apoi o viguroasă campanie pentru crearea de spitale, de sanatorii și de dispensare medicale, pentru a salva populația din ghearele atâtor boli purtate cu anii. Tuberculoza și sifilisul fac ravagii pretutindeni.

Atenție, apoi, la capitalul psihic național. Prin dinamizarea națiunii se urmărește crearea unui român virtuos, cu caracter bărbătesc, eroic, având încrustat în sângele și sufletul său pecetea neamului românesc, a dragostei de țară și de rege, crearea unui român voinic și războinic, credincios lui Dumnezeu și neamului, pătruns de spiritul de jertfă și de împlinirea datoriei, mândru și optimist, auster și econom, îndrăgostit fanatic de pământul românesc din care nici o unghie să nu mai intre în mâinile dușmanilor.

Crearea unui român muncitor, întreprinzător, econom, devotat familiei și statului, crearea unei familii după modelul roman, în care mamele își sfătuiau feciorii să se întoarcă pe scut sau sub scut, și în care o femeie violată, fie chiar de fiul unui rege, a avut suficient curaj de a-și spinteca pânțele de rușine, crearea unui stat solid, bine organizat și bine apărat în cadrele căruia să poată reînvia Dacia-Felix.

Dinamizarea națiunii însemnează consolidarea vieții de familie, stăvilirea divorțurilor, interzicerea avorturilor, fortificarea și îmbogățirea gospodăriei rurale, re-românizarea orașelor și a regiunilor înstreinate, îndepărtarea tuturilor străinilor din posturile de conducere și răspundere, cu un cuvânt fortificarea și însuflețirea întregii națiuni într-un spirit mai românesc, mai războinic și mai virtuos.

Pentru realizarea acestei dinamizări s-a întocmit o constituție nouă, s-a stârpit politicianismul, s-au adus și se vor mai aduce încă o serie de legi severe care să sancționeze pe cei care împiedecă propășirea națiunii și pe cei care subordonează interesele Statului, intereselor lor personale.

S-a creat pretutindeni, în societate, în școli, în instituții, o atmosferă prielnică acestei dinamizări. Literatura și artele românești, pe care unii scriitori perversi au crezut o clipă că le pot infecta cu virusul dizolvant și imoral al iudaismului de crasă pornografie și cu tendințe distrugătoare pentru familie, națiune și stat, servind scopuri condamnabile, s-au trezit din moleșeală, au dezlănțuit o aprigă reacțiune împotriva celor răătăciți, și au început să servească în mod nobil această acțiune, pecetea spiritului național se înfige peste tot.

Culturalizarea poporului a urmărit mai mult scopuri culturale și economice; dinamizarea națiunii urmărește, bazată pe culturalizarea poporului, scopuri biopolitice, morale și naționale.

E deci o datorie imperioasă de a continua cu însuflețire culturalizarea poporului și de a lupta din toate puterile pentru dinamizarea națiunii.

Învățătorii, care și-au creat merite nepieritoare în lupta pentru culturalizarea poporului, se vor năzui desigur să fie cei dintâi și în încordarea pentru dinamizarea națiunii.

Regele și Țara așteaptă de la noi un nou examen.
Să-l trecem cu vrednicie!

Progres și cultură, VIII, nr. 4, aprilie 1938, p. 15–20.

Patriarhul Miron Cristea

Pământul intră în istorie prin gloria frunților ridicate din huma lui.

Dacă Elada n-ar fi dat omenirii pe un Omer, ori pe un Platon, desigur că Lord Byron nu s-ar fi gândit niciodată să moară pentru dezrobirea pământului elen.

Atena va fi pe veci legată de numele lui Pericle, Cartagina de al lui Hanibal, Roma de al lui Cezar, Franța de al lui Napoleon, Italia de al lui Dante, Anglia de al lui Shakespeare, Germania de al lui Goethe, Rusia de al lui Dostoievski.

Pământul din care nu s-a ridicat nici o frunte de lumină, pământul pe care nu s-a svârcolit spiritul nici unui om ales, va rămâne întotdeauna un pământ sterp pentru istorie, anonim, un simplu nume geografic lipsit de orice semnificație și de orice conținut istoric.

Noaptea și tăcerea veșnică îi va fi stăpână!

*

Cum stă pământul românesc în fața acestei probleme?

Desigur, noi n-am dat lumii încă nici un Dante, nici un Napoleon și nici un Dostoievski.

Ne-a lipsit pentru aceasta acea atmosferă prielnică ridicării celor meniți să dăltuiască veacurile, ne-a lipsit libertatea, singura stea sub lumina căreia oamenii se pot înălța către cer.

Totuș, încă acum două veacuri și jumătate, bătrânul cronicar, Miron Costin, scriind istoria, exclama plin de mândrie și de mulțumire: „*Nasc și la Moldova oameni!*”

Iar, în 1921, la centenarul genialului Ion Brătianu, Î.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea, pe atunci mitropolit primat, completa cu satisfacție pe bătrânul și nemuritorul cronicar: „*Nasc și în Țara Românească genii creatoare, în toate domeniile vieții politice, culturale, sociale și economice*”.

Incontestabil că cei înșirați cu această ocazie de Marele Arhiepiscop, „începând de la Nichita Românul, cel ce a sădit sămânța evangheliei lui Christos în inima poporului nostru până la Varlaam, Dosofteiu și Veniamin Costache al Moldovei, până la Teodosie Veștemeanul și Grigorie cel Mare ai Țării Românești, până la Sava Brancovici și nemuritorul Andrei Șaguna ai ortodoxiei din Ardeal; Buzeștii și toți marii generali din timpul lui Mihai Viteazul, ca Radu Calomfirescu, Banu Manta etc, Udriște Năsturel din vremea lui Matei Basarab, frații Cantacuzino din vremea lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu. Așa sunt în timpul mai nou Mihail Kogălniceanu, N. Bălcescu și frații Golești, Lascăr Catargiu, Brătianu și alții” ca și toți cei care s-au ridicat de atunci încoace, fără a se putea măsura cu

un Shakespeare sau Goethe, au fost totuși purtătorii de gând și de faptă ai unui pământ și ai unui neam care, prin tăria brațului și lumina minții lor, a străbătut veacuri multe de obediență și de sbucium.

Și tot ca Miron Costin și ca Î.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea putem și noi spune, nu numai în ceace privește Ardealul, ci chiar și pentru miezul acesta de țară, de la izvoarele Mureșului și până în largul câmpiei ardelenice:

„Nasc și la noi oameni!”

Am dat și noi istoriei neamului câteva minți care au străfulgerat întunerecul, câteva brațe care s-au ridicat pentru a frânge lanțurile asupritoare, câțiva creatori în țara astăzi liberă.

Mureșenii noștri pot spune cu mândrie: De pe la noi sunt oameni care au intrat în istoria neamului!

Petru Maior, George Șincai, Al. Papiu Ilarian, Constantin Romanu-Vivu, N. Petra Petrescu-Moșul, Virgil Onițiu, Î.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea, sunt în primul rând ai noștri.

*
* *

Revista aceasta de jar și slovă tinerească și românească, apărută în acest miez de țară valahă, pentru a sprijini lupta pentru cultura și arta românească, își deschide paginile pentru a ridica din când în când în slava luminei pe toți aceia care, născuți sau veniți pe pământul acestui ținut au fost, în anumite momente și epoci, făuritori de istorie; arhierii și cărturari, mucenici și eroi, apostoli creatori, oameni care strălucesc la loc de frunte în istoria țării, iar numele, osârdia și sângele lor s-a împletit pe veci cu acest pământ. Unii au clădit aici lăcașuri de închinare și învățătură, alții au scris cărți de seamă, alții, în sfârșit, au deslănțuit acțiuni mărețe, ori au pierit în chip năprasnic.

Viața și gloria lor au înălțat acest pământ în istoria neamului. Ei sunt contribuția acestei regiuni la marea istorie a neamului.

Închinarea în fața operei lor, în fața amintirii lor, în fața mormintelor lor, e o datorie de onoare și de conștiință.

Î.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea, în aceeași cuvântare la centenarul lui Ion Brătianu, spunea în fața mormântului marelui bărbat politic:

„Mormintele oamenilor mari trebuie să fie ca o școală creatoare de energii pentru generațiile tinere ale neamului nostru. La aceste morminte îngenunchierea însemnează înălțare, rugăciunea creștinească însemnează reculegere și înseninare, iar adevărata recunoștință este ca o mireasmă, care răcorește sufletele și îndrumă spre ideal și muncă.”

Arhierul venerabil pe tamplele căruia s-a împletit cea mai frumoasă cunună a ortodoxiei românești, patriarhatul, înaltul Regent din anii 1927–1930, s-a ridicat dintr-o modestă familie țărănească.

Strămoșii săi, vrednici ciobani și plugari, sunt originari din comuna Deleni (Potoc) din județul Mureș, de unde, în secolul al XVII-lea, în urma persecuțiilor Baronului Kemény, unul din acești aprigi strămoși, Vasile Cristea, a fost silit să se mute în Toplița Română.

Bunicul său după tată, Ioan Cristea, a avut de asemeni mult de îndurat din pricina ungarilor. Părinții săi George și Domnița, au fost iarăși oameni de seamă în această regiune.

Î.P.S. Patriarhul s-a născut în Toplița Română la 18 iulie 1868, primind din botez numele de Ilie. Școala primară a făcut-o în satul său natal, iar clasele liceale la Bistrița și la Năsăud.

În clasa VIII-a (1886–87) a fost președintele societății de lectură „Virtus Romana Rediviva”. Încă din acest timp se ocupă îndeaproape cu literatura și publică chiar câteva încercări literare în revista „Familia”.

În toamna anului 1887 se înscrie la seminarul teologic al mitropoliei din Sibiu, fiind și aici, în anul ultim, președinte al societății culturale „Andrei Șaguna”. Cariera publică pe care și-o va înălța spre atât de înalte culmi, și-a început-o ca învățător în Orăștie, în 1891.

În anul următor este trimis de Mitropolitul Sibiului, Miron Romanul, să studieze literele și filosofia la Universitatea din Budapesta.

În acest timp ia parte activă la toate manifestațiile studențești, colaborând adeseori la ziarele „Tribuna”, „Dreptatea”, „Telegraful”, „Gazeta Transilvaniei” etc., și luând cu prilejul procesului Memorandului, în 1894, o dârză atitudine națională.

La 18 Mai 1895 este declarat doctor în filologia modernă, prezentând ca teză de doctorat un studiu asupra lui Mihail Eminescu.

Reîntorcându-se la Sibiu, e numit pe ziua de 1 Iulie 1895 secretar al consistorului mitropolitan, în 1898 director al ziarului „Telegraful Român”, iar în 1902, asesor consistorial, călugărindu-se apoi și luând numele de Miron.

La 21 Noembrie 1909 a fost ales episcop al Caransebeșului, iar în 16 Aprilie 1910, confirmat.

La 1 Decembrie 1918, după marea adunare de la Alba-Iulia, a fost delegat împreună cu P.S. Episcopul Iuliu Hosu, cu Alex. Vaida și Vasile Goldiș să ducă Regelui Ferdinand I actul unirii Transilvaniei cu Patria Mamă.

La 18 decembrie 1919 a fost ales Mitropolit primat al României, cu 435 voturi din 447.

La 1 noiembrie 1925 a fost investit Patriarh al României.

Prin actul de la 4 ianuarie 1926, desființat la 8 iunie 1930, a fost numit Regent alături de Al. S.R. Principele Nicolae și Gh. Busdugan.

Î.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea are astăzi vârsta de 69 ani.

Acestea sunt datele scurte ale unei biografii mari.

Dar datele acestea, puține și simple, cuprind între potecile lor viața unui mare om.

Pentru a porni, ca simplu copil de țaran de la Toplița Română, cu cioareci și suman, fără neamuri suspuse, numai cu zestrea sădită de Dumnezeu în sufletul său, pentru a ajunge apoi Patriarh și Regent, înseamnă că ești, desigur, o culme între culmi.

Î.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea e una dintre aceste culmi, greu de egalat chiar și într-o istorie în care strălucesc atâtea figuri ridicate din clasele cele mai de jos ale națiunii. Dacă ar fi să caracterizăm numai prin câteva cuvinte personalitatea și opera Î. P. S. Sale, am putea să-l considerăm drept un mare luptător și un mare pedagog național.

În această smerită închinare nu urmărim să expunem uriașa operă bisericească săvârșită de Î.P.S.S., pe care nu noi suntem chemați să o judecăm, ci numai pe cât ne ajută puterile, înțelegerea și spațiul, să spicuim câteva din ideile de neclintită actualitate semănate de Î.P.S.S., pe teren cultural și național.

Î.P.S.S. este unul din spiritele cele mai pătrunzătoare ale culturii noastre, un cărturar cu orizonturi largi, vaste, cu adânci resurse de orientare, simțind limpede care este rostul și sensul culturii și artei române.

Din scrierile Î.P.S.S. se vede perfectă Sa familiaritate cu cele mai grele probleme cărturărești și artistice, năzuindu-se întotdeauna să le integreze în albia spiritului național.

Vasta cultură teologică, literară, filosofică, istorică și economică, altoită pe o bogată inteligență și pe un viguros talent literar, a făcut din Patriarhul Miron Cristea un scriitor și un gânditor de mari proporții.

Stilul și limba scrierilor Sale, ca și a cuvântărilor, e întrutotul stilul și limba unui poet filosof.

Pentru Î.P.S.S. cultura și arta nu sunt altceva decât elemente pentru consolidarea neamului, pentru perfectă lui unitate, pentru încordarea sa spre idealul veșnic: puterea, strălucirea, gloria, mântuirea în fața lui Dumnezeu.

Literatura, teatrul, muzica, pictura și arhitectura trebuie să evidențieze spiritualitatea neamului, originalitatea lui, caracteristica lui; oglinzi în care să se reliefeze sufletul românesc.

În același timp arta și cultura trebuie să fie puternice mijloace de idealizare a vieții, degajându-se din ele acea atmosferă morală prielnică unei bune conviețuiri omenești.

Iată de exemplu cum vede Î.P.S.S. rolul teatrului: „Între așezămintele de cultură ale unui popor, teatrul național trebuie să ocupe un loc de frunte, care, dacă teatrul e bine condus, poate să devină o școală din cele mai importante pentru creșterea și entuziasmarea maselor mari ale poporului: o școală, care, în general, ne înobilează ca oameni: o școală care ne evoacă și reprezintă faptele glorioase ale strămoșilor, înălțându-ne astfel conștiința și mândria națională și oțelindu-ne virtuțile cetățenești cu toate ramificațiunile iubirii de patrie și de neam; o școală care mai presus de toate contribuie la formarea caracterelor, fără de care nici un popor nu mai poate ajunge la creangă verde; o școală care ne înfățișează viața

idilică a poporului cu toate neîntrecutele noastre obiceiuri, datine și cu manifestațiunile ei caracteristice”.

„Teatrul trebuie să mai cultive muzica, cântările și dansurile originale ale poporului, care sunt comori din cele mai prețioase ale Românului. Am face o greșală de neiertat dacă n-am fixa, n-am cultiva și am lăsa să piară aceste însușiri admirabile ale poporului de la țară, pe care viața modernă din zilele de azi tot mai tare le surghiunește din satele noastre, odinioară atât de pline de farmec, de poezie și de viață idilică”.

(Dintr-o conferință ținută în 1911 la Blaj,
cu prilejul adunării generale a „Astreii”)

Iar despre muzică, cu ocazia încheierii anului școlar la școala civilă de fete din Sibiu, în 1907, spunea următoarele:

„Pe cât de stricăcioasă poate fi muzica rea asupra dezvoltării sufletului tinerimei, atât de binefăcătoare este cântarea și muzica bună, aleasă. Om cu mintea la loc nu va putea tăgădui uriașa ei influență asupra dezvoltării și înălțării sentimentelor religioase și morale”.

„Nu există alt mijloc, care să poată mângâia și înălța mai bine și mai cu succes inima copiilor și a celor mari la imnurile de laudă și de preamărire a Dumnezeirei”.

„Muzica și cântarea trezesc virtuți cetățenești, stârnesc și alimentează iubirea de patrie și sunt un izvor curat și foarte puternic de însuflețire națională”.

...Dacă maestrul Coșbuc a statornicit în „Doina” sa atât de frumos valoarea doinei, a cântecului românesc, dacă laureatul Octavian Goga ne spune că „privighetori din alte țări vin doina să ne asculte”, cu atât mai vărtos acei care la noi cultivă muzica, au datoria a-și pune urechea la inima poporului, a-i asculta cântecele, a le fixa, a le perfecționa și nobiliza cu mijloacele și forțele artistice, de care dispune azi arta muzicală, iar voi, iubite eleve, ca și noi toți, avem datoria a le învăța, a le deprinde cu mai multă plăcere ca orice altceva.

Cine citește lucrarea Î. P. S. S. „ICONOGRAFIA și întocmirile din internul bisericii răsăritene”, un volum de 300 de pagini, tipărit în Sibiu la 1905, rămâne uimit despre adâncile cunoștințe ce Î.P.S.S. are asupra picturii, sculpturii și arhitecturii. În această lucrare Î.P.S.S. face un aprig apel pentru crearea, sprijinirea și însușirea stilului românesc religios.

În această chestiune, Î.P.S.S., comentând o lucrare a dr. Barcianu referitor la „colectarea și introducerea modelelor țărănești în manufacturile femeilor din clasa noastră cultă” spunea: . „Eu însă merg mai departe, cerând aplicarea generală pretutindenea a motivelor naționale, creând astfel un stil românesc. Dându-mi-se o bună ocaziune în această privință, cu ocaziunea zidirii catedralei de la Sibiu, am stăruit – în calitate de referent și conducător al lucrărilor de pictură – pentru aplicarea cât mai bogată a motivelor românești atât în pictura decorativă, cât și în ornamentarea îmbrăcămintelor, acolo unde aceasta se potrivește. Înainte cu câțiva

ani, când – în pertractările avute cu numeroși pictori și sculptori – am studiat ideea aplicării motivelor originale românești în lucrările lor de concurs, am fost chiar ridiculizat și batjocorit de către mulți, dar convins de succesul ideii, pe care artiștii o aflau admirabilă, am „rămas rece” la toate observările zeflemizătoare, emenate de la oameni, pe care îi țineam absolut de incompetenți, bine știind că nici o idee nouă nu prinde dintr-una, ci trebuie să-și facă pe încetul cursul său natural, până să cucerească terenul ce i se părea la început atât de dușmănos. De când lumea au mai pățit-o mulți așa; dar cântitorii au amuțit și ideea a triumfat, adeseori mult mai iute de cum a sperat celce a dat-o.”

(Op. cit. pag, XIII)

*
* * *

Spațiul nu ne mai îngăduie să continuăm.

Rămân nepovestite atâtea lucruri de seamă.

Activitatea gazetărească a Î.P.S.S., sfântă și curată așa cum se făcea gazetăria în Ardeal înainte de război, lupta crâncenă dusă sub regimul habsburgomaghiar pentru salvarea bisericii și a națiunii române, legăturile întinse cu fruntașii politici ai vechiului regat, și în special cu I.I.C. Brătianu, lupta pentru consolidarea bisericii ortodoxe în România Mare, înființarea Patriarhiei Române, deosebita atențiune pe care i-o acorda marele Rege Ferdinand I și, în sfârșit, atâtea acțiuni care caracterizează o epocă, un caracter și o luptă.

Î.P.S.S. a câștigat această luptă ridicându-se pe cele mai înalte culmi ale vieții noastre publice.

Iată cum judecă Î.P.S.S. acest glorios urcuș:

„Mulțumirea mea n-a fost alta decât aceea, că pe unde am trăit, n-am trăit în zadar. Am lucrat, ridicându-mă în slujbele și demnitățile, pe care nu le-am visat, văd că sunt răsplătite prin mine vredniciile celor mulți din sânul cărora m-am ridicat”.

(În ședința Congresului Național bisericesc din 1929).

Scrierile literare și bisericești ale Î.P.S. Patriarh Miron Cristea

1. Viața și opera lui Eminescu (Eminescu élete és műve), în limba maghiară. 1895. Tipografia Todoran, Gherla. 77 pag. Teză de doctorat în litere.

2. Alexandru Roman. 1825–1897. Material pentru biografia și activitatea lui-1897, Sibiu. Tipografia archidicesană, 31 pag.

3. Colecția de proverbe, maxime, asemănături și idiotisme. 1901. Tipografia archidiecesană. 279 pag.

4. Iconografia și întocmirile din internul bisericii răsăritene, cu 123 figuri - 1905, Sibiu. Tipografia archidiecesană, 300 pag.

5. Biserica catedrală dela Mitropolia ortodoxă- română din Sibiu. Istoricul zidirei. 1857–1906. În colaborare cu d-l Ilarion Pușcariu și Matei Voileanu. 1908. Tip. archidieceșană. 200 pag.

6. Rânduiala rituală a încoronării Regelui României. București. – Tipografia cărților bisericești – 28 pag.

7. Cuvântări și predici ale unui tânăr teolog, mai târziu cleric român în țară sub stăpânire străină. 1889–1909. Vol. I. Buc. Tipografia cărților bisericești. 382 pag.

8 Pastorale și cuvântări ale unui episcop român în țară sub stăpânire străină. Vol. II. 1923. Buc. Tip, cărților bisericești. 306 pagini.

9. Trei ani de propovăduire pastorală. Cuvântări ținute de Î. P. S. Sa d-l Miron Cristea, Mitropolit-Primat al României. Editura „Cartea Românească” Vol III. 1923. Buc. 356 pag.

*

Datele din acest articol sunt luate din lucrarea regretatului Ion Rusu-Abrudeanu: „Patriarhul României, dr. Miron Cristea” – București 1929.

Cititorule, dacă într-o zi îți vei simți sufletul obosit sau tulburat, dacă te vei simți căzut în grele neliniști și în amare remușcări, urcă pe valea Mureșului în sus, la Toplița Română, unde smerită și înconjurată de mireasma brazilor, se înalță mănăstirea Prorocul Ilie, ctitoria Î.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea, vegheată de călugări cucernici, sub temelia căreia își dorm somnul de veci părinții Î.P.S.S.

Această mănăstire este o relicvă prețioasă a trecutului nostru ortodox, salvată de la peire de Î.P.S.S., și a cărei poveste este cuprinsă în inscripția din jurul naosului:

„Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea sf Duh s-au făcut această sfântă biserică neunită în anii 1847, fiind împărat Ferdinand, cu blagoslovenia Prea Sfințitului Vasile Moga de la Sibiu, protopop au fost Zaharia Matei, cu îndemnarea lui cu osârdia preotului Gheorghe, împreună cu fii săi preoții Ștefan și Ioan Ujică:

„Iar înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul Miron, aducând aici această bisericuță din comuna vecină Stânceni, a reclădit-o, a înfrumusețat-o în zilele gloriosului rege Ferdinand I și a urmașului său Mihai I, fiind episcop al Vadului P.S.S.O.D. Nicolae Ivan, și s-a sfințit în anul 1928 cu hramul Sfântului proroc Ilie, ca să proslăvească în veci numele Domnului și să se pomenească în ea ostașii români, căzuți pe strămoșescul pământ al Basarabiei, al Bucovinei și al Ardealului, pentru dezrobirea lor”, hotărându-i-se următorul destin:

„Să se de mănăstirii o dezvoltare cât mai mare, ca să reverse cât de multă mângâiere asupra sufletului poporului român, să-l întărească în credința strămoșiască, să-l lumineze și prin munca călugărilor ei să facă cât mai bune servicii Bisericii ortodoxe, reînviind viața bisericească cu toate tradițiile și datinele

ei, care în Ardeal – în multe părți – s-au pierdut după trecerea unor Români în altă lege”.

Vei găsi acolo, cititorule, liniște și mângâiere, reazem sufletesc și încredere în puterile tale.

Cei doi țărani, părinții Î.P.S.S., ctitori ai bisericii, lângă care stă fiul lor Patriarh, și pe atunci și Regent, te vor face să crezi că la Dumnezeu totul e cu putință, și că prin muncă și demnitate toate porțile sunt deschise.

Jar și Slovă, anul I, nr. 3–6, iunie-septembrie 1937, pag. 1–10.

Gh. Bogdan-Duică

Incontestabil, cel mai mare istoric al literaturii române, cel mai desăvârșit și mai scrupulos istoriograf, mintea cea mai larg cuprinzătoare a trecutului nostru cultural. Gheorghe Bogdan-Duică, într-o societate ca a noastră și într-o știință ca istoriografia, în care prea puțini au venit să officieze conduși de principiile magnifice ale adevărului și ale muncii creatoare, și în care superficialitatea este încă departe de a fi înlăturată, a adus un spirt viu, cutezător, având un cult fanatic pentru adevăr, o uriașă putere de muncă, o fierbinte credință românească, o mare conștiință de cărturar.

Un erudit în cel mai înalt înțeles al cuvântului. Vreme de aproape cincizeci de ani a muncit cu o îndărătnicie incomparabilă pe terenul istoriei noastre literare, mereu însuflețit, niciodată istovit, devotat istoriografiei cum n-a mai fost altul, și, în același timp, rotindu-și larg privirile peste întreaga viață românească, peste toate problemele noastre naționale, gata oricând să aducă bogata sa contribuție la rezolvarea lor.

„Munca lui o va întâlni oricând oricine va cerceta domeniile în care, oprindu-se, fie și numai o clipă, el s-a dovedit stăpân” (N. Iorga: Oameni care au fost vol. III. pag. 315.)

Istoriograf, critic literar, ziarist, om de școală, dascăl al dascălilor, animator și organizator cultural, academician, bărbat politic, cu mai puțin noroc acesta, Gh. Bogdan-Duică a reprezentat în cultura românească un spirit îndrăzneț, creator, o hărnicie exemplară, o mentalitate de benedictin. Nici o zi pierdută, nici o zi de lene, nici o zi fără gând și fără faptă. A căzut ca un plugar trăsnet de fulgerul destinului, la capătul brazdei, într-un ogor larg, „în lumea noastră, unde mulți mor de urât, iată un om răpus de sarcina chemării” (H. Teculescu). Până în ceasul morții a muncit necontenit, neobosit, scormonind adânc înneguratul nostru trecut adunând

date, stabilind adevăruri, lămurind epoci, înălțând statui de adevăr și de lumină marilor animatori ai culturii române, precizând în mod indiscutabil contribuția atâtor scriitori și cărturari la desfășurarea diferitelor acțiuni culturale și naționale. În 1925 a fost încununat cu premiul național pentru critică literară. Cunoștea trecutul cu o precizie uimitoare, îl cunoștea temeinic, larg, departe, comparat. Studiile lui de istorie literară cuprind o extraordinară bogăție de informații, de precizări, de puneri la punct, de înfățișări noi, unice, nescăpându-i nici un amănunt, nici un dedesubt, îmbrățișând o întreagă epocă, și învărtind-o pe toate fețele, depănând întâmplările și oamenii unul după altul, din toate punctele de vedere, pentru a reține chiar și cele mai neînsemnate informații, așchiile, fie cât de mici, ale tuturor acțiunilor și oamenilor studiați.

„În strângerea știrilor mari și mici, o trăsătură esențială a caracterului lui Bogdan-Duică era tinerețea. Alerga pretutindeni ca un tânăr, se avânta ca un tânăr. Nu vom uita niciodată filipica rostită la Brașov în septembrie 1933, cu un an înaintea morții sale, cu prilejul adunării generale a „Astrei”.

În fața unui comitet format în mare parte din oameni bătrâni, el, Bogdan-Duică, un bătrân de 67 de ani, cerea o largă primenire, o radicală transformare a secțiilor literare ale „Astrei”, care, după propria sa expresie, sunt „gunoi”. El ar fi vrut viața acolo, frământare, creație, muncă. O cerea aceasta cu glas de foc, cu amărăciuni multe cu plesne usturătoare.

Niciodată un tânăr din cadrele „Astrei” n-ar fi putut cere acest reviriment mai ager și mai încrunțat decât Bogdan-Duică.

Și tot la o adunare a „Astrei”, la Tg.-Mureș, în 8 septembrie 1934, cu puține zile înainte de a muri, făcea Bogdan-Duică această însuflețită confesiune națională: Entuziasmul este pârgăria de rezistență a unui popor, înfierând pe cei căzuți în marasm.

Cu o asemenea fire nu e de mirare că Bogdan-Duică avea în rândurile generației sale atâtea vrăjmașii, multe din ele neîmpăcate silindu-l să-și risipească în lupte inutile un timp așa de prețios.

E însă datoria noastră, a celor tineri, care, stând departe de om, departe de toate vehemențele sale, și cunoscându-i numai fapta, numai sufletul de aur turnat într-o operă de granit, să-l înălțăm pe pedestalul de lumină de unde nu se va mai coborî niciodată.

Renașterea Mureșului, I, nr. 1, 19 martie 1939, p. 2.

Începuturile lui Gh. Bogdan-Duică¹

Întors (în 1888) din străinătate e numit profesor suplinitor de limba română la liceul din Braşov.

Odată cu ocuparea catedrei începe și afirmarea sa în publicistică, încercările de până atunci neimpunându-l atenției publice. Istoriograful și criticul literar face primii pași. Curajoși și surprinzători. Cât va suferi pentru ei, dar cât de departe îl vor duce! În foiletonul Gazetei Transilvaniei din 1888 începe Bogdan-Duică publicarea unei serii de reviste literare în care face un sever examen al literaturii române din Ardeal, lovind cu vehemență în idolii unui public robit unei tradiții în care literatura nu însemna nici freamăt de viață, nici avânt, nici simțire, nici limbă frumoasă, ci depanarea morală a unor clișee uzate, cu teme de ieftină moralizare și de și mai ieftin naționalism într-un grai anost și sec, ridicându-se cu hotărâre, împotriva poetaștrilor din revistele ardelene și „împotriva științei false din aceleași periodice, pronunțându-se „pentru literatura de inspirație populară”.

Tânărul Bogdan-Duică nu s-a sfiit a lovi, la Braşov, în Andrei Mureşanu, rivalul ardelean al lui Alecsandri, și cu atât mai puțin în consacrații vremii: Alexi Teochari, V. Ranta Buticescu, Iosif Vulcan, V. Muntenescu, T.N. Pop, și alți poetaștrii de aceeași măsură.

Laudă însă poezia limpede și sprintenă a unui Ion Lapedatu și Andrei Bârseanu, și slăvește, înaintea tuturor, apariția poeziei lui Coşbuc, tânărul debutant de la *Tribuna*. „A nu vedea în începuturile lui Coşbuc – spune el – toate elementele ce-l vor face un bun și cu renume poet ar însemna că nu avem pricepere și ar fi și o nedreptățire a talentului, căruia i-se cuvine cinste, ori de unde s-ar arăta”².

E cea dintâi mare descoperire a lui Bogdan-Duică. Tânărul publicist de la Braşov ghicise repede talentul viitorului „poet al țărănimii” – abia la primele împletituri ale minunatei sale poezii – anticipând astfel biruința lui G. Coşbuc, dar în același timp având să îndure grele lovituri în urma acestei slăviri socotită de măririle vremii ca ridicolă și obraznică. Coloanele Gazetei Transilvaniei nu pot îngădui asemenea atitudini temerare, mai ales din partea unui profesor suplinitor, și astfel „revistele literare” ale lui Gh. Bogdan-Duică nu mai pot apărea în gazeta de la Braşov. Iată-l dar pe Bogdan-Duică în luptă cu intelectualitatea oficială a vremii, în luptă cu un mediu a cărui mentalitate era predispusă atât de puțin pentru primeniri, pentru revoluții. Nu se îndoia însă. „Revistele” sale continuă să apară la

¹ Fragment dintr-un studiu mai întins asupra lui Bogdan-Duică.

² Gazeta Transilvaniei, 1888, m. 113. (Cit. din În memoria lui Bogdan-Duică)

Tribuna lui Slavici, care dezlănțuise în Ardeal, începând din 1884, o mare bătălie culturală și politică. Rând pe rând apar atacurile sale vijelioase împotriva „imitatorilor ardeleni ai lui Eminescu”, împotriva „imitatorilor lui Andrei Mureșanu” împotriva „trivialității unor poeți ardeleni și împotriva tuturor acelora care scriau fără a fi pătrunși de fiorul creației literare. Se ocupă de teatru, scrie cronici istorice, se avântă pe teren pedagogic, scrisul său scapără, ideile sale surprind. Bogdan-Duică devenise, în abia doi ani, un critic îndrăzneț și primejdios pentru cercurile dornice de „liniște”. Bogdan-Duică e considerat drept rebel, se șoptește că e ateu, nu e în regulă nici cu examenele suplimentare ce orice absolvent al universităților străine trebuia să depună la una din universitățile ungurești³ și astfel în toamna anului 1889, organele bisericești îl îndepărtează din profesorat fiindcă „răspândește idei împotriva disciplinei bisericii”.

Catedra i-au putut-o lua, spiritul nu. Bogdan-Duică merge înainte. Articolele sale din *Tribuna* se înmulțesc, în 1890–91 stă îndelung la București, colaborează la „Convorbiri literare”, trimite de acolo corespondențe pentru *Tribuna*, atacă „străinismul”, scrie despre Ion Nenițescu, Al. Vlahuță, Iulia Hașdeu, Alexandru Sihleanu, N. Nicolescu, Ion Ghica, critică traduceri din poezii germane ale lui P. Morariu, dă o deosebită atenție teatrului, se ocupă de piesele lui Lessing, Victor Hugo, Hebbel, Voss, Moliere, polemizează cu cronicarii dramatici de la Gazeta Transilvaniei. Bogdan-Duică devine astfel unul din stâlpii Tribunei, criticul ei, criticul tinerei generații din Ardeal, un adevărat îndrumător literar. Activitatea sa la *Tribuna* e o activitate de proporții istorice. „Dacă Slavici a dat directivele culturale și politice ale bătăliei, dacă Coșbuc a fost poetul, G. Bogdan-Duică a fost criticul ei, curajos, sigur de idealul urmărit, pe care îl verifica mereu cu cele mai autentice valori europene”⁴.

Activitatea lui Bogdan-Duică din acest timp în Ardeal, se aseamănă cu opera săvârșită de Titu Maiorescu cu douăzeci de ani mai înainte la *Convorbiri literare*, dând o nouă direcție vieții literare ardeleni, „dacă nu cu luciditatea maestrului de la Iași, fără îndoială cu curajul lui”. (I. Breazu)

Dar din cauza acestui curaj, dezlănțuitor al atâtor vrăjmășii, Bogdan-Duică, vehement dușmănit de anumite cercuri oficiale, părăsește în mai 1893 Ardealul și trece în Bucovina, unde e chemat să conducă *Gazeta Bucovinei*.

Renașterea Mureșului, I, nr. 3, 7 mai 1939, p. 2.

³ Sextil Pușcariu: In memoria... pag. 10.

⁴ Ion Breazu: In memoria... pag. 22.

Se înalță țara

Ultimele zile au fost atât de bogate în evenimente încât nici chiar marile cotidiene n-au fost în măsură a le acorda întreaga atenție, a evidenția profunda semnificație ce se leagă de ele și mai ales de ale înfățișa în toată superba lor vigoare.

Una după alta s-au succedat, vertiginos și vibrant, deschiderea lunii cărții cu toate imensele consecințe ce decurg pentru viitorul cărții românești din cuvântarea plină de miez și de soare a M. S. Regelui Carol II, dezvelirea plăcii comemorative la Turnu-Severin în amintirea întemeietorului Dinastiei române, dezvelirea la București a falnicului monument al Regelui Carol I, comemorarea marelui Rege în ședința festivă a F.R.N., extraordinara însuflețire cu care s-a serbat pretutindeni ziua de 10 Mai, sancționarea noii legi electorale menită să dea României Corpurile legiuitoare ale renașterii naționale, ecurile puternice ale succeselor expozițiilor românești de la New York și Bruxell, încheierea acordului economic cu Anglia menit să consolideze o amiciție de mare viitor și să risipească orice îndoială asupra completei noastre egalități în raporturile cu toate puterile europene, și, în sfârșit marea danie a M.S. Regelui Carol II și a M.S. Marelui Voevod Mihai pentru înzestrarea armatei.

Toate aceste evenimente au răscolit adânc sufletul țării, l-au însuflețit, l-au făcut să tresalte, l-au înălțat pe culmi de mândrie și de nădejde, i-au fortificat credința în viitorul strălucit al neamului.

Mai presus de toate s-a ridicat însă în văzul întregii țări marea forță morală a Dinastiei noastre, forța creatoare a Regilor României, forța cu extraordinare posibilități de gând și faptă a M.S. Regelui Carol II.

Toate aceste evenimente, cu toată brazda de avânt și de lumină rămasă în urma lor, sunt în primul rând opera marelui nostru Rege.

Nu există colț de viață românească unde să nu pătrundă ochiul Suveranului țării, nu găsești ramură de activitate națională în care să nu se simtă imboldul regal, nu este rană pe care M.S. să nu o aline, nu există aspirație românească pe care să n-o îmbrățișeze.

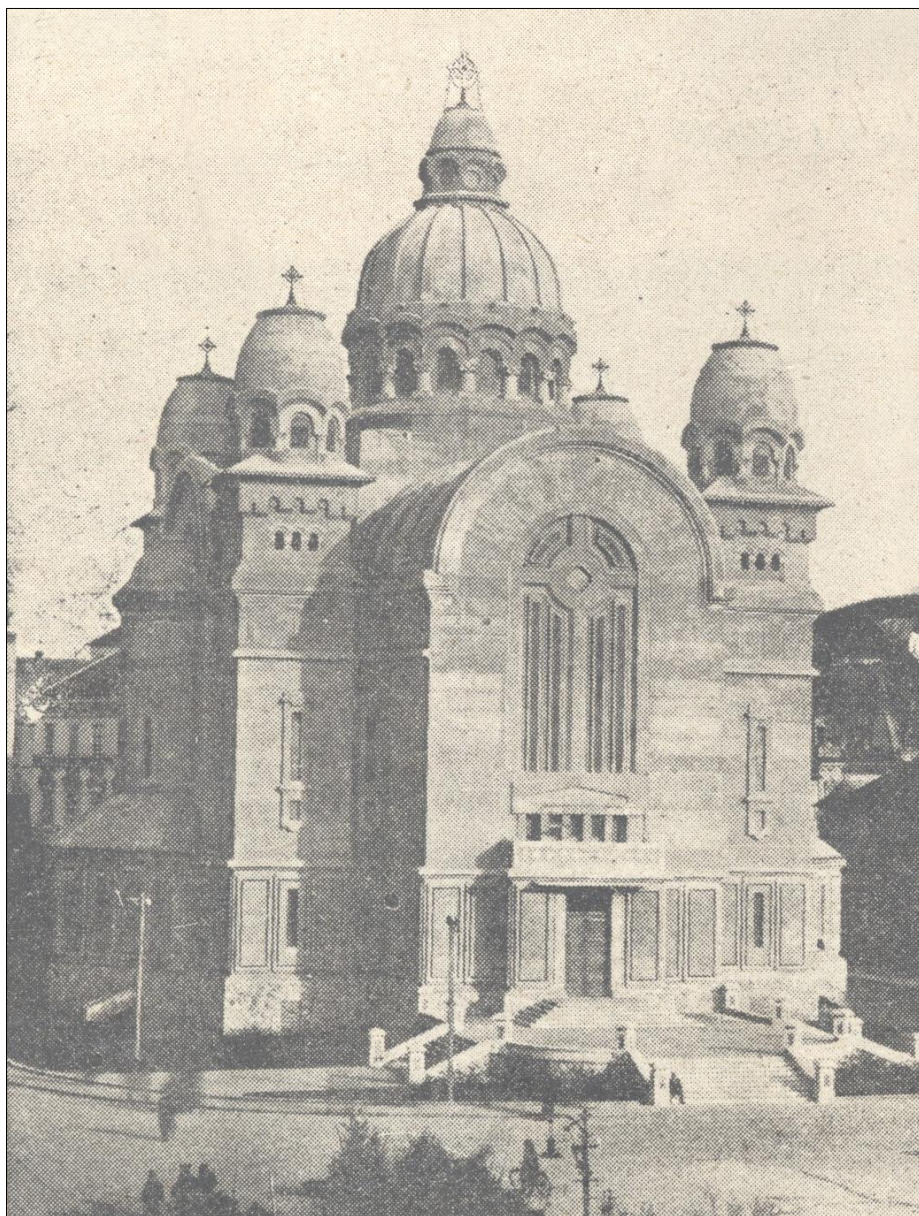
Regele Ludovic al XIV-lea spunea cu multă mândrie: Statul sunt eu. Regele Carol II poate spune cu mult mai multă dreptate: Eu sunt Țara.

Într-adevăr România și-a găsit în Monarhul ei realizatorul vânjos al celor mai adânci aspirații ale inimii sale. El întrupează însăși destinul românesc. El este nădejdea și mântuirea țării. Prin El așteptăm marea desăvârșire și marea victorie a obiditului nostru neam. El este capul și inima țării. Sub sceptrul Său țara se înalță, crește, rodește.

M.S. Regele Carol II veghează!

Ultimele evenimente ne-o dovedesc încă odată.

Renașterea Mureșului, I, nr. 4, 22 mai 1939, p. 1.

Catedrala Ortodoxă Română, din Târgu-Mureș, sfințită la 1 Decembrie 1934

POLITICE

După un an de guvernare național-liberală în județul Mureș.

Realizările d-lui prefect Francisc Porubschi

Împlinindu-se în aceste zile un an de când Partidul Național Liberal a fost chemat la conducerea țării, ne-am prezentat Domnului Francisc Porubschi, prefectul județului nostru, rugându-l să ne înfățișeze, pentru cititorii ziarului nostru, năzuințele și realizările unui an de activitate prefectorială.

D-sa, cu amabilitatea-i cunoscută, a binevoit a ne pune la dispoziție toate datele și toate însemnările necesare unei reale și obiective expuneri a activității acestui an, bogat în realizări din cele mai importante din punct de vedere social, economic, cultural, administrativ.

Iată cum expune d-l prefect intențiile și rezultatele activității sale:

„După preluarea administrației județului Mureș, fixându-mi un program de activitate după necesitățile care erau mai arzătoare și pe care le știam deja de mai înainte, am acționat imediat în următoarele direcții:

1. *Terminarea edificărilor de școli care erau de ani de zile în roșu.*
2. *Aducerea în bună stare a căilor de comunicație și edificări de noi șosele absolut necesare județului.*
3. *Prevederea locuitorilor cu porumb de hrană și semințe.*
4. *Desecări de mlaștini pentru a reda culturii pământuri întinse și mănoase, precum și pentru a salva populația de malarie.”*

Conduc în primul rând de grija acestor îmbunătățiri, pe care le credeam absolut necesare, am acționat cu bune rezultate, având și sprijinul locuitorilor pe care am ținut să-i pregătesc prin organele și serviciile în subordine, în așa fel încât într-o campanie de permanentă activitate, timp de 11 luni, n-a trebuit să mă servesc de nici o forță publică pe care mi-o asigura legea.

Paralel cu această activitate am ținut ca nici celelalte ramuri de îmbunătățiri să nu lăncezească, ba dimpotrivă, s-a putut vedea în acest an o febrilă muncă în toate direcțiile de ordin agricol, silvic, zootehnic, pomicultură etc., etc. Numirile și cifrele de mai jos confirmă întrutotul cele spuse de d-l prefect Francisc Porubschi.

De la 1 noiembrie 1933, până azi, s-au terminat edificarea și transformările radicale ale următoarelor școli primare de stat din comunele:

Glodeni 2 săli, Deda 4 săli și locuință, Crăciunești 1 sală, Bolintineni 1 sală, Sântandrei 1 sală, Cristești 1 sală și locuință, Adrian 1 sală, Răstolița 1 sală, Lunca-Bradului 1 sală și locuință, Hodac-Toaca 2 săli, Toplița-Călimănel 1 sală.

Pentru aceste școli s-au dat din partea Statului, județului și comitetului școlar județean sune în valoare de lei 293.000.

Tot de la această dată s-au început și sunt în curs de construcție următoarele edificii noi pentru școlile primare: Crăciunești, Bolintineni, Sântandrei, Cristești, Adrian, Răstolița, Lunca Bradului, Hodac-Toaca, iar din nou s-au început școli la *Corunca, Breaza, Toplița-Centru, Toplița-Călimănel, Băița, Gornești, Borsec-Jubăței, Dumbrava, Suseni, Filea, Nazna, Voiniceni, Toldal, Teaca, Ivănești, Ibănești, Porcești, Maiorești.*

Pentru toate aceste edificii s-au dat în decursul anului sume în valoare de lei 641.996, iar acum, în luna noiembrie, s-au dat, din banii promiși de d-l Ministru Anghelescu, la fața locului 1.800.000 lei.

În afară de acest larg concurs oferit dezvoltării școlile primare din județul Mureș, s-au mai ajutat bisericile românești din comunele: *Pietriș, Teaca, Iuda, Borsec, Iceland, Moșuni, Cerghizel, Periș, Corunca, Murghești, Deleni, Idicel Sat, Sântioana, Sovata, Chinari, Isla, Șerbeni, Beica de Sus, Sânmihaiul de Pădure, Glodeni*, precum și bisericile minoritare din comunele *Tg.-Mureș, Iceland, Călușeri, Isla, Troița, Iobăgeni, Buza, Batoș, Petelea, Dedrad, Iuda, Logig, Posmuș, Reghin, Teaca și Vila.*

Ajutoarele acordate acestor biserici se ridică la suma de 1.166.494 lei.

În afară de această admirabilă activitate școlară și bisericească, d-l prefect ne expune mai departe activitatea desfășurată pentru îmbunătățirea și a situației șoselelor din județ.

S-a făcut reparația platformei șoselelor naționale cu aprovizionarea pietrișului și pietrei sparte, după cum urmează:

Corbu – Toplița, Reghin, Urmeniș, pe lungime de 144 km., costând 1.371.000 lei.

Bălăușeri – Tg.-Mureș – Ungheni, pe lungime de 30 km., costând 53.000 lei.

Sârmaș – Toplița, pe lungime de 11 km., costând 95.000 lei.

S-a refăcut șoseau distrusă de inundațiile din primăvara anului 1932, cuprinzând construcții de ziduri de apărare și refacerea terasamentelor de la *Toplița – Deda – Reghin, pe lungime de 76 km., costând 1.150.000 lei.*

Toate reparațiile șoselelor naționale, împreună cu podurile, au costat în total 3.313.000 lei.

În afară de acestea s-au mai reparat aproape toate șoselele județene s-au făcut unele din nou (*Dileu – Oroiu, Mădăraș – Șincai, Crăiești – Milaș*), s-au făcut construcții de poduri metalice, drenări de șosele, săpături de șanțuri, construcții de parapete, așterneri de pietriș, întrebuintând pentru aceste lucrări 4.013.000 lei.

Pe lângă această activitate tehnică, având în vedere că județul Mureș a fost deficitar în producerea de porumb, și cum porumbul formează la sate hrana principală, s-a organizat biroul aprovizionării ca prin el să ajungă locuitorii mai ușor și mai ieftin la porumb. În total pentru hrana populației din acest județ s-au adus și distribuit 406 vagoane de porumb, iar pentru sămânță 16 vagoane.

Un punct important a activității d-lui prefect Francisc Porubschi, au fost desecările de mlaștini și regularizările de ape.

În ținutul cel mai românesc și cel mai întârziat în civilizație al județului nostru, s-a simțit necesitatea, pe lângă construirea unei șosele noi terminată în anul curent, și desecarea unor mlaștini foarte întinse și regularea pârâului *Comlod*.

Prin aceste desecări de mlaștini s-au redat pentru 6 comune teren cultivabil, cl. I, peste 100 jugăre, care erau până acum neproductive. Prin curățirea pârâului Comlod s-au ferit de viitoare inundații cel puțin 1.500 jugăre. Din punct de vedere agricol s-au făcut apoi importante îmbunătățiri, procurându-se tauri de rasă, armăsari, s-au procurat seruri și vaccinuri pentru apărarea sănătății animalelor.

În afară de acestea s-au mai distribuit, prin camera de agricultură, sămânță de trifoi și lucernă în cantitate de 4.500 kg. De la firma Gomper din Germania s-au adus 5.000 kg. sămânță de trifoi, însămânțând 755 iugăre.

Un larg concurs s-a dat dezvoltării pomiculturii, distribuindu-se în județ, pe prețuri extrem de reduse, 17.600 bucăți de pomi roditori. S-au acordat 1.370 pomi pentru plantarea pe șoseaua Tg.-Mureș-Râciu, și este în curs de plantare șoseaua Tg.-Mureș-Reghin.

Pentru împădurirea coastelor sterile și degradate s-au acordat 15.900 puieți de salcâmi, la diferite comune, iar de la ocolul silvic Agnita s-au mai distribuit încă 100.000 bucăți.

Tot pentru ajutorarea agriculturii s-a mai organizat în Tg.-Mureș, cu produse din tot județul, o expoziție de fructe (săptămâna fructelor), s-a acordat suma de lei 31.206 drept subvenții pentru mașini agricole și s-au ținut cursuri agricole în comunele Șard, Vătava, Lunca, Sărmaș, Deda, Band, Teaca, Sâncrai.

Pe lângă această activitate atât de importantă pentru economia județului, d-l prefect Francisc Porubschi a mai acordat o largă atenție mișcării culturale din județ, desfășurată de diferitele societăți, participând personal la serbările organizate de despărțământul Astrei din Reghin în comunele: Săcal, Brâncovenești, Ibănești etc.

Din cele de mai sus se poate vedea clar marea și rodnică activitate a d-lui prefect Francisc Porubschi, cuceritorul celor mai frumoase rezultate într-un timp așa de scurt.

Județul Mureș are în d-sa un harnic conducător, un cinstit administrator, și mai presus de toate un mare iubitor de dreptate și de muncă. *Despre d-sa se spune că face la prefectură magistratură nu politică.* Ca fost magistrat, d-l Francisc Porubschi a adus și la conducerea județului spiritul de ordine, de cinste, de dreptate și de muncă.

Glasul Mureșului, I, nr. 1, 22 noiembrie 1934, p. 4.

Pe drumul cel nou al tineretului liberal

Prin ridicarea d-lui Emil Dandea la prezidenția organizației noastre, un spirit nou și o mentalitate nouă călăuzește activitatea partidului liberal din acest județ.

Trecând peste toate neînțelegerile și peste toate adversitățile trecutului, având în vedere numai interesele reale ale partidului și ale județului, se creează astfel linia unui viitor dintre cele mai strălucite și mai demne.

Partidul liberal va fi cel mai devotat slujitor al acestui județ, iar fruntașii, și toți cei care lucrează în numele partidului, se vor mișca pe linia studiată și indicată de d-l Dandea, în deplină înțelegere cu organele statutare ale organizației.

Statutele organizației s-au tipărit în mai multe sute de exemplare, astfel că fiecare membru al organizației și le poate procura, și poate acționa conform acestor statute care au fost votate în congresul de la 23 decembrie.

Consecințele acestei noi mentalități nu vor întârzia să se producă, și ele nu vor fi, suntem siguri, decât spre binele partidului și al județului.

Față de acest spirit nou ținem să înfățișăm, cu o deosebită bucurie, noua îndrumare și noua întocmire statutară ce se dă tineretului liberal din județul Mureș...

Pe viitor tineretul organizației noastre va merge pe drumul cel bun al unei temeinice educații politice, făurită în cultul pentru neam, stat și coroană, pregătindu-se astfel pentru ziua când va trebui să se înșiruie în tranșeele muncii pentru binele țării.

Pentru a putea corespunde acestei necesități naționale, s-au luat înțelepte măsuri pentru crearea unei atmosfere favorabile acestui scop, care va scoate tineretul din tumultul vrajbelor politice, îndrumându-l spre educație și spre muncă. Statutele care vor călăuzi activitatea acestui tineret cuprind prevederi și sugestii care vor asigura realizarea scopului pentru care au fost întocmite. Câteva spicuri vor fi convingătoare pentru orice cititor:

Art. 1. Menirea tineretului liberal este: Să-și facă educația politică după principiile partidului național liberal.

Să contribuie la purificarea moravurilor și prin acesta la crearea unei vieți publice condusă exclusiv de comandamentele moralei și ale naționalismului. Să combată pe toți aceia care, din ponegrirea altora și-au făcut o armă de luptă politică provocând neîncredere și dușmănie între fiii aceluiași neam.

Să cultive politicește și culturalicește masele poporului, făcându-le educația în spiritul celui mai desăvârșit naționalism.

Să propage în masele poporului cultul față de patrie și rege.

Să lupte neînfricați pentru răspândirea programului național liberal, mijlocul prin care s-au realizat cele mai mărețe înfăptuiri din istoria politică a neamului; în special vor lua parte activă și obligatorie, prin delegați, la toate întrunirile și consecințele publice ale partidului.

Să lupte în dragoste față de țară pentru fericirea și prosperitatea județului Mureș.

Toate aceste luminoase gânduri vor călăuzi mințile și inimile elementelor tinere, până la 25 de ani, entuziaste și dornice de luptă și de muncă.

Tineretul nu poate avea idealuri și credințe mai frumoase și mai rodnice decât cele schițate mai sus. În ele e cuprinsă toată datoria națională și cetățenească a oricărui bun român. Prin ele neamul românesc va câștiga forțe noi, luptători neînfricați, devotați și capabili de muncă pentru idealurile țării românești.

Sub flamurile acestui stindard, purtat glorios de mâinile a trei generații, și sub egida căruia s-au înfăptuit toate faptele mari din ultimele trei pătrare de veac, și care va rămâne și pentru viitor lumina conducătoare a neamului românesc, chemăm pe toți tinerii acestui județ.

Chemăm pe toți tinerii care înțeleg că datoria generației noastre nu este să se arunce în brațele fanteziilor absurde, ci trebuie să-și plece urechea spre istoria țării, spre sufletul viu al neamului, luptând neîntrerupt pentru consolidarea țării. Îi chemăm pe toți cei cu puteri de muncă, pe toți cei entuziaști și optimiști, pe toți cei care poartă în sufletul lor idealul unei ascensiuni politice, pe toți cei care vor să contribuie la proapșirea României.

Partidul liberal, al cărui guvern este prezidat de cel mai tânăr prim-ministru ce l-am avut după război, și pe a cărui bancă ministerială se află atâtea elemente tinere, are posibilitatea de a oferi tuturor celor capabili locul pe care îl merită. Organizația de Mureș, condusă, poate, de cel mai tânăr șef de organizație din întreaga țară, vă așteaptă pentru a vă pune la muncă, la datorie, convinsă de puterea și de elanul vostru.

Nimeni nu vă va primi cu mai multă căldură și cu mai multă sinceritate decât noi.

Nicăieri nu veți putea munci mai siguri de rezultatele muncii noastre decât în partidul liberal.

În nici-un alt partid siguranța viitorului nostru nu este mai precisă și mai luminoasă.

Toate celelalte partide vor muri odată cu șefii lor sau odată cu interesele pentru care s-au încheat, singur Partidul Național Liberal va trăi înainte, căci prin el trăiește însăși istoria neamului, însăși viitorul neamului.

Prin Partidul Național Liberal trăiește viitorul nostru!

Glasul Mureșului, I, nr. 7, 13 ianuarie 1935, pag. 1.

Semnat V.N.V.

Conferințele tineretului liberal

Vinerea viitoare se deschide, în sala festivă a primăriei locale, seria de conferințe organizate de către tineretul liberal.

Începutul îl face d-l *Emil Dandea*, președintele de onoare al tineretului liberal, vorbind despre problema minoritarilor din România.

Cum în ultimul timp s-a vorbit extrem de mult asupra acestei chestiuni, conferința d-lui Dandea va fi un nimerit prilej de a înfățișa această problemă în lumina ei adevărată.

Personalitatea conferențiarului, îndelunga sa experiență, studiile sale deosebite asupra acestei chestiuni, sunt o cheazășie indiscutabilă că publicul din Tg.-Mureș va putea asculta lucruri extrem de interesante.

Conferințele tineretului liberal sunt accesibile nu numai pentru membrii partidului nostru, ci pentru toți aceia care, indiferent de culoare politică, se interesează de problemele actuale ale statului românesc. Prin fondul lor strict științific și documentar, ca și prin faptul că vor fi ținute de bărbați competenți, aceste conferințe vor fi prilejuri de lămurire asupra actualității românești.

De aceea invităm la audierea lor pe toți cei care cred că problemele politice ce frământă actualitatea nu sunt numai ale unui partid, ci sunt al întregii opinii publice.

Conferințele tineretului liberal vor fi o vrednică dovadă pentru a se vedea că activitatea politică nu înseamnă numai agitațiile electorale, ci luptă luminoasă pentru un crez mare, expus și dezbătut în fața opiniei publice, pentru ca astfel să poată fi realizat cu mai multă eficacitate.

Acestea vor fi conferințele tineretului liberal, iar Tg.-Mureșul nu va avea decât de câștigat din audierea lor.

Glasul Mureșului, anul II, nr. 11, 10 februarie 1935, p. 2.

Însemnări pe marginea unei conferințe

– Dr. Emil Dandea: Considerații asupra problemei minoritare–

Un aranjament fericit a făcut ca cea dintâi conferința din ciclul organizat de către Tineretul liberal, să trateze tocmai problema de la care pornesc multe din atitudinile partidelor noastre politice, iar pentru unele este chiar rațiunea ideologică a existenței și manifestărilor lor. Într-adevăr, deși partidele noastre au concepții economice și practice politice care le disting și le fac deosebite ca programe și ca realizări, totuși ca aspect politic propriu-zis, ca atitudine mai ales la cele extremiste, în actuala conjunctură politică, factorul care le dă o anumită culoare, un anumit ritm, este problema minoritară. Și această culoare este cu atât mai variată și mai stranie, mai confuză, cu cât aproape toate partidele noastre se declară naționale.

*D-l. dr. E. Dandea
președintele partidului național-
liberal din jud. Mureș.*

Asupra acestei probleme d-l Emil Dandea a întreținut publicul din Tg.-Mureș aproape o oră, expunând în toată realitatea și sub toate aspectele, demografic, istoric, politic, juridic, sentimental, problema minoritarilor din România.

Conferențiarul pleacă de la constatarea că problema minoritară, despre care se vorbește prea mult, exagerat de mult, ar fi astăzi cu mult mai puțin importantă, mai perimată, dacă acțiunile și declarațiile celor responsabili ar fi fost mai energice și mai drepte, mai apropiate de sentimentele opiniei publice.

Dar din cauza conjuncturilor electorale, partidele și oamenii noștri politici au trecut adeseori peste comandamentele noastre naționale, sacrificând cu ușurință situații și drepturi, care au avut o influență demoralizatoare asupra multor suflete entuziaste pentru o singură și statornică acțiune de repunere a elementului românesc în drepturile sale.

Mentalitatea veche ardeleană este încă și astăzi sub influența ghetoului budapestan, cum o spunea mai anii trecuți la Cluj, într-o conferință, însuși regretatul canonic Ion Coltor, un reprezentant al generației mai tinere.

Citirea zilnică a ziarelor ungrești, vorbirea în limba maghiară în grupurile unde există fie și un singur minoritar, serviciul în limba maghiară din restaurante și

din prăvălii, sunt încă în Ardeal obiceiuri respectabile, obișnuite. Ardelenii încă nu știu să fie destul de intransigenți, de îndrăzneți, iar din această sfială desigur că cei care profită din belșug sunt minoritarii.

Dar în afară de aceste atitudini private, personale, mentalitatea vechii generații ardeleni a dat expresie acestor sentimente prin însăși actul sfânt al unirii, în faimoasele puncte ale rezoluției de la Alba Iulia, prin care se asigură minoritarilor din Ardeal dreptul de a se administra, instrui etc. În propria lor limbă.

D-l Iuliu Maniu a mers și mai departe, susținând că cele hotărâte la Alba Iulia ar avea valabilitate nu numai pentru Ardeal, ci pentru întreaga țară românească.

A fost un adevărat noroc că la întocmirea constituției, Ion I. C. Brătianu n-a vrut să *țină* socoteală de acele hotărâri.

La Alba Iulia s-a votat Unirea Ardealului cu patria mamă, și nimic altceva.

Cât de greșită și de primejdioasă a fost această mentalitate o dovedește însăși noua atitudine a d-lui Vaida, fost președinte al Partidului Național Țărănesc, care a cerut partidului său să-și însușească politica lui „*numerus clausus*”. Dar și de astă dată a învins mentalitatea d-lui Maniu, partidul respingând politica propusă de d-l Vaida.

Ca rezultate ale acestei mentalități nefaste, conferențiarul înșiră *reprimirea în slujbe a funcționarilor minoritari care au refuzat depunerea jurământului față de statul român, întrebuițarea obligatorie a limbii ungurești ori unde sunt măcar 20% unguri și faimoasele pensionări „aranjate” de vestitul Romulus Boilă.*

Nu înțelegem să persecutăm limba maghiară, dar întrebuițarea limbii de stat este o datorie cetățenească.

Cea mai urgentă nevoie în ceea ce privește chestia minoritarilor din România, este scoaterea ei din agitațiile electorale și din supralicitația partidelor politice.

D-l Dandea spune că nu avem nevoie de nici un statut minoritar. Constituția noastră a rezolvat fondul chestiunii: o administrație bună, cinstită și românească va rezolva restul.

Un alt punct important al conferinței d-lui Dandea a fost expunerea raporturilor dintre țărani maghiari și partidul maghiar.

Se știe că prin reforma agrară au beneficiat de împărțirea pământurilor și țărani unguri în aceeași măsură și în aceleași condiții ca și țărani români. Conducătorii partidului maghiar, cu foarte puține excepții sunt gentri scăpătați, grofi demodați sau bancheri evrei maghiari, n-au nici-o legătură și nici-o iubire pentru țărani unguri, pe care îi urăsc fiindcă nu-i mai pot avea iobagi.

În cazul unui viitor război noi ne putem încrede în loialitatea țărănimii maghiare, fiindcă ea trăiește azi mai bine și mai liberă decât în vechea Ungarie, și dacă noi am lămuri-o asupra scopurilor adevărate a conducătorilor partidului maghiar, desigur că ea nu s-ar mai lasă condusă de acești profitori.

Ca încheiere conferențiarul recomandă:

Noi ardelenii să ne scuturăm și ultimele rămășițe de sfială iobăgească față de asuprașii din trecut și să ne încordăm puterile la muncă constructivă. Frații care au fost liberi să nu se lase încântați de nici-o lingușire fățarnică.

Toți împreună să luptăm pentru cucerire în țara noastră a locurilor de frunte convenite pe toate terenurile vieții publice și private elementului românesc, creator cu scump sânge și susținător cu grea muncă a prea frumoasei noastre Românie pe veci unite.

Glăsuțul Mureșului, anul II, nr. 13, 24 februarie 1935, p. 1

Legea pentru protecția muncii naționale

Dragostea pentru fapta împlinită a fost în toate vremurile una din caracteristicile Partidului Liberal.

Cumpănire adâncă mai întâi, meditație prelungă, cunoaștere perfectă a situației, căutarea celor mai bune mijloace și a celui mai potrivit timp, execuție ireproșabilă apoi, sunt etapele străbătute de toate înfăptuirile liberale.

Nimic pripit, nimic fără temei real, totul realizat după socoteli precise, fiindcă prin opera de guvernământ se rezolvă trebuințele neamului, iar aceste trebuințe nu pot fi amăgite cu expediente efemere. Așa se explică de ce toată activitate guvernelor liberale poartă pecetea viguroasă a rezistenței față de vicisitudinile politice.

Partidul liberal a vorbit puțin, s-a lăudat și nai puțin, dar faptele lui rămân pietre de temelie în viața statului român.

Toate celelalte partide la un loc n-au făcut pentru țară atâta cât a făcut partidul liberal, dar fiecare în parte a vorbit cu mult mai mult.

Un exemplu elocvent ni-l oferă chiar frământarea politică a zilelor din urmă. La ordinea zilei este problema elementului românesc în funcțiuni, în comerț, întreprinderi, industrie, universități etc.

Un întreg partid se fărâmițează neputând să-și pună de acord ideologia democrată cu nevoile reale ale neamului și cu necesitățile electorale.

Acțiunea d-lui Vaida-Voevod a izbit în inimă Partidul Național Țărănesc.

Forțat să ia o atitudine în această importantă problemă, Partidul Național Țărănesc se pierde în explicații deșarte, care nu satisfac pe nimeni și nu lămuresc pe nimeni.

Partidul Național Țărănesc vorbește, amenință, promite, dar nimeni nu vede nici-o îndrumare reală și nici-o faptă durabilă.

E pentru sau contra dezlegării hotărâte a acestei probleme în favorul elementului românesc?

D-l Vaida îl acuză că e un partid care minte atunci când spune că e național.

Dar în timpul acestor inutile controverse, guvernul liberal, fără întruniri publice și fără reclame prin gazete, a pornit deja pe drumul cel sănătos al politicii protectoare față de elementul românesc.

Hotărât și energic ca todeauna, *fără șovăire și fără părtinire*, având în vedere *numai* nevoile statului român, partidul liberal a votat legea pentru protecția muncii naționale, *asigurându-le meniului* românesc o zdrobitoare majoritate în *toate* funcțiunile și întreprinderile.

Legea a început să fie pusă în aplicare, cu toată strășnicia, iar cei recalitrânți au început să fie sancționați.

În săptămâna aceasta, ziarele au publicat un lung tablou al persoanelor și întreprinderilor care n-au voit a se supune dispozițiilor acestei legi.

Aceasta dovedește seriozitatea cu care guvernul liberal urmărește imediata și completa aplicare a legii!

Pentru a ușura punerea în aplicare a legii pentru protecția muncii naționale, guvernul a dispus instituirea unor comisii regionale care să controleze cu rigurozitate felul cum se va aplica legea pe întreg cuprinsul țării.

În curând legea va da admirabile rezultate apte, spre binele și spre bucuria întregii suflări românești, dar va aduce și un regret: regretul acelor care nu vor mai putea bate apa în piua pentru această chestiune.

Partidul Național Țărănesc vorbește, Partidul Liberal înfăptuiește!

Glasul Mureșului, II, nr. 17, 24 martie 1935, p. 1.

Partidul Liberal – partidul tinereții

Una din cele mai stupide acuzații pe care adversarii ignoranți ai Partidului Național Liberal n-au pregetat s-o repete mereu și în toate împrejurările, este învinuirea că acest partid ar fi un organism învechit, depășit de vremuri și incapabil de a se încadra în ritmul trepidant al contemporaneității.

Anacronic și găunos, istovit și neputincios, acest partid nu mai poate râvni la conducerea statului român. Locul lui trebuie să fie luat de noile improvizații politice, tinere și harnice, care vor da o extraordinar de rapidă dezlegare tuturor răscrucilor ivite în calea evoluției noastre.

Așa argumentează, așa mint acești adversari de rea-credință și uneori inconștienți.

Vechimea istorică a unui glorios partid, ale cărui rădăcini sunt înfipite năvalnic în paginile tuturor evenimentelor naționale de la 1848 încoace, ei o prezintă drept învechire organică, biologică, cu o agonie apropiată și inevitabilă.

Se poate închipui o mai haină interpretare și o mai infamă apreciere zvârlită peste strălucirea unei întregi istorii?

Stăruie în mintea mea o amintire pe care o socotesc, scriind aceste rânduri, adevărat un învățământ.

Camarazii de la școala militară din Bacău, unde mi-am făcut stagiul militar, erau într-o strivitoare majoritate moldoveni și bucovineni, recrutați din acele medii sociale în care mișcarea extremistă a prins contur. Natural că în afara preocupărilor de ordin militar, atenția noastră zvâcnea pentru toată fierberea tumultului colectiv ce începea dincolo de cazarmă. Evenimente zgomotoase se petrecuseră unul după altul: venirea Partidului Liberal la cârmă, dizolvarea gărzii de fier, mișleasca asasinare a lui I.G. Duca, procesul gardiștilor, complotul Precup etc. Toate pătrundeau furnicătoare și devastatoare peste gândurile noastre încopciate de severitatea disciplinei militare, Purtam discuții, lungi, violente, pățimașe, se ciocneau credinți, se diferențiau mentalități, în sfârșit, vibra acolo un val larg al tinerei generații.

Din toate acuzațiile adversarilor se desprindea un singur lucru: Partidul Liberal este un partid învechit, un partid sterp, iar tineretul n-are ce căuta în acest organism politic.

Ca să pot să-mi însușesc opinia lor, le-am formulat trei întrebări, cerând la fiecare răspuns aparte: 1. Partidul Liberal e învechit din pricina vârstei conducătorilor săi? 2. E învechit din cauza ideologiei sale? 3. E învechit prin practica sa politică?

Răspunsurilor băiguitoare și confuze le-am pus în față, următoarele: E învechit partidul care are în fruntea guvernului său pe cel mai tânăr prim-ministru de după război? În care alte partide au ajuns prim-miniștri oameni în vârstă de 45 ani (Ionel Brătianu) și de 47 ani (d-l Gh. Tătărescu). Ce partide au urcat miniștri mai tineri pe banca ministerială ieri și azi? Și în care alte partide tineretul, a putut influența mai viguros opera de guvernământ?

Gurile adversarilor mei au rămas încremenite, asemănându-se cu gurile leilor din groapa lui Daniil. Nici nu se putea petrece altfel, fiindcă nici o conștiință luminată nu poate nega că Partidul Liberal a fost, de-a lungul vremurilor și a rămas și azi, un partid condus de energii mereu tinere și înviorătoare. De la bătrânii Brătianu și Rosetti, trecând la Vasile Lascăr și Spiru Haret, de la Ionel Brătianu, I.G. Duca și V. Brătianu, până la d-l Gh. Tătărescu, steagul Partidului Liberal a fost purtat încontinuu de energii tinere. Partidul Liberal, prin oamenii săi, a rămas veșnic tânăr și înnoitor.

Și poate fi socotită învechită ideologia și practica politică a unui partid care a realizat împrăștierea, votul obștesc, legea conversiunii și legea pentru ocrotirea muncii naționale?

Oare acestea nu sunt reforme străbătute de cea mai nouă mentalitate politică europeană? S-a împiedecat Partidul Liberal de vre-un considerent, de orice natură, atunci când le-a propovăduit și realizat?

Și iarăși am văzut în fața mea fantomele trecute ale leilor osândiți la încremenirea gurii.

Dincolo de toate atacurile și toate coalițiile, urilor, Partidul Liberal rămâne partidul înnoirilor organice ale țării, cadrele, ideologia și practica sa fiind mereu tinere, rodnice și creatoare. Partidul Liberal este partidul tinereții neînfrânte.

Glasul Mureșului, II, nr. 20, 14 aprilie 1935, p. 1.

Către tineretul liberal din județul Mureș

Una din caracteristicile frumoase ale Ardealului de odinioară, sub aspect politic, a fost o buna-cuviință și o devotată ascultare față „de mințile încărungiți în vârtejul luptelor naționale”. Atunci nu se forțau situații și nu se făureau – ad-hoc – ideologii și programe politice menite să servească meschine interese personale.

Același lucru s-a petrecut și în vechea Românie, în cadrul Partidului Liberal, unde generațiile tinere erau chemate de timpuriu să cunoască și să participe la acțiunile politice, pentru ca, în ceasul când răspunderea va trebui să treacă asupra lor, să fie temeinic pregătite pentru conducerea statului.

Din acest punct de vedere este demnă de amintit cumintea ascensiune politică a lui Ionel Brătianu, care a stat ani întregi ca deputat sau ca ministru în guvernele prezidate de Dimitrie Sturdza, având prilejul să cunoască astfel toate îndatoririle și tactul unui adevărat bărbat politic, pentru ca în ziua când a ajuns șef al partidului și al guvernului să înscrie în istoria țării acea glorioasă și ireproșabilă activitate politică și națională.

Același lucru se poate spune și despre actualul premier d-l Gheorghe Tătărescu, care și-a făcut ucenicia politică fiind subsecretar de stat a lui Ionel Brătianu, și apoi unul din principalii colaboratori a lui I.G. Duca, pentru ca astăzi, ca șef de guvern, să creeze o impresionantă operă de guvernământ, dovadă nedezmințită a puterii și a capacității partidului liberal.

Dar, după război, în afară de cadrele partidului liberal, tineretul românesc a înțeles să se manifeste altfel.

Ideologii, ușuratic improvizate, ridicole de atâtea ori, inutile, zadarnice, iureșul zgomotos al congreselor ținute cu surle și tobe, moțiunile înflăcărâte, atacurile pătimășe, decorul unor uniforme socotite salvatoare pentru năcazurile țării, au pus în circulație un tineret turbulent și anarhic.

Alți tineri, prin dezmațul și demagogia politică a Partidului Național Țărănesc, au ajuns în situații deosebite de importante, fără a contribui prin nimic la cinstirea locurilor ocupate.

Acești tineri au introdus în viața Partidului Național Țărănesc setea aranjamentelor pentru urcușul prin culise, și mai ales pentru profitul rapid. Lor li se datorește, în mare parte, toată drama prin care trece Partidul Național Țărănesc și toată tulburarea politică ce caracterizează acest partid. Ei, cei din Ardeal, au compromis tradițiile Ardealului celui cu mare frumusețe etici de odinioară.

Ei, uzurpatorii unei demnități, a cărei necesitate n-au înțeles-o niciodată, au totuși, curajul de-a afirma ca ei sunt continuatorii mândrei tradiții ardeleni.

În fața acestei situații, ne așezăm noi tineretul liberal, singurul tineret din această țară care am continuat a ne manifesta în ritmul moral al tradiției. Noi nu ne-am amestecat cu iureșul vulgar, ci am rămas devotați unei istorii și unei morale.

Așteptarea noastră înseamnă pregătire pentru zilele viitorului. Într-o vreme când atâtea suflete își găsesc albie în vulgaritatea meschinilor bătliei cu caracter strict personal, când multe energii se fărâmițează în acțiuni sterile, noi, tineretul liberal, ne adunăm puterile, ne pătrundem de misiunea mare a partidului liberal și stăm de veghe pentru clipa când steagul glorios va trebui să fie purtat mai departe de brațele noastre vânjoase.

În fața tumultului politic, noi avem o datorie: zid neclintit în jurul conducătorilor partidului pentru a împiedeca defăimarea lor, curaj neînfrânt și spornic pentru a apăra și a lămuri, în fața țării, opera mare a guvernului liberal și pentru a împiedeca prin lupta și demnitatea noastră întinderea dezmațului politic.

Pentru această datorie trebuie să ne strângem într-un mănunchi de fier, ca prin lupta noastră să regenerăm întregul tineret al țării, și să dăm țării liniștea în ceea ce privește conducătorii ei de mâine.

De la noi se așteaptă luptă reală, pentru viitorul neamului!

Stavilă demagogiei, câmp larg pentru adevărata muncă, înlăturarea meschinilor interese, ridicarea înaltă și dârză spre idealul creației, statornicie în acțiune, risipă neostenită de suflet și de fapte, pentru a arăta țării că tineretul liberal de astăzi, va ști continua cu demnitate româneasca istoria acestui neam.

Frați ardeleni, dați-vă întâlnire în coloanele ziarelor liberale, adunați-vă în jurul d-lui ministru Lapedatu, părintele nostru sufletesc, organizați-vă, participați la congresele partidului, manifestați-vă, fiindcă noi purtăm răspunderea viitorului politic al Ardealului!

Glasul Mureșului, II, nr. 24, 24 mai 1935, p. 1.

Da, politică liberală!

Cu prilejul inspecției d-lui Ion Nistor, ministrul muncii și al sănătății, la Tg.-Mureș, s-au dat diferite sume de bani pentru unele instituții pendinte de ministerul d-sale. Printre altele și 8.000 000 lei pentru clădirea unui dispensar al casei cercuale.

Desigur că orice om de bună-credință a văzut în bunăvoința și înțelegerea d-lui ministru ceea ce trebuia să vadă: dorința fierbinte și sinceră de a consolida prin fapte instituțiile ministerului său, lăsând în urma inspecției sale urme pozitive, și nicidecum zgomotul vreunui banchet copios.

Totuși, din rândurile acelor care s-au înfășurat în gloria sinistră de a nu fi făcut nimic pozitiv și durabil, în afară de „învârtelile” partizanilor, a șuierat, nătâng, glasul de viperă al acuzării: *Apoi și asta e o politică liberală.*

Da, domnule acuzator, și asta e o politică liberală și, încă ce e mai trist pentru d-ta, numai aceasta e politică liberală.

Repet, domnule fost etc., numai aceasta e politică liberală și numai aceasta va fi întotdeauna.

E politică liberală să reînființezi Școala Normală din Tg.-Mureș!

E politică liberală să termini și să sfințești catedrala ortodoxă din Tg.-Mureș!

E politica liberală să dai pentru catedrala greco-catolică din Tg.-Mureș 2.000.000 lei – și e altfel de politică să nu vrei să lucrezi, sau să lucrezi ca melcul pentru terminarea ei!

E politică liberală tranșarea litigiului cu biserica reformată făcându-se pentru Tg.-Mureș o economie de 6.000.000 lei, față de tranzacția făcută de dv.

E politică liberală să termini la Tg.-Mureș un cămin de 10.000.000 lei pentru ucenicii români!

E politică liberală să dai 1.000 000 lei pentru construcția unei școli primare la Remetea!

E politică liberală repararea șoselelor din Tg.-Mureș, investind în lucrări 20.000.000 lei!

E politică liberală construirea noului apeduct din Tg.-Mureș în valoare de 18.000.000 lei!

E politică liberală să dai 8.000.000 lei pentru clădirea unui dispensar al casei cercuale la Tg.-Mureș!

E politică liberală introducerea gazului metan, pe care dv. l-ați pertractat 6–7 ani!

E politică liberală să pui în funcție sanatoriul de la Chinari!

E politică liberală să dai pentru clădirea căminului de ucenici din Reghin, 300.000 lei!

E politică liberală să ajuți în mod temeinic zidirea a trei școli în notariatul Deda!

E politică liberală să faci școală la Răstolița, la Suseni, la Dumbrava, la Ierņuteni etc., etc.!

E politică liberală să ajuți bisericile, să reperi șosele, să construiești poduri, să stăvilești ape, să usuci mlaștini!

E politică liberală domnule, politică liberală! E cea mai bună politică, cea mai frumoasă, cea mai necesară și cea mai românească!

Partidul liberal numai o asemenea politică știe să facă!

Nu vă convine? Faceți altfel de politică! Vorbiți, promiteți, bârfiți, vă certați și vă, criticați, mințiți, și ați izbutit să faceți altfel de politică.

Partidul Liberal nu vă poate urma pe acest drum, fiindcă el nu cunoaște decât politica faptelor, a realizărilor!

Așa e politica acestui partid, d-le fost etc., etc.

Glasul Mureșului, II, nr. 33, 5 septembrie 1935, p. 1.

Un an de luptă

În aceasta săptămână „Glasul Mureșului” împlinește un an de existență.

Un an de când din inițiativa d-lui M. Costin și a subsemnatului, cu concursul larg al d-lor Emil Dandea, Lucian Cioranu și Francisc Porubschi, acest ziar a pornit la luptă pentru a reprezenta pe aceste meleaguri credințele de foc și faptele neîntrecute ale partidului liberal, luptând pentru sinceritate și adevăr în controversele politice și pentru colaborare onestă în toate acțiunile care pretind solidaritate între toți românii.

Aruncându-ne privirea peste săptămânile acestui an de regulată apariție, avem convingerea că ne-am purtat pașii pe aceste cărări, și că am făcut toate eforturile pentru realizarea acestui deziderat.

La apariția primului nostru număr eram în preajma alegerii d-lui Emil Dandea ca președinte al organizației liberale, și ziarul nostru s-a bucurat din plin atunci când d-sa a reușit să fie așezat în locul ce după vrednicie i se cuvenea.

Sub președenția d-sale organizația liberală și-a întărit puterile, și-a statornicit disciplina, și astăzi se muncește cu avânt și rodnicie pentru rezolvarea tuturor nevoilor obștești, cuprinse în programul de guvernământ al partidului liberal.

În lupta cu adversarii noștri, acest ziar n-a avut alte argumente decât faptele partidului liberal, pe care am ținut să le înfățișăm cu toată obiectivitatea.

În expunerea acestor fapte, mândrii ale partidul liberal, și în îndrumarea opiniei publice către creatorii acestor fapte, se găsește tot rostul apariției noastre.

Nu ne-am coborât la atacuri meschine și nici la ponegriri deșarte, ci am rămas mereu în slujba adevărului și a dreptății politice.

Această atitudine obiectivă se datorește mentalității oneste a directorului nostru, d-l Dandea, după povața căruia ne-am orientat toate paginile.

Chiar și atunci când am fost atacați, prin ziarele opoziției, care adesea au publicat reportaje tendențioase asupra stărilor din organizația noastră, răspunsul nostru a fost totdeauna cumpănit și documentat.

Deși ziar politic, și mai ales organ al unui partid, totuși am dat o deosebită atenție și manifestărilor culturale din acest județ, nefăcând, cu aceste privilejii, nici-o deosebire între inițiatorii și realizatorii culturali.

Credem cu tărie că toți cei care activează în viața publică, trebuie să fie solidari în ceea ce privește problemele de ordin cultural și național, și avem satisfacția că atât ca atitudine gazetărească, cât și ca activitate pe teren, am corespons acestei credinți.

Presa trebuie să aibă un rol educativ, mai ales în sens cetățenesc, și de aceea noi, având câteva sute de cititori țărani, ne-am străduit ca paginile care le trimitem în lumea satelor să nu ducă cu ele decât adevăruri atât asupra situației generale, cât și a cauzelor care provoacă diferitele acțiuni și rezultate, împreună cu toate consecințele lor.

Viața politică este o necurmată luptă, deci, am fost atacați și la rândul nostru am atacat pe alții. Toate atacurile noastre s-au dat însă pe dovezi sigure, putând fi controlate, și niciodată pe zvonuri și pe vorbe.

Nimic ceea ce n-a cuprins un miez de adevăr nu s-a strecurat în coloanele acestei gazete. Martoră ne este întreaga colecție.

Luptăm pentru biruința partidului liberal, fiindcă credem în dreptatea luptei lui, și fiindcă vedem că faptele lui sunt spre binele și înaintarea țării.

Ziarul nostru a fost apoi singurul care, în mod permanent, a ținut piept tuturor atacurilor presei minoritare din Tg.-Mureș, care nu s-a sfiit să publice nici cele mai sfruntate neadevăruri.

Pe scurt atitudinea noastră a fost următoarea:

Iubire și devotament față de partidul liberal;

Obiectivitate față de celelalte partide; Înțelegere și sprijin față de problemele culturale județene;

Front energic împotriva presei minoritate, ori de câte ori aceste a trecut dincolo de adevăr și dincolo de cuviință.

Acesta ne va fi drumul și în viitor, și cititorii ne vor găsi totdeauna pe această linie.

Dumnezeu să ne ajute!

Glasul Mureșului, II, nr. 42, 24 noiembrie 1935, p. 1.

Naționalism, politicianism și constructivism

Ne grăbim să precizăm că în rândurile de față nu intenționăm să comentăm vechi teorii sau noi interpretări asupra naționalismului, nici să repetăm injuriile obișnuite asupra politicianismului, și nici să aducem omagii de ultima oră constructivismului.

Aceste trei noțiuni își au de mult conținutul lor precis și o atmosferă cunoscută, așa încât aducerea lor într-o discuție nu poate provoca nici o confuzie.

Cei care sunt pentru sau împotriva uneia dintre aceste trei noțiuni, sau a tuturor împreună, pot s-o facă astfel în deplină cunoștință de cauză.

Noi vrem să ne ocupăm aici despre politicianismul naționalist, despre naționalismul politicianist și, în raport cu aceste isme, despre naționalismul constructiv.

O asemenea discuție ni se pare absolut necesară, fiindcă din lămurirea ei s-ar putea evidenția necesitatea unei severe morale publice, sub raport politic românesc, și s-ar vedea mai ales toată falsa postură de moraliști și de naționaliști, pe care unii dintre compatrioții noștri țin, de un timp încoace, s-o afișeze tot mai ostentativ și tot mai des.

O seamă de inși dornici de largă popularitate, și prin aceasta de sigură venire la putere, și-au făcut o obișnuință din a exagera toate metehnele vieții noastre politice și administrative, aruncând toate aceste metehne, de multe ori izolate și efemere, pe seama lipsei de naționalism, și mai ales pe seama lipsei de naționalism a guvernului, și că, deci, dacă vrem să înlăturăm toate aceste vicii, e nevoie imediată de un guvern de naționaliști, pentru care, desigur, ei sunt cei mai indicați.

E suficient ca să alimenteze undeva un comerciant român, ori un bacalaureat care caută o slujbă să nu fie servit, ca să fie imediat denunțată cauza lipsei de naționalism a guvernului.

Și cum acești domni au fost suficient de abili pentru a-și asigura concursul unor gazete ce s-au specializat în violențele de limbaj, publicul și țara românească are astfel zilnic prilejul de a afla că guvernul care ne conduce e în conflict cu sentimentul iubirii de neam.

Se poate imagina o mai incalificabilă demagogie decât aceasta?

Și totuși promotorii unei asemenea mișcări au – se zice – convingerea că luptă pentru o sănătoasă morală națională, clădită pe sinceritate și adevăr.

Cum, e moral, e drept să denunți în fața țării că guvernul ajuns la cârmă prin încrederea Regelui și prin voința Națiunii, adică tocmai prin factorii pe care tu i-ai pus pe steagul luptei tale, e lipsit de iubirea de neam?

Aceasta este morala nouă, acestea sunt zorile unei alte vieți românești pe care ne-o anunțați cu atâta zgomot?...

Acesta este naționalismul politicianist pe care, ținem să se știe, îl dezaprobăm și împotriva căruia vom lupta totdeauna. Dar dacă nu putem fi de acord cu o asemenea politică, apoi cu atât mai puțin vom putea îmbrățișa politicianismul naționalist, care, din umbră, învăluindu-și acțiunile și interesele în mantia ipocriziei, prin răstălmăciri de sensuri și de cifre, ține să convingă țara că atât de la guvern, cât și din opoziție, n-a avut în vedere decât rezolvarea... adevăratelor nevoi naționale.

Pentru astâmpărarea nevoilor naționale am dat pensii funcționarilor maghiari, care au refuzat să depună jurământul de credință, pentru aceleași nevoi am avut contractul Stewart, vechiul contract Skoda, și tot pentru aceleași nevoi am desființat în 1932, câteva mii de posturi din învățământul românesc.

Acest limbaj ni se pare de o ipocrizie dezgustătoare, în care te revoltă deopotrivă atât iezuitismul argumentării, cât și tupeul inconștienței.

Naționalismul politicianist reprezintă o demagogie periculoasă prin consecințe, dar politicianismul naționalist e o primejdie prin simpla lui prezență în configurația politică.

În fața acestui fel de a face politică se ridică naționalismul constructiv al Partidului Liberal al cărui crez și rezultate le-a expus cu o înaltă demnitate însuși primul ministru al țării, d-l G. Tătărescu, în răspunsul ce l-a dat, în Parlament, discuției la mesaj. Pentru el nu trebuie cuvinte. Ajunge o simplă reproducere din acel magistral discurs.

De la 15 noiembrie 1928, până la 15 noiembrie 1933, adică în timp de cinci ani, s-au construit 855 de școli, pe când de la 15 noiembrie 1933, până la 15 noiembrie 1935, adică timp de 2 ani s-au terminat din totalul școlilor începute 2391 școli (aplauze prelungite; strigăte: bravo!) În aceeași perioadă de ani s-au construit 18 spitale, față de 38 spitale, în ultimii doi ani; 27 dispensare în 5 ani, față de 223 dispensare în doi ani (aplauze prelungite), 864 primării în cinci ani, față de 1.369 primării în doi ani (aplauze); 2.269 km. șosele noi în cinci ani, față de 3911 km., noi în doi ani (aplauze); 6.336 poduri noi în cinci ani, față de 11.858 poduri noi în doi ani; (aplauze prelungite); 2.527 kilometri linii telefonice noi în cinci ani, față de 3814 km. linii telefonice noi în doi ani; 345 biserici în cinci ani, față de 593 biserici în doi ani (aplauze).

Pentru a se putea judeca și mai bine valoarea acestei opere este necesar a preciza că cifra prevederilor bugetare ale administrațiilor locale a atins în perioada anilor 1928–1933 suma de 40.608.422.367 lei, pe când în perioada anilor 1933–35 de compresiune bugetară 8 miliarde 867.203.842 lei. Contribuția Statului la desăvârșirea lucrărilor din acești ultimi doi ani a fost de 1.461.769.195 lei, adăugând însă că gestiunea ultimilor doi ani a fost împovărată de datorită lăsate moștenire de administrațiile precedente în valoare de lei 3.193.602.694!

Iată glasul cifrelor.”

În fața acestei situații, cetățenii, în orice tabără ar fi cuprinși, pot judeca limpede de partea cui e dreptatea politică și cine este realizatorul naționalismului care ne trebuie.

Glasul Mureșului, III, nr. 46, 19 ianuarie 1936, p. 1.

Lupta pentru apărarea Ardealului

Înceleștările politice din România, menite să răstoarne guvernele ori să câștige cine știe ce alegere parțială, dacă nu s-au ilustrat prin prea mari rezultate pozitive s-au remarcat însă întotdeauna printre mare risipă de vorbe grave, tulburătoare, svârlite în focul luptei cu o totală lipsa de conștiință cetățenească și, adesea, chiar națională.

Viața politică a Franței colcăie în învâlmășeala a numeroase partide și grupări, care toate sunt setoase de putere, dar niciodată n-am auzit că d-l Laval sau Tardieu, Daladier sau Herriot, ori chiar că d-l Blum, și-ar fi mobilizat partizanii pentru a porni să dărâme Wokhausurile Parisului pentru a ajunge la putere, așa cum se învrșuna d-l Mihalache să anunțe pentru 14 Noiembrie.

În Anglia va avea loc, în curând, o alegere parțială la care candidează Macdonald-fiul și Churchill, dar n-am auzit pe nici unul să declare că Scoția sau democrația ar fi în primejdie. La noi a fost suficient să se deschidă alegerea parțială de la Hunedoara, iar în fața candidaturii d-lui Ghiță Pop, fruntaș național-țărănist, să se înfigă alte două candidaturi, prin nimic inferioare d-lui Ghiță Pop și, întâmplător, amândouă ardeleni, pentru ca numaidecât oficioasele național-țărănste și presa din Sărindar, să anunțe că se dă o mare lupta pentru apărarea Ardealului și a democrației.

Dar, mă rog cine vine să cotopească Ardealul, vin Hunii, vin Goții, vin sângeroasele hoarde barbare? Cine vine, ce invazie de monștri împotriva cărora trebuie să apărăm neapărat Ardealul? Cine vine? Ah, ardeleni, țineți-vă răsuflarea, puneți-vă mâna strașină la ochi, strângeți paloșele, se anunță o candidatură liberală sau gogistă, în fața căreia tremură de spaimă toți ciracii de la Lipova la Bădăcin. Se poate arăta un mai nătâng certificat de inferioritate, de slăbiciune, decât această frică, ce de 17 ani, cuprinde partidul național, țărănist din Ardeal, cu prilejul tuturor alegerilor?

Dar, în sfârșit, când asemenea declarații vin din partea unor politicieni români, ne mulțumim să le socotim ridicole și trecem nestânjeniți pe lângă ele. În vânt se rostesc, în vânt se duc.

Dar când acest lucru îndrăznesc să-l spună și maghiarii, la adăpostul partidului național-țărănist și, indirect, cu ajutorul presei lui, atunci revolta noastră nu mai poate fi reținută, și nu se poate manifesta numai prin ironie sau dispreț.

Se cere răspuns hotărât, tăios, pentru a curma la timp pângărirea unui patrimoniu scump nouă, ardelenilor, și a deschide ochii aceluia care, orbiți de importanța câtorva sute de voturi, permit să se rostească adevărate sacrilegii la adresa Ardealului.

Iată ce scrie „Brassói Lapok”, și reproduce „Patria” din 22 ianuarie, referitor la lupta electorală ce se dă la Hunedoara:

„Lupta aceasta o vedem ca lupta de apărare a Ardealului, desfășurarea maselor ardelenesti împotriva ideilor care vin să otrăvească atmosfera, tulburând pacea munților și câmpiilor noastre, în care vrem să trăim în frățietate cu românii, sașii, evreii și toți acei care au înmormântați aici strămoși, care au aici tradiții și al căror drept la viață, a fost dat de fatalitatea istorică”.

Auziți cine vorbește de apărarea Ardealului, de pacea munților și a câmpiilor noastre? „Brassói Lapok”!

În sfârșit am ajuns să o vedem și pe aceasta. Ungurii luând apărarea Ardealului împotriva unor candidaturi românești.

Ce-ar mai scrâșni de mânie Avram Iancu și Horia, aflând cine vorbește de pacea munților!

Și toate aceste infamii și impertinențe au fost traduse și pe grai românesc de către un ziar românesc pentru un public românesc!

Vor Ungurii să trăiască în „frățietate” cu Românii, cu Sașii și cu Evreii? Ei, care subminează hotarele țării și disprețuiesc viața românească? Doar din rândurile lor au apărut cărțile lui Dadaș, în care viața noastră e ponegrită cu nerușinare! Ei vor să trăiască în „frățietate” cu noi? De când? Încă munții și câmpiile noastre, pe care ei le socotesc greu tulburate de candidaturile împotriva național-țărăniștilor, n-au uitat crâncenele schingiuri ale trecutului.

Să tacă Ungurii, să tacă „Brassói Lapok” și să nu vorbească de munții și câmpiile noastre pe care le-au stropit cu sângele a mii de valahi!

Iertăm, dar nu uităm!

Socotește „Brassói Lapok” și socotește „Patria”, „fatalitate istorică” sistematicele colonizări cu unguri și sași în regiunile Ardealului? „Fatalitate istorică” maghiarizarea silnică a atâtor din frații noștri?

Tăcere criminalilor, fiindcă încă n-am uitat!

În numele acestei „fatalități” vreți să apărați astăzi Ardealul?

Huo! Huo!... Huo!

Ardealul îl apărăm noi singuri, dar nu împotriva nimănui decât împotriva voastră. Ardealul nu se apără pe linia Carpaților, ci pe țărmurile Tisei!

Strămoșii noștri au pierit sub biciul vostru apărând acest Ardeal și noi, urmașii lor, socotim apărarea Ardealului ca o datorie de mândrie românească, în care voi nu vă puteți integra căci, încă odată, Ardealul se apără pe țărmurile Tisei!

Iar dacă d-l Ghiță Pop vrea să intre în Parlamentul României, să știe că atâta timp cât îl vor sprijini profitorii „fatalității istorice”, nu va putea vorbi acolo ca reprezentant al Ardealului.

Ardealul îl apără și îl reprezintă aceia ai căror strămoși i-au scris pravilele și cronicile drepte, care au murit în temniță și pe roate, care l-au urmat vijelioși pe Horia, pe Avram Iancu, pe Constantin Romanu-Vivu și pe Generalul Moșoiu la Budapesta.

Urmașii acestora apără și reprezintă Ardealul. Urmașii „fatalității istorice” să-și pună cenușă pe capete, să tacă, și să nu se amestece în luptele dintre partidele românești.

Glasul Mureșului, III, nr. 48, 2 februarie 1936, pag. 1.

*Monumentul lui Constantin Romanu-Vivu.
 Aspect de la inaugurarea din 14 septembrie 1936 la Sângeorgiu de Mureș.
 Monumentul a fost distrus în anul 1940.
 (Fotografie din colecția lui Ilarie Gh. Oprîș)*

Câteva precizări pentru mai mulți și pentru mai mult timp

– Răspuns la „scrisoarea deschisă” din „Mureșul” –

În gazeta Partidului Național Țărănesc din Tg.-Mureș a apărut, fără ca redacția să-și ia răspunderea, o „scrisoare deschisă” nu pentru sau către mine, ori despre mine. Din felul cum a fost adresată se vede răspicat că semnatarul ei, d-l Petre Rusu, n-a urmărit o precizare ori o satisfacție din partea mea, ci s-a adresat numai opiniei publice urmărind să mă înfățișeze ca pe un întunecat mișel. Fără a mă coborî la vulgaritatea expresiilor sale, țin să fac câteva precizări, nu pentru el, ci pentru mai mulți și pentru mai mult timp, pentru a pune deocamdată punct unor anumite confuzii și nedumeriri.

Pe d-l Rusu îl preocupă în primul rând situat a mea publică și presupusul meu salariu de 7.000 lei lunar. E bine să știe d-l Rusu, și toți acei care se interesează de modesta mea persoană, că modestul loc pe care îl ocup în viața publică, fie politică fie culturală, nu se datorește „intrigilor și lingușirilor”, ci unor stăruințe ce durează mai bine de 8 ani.

Nu prin lingușiri am ajuns, ca elev, președinte al Societății de lectură a elevilor de la Școala Normală din Tg.-Mureș, ci ales de colegii mei și de elevii claselor superioare și confirmat de direcțiunea școlii;

Nu prin lingușiri sunt cap de promoție a învățătorilor din 1931, de la Tg.-Mureș; nu prin lingușire am fost, împreună cu un alt prieten, inițiatorul și animatorul Soc. „Tinerimii române” din Reghin; nu prin lingușire am ajuns unul din cei mai activi conferențieri ai „Astreii” din Reghin; nu prin intrigă am fost ales secretar al „F.O.R.” din Reghin; nu prin lingușire mi-am scris cele câteva volume care au avut o atât de bună primire din partea ziarelor și a revistelor; nu prin lingușire sunt colaboratorul mai multor ziare și reviste;

Și nu, nu prin lingușire sunt astăzi președinte al tineretului liberal din acest județ și secretar de redacție al acestei gazete.

Activitatea mea în acest domeniu e cea mai bună justificare.

Pentru toți acești pași, în realitate puțin însemnați, a trebuit să aduc un aport de muncă și de pricepere fiindcă, altfel, fără nici un unchi suspus și având în buzunar numai diploma de învățător, n-aș fi putut ajunge și a mă menține, fără merite, după câte atacuri mi s-au dat, – de la mici și de la mari – în modestele locuri pe care le ocup. Tuturor superiorilor și îndrumătorilor mei le-am fost descris de atâtea ori în cele mai negre culori, dar totuși dreptatea și munca mea, apreciate

de judecata lor nepărtinitoare, mi-au ajutat totdeauna să trec peste toate calomniile și atacurile.

N-am practicat lingușirea fiindcă, prin temperament, sunt impropriu acestui fel de comportare, și fiindcă cei 3–4 inși, care mi-au deschis drumul, sunt conștiințe cu mult mai superioare decât să se lase seduse de aceste procedee meschine.

Să știe toți că singurul meu sprijin e munca și credința, și că atâta timp cât le voi simți zvăcnind în sufletul și brațele mele, voi merge înaintea fără teamă.

Eu am curajul rezistenței și nu mă înpăimântă dușmăniile, fie cât de mari și cât de tari. Eu cred în lupta mea – și, poate cândva, voi fi învingător!

Chestia de la Reghin?

D-le Rusu, ai avut un exces de imaginație.

Iată ce declară directorul sanatoriului, d-l dr. Eugen Nicoară: Domnule Netea, cu referire la scrisoarea d-tale ce-mi adresezi în legătură cu articolul d-lui înv. P. Rusu, apărut în gazeta „Mureșul” din 15 martie a.c., te rog să binevoiești a cunoaște că din partea personalului de serviciu nu mi s-a raportat nimic; întâmplarea a fost considerată de o simplă glumă. Sora călugăriță și soția mea nu au observat nici-o situațiune nepermisă, nici nu mi-au adus la cunoștință vre-o atitudine similară. În chestiune altceva nu știu nimic.

Cu stimă

Dr. E. Nicoară.

De altfel, conform uzanțelor din organizația liberală din jud. Mureș, voi căuta să descopăr adevărul cu mijloace legale – justiția – și atunci voi mai reveni asupra acestei chestiuni.

Insulte ce-mi aduci ca și termenii în care te exprimi – nu lămuresc nici activitatea mea publică și nici „chestia” d-tale.

Glasul Mureșului, III, nr. 55, 22 martie 1936, pag. 3.

Despre teoria și practica politică

În cartea de cugetări și paradoxe a unui distins publicist român, printre multe lucruri interesante găsim și următoarele rânduri remarcabile atât prin adevărul ce le caracterizează, cât și prin ironia usturătoare cu care sunt scrise:

Ce frumoase ar fi idealurile dacă n-ar fi idealistul!

Același lucru s-ar putea spune și despre teoriile politice, despre programele de guvernământ, despre manifestele electorale:

Ce frumoase ar fi teoriile politice dacă n-ar fi practica!

Într-adevăr, tot elanul înfocat al celor mai îmbelșugate promisiuni, toată risipa nădejdelor de fericire, tot freamătul presupuselor dorințe de bine, atâta timp

cât nu sunt transformate în realizări, cât nu sunt puse în practică, rămân simple manifestări stilistice, închipuiri generoase, atitudini momentane, dar inutile și abstracte.

Iar ceea ce dă politicii puterea și dreptul de a se manifesta, ceea ce îi legitimează activitatea și o înalță pe pedestalul luminos al eticii și al istoriei, nu este teoria, nu sunt promisiunile, ci practica, opera de guvernământ, rezultatele obținute pe teren, transformarea teoriei în fapte, în realizări utile și trainice.

Bineînțeles, aceste considerații nu ating teoriile marilor vizionari politici, gânditorii a căror închipuire schimbă directivele și sensul de viața al popoarelor și statelor, cerând, tocmai prin acest ideal măreț, o lungă depanare de ani pentru a izbuti într-o zi să dărâme alcătuirile și moravurile putrede, înălțând în locul lor o altă clădire, o altă viață.

Asemenea teorii sunt mărețe prin viziunea lor genială, prin curajul cu care izbucnesc din potopul de neguri, aruncând în fața lumii fulgerătoare semnale de alarmă, avertizând că undeva a început să clocotească energia unei alte forme de viață...

Aici ne interesează teoriile politice obișnuite, programele de partid și de guvernământ legate de o anumită conjunctură politică, promisiunile electorale, manifestele care înfățișează în fata cetățenilor diverse crezuri politice, ne interesează felul cum sunt expuse și realizate temeiurile de existență ale unor partide politice.

Cu toată acordarea dreptului de vot pentru toți cetățenii, cu toată nenumărata repetare a acestui drept și cu toate cele aproape două decenii de viață politică bazată pe sufragiul universal, marea masă a alegătorilor nostru, țărănimea, încă nu este edificată definitiv asupra *puterii* acestui drept, asupra *datoriei* de a exercita acest drept cu toată seriozitatea și cu tot curajul.

Din cauza acestei șovăieli, din cauza neîncrederii și a necunoașterii puterilor și drepturilor ce decurg din felul cum își dăruiește votul, țărănimea a fost mereu victima unei criminale demagogii politice, pe urma căreia s-au îmbogățit sute și mii de inși, dar ea, țărănimea, a rămas mereu cu sărăcia și cu promisiunile.

Teoriile și programele atâtor partide, chiar și a celor care au guvernat, n-au fost credințe hotărâte pentru realizare, n-au fost izvor de fapte, ci simple mijloace de a cuceri voturile alegătorilor, de agita țara și de a o face să creadă în sinceritatea lor.

La un moment dat se aflau în această țară 8 (opt) partide care toate își ziceau țărănești sau agrare, și toate susțineau că luptă cu înfocare pentru drepturile și propășirea țărânimii române. Partidul Național-Țărănesc, Partidul Poporului (Averescu), Național Agrar (Goga), Țărănesc (Lupu), Țărănesc-Radical (Iunian), Țărănesc-Democrat (Stere) Uniunea Agrară (Argetoianu), Liga Agrară (Garoflid), câteva au dispărut, fiecare aveau câte un vast program pentru ridicarea țărânimii, pe la guvern au fost aproape toate, miniștrii au fost și d-nii Maniu și Mihalache, și d-l Madgearu, și d-l Averescu, și d-l Garoflid, și d-l Goga, și d-l Iunian, și d-l

Argetoianu, au fost toți pe rând, și totuși frumoasele programe pentru ridicarea țărănimii au rămas înmormântate în cartioanele doctrinarilor, guvernele și miniștrii aducându-și aminte de ele numai cu prilejul declarațiilor solemne sau pentru alegeri.

Guvernele partidelor țărănești și agrare au plecat, au venit iarăși, miniștrii s-au remaniat de nenumărate ori, țărănimea a rămas însă tot acolo și ba încă și mai rău și de cum o găsiseră guvernele partidelor țărănești.

Teorie s-a făcut multă, extraordinar de multă, dar câtă a fost transformată în realități, câtă a fost pusă în practică?

Un caz. Venise problema conversiunii, o problema strict țărănească. Era deci momentul ca partidele țărănești să-și arate toată competența, să-și transforme promisiunile în fapte. Și totuși... totuși după câteva încercări neizbutite, soluțiile partidelor și guvernelor țărănești poticnindu-se în neputință, a trebuit să vie partidul liberal, partid care nu-și zice liberal-țărănesc, dar care totuși fiind adânc iubitor de țărănime și-a transformat teoria în practică și a făcut legea conversiunii așa cum o cereau necazurile țărănimii.

Alt caz. Petrecut sub guvernarea național-țărănistă, în care d-l Mihalache și actualmente șeful partidului – avea o mare influență. Se întocmea bugetul statului și se cereau severe economii. Ministrul de finanțe, d-l Madgearu, cere să se desființeze 1.500 de posturi din învățământul primar și să nu se mai numească aici un învățător nou. Ministrul școlilor, d-l Gusti, cedează, iar d-nul Mihalache, *învățătorul Mihalache*, întemeietorul partidului țărănesc, tace, nu suflă o vorbă, și învățământul primar primește o teribilă lovitură.

Unde a fost atunci țărănismul învățătorului Mihalache?

A trebuit să vie iarăși partidul liberal care, chiar în bugetul făcut de național-țărăniști, a cuprins imediat 2.700 de învățători pentru țărani, dând astfel dovadă că bugetul putea suporta o asemenea sarcină.

Partidul liberal n-a făcut prea multă teorie țărănească, nu și-a luat nume țărănesc, dar prin *practica* sa a dovedit că *vrea, știe și poate* să facă binele țărănimii.

Prin ce-și justifică partidele țărănești titlul? Și care este opera lor pozitivă pentru propășirea țărănimii?

Ce frumoasă ar fi teoria politică țărănească dacă n-ar fi practica!

Glasul Mureșului, III, nr. 61, 17 mai 1936, p. 1.

Asigurările agricole

La Ministerul Domeniilor se lucrează cu febrilitate la pregătirea unui proiect de lege, a cărui transformare în lege și aplicare, va fi de cel mai mare interes pentru economia națională, ridicându-i la maximum potențialul de producție și schimbând complet situația economică rurală.

După împrumutarea și după legea conversiunii, noul proiect constituie desigur cea mai însemnată operă de ajutorare a vieții economice țărănești.

E vorba de proiectul pentru asigurările agricole.

Se știe ce mari riscuri prezintă economia țărănească, atât agricultura, cât și creșterea vitelor.

Grindini distrugătoare, secete pustiitoare, incendii, molime ucigătoare printre vite, accidente și diferite alte nenorociri, contribuie într-o imensă măsură la sărăcirea atâtor familii, sate întregi și adeseori chiar ținuturi întinse, îndură consecințele groasnice ale acestor calamități. Se simțea deci imperios nevoia de a se veni în ajutorul țărănimii, înlăturând aceste catastrofe.

La sate nu există nici un fel de organizație pentru asigurarea agriculturii și a vitelor, iar societățile capitaliste de asigurare, fixând taxe mari pentru cei asigurați, nu pot fi utile decât într-o foarte redusă măsură.

În țările occidentale ale Europei, cu veche și înfloritoare agricultură, unde creșterea vitelor e o întreprindere sigură și bănoasă, în Elveția, Olanda și Danemarca, există sute și mii de societăți pentru asigurări agricole, și lor li se datorește, în mare parte, toată bunăstarea acestor state.

La noi, deși suntem o țară cu desăvârșire agricolă, iar creșterea vitelor e o veche ocupație românească, totuși până acum nu se făcuse aproape nimic în această direcție.

Economia țărănească era lăsată în grija destinului.

Anual se abăteau asupra țării sute și mii de calamități, iar nefericiții năpăstuiți trebuiau să cerșească opiniei publice o mână de ajutor.

Prin prezentul proiect de lege se tinde la înlăturarea acestor nenorociri, venindu-se, prin asigurări, în mod permanent și general în ajutorul economiei țărănești.

Prin asigurările agricole, Partidul Liberal înscrie în istoria înfăptuirilor sale încă o operă de capitală importanță.

Și satisfacerea noastră, a ardelenilor liberali, e cu atât mai mare, cu cât întocmirea acestui proiect se face sub supravegheroa tânărului subsecretar de stat, *d-l Tiberiu Moșoiu*.

Deși intrat în guvern de abia două luni, d-l Tiberiu Moșoiu dă dovadă de un surprinzător spirit practic, izbutind să rezolve cele mai spinoase probleme.

Activitatea sa politică, în sânul guvernului, e o dovadă mai mult de spiritul constructiv al ardelenilor liberali.

Proiectul ce se lucrează sub supravegherea d-lui Tiberiu Moșoiu, cuprinde trei capitole:

Asigurările contra grindinei;

Asigurările împotriva mortalității vitelor;

Asigurările contra incendiilor rurale.

Taxele de asigurare vor fi obligatorii pentru toți micii agricultori și vor fi cât se poate de mici.

Pentru vitele bovine taxa va fi maximum 20–30 lei, iar asigurarea contra grindinei se va face în raport cu suprafața.

Taxele împotriva incendiilor vor fi de unu la mie din valoarea proprietăților incendiate.

Proiectul va deveni lege în sesiunea parlamentară ce va începe la 15 Noiembrie, astfel încât va putea fi aplicat cât mai curând.

Odată cu aplicarea legii pentru asigurările agricole, economia țărănească va primi un imbold nou, mai ales în ceea ce privește creșterea vitelor.

Guvernul liberal cunoaște și vindecă toate rănilor națiunii.

Aceasta însemnează a face politică spre binele neamului, ajutându-l să progreseze în puterea și economia lui, fiindcă pe acestea se sprijină toată țaria statului.

Și partidul liberal tocmai aceasta urmărește: întărirea poporului și întărirea statului.

Glasul Mureșului, III, nr. 81, noiembrie 1936, p. 1.

Democrația națională

Aurel C. Popovici socotea democrația ca cea mai mare și mai distrugătoare primejdie pentru neamul românesc.

„Democrația – zicea el – nu se adresează poporului. Ea nu se adresează decât numărului, voturilor, samsarilor de voturi, de gheșeftari. Ea nu se adresează sufletului comun, patriotic, național, existent – doar ca să-l înșele. Ea se adresează intereselor *individului*; intereselor lui *trupești, materiale*; celor mai inferioare ca egoism, care forțamente sunt ale *lui* personal, și față de care interesele materiale ale *altuia*, sunt ale *altuia*, iar nu ale *lui* personal, și între care o armonie generală, o

simpatie firească, între milioane de indivizi, *nu poate exista*, doar într-o comună robie, în comunism.

Și mai departe: „Democrația tinde la nivelare, la coborâre la ștergerea naționalității din rândul națiunilor, la transformarea ei într-o colbărie de oameni vecinici poftitori de cele trupești, incapabili de cele sufletești, de orișice simțire nobilă”.

Intre democrație și naționalism ar fi existând, după el, o categorică și permanentă diferențiere, o imposibilitate de conlucrare, o pățimașă adversitate, neputându-se contopi nici într-o împrejurare.

Și de ce credeți că susținea A.C. Popovici această teorie, de ce o afirma cu atâta vehemență?

Fiindcă „*naționalism*” – scrie el, – *însemnează ca indivizii să-și caute singuri de treburile lor*”, iar democrația săvârșește îngrozitoarea crimă de a se ocupa EA de indivizi, ai sfătui EA în nevoile lor, a găsi EA soluții și a le rezolva EA problemele.

Ei bine, aceasta A.C. Popovici n-o putea concepe!

Individul e individ, bolnav sau sărac, analfabet sau imbecil, el trebuie să-și vadă singur de treburile lui, iar cel care îndrăznește să-i dea un sfat, să-i dea o mână de ajutor, e cel mai fioros criminal – e un democrat.

Nu e de mirare deci că un om cu asemenea idei a putut țipa cu atâta înverșunare că „*nu există ceva mai antinațional, ca teoriile despre suveranitatea poporului, despre egalitatea socială, despre împărțirea moșiilor, despre sufragiul universal*” – teorii susținute și apoi aplicate și realizate de democrație.

Așa gândea Aurel C. Popovici, pe care atâția din tinerii antidemocrați români îl socotesc azi un mare dascăl al naționalismului, iar cartea lui „*Naționalism sau democrație*” e pentru mulți antidemocrați, o carte de căpătâi.

E antinațional – strigă A.C. Popovici, – să împarți pământ la țărani, e antinațională egalitatea lor socială, e antinațional dreptul lor de vot, fiindcă naționalism înseamnă ca indivizii să-și vadă SINGURI de treburile lor.

Eu, poate fiindcă sunt tânăr, n-am găsit în întreagă literatură politică românească un mănunchi de idei mai absurde și mai periculoase pentru viața neamului nostru decât acestea, și protestez împotriva tuturor acelor care recomandă lectura și însușirea lor.

Democrația, ca orice alt sistem politic, are lacunele și defectele ei, dar nu se poate nega că datorită ei neamul românesc s-a ridicat cu atâta putere în ultimele trei sferturi de veac, durând un stat care asigură astăzi libertatea și bunăstarea tuturor românilor.

Democrația, și vorbesc aici de democrația aplicată la noi, n-a împiedicat niciodată realizarea marilor noastre aspirațiuni de ordin național, și nici statul nostru, statul liberal, n-a fost un stat abstract, simplul regulator de echilibru între clasele sociale, desinteresant de soarta indivizilor, lăsați să se aranjeze ei între ei.

Democrația și statul liberal au fost aplicate la noi, nu după concepția lor originală, nu după doctrina pură, ci după necesitățile noastre de ordin național, social, economic, primind pecetie și suflet românesc.

Nu Jean Jaques Rousseau și Adam Schmidt, apostolii democrației și ai liberalismului, au fost inspiratorii democrației și statului liberal realizat la noi, ci inspiratori ne-au fost „sărăcia și nevoile și neamul”.

După aceste nevoi, ale acestui neam, doctrinele politice și economice ale democrației și liberalismului au fost adaptate la formele noastre de viață.

Cei care i-au astăzi poziție împotriva democrației, așa cum o relevă doctrina, să știe ca se luptă cu morile de vânt.

Democrația doctrinară, creată în Franța și Anglia, după necesitățile de acolo, nu s-a aplicat și nu se aplică la noi, și nici statul liberal clasic nu este tipul statului nostru.

Noi, bazați pe principiile democratice și liberale, am creat *un stat național*, preocupat și veșnic interesat de „treburile indivizilor” pentru care am făcut reforma agrară, sufragiul universal și conversiunea datoriilor agricole.

De aceea astăzi când apărăm structura și așezămintele acestui stat, noi nu apărăm democrația clasică, pe care n-am aplicat-o niciodată, ci apărăm *democrația națională*, prin care vom rezolva definitiv problema naționalismului nostru,

Prin această democrație națională vom asigura prioritatea elementului românesc pretutindeni, în administrație și industrie, în comerț și meserii, și prin ea vom cântări voturile, nu după clasă socială sau confesiune, ci după valoarea lor națională.

Apărăm democrația fiindcă ne garantează libertatea individuală și egalitatea socială, dar o *naționalizăm* atunci când aceste libertăți ar fi periculoase pentru neam și pentru stat.

Democrația națională, aplicată și susținută de Partidul Liberal, va rezolva în mod temeinic și problema minorităților și problema averilor noastre naționale.

Această democrație, în sânul neamului românesc și *numai* pentru el, o apărăm și practicăm.

Aceasta și nu alta!

Glasul Mureșului, III, nr. 88, 25 decembrie 1936, p. 5, 6.

Apel către tineretul liberal din județul Mureș

Tineretului național-liberal i se cere astăzi, mai mult ca oricând, devotament adânc pentru Neam și Rege, devotament către Partidul Național Liberal, hărnicie, multă hărnicie și muncă fără preget pentru binele țării.

Fiecare, acolo unde se găsește, în profesiunea pe care o exercită, să fie un misionar al ideii naționale, al ideii liberale, și al ideii culturale.

Munciți, fără a aștepta nici-o răsplată, pentru ridicarea satelor românești, pentru luminarea țăranimii române, pentru crearea de așezăminte și instituții menite să cultive și să întărească virtuțile neamului românesc, și pentru a-l îndruma pe calea muncii, a cinstei și a culturii.

Nu uitați că veți fi cu atât mai buni liberali cu cât veți lucra mai mult și mai dezinteresat pentru binele obștesc.

Fiți în toate ocaziile membrii disciplinați ai partidului, luptați pentru răspândirea ideilor lui, faceți cunoscute faptele lui, ajutați din toate puterile voastre la organizarea și la întărirea partidului.

Contrariilor lui, oricine ar fi, cereți-le să condamne Partidul Liberal nu după vorbe deșarte, nu după zvonuri nedemne, ci prin superioritatea lor prin fapte săvârșite pentru binele neamului. Fiți energici!

În țara aceasta drepturile de conducători sunt ale noastre, limba statului e limbă românească, când țara va fi în primejdie va fi apărată numai de brațe românești.

Fiți deci energici și demni în fața tuturor minoritarilor, obligați să vorbească în raporturile cu autoritățile și cu voi înșivă, numai limba românească.

Fiți muncitori și harnici!

Sprijiniți toate societățile culturale și economice naționale.

Înscrieți-vă în „Astra”, lucrați acolo pentru organizarea „Șoimilor Carpaților”, pentru cercurile culturale, aranjați serbări naționale și munciți din răspuțeri pentru propășirea neamului.

Fiți îndrăzneți în cele bine chibzuite, nu doriți ce nu vi se cuvine, dar revendicați-vă cu hotărâre drepturile voastre.

Dreptul nostru îl constituie munca noastră. Cine vrea să ajungă ceva, să muncească.

Cine vrea scopul, să vrea și mijloacele!

Glasul Mureșului, IV, nr. 89, 10 ianuarie 1937, p. 1.

Ce s-a făcut pentru comunele care votează la Deda

Năzuința creatoare și civilizatoare a guvernării liberale, arătată prin fapte, își găsește în activitatea și înfăptuirile din sectorul DEDA una din cele mai luminoase și mai fericite înfățișări.

S-a depus aici o muncă din cele mai aspre, s-au cheltuit milioane, pentru a ajuta aceste sate, îndeplinindu-se cu strălucit succes o serie întreagă de cereri și treburi comunale.

Niciodată satele din acest sector n-au cunoscut o vreme de mai luminoasă înflorire și de mai bogate câștiguri pentru comune.

Guvernarea liberală și-a dovedit aici întreaga ei putere de muncă și construcție,

În acest sector ale cărui sate erau socotite până acum ca sprijinitoare ale Partidului Național Țărănist, politica guvernării liberale s-a arătat prin fapte, prin muncă și prin rezultate.

Sectorul Deda este compus din următoarele comune: Deda, Filea, Pietriș, Dumbrava, Maiorești, Răstolița, Lunca Bradului.

De acest sector s-a interesat de aproape d-l dr. Emil Dandea, președintele organizației liberale județene, care a dovedit o nețărmurită dragoste față de nevoile acestor comune, ajutându-le în toate interesele lor. D-sa le-a vizitat foarte des, interesându-se îndeaproape și stimulând atât activitatea administrației locale, cât și rezolvând nevoile locuitorilor.

Șef al sectorului este d-l Vasile Netea, președintele tineretului liberal, originar din comuna Deda, un devotat și zelos sprijinitor al drepturilor și nevoilor țăranimii din sânul căreia s-a ridicat și ale cărei trebuințe le cunoaște prea bine.

D-l Vasile Netea, numit de curând membru în comisia interimară a orașului Tg.-Mureș, este candidat al șaselea între cei 15 candidați de pe lista liberală, și dacă va fi ales în consiliul județean, va lupta și acolo pentru binele acestor comune și al județului întreg,

Datorită deosebitului interes arătat de acești conducători și de d-l prefect Fr. Porubschi și d-l Ion Borșan, preș. consiliului județean, vredniciei și hărniciei șefilor organizațiilor locale precum și primarilor și notarilor comunali, populația acestor comune a văzut în timpul celor aproape 4 ani de guvernare liberală desfășurându-se o activitate față de care își exprimă întreaga satisfacție și recunoștință.

Iată faptele:

I. În comuna Deda:

S-a edificat un local pentru școală cu 3 săli de învățământ și locuință pentru învățător și conducătoarea grădiniței de copii. În afară de contribuția comunei, prefectura județului a contribuit cu 20.000 lei.

În cătunul Bistra s-a edificat, de asemenea, un local școlar cu 4 săli de învățământ, sală de recreație și cancelarie. La edificarea acestui local a contribuit Ministerul de Domenii cu materialul lemnos, iar prefectura județului cu 20.000 lei.

S-a edificat un grajd comunal pentru întreținerea a 6 tauri și cu locuință pentru îngrijitor, primindu-se de la Eforia județeană de pășuni un ajutor de 20.000 lei.

Pentru îndiguirea râului Bistra și a Văii caselor, care făceau dese revărsări pricinuind multe pagube și împiedecând umblarea drumurilor s-a dat un ajutor de la prefectură de 40.000 lei.

De asemenea, s-a îndiguit Mureșul, lucrările de îndiguire în valoare de 64.000 lei fiind executate pe cheltuiala statului de Serviciul apelor din Aiud.

S-au pietruit toate drumurile comunale și s-a renovat din temelie porțiunea de șosea dintre Deda și Bistra, lucrarea costând un milion de lei.

Pentru elevii săraci s-au dat, de către prefectură, 5 perechi de ghete.

Pentru despăgubirea dăunaților prin inundații, prefectura a dat 15.000 lei.

Pentru cumpărarea unui taur, Ministerul Agriculturii a acordat un ajutor de 10.000 lei.

Prin vânzarea pădurii, vânzare câștigată prin aprobarea deputaților liberali, se vor mai face în Deda încă o școală; se va repara biserica și se vor face multe lucruri folositoare,

Consiliul comunal, în care cei mai mulți sunt național-țărăniști, n-a împărțit banii de pe pădure, după nevoile comunei, dorința oamenilor fiind de a se cumpăra pășune, și atunci a intervenit d-l Vasile Netea la d-l prefect Porubski și prin schimbare de buget s-au dat astfel cinci sute de mii pentru cumpărarea unei pășuni.

Pentru monumentul eroilor, d-l Dandea a dat un vultur în valoare de 12 mii de lei, iar prefectura un ajutor de 2.000 lei.

II. În comuna Filea:

S-a edificat un local pentru școală cu 3 săli de învățământ, sală de recreație, baie, cancelarie și locuință pentru director. Materialul lemnos a fost dat de către Ministerul de Domenii, iar prefectura a contribuit cu un ajutor de 100 mii lei.

S-a ridicat un pod peste Mureș între Filea și Deda, prefectura acordând un ajutor de 60 de mii lei.

S-a edificat apoi un cămin cultural, valoarea lucrării fiind de 100.000 lei, la necesitate putând servi și de locuință pentru preot sau grădiniță de copii.

De asemenea, s-a edificat un grajd comunal pentru 6 tauri și locuință pentru îngrijitor, primindu-se de la Camera de agricultură un ajutor de 20.000 lei, iar de la Eforia jud. de pășuni, iarăși 20.000 lei.

Pentru ridicarea drumului, la intrarea în comună, prefectura a acordat un alt ajutor de 7.000 lei.

S-a reparat biserica, lucrările costând 120.000 lei.

Pentru îndiguirea Mureșului s-au cheltuit, de către stat, 54.000 lei, lucrarea fiind executată de serviciul apelor din Aiud.

S-au dat de către prefectură 5 perechi de ghetе pentru elevii săraci. De curând s-a mai dat de către prefectură un nou ajutor de zece mii lei.

III. În comuna Pietriș:

S-a îndiguit Mureșul, cheltuindu-se de către stat suma de 130.000 lei, iar pentru îndiguirea Văii Petrișului prefectura a acordat un ajutor de 8.000 lei, pentru despăgubiri de inundații 5.000 lei.

Acum se va rezolva și chestiunea pășunii.

IV. În comuna Dumbrava:

S-a edificat un local școlar cu două săli de învățământ, Ministerul Instrucțiunii acordând un ajutor de 75.000 lei.

S-au ridicat în plan ulițele principale, începându-se lărgirea și alinierea lor.

S-a edificat, peste pâraiele ce străbat comuna, un pod mai mare și două mai mici, și în curând se va începe construcția unui mare pod în mijlocul comunei, pentru a ajuta transportul furajelor și al cerealelor.

S-au dat ajutoare pentru procurarea de reproducători masculi, vieri și tauri, de soi nobil și pur.

S-au distribuit sătenilor, cu subvenție de la comună, 3.000 de pomi altoiți, pepiniera de pomi s-a sporit la 25.000 de puiți, iar pepiniera de molid la 500.000 de puiți. S-au plantat pe terenurile șubrede 10.000 de salcâmi.

S-a rezolvat procesul prețului pădurilor, reducându-se la cel stabilit de ocol.

V. În comuna Maiorești:

S-a început edificarea bisericii, a școlii și casei culturale, guvernul acordând un ajutor de 50.000 lei, drept recompensă pentru vechea bisericuță de lemn din secolul XVII, care a fost dusă la Sinaia și reclădită în parcul regal.

S-au primit ajutoare pentru îndiguirea Mureșului.

VI. În comuna Răstolița:

S-a făcut un nou local școlar, pentru care prefectura a acordat un ajutor de 65.000 lei.

S-au reparat de asemenea, drumurile comunale și s-a edificat un pod trainic, făcând legătura peste Mureș între comună și gară.

VII. În comuna Lunca-Bradului:

S-a renovat șoseaua, spre Stânceni, pe o porțiune de 3 km, în 1934, lucrările costând 1.500 000 lei.

S-a împrumutat comuna, din domeniul baronului Kemény, cu 2.400 de iugăre pădure, transformabilă în pășune, având o valoare de 1.680.000 lei.

Pentru terminarea școlii No. 2, comuna a acordat 150.000 lei cu care se va termina și acest pompos edificiu.

Tot pentru această școală, consiliul comunal condus de vrednicul nostru fruntaș Croitor Gavril, a impus fabrica de fiecare metru cub cu o taxă de 5 lei, ca să se poată termina școala.

Din cele expuse până aici, s-a putut vedea că în acest sector s-au ridicat 7 localuri de școală, 2 poduri mari peste Mureș, s-au îndiguit pâraiele și Mureșul, s-au reparat șoselele, s-au edificat 2 grajduri comunale, s-a intensificat viața culturală și economică, și s-au terminat operațiile în legătură cu reforma agrară.

Glasul Mureșului, IV, nr.104, 30 mai 1937, p. 2.

LITERARE

Panait Cerna.
Douăzeci de ani de la moartea lui

Moartea unui poet tânăr, și mai ales a unui poet cu strălucit talent, se aseamănă cu acele irizări sublimе de fulger risipite peste vijelia unei furtuni. Apariții înflăcărate în mijlocul unei neguri vrășmașe, cotropitoare, frângându-se să răzbată la limanul drumului întreg, căzând istovite în prăpastia întunerecului năprasnic, o clipă puterea lor triumfase, strălucirea lor uimise, dar cumplita înclăștare a forțelor dezlănțuite le osândește să piară în neantul veșnicei zădărnicii. O clipă, una singură, fărămă din nețârmurita eternitate, o existență imaginară de-o secundă, o rază de vis, pâlpâire orbitoare, atâta e viața unei răsfârgeri de fulger, atâta e în largul timpului și apariția unui poet secerat de moarte la începutul urcușului. Atâta a fost și viața poetului Panait Cerna. Scurtă, sclipitoare, promițătoare, înfrântă. O încordare vitează spre ideal, năzuință energică curmată nemilos de cruntul destin. Dar clipa vieții lui Panait Cerna ne-a lăsat câteva podoabe, perle sublimе, raze de foc în câmpul literaturii. Ne-a lăsat comoara splendidă a sufletului său luminos și înalt. Panait Cerna a iubit viața cu patimă, cu sufletul frământat de armonii sublimе, ademenit de strălucitoarea lumină a idealului curat. Se simțea stropul din imensitatea mării dorind să se înalțe spre veșnicul luceafăr. Pe el îl chema sprijin biruinței:

*„O steaua mea, alungă norii,
Să-ți sorb clipirile senine,
Să trec prin furia vâltorii
Cu ochii țintă către tine!”*

(Ideal)

Dar norii vieții au fost mai puternici și mai nemiloși decât steaua idealului său. Panait Cerna n-a putut răzbate prin „furia vâltorii”, el a căzut înfrânt asemeni încordărilor de fulger.

A fost o picătură din marele neant al vieții omenești.

*„După ploaie, stânca dură
Tot mai păstrează câte-o picătură,
Un strop ce licăre abia – și moare,
Dar în viața lui de o clipită
Răsfârâge raza veșnică din soare -
O lume infinită:*

*Tot ce-a văzut și o să vadă încă
Eterna, muta stâncă.”*

(Șoapte)

Panait Cerna a răsfrânt în clipita vieții lui raza puternicului său talent, a vibrat la chemarea vieții profund și strălucitor, și apoi s-a prăbușit prefăcut într-un zefir melodios... Fusese, pe vremuri, una din cele mai splendide speranțe ale poeziei noastre lirice, și mulți au văzut în el urmașul necontestat și glorios al lui Eminescu.

Claritatea și puterea de evocare a poeziei sale, profundul și limpedele său lirism, concepția filosofică a structurii sale sentimentale și mai ales pura strălucire a realizării artistice, măiestria admirabilă a versului său muzical și scânteierea fermecătoare a imaginilor sale, au făcut din Panait Cerna un poet admirat și iubit. Conștient de puterea talentului său, el năzuia să întrecă pe neîntrecutul Eminescu. Era cea mai nobilă și mai ademenitoare iluzie a vieții sale. Îl agita încă de pe vremea când era elev al Liceului real din Brăila. Mult admirat și prețuit de Titu Maiorescu, protectorul de odinioară al marelui său înaintaș, Panait Cerna a fost trimis la intervenția distinsului critic să facă studii în Germania, după cum altădată fusese trimis și Eminescu. Dar spre deosebire de acesta, Panait Cerna a fost un student disciplinat, învățând cu ordine și stăruință. A izbutit să cucerească o onorabilă diplomă universitară. Dar eforturile grele făcute în vederea succesului, munca harnică și neîntreruptă pentru studii i-au atins puternic viața, încât în urma unui morb neașteptat Panait Cerna a murit. Sunt de atunci douăzeci de ani. Se împlinesc în această primăvară. Pe urma lui a rămas o carte de poezii, din care sufletul și chipul lui răsar vioi și năzuitor. Am răsfoit-o cu drag și cu un sentiment de amară melancolie, admirație și durere, subliniind unele strofe cu sinceră prețuire. Poezia lui Panait Cerna se aseamănă cu a lui Eminescu, fără a fi totuși eminesciană. Hrănită dintr-o pasiune proprie și realizată cu un meșteșug personal, mânuind ca și Eminescu o limbă armonioasă și un ritm propriu, Cerna se urcă aproape de pedestalul lui Eminescu. Un singur exemplu dintr-o „chemare” a lui Panait Cerna, alăturat cu o strofă de-a lui Eminescu.

*„Nu simți cât de aproape e iubirea
Copila mea? N-auzi în jur de tine
Chemări întretăiate de suspine?
De m-ai uitat pe veci, în drumul jelei
O clipă doar alină-mi pătımirea
Dă la o parte aripa perdelei
Și-arată-te în toată strălucirea!
Uimit de luminoasa-ți arătare,
Să te culeg adânc în ochii mei
Și coborând pleoapele arzătoare,*

*Pe veci să-nchid icoana ta în ei,
Și apoi să mă cufund din nou în noapte.,,
O, vino, vin, cu stinse, calde șoapte...”*

Și acum o scurtă citare din Eminescu :

*„O! arată-mi-te iar în haină lungă de mătăasă,
Care pare încărcată de o pulbere argintoasă,
Te-aș privi o viață-ntreagă în cununa ta de raze,
Pe când mâna ta cea albă părul galben îl netează.
Vino! Joacă-te cu mine, cu norocul meu.”*

Spațiul și caracterul acestei gazete nu ne permit o prea amănunțită critică, și de aceea suntem siliți să renunțăm la frumoasele reproduceri din Cerna, socotind acest articol numai ca o smerită aducere aminte asupra poetului mort acum douăzeci de ani.

Gazeta Mureșului, III, nr. 17, 30 aprilie 1933, pag. 2.

Șt. O. Iosif. Douăzeci de ani de la moartea lui

Pomenirea poetului Șt. O. Iosif ar putea fi împletită mai frumos într-o elegie decât într-un articol. Pentru nefericita lui viață strofele cu ritm melancolic ar fi mai potrivite decât rândurile unui articol ocazional. Sufletul lui nicăieri n-a vibrat mai profund și mai sublim decât în tristul cânt al elegiei. În elegie, Șt. O. Iosif este un admirabil și neîntrecut maestru. Buchetul de elegii, adunat în ultimul an al vieții sale, sub numele de „*Cântece*” și asupra căruia critica n-a insistat suficient și drept, ne elevează un poet de o splendidă limpezime lirică, izbutind să realizeze mărgăritare de cea mai strălucitoare frumusețe. E cartea cea mai bună și mai tristă a lui Șt. O. Iosif. Cu această culegere de versuri izvorâte din flăcărilor celei mai năprasnice pasiuni, nefericitul poet s-a ridicat, imediat după Eminescu, pe cea mai înaltă culme a cântecului trist. E atâta durere în aceste versuri, atâtea suferințe, atâtea nădejdi care se spulberă, încât:

*„... nu-i mai vișoroasă marea
În zbuciumarea ei, ca marea
Mea jale, chinul meu amar!”*

(Mi-e dor de-un vis)

Un suspin prelung și dureros răsare din fiecare strofă. O sfâșiere zguduitoare pentru inima plâpândă. Întreaga lui viață e străbătută de fiorii celei mai amare suferințe și a celor mai nemiloase dezamăgiri.

*„Era pe semne hotărât
De legi ascunse și fatale
Să sufăr și să plâng atât.”*

(Cântecelor)

O singură rază de mângâiere, o singură bucurie: „Păsărică” lui, Corina. Pentru această copilă, ucisă de un glonte rătăcit în 1916, Șt. O. Iosif a scris cel mai sublim cântec de leagăn din literatura română.

Iată cum îl prețuiește d-l Eugen Lovinescu: „Nici-un poet român n-a subțiat versul în lamele atât de fine și străvezii și n-a prefăcut poezia într-o muzică atât de simplă, de melopeică”. Iar d-l Mihail Dragomirescu scrie următoarele: „Ritmul, stilul, muzicalitatea, imaginile au întrânsele ceva gingaș și cuceritor în același timp”. Întreaga carte e scrisă cu o profundă gingășie și cu o subtilă muzicalitate, remarcată cu entuziasm de distinșii critici. În aceste cântece se zbuciumă nemângâiată îndurerata lui iubire și pustiitorul regret pentru femeia ce-l părăsește:

*„Te duci și cum zâmbești nepăsătoare
M-abat din cale și mă simt murind...
Pierdut spre tine brațele-mi întind
Ca-n urma unei viziuni fugare,
Dar nu mai pot în ele să te prind.”*

(Te duci)

Romanul de dragoste al lui Șt. O. Iosif e unul din cele mai pasionate și mai tragice povești de iubire. O mână pioasă a adunat acum doi ani scrisorile de dragoste, scrise de Iosif pentru această iubire, și le-a publicat sub titlul „*Domnița mea erai*”. Din aceste scrisori se poate vedea sufletul plin de poezie și de lumină al lui Șt. O. Iosif, precum și trudnica viață ce o trăia.

Femeia care-l părăsise într-un chip atât de neașteptat și de dureros, îi rămase mereu „stăpâna” sufletului. Șt. O. Iosif făcea parte din ramura acea de sentimentali pentru care prăbușirea unui amor e un nesecat prilej de suferință. Iată cum își exprimă Șt. O. Iosif marea lui durere și deznădejde

*„O, zboară iar pe drum de seară,
Trist cântec, pân' la casa Liei,
La casa-n veci iubitei zboară
Și tainic la ferești adie-i.
Și spune-i că nici s-o blesteme*

*Nici ură n-ar putea să-i poarte,
Ci plânge, sângeră și geme
Și o s-o cheme pân' la moarte...*

Sub influența acestei nesfârșite iubiri, „lung prilej pentru durere”, cugetul lui se apleacă cu duioșie spre zilele depărtate ale copilăriei neștiutoare.

Acea vârstă petrecută în preajma „firavei bunici” a fost singura epocă fericită din scurta viață a lui Șt. O. Iosif. A fost epoca de visări copilărești și de iluzii dulci. Timpul în care poetul a fost vesel și zburdalnic, îndrăgostit de natură și de frumusețea molcomitoare a basmelor fermecate. Zile de bucurie și de entuziasm, pline de poezie și de soare. Avânturi și biruințe închipuite tulburau sufletul plin de idealuri al poetului. Amintirea și bucuriile acestor zile, duse pentru totdeauna, le-a cântat poetul înduioșat, cu inima însângerată de amintiri în volumul său „Patriarhale”. Traiul patriarhal al copilăriei, furtunile de mai, nucul îmbătrânit, cerul baladelor haiducești, seninul și norii, visele și năzuințele acelor vremi, sunt adunate în versuri de o rară măiestrie, vibrând de simțire și strălucind în oglinzile celei mai desăvârșite arte, Sunt versuri colorate cu o lumină limpede, pline de gingășie și de o rară putere de expresie. E volumul care, mai mult ca celelalte, l-a impus pe Șt. O. Iosif ca un poet viguros, înfipt adânc în evoluția poeziei românești.

Cu mijloace simple, Șt. O. Iosif izbutește să creeze o viziune de cea mai limpede artă.

Dar neîntrecut rămâne Șt. O. Iosif în cântece și elegii. Sufletul său era o prelungă elegie vie. Goga, prietenul lui de năzuințe și de iluzii, îi apreciază scrisul în felul următor: „În strofele lui plânge tristețea potolită a unui cântec în surdină. Avea pasiuni intense care porneau dintr-o simțire adâncă, dintr-o concentrare care angajează fibrele cele mai intime ale sufletului”.

Cu o asemenea zestre sufletească e explicabil de ce Șt. O. Iosif este cu deosebire poetul tristeții și al cântecului duios. Totuși, în ultimul moment, frământările cumplite ale sufletului său chinuit de suferințe l-au făcut să scrie emoționanta chemare „La arme”, care alături de „Deșteaptă-te române” a lui Mureșeanu și „Hora unirii” a lui Alecsandri, au înflăcărat de atâtea ori simțirea românească.

A scris cu entuziasm povestea lui Ștefan cel Mare „Din zile mari”.

A fost un militant stăruitor pentru realizarea naționalismului integral și un apostol al Ardealului în viața vechii Români.

Acum când se împlinesc 20 de ani de la moartea lui aducem acest modest omagiu nefericitului cântăreț, închinându-ne cu smerenie în fața operei sale literare.

Gazeta Mureșului, III, nr. 36, 8 octombrie 1933, pag. 2.

Ilarie Chendi. Douăzeci de ani de la moartea lui

O împrejurare banală l-a împiedecat pe Ilarie Chendi, în preajma anului 1900, să ajungă preot sătesc într-o comună de pe Târnave. Poate îi va fi plăcut și lui liniștea odihnitoare a unui sat de gospodari cinstiti și simpli, dar îl îndrumau mai ales spre preoție planurile tatălui său, preot în Dârlos, care poate îi va fi dibuit în vreo casă înstărită o viitoare preoteasă cu ochi cuminți și grai blajin. Îl mai îndemna apoi ereditatea profesională de care se ținea, până mai deunăzi, atâta socoteală în Ardeal, și mai ales studiile sale încheiate, de teolog cu „calificație”. Ilarie Chendi se pregătise pentru preoție în Seminarul din Sibiu, dar când a „pășit” la concurs, după statutul organic al lui Șaguna, s-a pomenit trântit de săteni, cărora nu le trebuia „popă micuț și cu ghiersul amărât”, cum se întâmpla să fie viitorul critic. Lor le trebuia „popă înalt și cu ghiers tare”.

Din pricina acestei căderi, Ilarie Chendi nu s-a mai preoțit, n-a mai cântat niciodată, cu „ghiersul lui amărât”, liturgia și pricesnele, ei, după cum învățase de la Slavici, s-a pornit la București, de unde „răsărea soarele pentru toți Români”.

În capitala României, tânărul ardelean a fost primit cu căldură, ca toți ardelenii de altfel, făcându-i-se un rost la biblioteca Academiei.

La București, Ilarie Chendi s-a întâlnit cu cunoscuții săi din Ardeal: Șt. O. Iosif, Zaharie Bârsan, Ion Gorun, Ion Scurtu, Octavian Goga și ajutat și de ei și-a făcut intrarea în literatura română. Copii ai aceleiași pământ și fibre din aceeași simțire, întreaga pleiadă citată mai sus și-a luat ca izvor de inspirație ideea națională și obidita noastră țărănime. Ei și cu scriitorii de dincolo au pornit mișcarea zisă sămănătoristă. Dacă tovarășii săi au pus în versuri și proză dragostea pentru țaran, dacă au scris multe pagini pentru ridicarea ideii naționale pe primul plan al năzuințelor vremii, Ilarie Chendi a fost condus în acțiunea lui de critic literar de aceleași credințe. Pentru el, opera literară avea valoare numai întrucât reprezenta în realizarea și orientarea ei zbuciumul de totdeauna al neamului românesc și permanenta lui năzuință,

Pentru Chendi, scriitorul trebuia să fie un militant al naționalismului, încadrat ca ideologie în spiritualitatea națională și realizat ca artist prin procedeele și formele create de această spiritualitate, pe care el o vedea mai desăvârșită în limpezimea sufletului țărănesc. Trei lucruri cerea Chendi de la un scriitor: „legături distincte cu viața neamului său, cunoașterea trecutului literar și istoric al acestuia, și putere originală de a crea”.

Critica, mai mult decât oricare funcție intelectuală, cere o inteligență ascuțită, veșnic atentă în cuprinderea ei, un spirit de observație pătrunzător și de

largă înțelegere a operei literare; mai cere o informație bogată, o cultură temeinică și o onestitate profesională ireproșabilă.

Privită din acest punct de vedere, critica lui Ilarie Chendi are marele merit că deși a fost risipită prin foiletoanele ziarelor vremii și prin diverse reviste mărunte, deci în locuri unde obiectivitatea este de obicei mai redusă și sinceritatea contestată, el totuși s-a menținut totdeauna pe linia credințelor sale principiale: poporanism și naționalism, critică, onestă și, mai ales, curajoasă.

A înfruntat dârș pe toți aceia care credea el că sfidau bunul simț și nesocoteau principiile lui. A fost în această privință un condei temut și mușcător. Ataca pățimaș, fără cruțare și fără astâmpăr. A rămas celebră campania lui împotriva d-lui N. Iorga.

Critica lui literară e cuprinsă în câteva volume, dintre care mai cunoscute sunt: *Foiletoane*, *Impresii*, *Preludii și Fragmente* și *Schițe de critică literară*. În afară de acestea a mai publicat un studiu asupra „*Începuturilor ziaristicii noastre*”, tipărit la Orăștie, și două traduceri în colaborare cu Sandu Aldea: *Ziua învierii* de H. Ibsen și *Ioan Botezătorul* de H. Sudermann.

A fost un om intransigent și nu putea suferi prostia, îngâmfarea și lingușirea. Le biciuia cu plesne de flăcări și nu le cruța niciodată. Le urmărea cu înverșunare și le izbea cu cruzime. Era sever și nu admitea nici un compromis. Bineînțeles, aceste atitudini erau ale criticului, căci în fond Ilarie Chendi era un om iubitor de prieteni, de veselie, un om de petrecere.

Dar deodată cu Iosif, tovarășul său de credinți și de viață, s-a prăbușit și Chendi.

Bolnav de mai multă vreme, la auzul morții lui Iosif, Ilarie Chendi și-a curmat singur existența într-un ospiciu din București, în iulie 1913.

De atunci Ardealul n-a mai dat nici un critic de valoare, iar Chendi doarme, împăcat cu toată lumea, în cimitirul Bellu.

Gazeta Mureșului, III, nr. 39, 29 octombrie 1933, pag. 2.

Carmen Sylva

„De ce v-ați pierde vremea voi
Citind ce scriu? Degeaba toate!
Abia când voi fi moartă, poate,
Mă veți vedea ce-am fost spre-a zice:
A fost, aproape, om ca noi!”

(Regina)

Am ținut să deschid acest articol de evocare pentru întâia noastră Regină, cu o strofă din testamentul ei poetic.

Conștientă de puterea darului ei poetic ca și de felul în care contemporanii ar fi putut-o aprecia, Carmen Sylva și-a înțeles destinul ei literar cu resemnare, știind că va veni o zi în care ea ne mai fiind regina unui tron, va fi socotită ceea ce s-a crezut totdeauna: „*Regina cântecului*”.

Când în 1916, Regina Elisabeta, Mama răniților, a fost coborâtă în mormântul Voievodalei Mănăstiri de la Argeș, alături de ilustrul ei soț, Carol I, și trupul ei regal s-a înfrățit cu țărâna, sufletul ei de poetă luminoasă s-a înălțat în Panteonul gloriilor noastre literare, cu vrednicie și dreptate. Regina va rămâne mereu Regină!

Cugetul nostru se pleacă astăzi, cu smerenie și admirație, peste mănunchiul de cântece scrise în limba lui Schiller și traduse în românește de George Coșbuc, sub sugestivul titlu: „*Valuri alinate*”.

Sunt valurile inimii ei de prințesă deznădăcinată din țara Rinului și adusă aici, la gurile Dunării, ca stăpânitoare,

Se zbuțumă în ritmul lor tot regretul după o lume pierdută și toată năzuința ei de iubire pentru o patrie nouă.

Între aceste două pasiuni sufletul ei a vibrat puternic și cântecele au țâșnit ca stelele în fâlfâit de amurg. Cântecul a fost mângâierea și iubirea ei. În ritmul lui și-a mărturisit freamătul avânturilor ei, al lumii izvorâte din inima ei de artistă, al fantaziei și al durerilor ei.

A scris și cântece pline de entuziasm și de zburdălnicie, cântece cu trubaduri medievale, balade cu eroi din castele vechi, pasteluri cu imagini germane, iar uneori s-a ridicat pe culmile concepției filosofice,

Poeziile din cartea „*Valurile alinate*” toate au fost scrise după descălecarea ei în țara Carpaților, și în murmurul lor se poate citi tot procesul ei de deznădăcinare și de adaptare la noua patrie. Întâile gânduri pentru Rin, întâile saluturi pentru cântec:

*„Curgi, Rinule, în pace de pururi
Și adio! Pe noul meu drum
Eu intru, sărmana în viața
Cea plină de trude de-acum.”*

(Rămas bun)

*„Eu biata am plecat pe lungul drum;
La Dunăre departe sunt acum,
Departa aici, într-alte lumi streine.
Dar iată, că privind în jurul meu,
Te văd zâmbind, tovarăș dragul meu,
Tu, dulce cântec, ai venit cu mine.”*

(Trei tovarăși)

În cântec, tovarășul drag, și-a împletit Carmen Sylva văpaia amintirilor, a dezamăgirilor și a dragostei pentru țara nouă:

*„Dulce e și fermecată
Dâmboviță, apa ta,
Cel ce te-a băut odată
Vecinic tot la tine ar sta.”*

(Dâmbovița)

Se vede din această strofă cât de mult s-a întărit legătura între prințesa de la Rin și pământul României.

Când clocotul valurilor s-a alinat, când amintirile au lăsat loc speranțelor și nostalgiilor, iubirii noii patrii, versurile Reginei s-au înseninat și fantezia a prins a zbura. Dragostea pentru viață, pentru artă, pentru basm și pentru ideal a dat aripi optimiste versului, i-a însoțit decorul,

*„În marea artei vin de te scufundă!
Așa-i de cald în ea și așa-i de bine,
Și-i limpede al ei val, și-ntraurit;
Și iar va crește inima din tine,
Spre arte aleargă luptător trudit.
Și proaspăt sânge vei simți prin vine
Și vei trăi din nou, re-ntinerit.”*

(Aria)

*„O, stai și ascultă vesela cântare
De pasări mii, prin crâng și pe câmpie:
Se bucură de flori, că iar învie,
C-așa-i de mândră lumea asta mare.”*

(Sonet)

*„Bun atâta de n-ar fi
Vinul pe cât este
Noi de veselie-am ști
Numai din poveste.*

*Și frumoase așa cum sânt
Să nu fie fete,
Ce-ai găsi pe acest pământ
Scump și drag, băietе?*

*De n-ar fi în suflet foc
Iar în guri cântare,*

*N-ar fi-n lume răs și joc,
Numai întristare.*

*Dar fiindcă sânt și-au fost
Toate și-au să fie,
Crede-mi că-i nebun de prost
Cel ce nu le știe.”*

(Cântec)

Dar norii s-au adunat iarăși amenințatori deasupra capului Reginei și versurile ei limpezi au trebuit să se umple iarăși de lacrimi: Prințesa Maria, unica ei fiică a fost chemată în cer.

A fost pentru Carmen Sylva cea mai năprasnică durere. Niciodată nu și-a mângâiat-o pe deplin.

A evocat moartea nefericitei principese în versuri de o frumusețe rară și tristă:

*„Tu din soare scoborâtă n-ai avut pe semne soare
Cât aveai pe lumea asta, ca-n lumină să petreci;
Pasere cu zborul grabnic ce se duce călătoare
Ca să nu mai vie în veci!*

*Ah, dar flori erau destule, și cântări pe această lume
Ca să-i fie drag pământul unde îngeri te-au adus
Dar te-ai dus ca și mirosul unei flori cu dulce nume
Ca să fii de-a pururi dus!”*

(Ei)

Versurile lirice ale Carmen Sylvei se disting prin simplitatea lor strălucitoare, prin prospețimea metaforelor și prin gingășia discreției.

E un joc de lumini în ele, jucăușe în unda de imagini și statornice în evocările trecutului. Dar dacă în producțiile ei lirice a trebuit să țină seamă de ecoul ce ele îl pot avea în lumea profană și Carmen Sylva s-a supus cu greu acestei obligații, în opera ei epică s-a dovedit o creatoare de proporții mari, o artistă desăvârșită și o cugetătoare înaltă. Spațiul nu ne îngăduie să cităm niciun vers din poemele ei minunate: Cain, Iehova, Moisi...

În „*Vălurile alinate*” a fremătat sufletul unei femei, de două ori Regină, și noi l-am ascultat în acordurile lui largi și în sugestiile lui adânci, închinându-ne în fața veșnicei Regine.

*Gazeta Mureșului, III, nr. 40, 5 noiembrie 1933, pag. 2.
Semnat V.N.*

Poeții și Mama

*„Dacă-i întâlni
Măicuță bătrână
Cu brăul de lână
Din ochi lăcrămând...”*

Ar fi, desigur, unul din cele mai interesante capitole de critică literară, acela în care un condei analist s-ar apleca peste producțiile literare în care scriitorii și-au evocat mamele lor. Din vârtejul de sentimente ce agită inima unui poet izbucnind în dulcea împletire de versuri, unui din cele mai viguroase și în același timp mai sincere, este sentimentul filial. Acest sentiment este cu atât mai bine reliefat și mai emoționant, cu cât poetul a intrat mai adânc în vârsta bărbăției, când poate privi mai înțelept viața lui trecută, năzuințele, biruințele și înfrângerile, când își poate analiza obiectiv realizările și țintele.

În acel răstimp de trăire, privirea aruncată peste trecut cuprinde, aproape întotdeauna, evocarea mamei, a izvorului de viață, evocarea aceleia care le-a urmărit drumul cu mai multe bătăi de inimă. Adesea aceste evocări cuprind în ele strigătul de deznădejde, chemarea mamei pentru alinare, pentru ajutor:

*„O, mamă! O nădejde mă mai ține:
Că n-ai să-ți uiți copilul în străini,
.....
Că, bună, vei veni să-mi vindeci rana...”*

(Cerna)

Alteori regretul că mama nu mai trăiește să vadă strălucirea copilului ei:

*„Dar bieteii mame ce a murit,
Durerilor grozave pradă,
Ce-i folosește că-i slăvit
Copilul ei, când n-o să-l vadă?”*

(Radu D. Rosetti)

Același regret îl frământă și pe Eminescu, pentru alte motive, bineînțeles, și apărând învăluit în mantia filozofiei sale ducătoare la resemnare:

*„O, mamă, dulce mumă, din negura de vremi
Pe freamățul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău.
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.”*

Alți poeți caută să-și mângâie mamele pentru înfrângerile îndurate pe drumul vieții, pentru motivul că n-au realizat așteptările și încrederea mamei dragi. Cităm aici două strofe magistrale din Vlahuță, a cărui mamă avusese o atât de luminoasă încredere în puterile lui Alexandru:

*„Din câți copii pe lume-s nici unul nu-i ca mine.
Și cât mă vezi de mare în planurile tale!..
La zodii chiar s-arată cum am s-ajung de bine.
Și ce măriri m-așteaptă în norocoasa-mi cale!
Din câți copii pe lume-s nici unul nu-i ca mine.
Cu dureros se stinse deșarta-ți așteptare!
Pierdut, te văd, din cruda vieții vijelie.
Nenorocită mamă, și plâng că nu-s în stare
O slabă mângâiere să-ți dau, cât de târzie
Ce dureros se stinse deșarta-ți așteptare.”*

La această „nenorocită mamă” se gândea, cu întristare, din vâltoarea Bucureștilor dezrădăcinatul George Coșbuc. Într-un cadru sărman, trei ființe, mama și surorile, torc și așteaptă pe George, „care nu mai vine”, Bătrâna maică povestește:

*„Aveți și voi un frate...
Mi s-a părut c-aud la geam
Cu degetul cum bate.
Dar, n-a fost el!... Să-l văd venind,
Ași mai trăi o viață.
E dus și voi muri dorind
Să-l văd odată-n față.
Așa vrea poate Dumnezeu,
Așa mi-e datul sortii,
Să n-am eu pe băiatul meu
La cap în ceasul morții.”*

În citatul din „Miorița” ce l-am pus în fruntea acestui articol, ciobănașul, din marginea morții, se gândește la „măicuța bătrână cu brâul de lână,, și într-o formă

alegorică învață miorița cum să-i povestească dispariția lui, fără a-i comunica moartea:

*„Tu mioara mea,
Să te-nduri de ea,
Și-i spune curat,
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
Să nu-i spui drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea.”*

Din marginea aceleiași morți trimite poetul modernist, Camil Baltazar, „Ultima scrisoare mamei” din care tipărim duiosul final:

*Spre dimineată, când bolnavii se scoală,
Cu gemete și întrebări pe jumătate,
Voi dormi frumos
Cu mâinile – a rugăciune – pe piept încrucișate.
.....*

*Va fi atâta tăcere în jurul meu,
Creanga va sta boltită asupra-mi cu teamă
Că aș vrea în clipa aceea să te rog:
Când vei afla de moartea mea
Să nu plângi mamă ...*

Am citat numai câteva strofe din versurile în care Cerna, Eminescu, Rosetti, Vlahuță, Coșbuc și Baltazar și-au evocat mamele. Răsare din ele o atât de imensă și de curată iubire, încât orice inimă scapă de-asupra lor un suspin, o lacrimă ...

Gazeta Mureșului, III, nr. 41, 12 noiembrie 1933, pag. 2.

Ion Pop-Reteganul

„Cine va scrie, odată și odată, o istorie conștiințioasă a dezvoltării culturale a poporului român din Ardeal, va trebui să păstreze o pagină de cinste, de aur, pe seama acestui modest învățător de sate, fiindcă multă vreme a fost cheagul, care a strâns rândurile scriitorilor populari în reviste și cărți populare redactate de el, și a scris și el cum n-au scris mulți la noi.”

Horia Petra-Petrescu

Ion Pop-Reteganul în copilăria mea

Ion Pop-Reteganul e cea mai veche amintire literară a copilăriei mele.

Sunt 16 ani de atunci. Șaisprezece ani de la întâile emoții literare când, la lumina sfioasă a unei lămpi, am citit nopți întregi, cele cinci volume de „Povești ardelenesti” scrise de Ion Pop-Reteganul.

Trifan Hăbăucul, Ganul Țiganul, Vizor, Craiul șerpilor, Fițul oii, Ioaneș măsariul, eroii basmelor lui mi-au înflorit imaginația cu cele mai vii curcubeie aruncate peste veac și gând.

Pe prima pagină a celui dintâi volum de povești ardelenesti era expus chipul lui Ion Pop-Reteganul, însoțit de o iscălitură mare, țărănească.

Un cap oval, cu o frunte largă, umbrită de o coamă aspră, sub care strălucesc doi ochi fierbinți, se sfârșea printr-o barbă regulată, pieptănată în despicătură. Un bust puternic care bănuia un trup binefăcut, pe lângă care coborau brațele voinice.

Când isprăveam un basm și ochii mi se ridicau entuziasmați peste paginile fermecate, mă opream adesea și mă uitam cu admirație la chipul omului care, după cum mi se spusese, adunase toate aceste basme. Am aflat apoi că fusese învățător de sat și multă vreme am purtat o dușmănie ascunsă învățătorului meu, fiindcă nu-mi dădea să citesc și basmele scrise de el.

Pe atunci credeam că toți învățătorii scriu basme. De unde era să știu că acesta e un dar al acelor aleși?

Un unchi al meu, învățător în Monor, fusese prieten bun cu Ion Pop-Reteganul și purtase o lungă corespondență cu el, prin 1886, când redacta „Cărțile săteanului român”. Am aflat astfel o mulțime de lucruri din viața acestui mare învățător. Din fericire câteva din aceste scrisori au scăpat de dușmănia vremii, ajungând până la mine, și le păstrez ca pe niște amintiri scumpe dintr-un timp când basmele erau singura mea credință.

Ion Pop-Reteganul în copilăria și tinerețea lui

Spre a se deosebi de numeroșii Popi de care e plin Ardealul, scriitorul nostru și-a mai adăugat pe lângă numele său de Ion Pop, și numele satului său Reteagul, numindu-se astfel Ioan Pop-Reteganul.

Reteagul este un sat vechi, în părțile Năsăudului, nu prea departe de Hordoul lui G. Coșbuc.

În acest sat s-a născut Ion Pop-Reteganul, în 1853, dintr-o familie țărănească. Casa părinților și-o descrie el însuși: „Era o căsuță mică de nuiele, acoperită cu paie, precum erau toate casele românilor de la noi, după revoluția din 1848. Avea două ferestre, una spre miază noapte și alta spre răsărit. Ferestrele erau cam atât de mari cât e o coală de hârtie și aveau fiecare câte patru ochi de sticlă”⁵.

Bunicul său fusese iobag, iar tatăl foarte sărac. Nimeni nu se îndoia că fiul va urma aceeași viață. Începuse să pască vitele pe imaș și să ajute la muncile câmpului. Nu era decât un fiu de țăran predestinat istovitoareii munci.

Dar printr-un efort năprasnic de voință și de persistență, caracteristic sufletelor mari, Ion Pop-Reteganul a izbutit să înfrângă mizeriile și obstacolele, urmând cursurile școlilor secundare din Năsăud, Gherla și Deva, obținând în 1873 (20 februarie) dreptul de a funcționa ca învățător.

Dintre îndrumătorii lui pedagogici a fost, îndeosebi, influențat de concepțiile și de acțiunile lui Vasile Petri, unul din cei mai învățați oameni de școală ai Ardealului.

Intrarea sa în învățământ ne-o descrie el însuși: „În primăvara anului 1873 (20 februarie) părăsii băncile școlii și pășii în lume ca om vrednic de a-și câștiga pâinea sa. Ar mai fi trebuit să stau până la finea lui iunie, când se fac examenele, dar era mare lipsă de învățători la școala centrală grănicerească din Orlat, lângă Sibiu.

Deci trimise baronul Urs, președintele școlilor grănicerești din fostul Reg. Rom. I, pe căpitanul pensionat Ion Mărginean la Deva, unde este o preparandie de stat și unde frecventam eu chiar atunci cursul al II-lea și al III-lea deodată. Căpitanul Brad era cunoscut bun cu inspectorul secundar Iuliu Bardoși din Deva și cu Ion Candrea, profesor la institutul pedagogic.

Astfel fiind, și-a dat solia căpitanul, solia la cunoscuții lui, că adică el este trimis din partea baronului Urs să ducă un tânăr dornic de a ocupa numaidecât postul de învățător adjunct la școala din Orlat. Din sfatul căpitanului Bradu cu profesorii preparandiei, cu directorul și cu inspectorul, ieși ca să mă încerce pe mine, doar de voi fi aplicat a primi acel post, care era îmbinat cu un salariu anual de 200 fl., cvartir și 3 stânjeni de lemne. Propusu-m-au superiorii pe mine, din cauză

⁵ Odinioară și acum, pag. 28 edit. „Astra”.

că eram doară cel mai apt dintre colegi, ori că voiau a se vedea scăpați de mine? La aceasta nu mă cugetai, ci primii și mersei la Sibiu dimpreună cu căpitanul Brad.⁶

Ion Pop-Reteganul ca învățător

„Să mă re nasc de o sută de ori, tot învățător m-aș face, că nu există o mai frumoasă carieră pe pământ ca învățător.”

Ion Pop-Reteganul

Activitatea profesională a lui Ion Pop-Reteganul a fost în funcție de preocupările sale literare.

Cea dintâi caracteristică a acestei activități o alcătuiesc desele lui transferări. Nu cred să existe învățător care să-și fi schimbat atât de des satul și ținutul de cum a făcut-o Ion Pop-Reteganul. Dar transferările lui nu erau pricinuite de neînțelegeri grave cu sătenii, sau din cauza unor anchete neplăcute, căci pretutindeni el a dat dovadă de multă dragoste față de popor, de mult devotament, încât era unul din învățătorii cei mai respectați ai Ardealului, ci fiindcă așa îi dictau interesele misiunii lut folcloristice.

Pentru el satul era vatra cea mai caldă a neamului românesc. Manifestările și viața satului i se păreau caracteristice pentru înfățișarea largă și luminoasă a sufletului românesc.

Izvoarele, tainele și flăcările acestui suflet el le căuta cu o pasiune și cu o hărnicie neîntrecută.

Ion Pop-Reteganul este unul din cei mai străluciți folcloriști ai noștri.

Pentru a-și realiza această misiune el și-a sacrificat liniștea vieții, a suferit întotdeauna chinurile sărăciei, fiindcă toate aspirațiile și toată truda lui era închinată folclorului și literaturii populare.

Când cunoștea toate comorile artistice și sufletești ale unui sat, caracteristice de altfel întregului ținut, Ion Pop-Reteganul căuta alt sat, în altă parte a Ardealului, și continua acolo aceeași muncă neostenită și mare.

Astfel a fost rând pe rând învățător în Orlat, județul Sibiu, „în Vâlcelele rele, apoi în Barul Mare, în Grădiștea (Sarmisegetuza), în Bonțari din Țara Hațegului, județul Hunedoara, de aici în Lisa, județul Făgăraș, în Buciumi-Șasa (Munții Apuseni), apoi în Săliște, județul Sibiu, și în urmă în Rodna-Veche”⁷.

Dintre toate acestea mai mult l-a impresionat Țara Hațegului.

Frumusețea geografică, legendele istorice, vigoarea rasei românești locale, l-au pătruns emoții încât nu le-a uitat niciodată. Iată cum își amintește Ion Pop-Reteganul ținutul și oamenii aceștia: „Răpit de frumusețea acestui ținut l-am căutat

⁶ Din Țara Hațegului-pag. 28-29. Edit. „Astra”.

⁷ D-I Em. Elefterescu: Ioan Pop-Reteganul: „Isvorașul” Nr. 6 Iunie 1932.

adesea, am fost mai în toate comunele mai însemnate, am suit mai toate dealurile și munții lui și am făcut cunoștință cu Români din toate clasele acestui rai pământesc; și de ar fi să am putere, bucuros aș mai călca odată acest ținut romantic a cărui fiecare vale și culme își are istoria sa, mitul său, produsele proprii; bucuros aș mai sta de vorbă cu câte un luncan, Macrea, Tatul, Balaur, Boian, Stejar, Gangur, Iarba, Corbu, Mărăscu, Părăscu, Păun, Teian, Băluș, Bani, Fulgeru, Bărcianu, Furtună, Câdea, Păgăriu, Ursu, Arbore, Mărilă, Selescu, Pitulice, Alun, Troilă Marcu, Cișcu, Alecu ș. a., care mi-au spus atâtea și atâtea istorii din trecutul nostru, care știu începutul fiecărei familii din ținutul Hațegului, care vorbesc cu fală despre faptele vitejești și bune, iar cu groază despre faptele mârșave și rele⁸.

Dar în afară de preocupările folcloristice și literare, Ion Pop-Reteganul a ținut ca învățător să-și facă datoria așa cum puțini și-o fac, fiind și pe acest teren o mare pildă.

Ridicarea și înnobilarea vieții țărănești prin cultură și prin progres economic l-a preocupat în cel mai înalt grad.

În afară de cărțile sale scrise pentru țărani, (*Cărțile sateanului român*, Blaj 1886, *Curs practic de pomărit*, Arad 1889, *Cartea poporului*, Carte de Cetire, Brașov, 1892, *Prietenul sateanului român*, Gherla, 1895, *Pilde și sfaturi pentru popor*, Gherla, 1900, *Pomicultura*, Șimleul-Silvaniei 1904, și care cuprind o comoară neîntrecută de sfaturi și de sugestii, Ion Pop-Reteganul a dat exemple practice de muncă și de faptă.

Și cred nimerit să amintesc aici un episod din viața lui, povestit de unul din discipolii săi biografii: „Așa a dat odată sfatul unui țăran să-și țină meri în grădină. Țăranul, nu și nu! Cum nu? „d-apoi cine-și mai face de lucru și cu merii ăia!” Zadarnice au fost toate deslușirile, zadarnică punerea în vedere a unor roade bogate și a unui câștig ușor, omul meu o ținea orbiș că nu-i trebuie altoi de măr în gospodăria sa. „Nu?” „Nu!” Atunci ți-oi aduce eu altoii în grădină, zise hotărât Pop Reteganul. În grădina mea? întrebă țăranul.

— Da, într-a dumnitale!

— Dacă nu vreau eu?

— Chiar dacă nu vrei!

Și s-a dus cu puterea grădinarul cel bun și a sădit pomișorii, care aveau să dea peste 2–3 ani niște mere de-a mai mare dragul⁹.

Aceasta și alte multe și nenumărate fapte de milostenie, a făcut ca Ioan Pop-Reteganul să fie venerat cum n-a mai fost învățător, iar, în 3 aprilie 1905, când a murit, a fost atâta jale în Reteag, unde se retrase la bătrânețe, încât, după cum adeverește biografii, „chiar și evreii din Reteag au trimis vorbă văduvei lui, că vor ținea o slujba religioasă pentru sufletul lui de om de omenie.”

⁸ Din Țara Hațegului-pag. 4-5, Edit. „Astra”.

⁹ Horia Petra-Petrescu — Prefață la „Odinioară și acum”.

Ion Pop-Reteganul ca folclorist și scriitor

„L-a tăcut scriitor destăinuirea ce a primit încă din cea mai fragedă copilărie despre frumusețile de închipuire pe care le păstrează sufletele lor întunecate cei mulți și umiliți din acest neam. Școală de gândit simțit și scris, Facultate de litere și «cerc literar» i-au fost lui pe rând căsuțele Reteagului, unde meșterii spuneau povești.”

Nicolae Iorga

Activitatea literară a lui Ion Pop-Reteganul se împarte în două categorii: opera folclorică, culeasă din popor și opera originală. Asupra celei dintâi aprecierile sunt unanime în a-i recunoaște atât valoarea calitativă, cât și întinsa strădanie de a aduna cantitativ atât cât până la el, ca și de atunci încoace n-a adunat nici-un ardelean.

Astfel d-l Iorga zice: „E o uimire ce a strâns el într-o viață destul de scurtă și plină de atâtea greutăți. Broșurile lui de literatură a poporului înfățișează o minimă parte din tot ce avea în lada sa de acasă: manuscrise, multe, multe, care conțin vreo 400 pagini populare, apoi multe legende”¹⁰.

Iar d-l Horia Petra-Petrescu, secretarul literar al „Asociațiunii”, unul din cei mai buni cunoscători și apreciatori ai operei lui Ion Pop-Reteganul scrie: „O viață întreagă a tot scris Ion Pop-Reteganul simțind bucurie, mulțumită sufletească în scris. De aceea memoria lui Pop-Reteganul trebuie să fie scumpă sufletului românesc, fiindcă omul acesta, cât a trăit, numai binele și înaintarea semenilor săi le-a vrut și a fost unul din cei mai buni propagandiști culturali din câți i-am avut noi.”¹¹)

O scurtă enumerare a volumelor sale va fi și mai convingătoare: *Trandafiri și viorele*, Gherla, 1884, *Inimioară*, Sibiu, 1885, *Povești ardelenesti*, Brașov, 1885 (cinci volume), *Povești din viața țăranilor*, *Leon cel tânăr*, Gherla, 1893, *Cazania Țiganilor*, 1888, *Opșaguri cât pilite și cioplite*, Gherla, 1897, *Starostele*, Gherla, 1891, *Chiuituri de care strigă feciorii în joc*, Gherla, 1897, *Românul în sat și la oaste*, Gherla, 1899, *Pintea Viteazul*, Brașov, *Cele 12 Vineri*, Gherla, 1901, *Bocete sau cântece de marți*, Gherla.

Această bibliografie desigur nu este completă, și am alcătuit-o după izvoarele d-lor Horia Petra-Petrescu¹²) și Em. Elefterescu¹³), dar până acuma nu se mai găsește o alta mai precisă și mai completă.

¹⁰ N. Iorga: Oameni care au fost, pag. 93-94.

¹¹ Cuvânt înainte la „Copiii Ursuțului” Edit. „Astra”.

¹² Bibliografia operelor lui Ion Pop-Reteganul „Transilvani”, nr. 6, 1934.

¹³ Ion Pop-Reteganul „Izvorașul”, nr. 6, 1932.

Această extraordinară activitate a fost risipită de-a lungul a 30 de ani prin revistele și ziarele Ardealului: *Amicul Familiei*, *Gherla*, *Poporul român*, *Budapesta*, *Familia*, *Oradea*, *Răvașul*, *Cluj*, *Gazeta Transilvaniei*, *Brașov*, *Unirea*, *Blaj*, *Foaia poporului*, *Sibiu*, *Tribuna*, *Gazeta Duminecii*, *Șimleu*, *Revista ilustrată*, *Șoimuș*, *Șezătoarea etc.*

Opera folclorică a lui Ion Pop-Reteganul, pe lângă înalta ei valoare estetică și istorică, mai prezintă o enormă importanță și din punct de vedere filologic. Niciun alt autor ardelean n-a îmbrățișat atât de larg variatele nuanțe ale graiului românesc din Ardeal. El a colindat întreg Ardealul, adunând folclor de pretutindeni, și așternându-l pe hârtie așa cum l-a auzit.

În sertarele mele se află un dicționar al cuvintelor mai noi, introduse în scrisul literar de Ion Pop-Reteganul și, poate mai târziu, revenind asupra acestui folclorist, să le pot înfățișa cititorilor.

El a cules un material foarte felurit: povești, balade, tradiții, bocete, doine, chiuituri, colinde etc., cuprinzând într-o singură dragoste toate produsele artistice ale poporului.

Nimeni, dintre ardeleni, nu l-a întrecut pe acest drum.

Dar în afară de opera lui folclorică, Ion Pop-Reteganul are și o însemnată operă originală, formată din schițe și nuvele. O parte din această operă a fost publicată de autor încă în timpul vieții sale și se găsește în volumele: *Nuvele și schițe Gherla* 1898, *Povestiri din viața țăranilor români*, Sibiu 1900 și *Nuvele*, București f. an.

Deși Ion Pop-Reteganul a căutat în aceste nuvele și povestiri mai mult mijloace de depunere și de întrupare a unor simțăminte morale, a unor împrejurări cu tâlcuri anumite, fără prea mari pretenții estetice, totuși critica literară a timpului a ținut să le judece din punct de vedere strict literar.

D-l H. Sanielevici, care îl făcuse să colaboreze la „Noua Revistă Română” de sub direcția d-lui C. Rădulescu-Motru, scrie următoarele: „Dintre toți prozatorii ardeleni, mă captivează cel care scria cu mai puțin meșteșug: bătrânul învățător Ion Pop-Reteganul, un apostol care muncise o viață întreagă pentru popor în schimbul a vreo 30 de florini pe lună... Am intrat în corespondență cu dânsul, l-am făcut să colaboreze la revistă și i-am editat și povestirile. Idealismul moral din scrisorile lui deștepta în mine instincte vechi...”¹⁴

Însuși d-l C. Rădulescu-Motru mărturisește, nu de mult, că a încurajat la această revistă tineri talentați, dintre care amintește pe Jean Bart, Florian Becescu, M. Cruceanu, Emil Isac, *I. Pop-Reteganul*, Radu D. Rosetti, N. Pora etc.¹⁵

D-l M. Dragomirescu iarăși îl așează într-o strălucită companie alături de Anton Pann, Ispirescu, Creangă, Dragoslav etc.¹⁶

¹⁴ Poporanismul reacționar, pag. 182.

¹⁵ Litere N. 15, 1934.

¹⁶ Critica vol. II, pag. 128.

O singură notă discordantă: Ilarie Chendi.

Nimeni nu l-a atacat pe Ion Pop-Reteganul cu mai multă violență, dar și cu mai multă nedreptate, de cum a făcut-o acest critic ardelean.

Neînțelegând rostul cultural al acestui muncitor, dar mai ales târât de patima unor polemici bucureștene, Ilarie Chendi a trecut dincolo de obiectivitate, pierzându-se în răutate și în fals.

Când te uiți și la ce rămâne din opera lui Chendi, te convingi și mai mult de acest lucru...

Din numeroasele lui manuscrise, rămase în grija familiei, d-l H. Petra-Petrescu a mai întocmit câteva broșuri, care au apărut în biblioteca poporală a „Astreii”.

De altfel „Astra” era datoare să cultive memoria și să răspândească scrierile fostului ei secretar.

*
* *

Se împlinesc în acest an 30 de ani de la moartea lui Ion Pop-Reteganul. Cărțile lui se găsesc în bibliotecile mari și se mai vând încă pe la târgurile populare. Le cumpără țărani care găsesc în paginile lor poveștile și poezia străbună. Sufletul Ardealului de odinioară, sufletul celor aplecați spre brazdele nădejii, sufletul înlăcrămat de dușmănia lanțurilor, s-au înviorat de farmecul legendelor, și-au găsit în Ion Pop-Reteganul glasul potrivit.

El a adunat toate lacrimile și toate mândriile aceluia suflet, boabă cu boabă, și le-a încrustat în cărți care le poartă din sat în sat și din inimă în inimă.

Prin ele Ion Pop-Reteganul va trăi, căci amintirea lui nu e alta decât amintirea Ardealului de odinioară...

Progres și cultură, III, nr. 1, ianuarie 1935, p. 3–11.

C. Rădulescu – Codin

1

Credințele și ideile lui asupra folclorului românesc

„În scumpa noastră țară sunt atât de multe satele și cătunele care, fiecare are într-un chip oarecum deosebit, dialectul, felul de a gândi asupra trecutului neamului și aspirațiilor poporului, cântecele din sat, descântecele, zicătorile, tradițiuni și obiceiuri de naștere, nunți, moarte, cumetrii, diferite zile ale anului etc. din a căror cunoaștere și studiere în cele mai mici amănunțimi se pot trage mari

foloase, fie că se păstrează curat și neprihănit aceia ce a produs mai sublim cel mai mare artist național, dându-se tot poporului spre a le zice și practica tot așa de frumos ca în vremile trecute ; fie că se dă material prețios la îndemâna poezilor, istoricilor, filologilor, psihologilor și etnologilor, și deoarece port nădejdea că odată și odată, după îndemnul dat prin diferite scrieri, sfaturi și ordine, toți acei mai luminați, care trăiesc în mijlocul poporului de jos, din toate satele și cătunele României, se vor apuca să dea la lumină, produse de literatură și obiceiuri poporane comori sfinte ale neamului, m-am gândit că cele scrise aici vor putea sluji acelor buni Români ca un îndemn și o călăuză pentru culegerea mărgăritarelor poporului¹⁷).

Am început acest prim capitol asupra lui C. Rădulescu-Codin, cu un citat din puternica lui prefață, scrisă în Priboeni, la 1905, pentru cartea de doctrină folclorică: *Comorile Poporului* (Literatură, obiceiuri și credințe). Această carte este cel mai perfect îndreptar pentru activitatea oricărui folclorist fiindcă nu este scrisă numai după superficiale deducții, ci ea s-a înfiripat clipă cu clipă în lungii ani în care C. Rădulescu-Codin a cutreierat sat cu sat pentru a aduna „comorile poporului”, din experiența sa trudnică și din dragostea nemărginită pentru sufletul poporului românesc. A tipărit-o întâia oră la Câmpulung, în 1906, și fiindcă și-a păstrat o neclintită actualitate, Casa Școalelor a retipărit-o în 1930.

C. Rădulescu-Codin împarte literatura poporană în două ramuri: *scrisă și nescrisă*.

Cea scrisă cuprinde „cărțile poporane atribuite de popor unor persoane închipuite și care, pentru a deveni poporane, au trebuit să se potrivească cu spiritul poporului și să fie scrise cu graiul lui.

Mai importantă e însă literatura poporană nescrisă, fiindcă „nu e chibzuirea unei minți răzlețe, ci închegarea simțirii la un loc a unui întreg popor, a unei ginți sau chiar a omenirii”¹⁸.

Acestei literaturi i-a închinat C. Rădulescu-Codin toată însuflețirea lui neistovită, toată inteligența lui afund pătrunzătoare și toată covârșitoarea lui putere de muncă. Literatura poporană nescrisă are și ea la rândul ei două subdiviziuni: *poezie și proză*.

Poeziei poporane aparțin: doinele, horele, baladele și legendele, colindele, vasilca, plugușorul, paparudele și caloianul, rugăciuni, cântece și jocuri de copii, sorcova, steaua, vicleimul, moș-ajunul, orațiile de nuntă, descântecel, parte din proverbe, frământări de limbă și bocetele.

Prozei poporane aparțin: basmele, snoavele, unele din proverbe și frământări de limbă, tradițiunile ș. a.

Asupra tuturor acestor produse literare ale sufletului românesc, mintea lui C. Rădulescu-Codin a stăruit îndelung, inima lui a vibrat extaziată, iar hărnicia lui

¹⁷C. Rădulescu-Codin: *Comorile poporului*, pag. 5-6.

¹⁸Op. cit.- pag. 9.

setoasă le-a adunat vers cu vers, zicală cu zicală, întocmai cum a adunat Cenușăreasa firele de mac din nisip. Munca aceasta aprigă s-a cristalizat în 40 de volume tipărite și netipărite, căci moartea l-a găsit la masa de scris, făcând corecturi ultimei coli de tipar. El le-a iubit și le-a admirat fiindcă „ele ne-au păstrat limba, moravurile și tradițiile, într-un glas fermecător și dulce, glasul sfânt al cântecului”¹⁹.

Doina e „expresia iubirii și a suferinței”:

*Doină dulce, doină dragă
Câte doruri nu se leagă
De o inimă pribeagă!
Printre văile-nflorite
Printre ape adormite
Tu treci codrii și răzbați
Pân-la cei nemângâiați!*

(Alin poet țăran)

Alături de *doină* se răsfață *hora* cu caracter, vesel, glumeț și mai ales iubitor:

*Mult mă blestemă maica
pentru-n drăguț cât palma,
dar blesteme, n-am ce-i face,
căci nici mie nu-mi prea place;
să-i placă maicăi ca mie,
m-ar băga subt cununie.*

(Col. Eminescu)

Baladele, „prețuite atât de mult în secolele trecute, sunt cântate pe o melodie plângătoare și dulce, care le dă o *expresie extraordinară de tristețe și reverie*”.

Cimiliturile „sunt metafore sau grupe de metafore a căror însemnare n-a trecut în întrebuițarea comună și nu este evidentă:

*Patru resteie
duc un car cu fân*

(Osia)

*Mireasa-n pădure,
ginerele-n Țarigrad
și nuna-n gârlă.*

(Iasca, amnarul și cremenea)

Multe din ghicitori sunt din timpurile când obiectele exterioare impresionau spiritul omenesc altfel decât astăzi și deci îl îmboldeau la metafore, care la prima

¹⁹ Op. cit.- pag. 11.

vedere par neînțelese, dar care ne încântă, îndată ce le găsim cheia, pentru că redeșteaptă în noi întipăririle învălmășite ale unor timpuri dispărute, pe care le-am trăit prin strămoșii noștri”²⁰.

Deceurile în lumea profanilor sunt foarte puțin cunoscute sub acest nume, unii socotindu-le basme, iar alții ghicitori.

C. Rădulescu-Codin precizează: „Ghicitoarea și *deceul* se aseamănă prin aceea că și unul și altul au întrebări și răspunsuri, cum și prin faptul, că într-amândouă sunt două părți: una obiectivă și alta subiectivă, dar se deosebesc prin aceea că în ghicitoare întrebarea e subiectivă și răspunsul obiectiv”²¹.

Ex. de *deceuri*, ale căror răspunsuri sunt povești întregi:

De ce iepurele are o buză crăpată?

De ce n-are păianjenul noroc și albina are?

De ce sunt pete în lună? etc.

„Cât de mare importanță ar avea o colecție de *deceuri*!”²²

Proverbele „sunt o parte prețioasă a literaturii populare pe de o parte că păstrându-se nemodificate ca formă, ne dau exemple vechi de limbă, iar pe de alta fiindcă vedem în ele ideile stratului popular”.

Bocetele „sunt elegiile poeziei populare”. *Basmele* „sunt cele mai vechi produse ale literaturii populare nescrise și cele mai însemnate pentru psihologia și istoria credințelor primitive ale popoarelor”.

„Țesute pe un fond real de fenomene ale naturii și ale vieții, basmele sunt plăsmuiri ale închipuirii, care datează încă din copilăria popoarelor, când oamenii credeau însuflețite toate lucrurile naturii: tot ce se petrecea în natură era rezultatul luptei între zeii cerești ai luminii și demonii întunecului”.

„Basmele, conținând rămășițele credințelor în metempsihoză, în metamorfoză, în vrăji, farmece și descânțece, modificate de spiritul fiecărui popor după moravurile și credințele timpului, oglindesc societatea omenească, cum era la început și spiritul poporului, cum s-a dezvoltat sub influența religiei în curgerea veacurilor”²³.

Mult mai originale decât basmele sunt *snoavele*, „pentru că mare parte sunt relative la popoarele streine cu care România au venit în contact în decursul timpurilor și ne arată cum le-am caracterizat”²⁴.

Toate aceste comori artistice ale poporului, C. Rădulescu-Codin le vrea adunate din cuvintele și cu cuvintele poporului, în limba poporului sunt atâtea cuvinte neîntrebuintate în limba literară, cu infinite nuanțe și nenumărate simboluri.

Adunarea cât mai în grabă a acestor cuvinte se impune căci cum am spus, sunt unele de mare importanță și s-ar putea ca peste mai multe decenii să dispară și

²⁰ Op. cit. pag. 100.

²¹ Op. cit. pag. 102.

²² Op. cit. pag. 103.

²³ Op. cit. pag. 116.

²⁴ Op. cit. pag. 124.

neexistând nici în dicționare și nici în cărțile de literatură, ce adevăr ar mai putea cuprinde gramaticile și filologiile românești?²⁵

Consecvent acestor credințe, exprimate atât de viu și atât de convingător, C. Rădulescu-Codin a ținut să fie întâiul și la fapte. Convins că îndeplinește un rol mare, un rol necesar pentru dezvoltarea noastră culturală, el n-a pregetat o singură clipă fără să nu muncească, fără să nu fie util neamului său.

2.

Bibliografia operelor lui C. Rădulescu-Codin

Cel dintâi volum al lui C. Rădulescu-Codin apare în 1896, an în care folcloristul nostru era normalist în ultima clasă, și are cinstea de a fi prefațat de însuși George Coșbuc.

De atunci până în 1926, anul morții, timp de 30 de ani, a dovedit o hărnicie culturală dintre cele mai rare și mai variate.

Poezii populare, basme, snoave, tradiții, monografii, conferințe populare, manuale școlare, editări de ziare și reviste, inspector școlar, alcătuiesc activitatea a trei decenii.

Iată ce scrie d-l N. Iorga despre C. Rădulescu-Codin, com-parându-l cu alții: „Mai vast a fost cercul de atenție al musceleanului C. Rădulescu-Codin. Nu odată harnicul culegător al poeziei populare a ajuns la documentul scris, privitor la schimbările de proprietate, dar împletit cu însăși istoria propriu-zisă și fără să fi căpătat prin școală o pregătire specială, el a ajutat prin bogăția și varietatea descoperirilor sale opera istoriografilor”.²⁶

Dar să dăm cuvântul bibliografiei însăși:

A. Folclor

Din Muscel, cântece poporane cu o prefață de G. Coșbuc. București, 1896.

Cântece și descântece, în „Materialuri folcloristice” 1900.

O seamă de cuvinte din Muscel, cu o prefață de Weigand, C. Lung. 1901.

Comorile poporului, literatura, obiceiurile, credințele C. Lung. 1906.

Legende, tradiții și amintiri istorice. Academia Rom. 1910.

Îngerul Românului, povești, legende, Academia Rom, 1913.

Făt-frumos, povești, ed. Bibl. p. toți 1913.

Vine roata la știrbină, povești, snoave și legende. B. p. toți 1915.

Ghiță Bondoc, povești. Căminul 1916.

²⁵ Op. cit. pag. 126.

²⁶ „Ramuri” - Drum drept - No. 5-6 din 1926, pag. 153.

Cântece din război, zise de flăcăi și fete între 1914–1919 Sărbătorile poporului. Acad. Rom. În colaborare, 1909.

Dafii, snoave și povești. Craiova 1904, în colaborare.

Cântece voinicești și ostășești Soc.

Steaua, în colaborare.

Rolul animalelor în basmele Românilor, tipărit și premiat de G.P.A. În colaborare.

Din trecutul nostru, legende, tradiții și amintiri istorice. Cartea Rom. 1923.

Din gura poporului, litii, povești, snoave și pilde, Edit. Ancora.

Cântece bătrânești. Edit. Steinberg.

Cojocul lui Sărăcilă. Bibl. Școalelor.

Nevasta leneșă, Edit. Benvenisti et Comp.

Cal de zmeu, leu, paraleu. Benvenisti.

B. Istorice

Monografia comunei Priboeni-Muscel, C. Lung. 1904.

Muscelul nostru, corn. Corbi și locuitorii săi. Premiată de Acad. Rom. 1921

Muscelul nostru, lămuriri asupra rostului și cuprinsului monografiei județului și a celor 63 comune. 1922.

Monografia com. Dragoslavele, în colaborare. C. Lung 1923.

Câmpulungul Muscelului. C. Lung 1926

C. Culturale și manuale didactice

Cuvântări pentru popor. C. Lung. 1907.

Pentru tinerime, povești, cântece și sfaturi. Bibi. Căminul 1912.

Chemarea noastră, constatări, îndrumări, dorințe. 1916. *Școalele din Muscel în timpul războiului și ocupației.* C. Lung. 1918.

Prietenul nostru, revistă pentru popor pe care a condus-o opt ani. C. Lung.

Teatru sătesc, școala și oștirea și altele, în colaborare.

Cuvântări populare, pentru conferențiarilor cercurilor culturale. Edit. Ancora 1923.

Pentru educația națională, Ed. Căm. Sf. Spiridon. Priboeni.

Geografia jud. Muscel și a României (în colaborare) 1922.

Carte de cetire pentru clasa II primară.

Carte de cetire pentru clasa III primară, în colaborare.

D. Manuscrise lăsate Acad. Română

Monografia întregului județ Muscel pe comuni.

Cântece și descântece ale poporului.

Vrăji, farmece și desfaceri.
Monografia M-rii Argeșului, în colaborare.
Literatură din Corbi.
Cromatică și Medicină populară.
*Cântece bătrânești.*²⁷

În afară de operele apărute în volum sau de manuscrise, C. Rădulescu-Codin a risipit o întreagă activitate publicistică prin revistele: *Sămănătorul*, *Albina*, *Ramuri*, *Ion Creangă*, *Căminul nostru*, *Vremea nouă*, *Muscelul*, *Tudor Pamfile* etc.

3

Scurtă expunere asupra vieții lui

Ca atâția din marii muncitori în ogorul științei și al culturii, C. Rădulescu-Codin a fost și el fiul unor părinți săraci, din Sgripcești-Beleți, jud. Argeș.

Și iarăși ca atâția oameni mari nici el n-a mers întâi pe drumul cel luminos, pe drumul destinat lui de legile cele nepătrunse ale lumii, ci din pricina sărăciei a fost mai întâi băiat de prăvălie, apoi fugit de la băcan a fost pus la sapă alături de părinții săi, și în sfârșit a ajuns ucenicul neastâmpărat al unui lăutar.

Fugind și de aici s-a oprit la școala normală din București, apoi la cea din Câmpulung, iar în 1896 obține diploma de învățător.

Își găsisse drumul pe care îl va cinsti timp de 30 de ani cu truda și cu dragostea lui creatoare. Doisprezece ani a funcționat ca învățător rural, ajunge apoi institutor, iar în 1914 e numit revizor școlar. În 1922 e numit revizor inamovibil al județului Argeș, iar în martie 1926 moare. Aceasta a fost viața lui C. Rădulescu-Codin. Simplă, modestă, harnică, iubitoare, cinstită. A trăit 50 de ani.

Dar sub năframa acestei modestii sălășluia cea mai aprigă putere de muncă din câte le-a avut învățătorimea, o dârzenie niciodată ostenită, un cuget luminos și conștient de valoarea muncii sale, un îndrumător cultural și pedagogic, un scriitor de mare talent, și o inimă străbătută de cele mai viguroase sentimente românești.

Const. Rădulescu-Codin a făcut ceea ce n-a mai făcut nimeni în această țară: a scris geografia pe comune cu comentarii istorice a întregului județ Argeș.

Nu s-a simțit niciodată obosit, căci totdeauna urmărea cu mare stăruință realizarea unui gând nou, astuparea unei noi nevoi culturale.

Culegător de folclor, autor de manuale didactice, conducător la diferite societăți, revizor școlar, director de revistă, colaborator la mai multe publicații, C. Rădulescu-Codin a fost o mare pildă de muncă și de împlinire a datoriei.

Prețutindeni a fost cel dintâi la muncă. Academia Română l-a premiat în mai multe rânduri, autoritățile superioare l-au decorat, și lumea, argeșenii lui dragi, îl

²⁷ Simionescu Dan în „Șezătoarea” nr. 1-2 din 1927.

iubeau cu o dragoste fierbinte. Prin muncă s-a făcut apreciat și respectat, căci munca, munca românească, munca creatoare i-a fost lui C. Rădulescu cea mai scumpă religie.

Aci, nimeni nu mai vrea să împlinească rolul lui C. Rădulescu-Codin?

Progres și cultură, III, nr. 2, februarie 1935.

Mihai Lupescu

„Om – fără de păcate; învățător – unul dintre cei aleși; neobosit culegător de folclor, Mihai Lupescu însemnează o pagină în istoria noastră culturală...”

Artur Gorovei

1.

Mihai Lupescu din Moldova

Cititorul a observat, desigur, după felul cum a fost alcătuit acest prim caiet din contribuția învățătorimii române la dezvoltarea culturii naționale, că am căutat să alegem figurile cele mai reprezentative din cele trei mari provincii ale țării, pentru a arăta că învățătorul-scriitor, indiferent de mediul social în care s-a dezvoltat și indiferent de relațiile culturale ce le-a avut, a fost condus de aceleași sentimente și s-a orientat după aceleași idei.

E o potriveală simbolică pe care numai identitatea preocupărilor învățătoricești o poate explica îndeajuns.

Alături de ardeleanul Ion Pop-Retegănuș și de C. Rădulescu-Codin, munteanul, Mihai Lupescu din Moldova reprezintă icoana luminoasă a unei vieți harnice, cinste și binefăcătoare pentru neam.

Firea lui domoală și calmă, străbătută de credința unor gânduri neînfrânte, convinsă de sănătatea acțiunilor lui, veșnic optimistă, plină de cuviință, l-a făcut să fie un vârtos muncitor, ros de simțul răspunderii, conștient de misiunea lui, dar nu l-a îndemnat niciodată să râvnească măriri deșarte, și nici să umilească pe alții prin hârnicia lui. A fost de o modestie și de o bunătate exemplare.

N-a cunoscut egoismul ursuz al celor făloși și slabi, nici vanitatea înțepătoare a sufletelor goale.

Mihai Lupescu a muncit în tăcere dând cel mai larg concurs tuturor acțiunilor bune, fără a se înghesui vreodată la postul de mare comandă. El credea în sfințenia muncii și în vigoarea ideii, singurii factori care trebuie să călăuzească

activitatea publică a unui om făcător de bine. Pentru aceasta Mihai Lupescu a fost totdeauna soldat mare și disciplinat lângă comandanți mari, și adesea soldat devotat și respectuos lângă comandanți mici.

Nu locul de comandă, să-l vadă lumea, îl ademenea pe acest patriarhal cărturar, ci locul muncii rodnice, mai puțin cercetat de cei dornici de a se afișa, dar singurul care îți dă conștiința valorii, a dreptății, singurul care îți aduce adevăratele satisfacții sufletești.

Dar în afară de aceste atitudini sufletești, atât de rare în zilele noastre, Mihai Lupescu s-a dovedit un om superior, clarvăzător, prin realismul ce-i străbătea cugetarea, prin marea bunătate față de cei nemângâiați, prin faptele lui puse mereu în slujba poporului. Din acest punct de vedere a fost unul din discipolii mari ai neîntrecutului Pestalozzi.

Mihai Lupescu a fost și a rămas învățător toată viața. Anii de pensie nu l-au putut despărți de școală, căci abia scos la pensie a cerut să fie reintegrat în învățământ. În timp ce atâția dau năvală spre posturile care aduc onoarea titlului, Mihai Lupescu a rămas mereu un simplu învățător de stat.

Activitatea lui îi crease o frumoasă reputație, avea strălucite relații cu personalități de seamă, care l-ar fi putut ajuta să trăiască altfel, dar Mihai Lupescu și-a dat seama că este cu mult mai frumos pentru un învățător care vrea într-adevăr să-și slujească neamul, dacă adună câteva caiete cu cântece populare, dacă contribuie la sădirea câtorva mii de pomi roditori, dacă mângâie lacrimile sutelor de orfani și dacă e redactorul unei gazete pentru popor.

Mihai Lupescu nu s-a plimbat niciodată cu mașina vreunei prefecturi, și nici n-a pozat nicăieri în propagandist cultural pentru a sugere subvenții și pentru a cerși decorații.

Țăranii lui de la Broșteni cu cântecele și cu năcazurile lor, orfanii de la Zorleni, revistele de folclor, foaia pentru țărani, sfaturile pentru plugari, i se păreau cu mult mai sfinte, mai vrednice decât să le schimbe cu ocupații mai ușoare, mai boierești.

În această privință, Mihai Lupescu e un ales chiar și printre învățătoriscriitori. A scris cu mult mai puțin decât Ion Pop-Reteganul sau Rădulescu-Codin, dar totuși nici o zi din viața lui nu s-a strecurat stearpă.

Mihai Lupescu a fost un mare învățător, poate cel mai mare din câți i-au avut satele noastre.

Ar fi o adevărată binefacere dacă s-ar găsi cineva, vre-un tânăr învățător moldovean, care să adune într-o carte mare toate zilele și toate gândurile și faptele lui Mihai Lupescu, iar această carte să se introducă obligator în școlile normale, pentru ca viitorii învățători să poată studia și să se pătrundă timpuriu de pilda acestei vieți minunate.

Ne va citi vreunul din cei așteptați?...

2.

Cum a trăit Mihai Lupescu

„Suprafața lui de acțiune? Locul cuprins de șanțul unui sat. Pregătirea? O școală normală, pe lângă ceia ce a putut singur prinde. Îndemnul? Dragostea celor din care se trăgea și în mijlocul cărora a trăit viața toată. Le-a știut înțelepciunea, din care o fărâmă a căpătat-o și el prin naștere”.

Ion Simionescu

Dintre zecile de articole scrise asupra vieții și activității lui Mihai Lupescu, desigur două sunt mai importate atât prin căldura ce le străbate, cât și prin cunoașterea temeinică a celor scrise: al d-lor Ion Simionescu „Oameni aleși” vol. II, și Artur Gorovei în „Anuarul arhivei de folklor” pe anul 1932.

Acești valoroși cărturari l-au cunoscut îndeaproape pe Mihai Lupescu, l-au văzut la muncă, l-au avut prețios colaborator, deci și-au dat seamă de puritatea și vigoarea însușirilor sufletești ale acestui învățător. În urma adâncii cunoașteri a omului și a operei înfăptuite, d-l Ion Simionescu nu s-a sfiit să-l așeze printre „oamenii aleși” ai românilor, alături de Dimitrie Cantemir, George Șincai, M. Kogălniceanu, Spiru Haret, Andrei Șaguna, B.P. Hașdeu etc.

Niciodată un învățător român nu s-a bucurat de mai multă cinste.

Dacă Mihai Lupescu ar fi fost de față la întocmirea acestui șirag de oameni aleși, printre care s-ar fi văzut trecut și el, desigur că în marea lui modestie l-ar fi rugat fierbinte pe profesorul universitar să-l scoată din rândul acelor bărbați glorioși. Totuși d-l Ion Simionescu a socotit că Mihai Lupescu poate figura nestingherit între gloriile neamului nostru: „Fiecare om, dacă e om, năzuiește să săvârșească și fapte spre binele obștească. Nu oricine însă se ridică în fapte și vorbe până la precumpănirea binelui general asupra traiului său individual; acesta e un om ales ori unde s-ar afla. E condus de același simțământ nobil ca și aleșii omenirii. Atâta numai că lucrează într-un cerc mai restrâns și mai totdeauna tăcut. Îndemnul sufletesc este însă același. Meritul încă nu poate fi decât tot același. Cel mult rezultatul e diferit, după ecoul intensității desfășurate, care nu atârnă de om, căci împrejurările îi pot țărni sfera activității”²⁸.

Într-adevăr, dacă Mihai Lupescu ar fi fost altceva decât învățător, dacă ar fi activat între alte împrejurări, cu hărnicia și cu puterea lui de muncă, cu spiritul său perspicace și drept, ar fi putut crea și el acel zgomot ce urmărește matca atâtor activități publice.

²⁸ Ion Simionescu: Oameni aleși, vol. II, pag. 2012.

Dar el n-a voit-o. El știa că toți avem pe acest pământ un destin al nostru, o menire, de la care nu trebuie să ne abatem, iar destinul lui este să fie învățător, și Mihai Lupescu a rămas învățător.

S-a născut ia 1 august 1861 într-un sat de lângă Fălticeni. Era și el băiat de țăran ca și Ion Pop-Reteganul, ca și C. Rădulescu-Codin.

Aceeași origine, același destin, aceeași trudă. Gimnaziul îl face la Fălticeni, unde are de coleg pe tovarășul de mai târziu, d-l Artur Gorovei. Urmează apoi cursurile școlii normale din Iași, și în sfârșit ajunge învățător la Broșteni. Aici îl găsește în decembrie 1891 d-l Artur Gorovei, numit judecător de Ocol. Întâlnirea cu învățătorul îl bucură nespuse de mult pe tânărul judecător. Se împrietenesc repede și se află potriviți la gânduri și la inimă. Din această întâlnire, cultura românească a câștigat cea mai frumoasă revistă de folclor: „Șezătoarea”.

Traiful lui Mihai Lupescu la Broșteni era din cale afară de modest.

„Școala în care-și petrecea zilele învățătorul, singurul învățător al școlii, era tot așa de primitivă cum trebuie să fi fost bojdeuca Irinucăi, în care se umpluse de râie elevul Ion Creangă, de la școala lui Nanu.

Două camere cu o tindă la mijloc, scunde, întunecoase, friguroase loc de osândă alcătuiau toată clădirea menită pentru luminarea poporului. Una din camere era „școala”, cealaltă locuința învățătorului și a nevastei lui”²⁹.

Aici în acest „loc de osândă” a trăit Mihai Lupescu aproape 15 ani.

D-l Artur Gorovei a plecat repede, prin martie 1892. Era judecător la Fălticeni. Mihai Lupescu a rămas în „locul de osândă”, la datorie.

Dar cei 15 ani petrecuți la Broșteni nu i-a trăit în tânguiri dornice de transferare, așteptând izbăvirea, ci i-a trăit încadrat în muncă trudnică pentru ridicarea poporului.

„Cu tot focul începe activitatea proprie, fecundă. Fiecare brazdă trasă aduce, trebuie să aducă rod. În satul acesta „uitat de Dumnezeu între munți înalți, de după care soarele răsare mai târziu decât în restul lumii”, învățătorul nou pune în practică adevărata muncă a dascălului, Școala cu cei patru păreți ai ei nu poate rămâne singurul câmp de activitate al „luminătorului satelor”. Școala e satul întreg; pe elevii cei mărunți cu ochi de sticleți, vioi și sclipitori, îi învață carte; pe cei mai în vârstă, biruitoarii nahlapilor Bistriței, îi îndeamnă la traiul omenesc prin sfaturile și exemplul vieții sale, Ceea ce Fichte cere de la un savant în cerc larg se aplică și învățătorului, savantul din celula socială. „Scopul absolut al oricărui om și mai cu seamă al savantului, este de a lucra la înnobilarea celorlalți oameni, nu numai prin prelegeri, ci mai ales prin pilde.”

Creează biblioteca populară, ține lecții de sară, neprecupețind truda; adună pe colegii din satele învecinate, dă viață cercurilor culturale³⁰.

²⁹ Artur Gorovei: Anuarul archivei de folklor 1932, pag. 910.

³⁰ I. Simionescu, op. cit. pag. 204.

În același timp adună folclor și participă la organizarea vieții învățătorești din întreaga țară. Reputația lui crește, devine un fruntaș al învățătorilor, cuvântul lui e ascultat.

Munca de la Broșteni îl înzdrăvenește în credință și putere.

Apelul de mai jos, lansat în 1898 pentru înființarea unei reviste învățătorești alături de C. Ionescu Lungu, ne dovedește din plin aceasta.

FRATE COLEG,

O nouă revistă apare anul acesta, pe arena publicității, menită școlii în genere și celei rurale în special!

„Școala viitoare” are menirea de a strânge în juru-i toate elementele sănătoase și curate ale dascălimii rurale, și astfel cu toții, „uniți în gânduri și simțiri”, să lucreze spre regenerarea școlii rurale și la răspândirea luminii și a cunoștințelor temeinice în popor. *Cea mai sfântă muncă e a dascălului și numai atunci va binemerita numele de apostol, când viața, știința și devotamentul său vor fi pentru poporul din sânul căruia se trage.*

Strângeți-vă rândurile dar, fraților colegi, în jurul „Școlii viitoare”, dați-vă mâna frățește, puneți umărul vostru la sprijinirea revistei noastre, ca prin contact, prin discuții și prin muncă energetică să ne oțelim în luptă, să ne luminăm și astfel să putem fi mai destoinici pentru noi și ai noștri.

Întâlniți-vă în discuții, aici, acasă la noi, încrucișați-vă armele și uneltele de muncă în organul nostru, probați că, după cum vă pricepeți a fi gospodari model și soldați bravi pentru Plevna externă, sunteți și luminători destoinici, eroi contra Plevnei interne, ignoranța. Și atunci vom fi corespuns și gândurilor ce toți pun în noi și simțirilor noastre firești; și atunci, numai atunci, vom fi uniți în cugete și simțiri.

„Noroc bun dar, la muncă spornică și luminată”³¹.

Mihai Lupescu nu mai era un necunoscut. Activitatea lui îi crease o reputație frumoasă și durabilă. De aceea în 1898, când Regele Carol a înființat orfelinatul „Principele Ferdinand”, de la Zorleni Tutova, și a cerut un om destoinic pentru această instituție, cel ales să conducă regalul așezământ a fost învățătorul de la Broșteni.

A stat aici peste 20 de ani, săvârșind una din cele mai frumoase opere filantropice din Țară.

Ajuns la pensie, se retrage la Bogdănești, unde continuă să muncească mereu pentru popor, redactând gazeta populară „Vestitorul satelor”.

În 17 august 1922, obosit de vârstă, bolnav în urma unei infecții, moare jelit de către toți cei care l-au cunoscut, l-au apreciat și l-au iubit.

³¹Ion Anghel *Înaintașii*, pag. 103–104.

3. Activitatea lui culturală

Activitatea culturală a lui Mihai Lupescu e legată de viața și de gloria celor două mari reviste de folclor, „Șezătoarea” și „Ion Creangă”, la întemeierea și susținerea cărora el a avut partea leului.

Revista „Șezătoarea” a pornit la drum în martie 1892, având ca director pe d-l Artur Gorovei, iar ca membri în comitet pe învățătorii aduși de Mihai Lupescu: Niculai Vasiliu, Const. Pavelescu și Teodor Danilescu. Existența materială a revistei era asigurată prin contribuția bănească (5 lei pe lună) a învățătorilor și a directorului ei. În jurul „Șezătorii”, Mihai Lupescu a adunat zeci de învățători, îndemnându-i să scrie și să se ocupe de folclor. Acești învățători au fost ostașii cei mai devotați și mai harnici ai acestei reviste, răspândind-o pretutindeni și trimițând un imens material spre publicare. Dar nu numai pe învățătorii din „țară” i-a adunat în jurul „Șezătorii”, ci chiar și pe învățătorii de peste hotare, din Bucovina și din Ardeal, după cum mărturisește, d-l Gorovei a căutat să-i apropie și să-i facă să colaboreze la revistă.

Revista „Șezătoarea” a tras brazdă adâncă pentru cercetarea și publicarea folclorului nostru, izbândind să se impună ca o revistă de mare ținută. Impresionantă, pătrunzând în toate cercurile intelectuale, trecând chiar și dincolo de hotarele țării. Nici o altă revistă folcloristică românească n-a avut un rol mai important, mai hotărâtor, în mișcarea folcloristică de cum l-a avut „Șezătoarea”.

Aici a publicat Mihai Lupescu marile lui colecții de folclor, printre care locul de frunte îl ocupă *poveștile*, care din nefericire nici până astăzi încă nu sunt adunate în volum. În afară de folclorul literar, a mai publicat la „Șezătoarea” culegeri despre „*Medicina populară*” și despre „*Bucătăria țaranului*”. Tot Mihai Lupescu are meritul de a fi adus la „Șezătoarea” pe alt mare folclorist, pe Tudor Pamfile, care a desfășurat o puternică activitate folcloristică.

Împreună cu Tudor Pamfile a întemeiat în 1907, la Bârlad, revista de folclor „Ion Creangă”, a cărui activitate a fost covârșitor de fecundă.

„Ion Creangă” n-a apărut din spirit de vrășmășie față de „Șezătoarea”, cu toate tăinuțele neînțelegeri dintre d-l Gorovei și Tudor Pamfile, ci fiindcă Mihai Lupescu după cum îi scria într-o scrisoare d-lui Gorovei, era condus „numai de gândul de a se putea strânge cât mai mult material, care se pierde, se prăpădește în noianul mahalagismelor și a pseudo-civilizației. Pentru mine, ori câte reviste de folclor ar fi, la toate, de aș putea, aș da ajutor, căci pierderile ce suferim zilnic greu trebuie să apese pe toți și mai ales pe noi învățătorii. Și dacă o vină are dăscăliimea și preoțimea satelor, e și aceea că nu-și dă socoteală că pierdem o avere de mare preț, pe care spoiala de azi o îneacă, pe care mormântul o astupă”.

La revista „Ion Creangă” a lucrat Mihai Lupescu 14 ani.

Împreună cu Tudor Pamfile a publicat, în Editura Academiei Române, „*Cromatica poporului român*”, iar în 1915 în colaborare cu d-l Artur Gorovei „*Botanica populară*”. În același timp a mai colaborat la revistele „Albina”, „Ghilușul”, „Miron Costin” etc.

Cu G. Tutoveanu a alcătuit *manuale didactice*, cu T. Pamfile și Mrejeru o „*Carte pentru tineretul de la sate*”, iar pentru popor a tipărit cărți despre „*Creșterea viermilor de mătase*”, „*În jurul casei*”, „*Creșterea prunilor*” (cu Fărcășanu), „*Alcătuirea unei gospodării țărănești*” etc.

În anii din urmă ai vieții sale a redactat cu mari jertfe și cu multă însuflețire „*Vestitorul șalelor*” o foaie pentru popor, întemeiată de fostul său elev, N. Stoleriu.

*

* *

Acesta a fost Mihai Lupescu din Moldova, așa i-a fost viața și acestea i-au fost faptele Prin Mihai Lupescu învățătorimea română a dat culturii naționale un erou, un „om ales”, pe urma căruia a rămas o mare brazdă de lumină.

„Ca un biet dascăl de țară să izbutească a înjgheba o școală folcloristă, să trezească tovarăși și să creeze ucenici și toate acestea la țară și departe de orice sprijin, să dea naștere unei mișcări care a trecut dincolo de el și dăinuiește încă, această este mai mult decât o operă de om, este un simbol și o nădejde: de puterea ce face în învățătorimea noastră, în această țărănime ce se deschide la cultură, în această oaste culturală a țării, a cărei slavă o face învățătorul Mihai Lupescu, simplu glotaș”³².

Progres și cultură, III, nr. 3, martie 1935, p. 5–13.

Închinare lui George Coșbuc

Iată un poet mult citit și mult lăudat, dar totuși puțin studiat, puțin apreciat în toată ampla și adâncă lui întindere!...

Mult citit și mult lăudat fiindcă poezia lui e limpede, expresivă, deschisă tuturor ochilor și tuturor minților, în aparență extrem de accesibilă, mai ales pentru intelectualii plecați din același mediu ca și poetul, găsindu-și în poezia coșbuciană atâtea retrairi nostalgice, atâtea zvâcniri proprii, înveșmântate într-o muzică atât de seducătoare, având un cadru atât de cunoscut, încât fiecare își închipuie că vede

³² Simion Mehedinți: Șezătoarea, An. XXX, Nr. 12, pag. 289.

până în adâncul ei, până în esența ei, așa după cum într-un iezer limpede și adânc ți se pare că vezi până în străfunduri, fiindcă apa îți oglindește propria-ți înfățișare.

Și cu cât privești mai mult cu atât chipul tău se ridică mai sus, ție părându-ți-se totuși că vezi din ce în ce mai adânc; în realitate cu cât vezi mai clar cu atât vezi mai puțin adânc, devenind pe nesimțite rob al unei plăcute iluzii optice.

Același fenomen se petrece și cu poezia lui George Coșbuc.

Cu cât te regăsești în ea mai repede, mai cald și mai precis, cu atât o apreciezi mai puțin, cu atât o pătrunzi mai puțin, fiindcă imediat ce-ți regăsești inima ta în undele acestei poezii, retrăiești simțiri personale, și atunci îți scapă esența și sensul adevărat al poeziei.

Acest fenomen nu se petrece însă numai cu cititorii lui, ci și cu criticii, cu apologeții lui, adică tocmai cu aceia care s-au simțit chemați să-l prezinte și să-l explice în chipul cel mai clar.

Astfel, C. Dobrogeanu-Gherea, cunoscut prin arzătoarele sale preocupări socialiste, îl privește ca pe un poet social, un poet de clasă, numindu-l *poet al țărănimii*; Constanța Marinescu, documentata lui biografă și bibliografă, ni-l înfățișează ca *poet al umanității*; Nichifor Crainic, poetul și doctrinarul naționalist, îl slăvește ca pe cel mai român și mai creștin dintre toți poeții noștri; însfârșit, urmașul său la Academie, Octavian Goga, afirmă că George Coșbuc a avut marele merit de a reintroduce principiul sănătății în literatura noastră.

Patru inși am citat, patru păreri am aflat!

Iată de ce am spus la începutul acestui articol că deși George Coșbuc e un poet foarte mult citit, totuși e puțin studiat, nejudicat încă după adevărata lui valoare. Părând prea simplu, prea pur, a părut și facil, și această presupusă facilitate a derutat pe atâția din cititorii lui, ba chiar și pe unii critici.

Adevărul e că George Coșbuc, ca și Eminescu, e un fenomen prea complex, prea adânc și prea vast pentru a fi cuprins într-o singură formulă, ori cât ar părea ea de justificată.

De altfel, exceptând valoarea culturală și națională a poezilor noștri din secolul al XIX-lea, Eminescu și Coșbuc sunt singurii noștri poeți din acest secol a căror poezie prezintă o înaltă și neîntrecută valoare artistică, și se dovedește a fi invincibilă în fața timpului.

Într-adevăr, lăsând la o parte unele drame ale lui Alecsandri și unele pasteluri ale aceluiași, care își păstrează încă o anumită strălucire, toată poezia lui Cârlova, a lui Heliade și a lui Bolintineanu, a lui Donici și o bună parte, dacă nu chiar cea mai mare, dintr-a lui Grigore Alexandrescu, fără să mai vorbim de poezia lui Andrei Mureșanu, nu e o poezie care din punct de vedere artistic să înfrunte vremurile, ci a reprezentat, recunoaștem cu multă strălucire, pe vremea când a fost scrisă, o arzătoare necesitate culturală, un avânt național, o misiune națională.

Cu Eminescu și Coșbuc, poezia română se realizează ca adevărată operă de artă, magnifică și viguroasă, depășind vremurile și etapele culturale pe care le străbate neamul nostru.

Înainte oricărui sens național, social sau moral, George Coșbuc e în primul rând un poet, un mare poet, având toate atributele pentru a înfățișa această forță, această chemare sufletească, poezia, în mod cât mai strălucit, mai viguros și mai universal.

George Coșbuc poate fi numit pe bună dreptate și poet al țărânimii, și al umanității, și al creștinismului, și al românismului, fiindcă în poezia lui, ca și într-un măreț curcubeu ridicat între pământ și cer, strălucesc toate culorile, așa cum clapele unui pian produc toate sunetele muzicale.

Nici ca întindere psihică, nici ca întindere geografică, poezia lui Coșbuc nu poate fi limitată, nu poate fi încadrată în anumite margini. George Coșbuc a fost, desigur, un cântăreț îndrăgostit de viața de la țară, de lunci și livezi, de oamenii brazdei și ai ogorului, le-a cântat datinile și bucuria și amarul, a fost un poet al țărânimii, așa cum zice Gherea; a scris *Numai una, Pe lângă boi, Flăcări potolite, Noi vrem pământ, Recrutul, Rada, Dragoste învrăbită, Fata morarului* etc., tot poezii cu subiecte din viața țărănească, dar alături de acestea a scris o mulțime de poezii în care nu se găsește nici unul din elementele vieții țărănești. *Prahova, Pașa-Hăssan, Voichița lui Ștefan, Prutul, Moartea lui Gelu, Cântecel de vitejie* etc., sunt poezii care nu sunt inspirate de viața țărănească, ele fiind plătuite din ecourile ființei etnice integrale a neamului, dar în care George Coșbuc se dovedește tot așa de mare poet al românismului, al românismului de factură istorică, cum a fost ca poet al țărânimii. Același lucru îl dovedesc și poeziile sale de natură creștină.

Dar ni s-ar putea obiectivă că viața țărănească cântată de Coșbuc e în fond însăși viața neamului nostru, și că deci Coșbuc fiind poet al țărânimii tocmai prin aceasta se dovedește a fi un adevărat poet al românismului.

Da, dar în volumele lui Coșbuc se găsesc foarte multe poezii care nici prin conținut nici prin spațiul geografic în care li se petrec acțiunea nu pot fi încadrate în hotarele românismului. Și acestea sunt chiar unele din cele mai frumoase și mai cunoscute poezii ale lui. *El-Zorab, Regina Ostrogoșilor, Balada albaneză, Puntea lui Rumi, Oștirile lui Alah, Poet și critic, Zobail, Somnul codrilor, Carol IX, Jertfele împăcării, Minciuna creștinilor, Fatma*, trec dincolo de sfera națională a lui Coșbuc, integrându-se în universalism. Muza lui Coșbuc a cutreierat entuziastă deșerturile Arabiei unde a întâlnit povestea nefericită a lui *El-Zorab*, a iscodit viața orientală a islamului, a alergat în noaptea Evului Mediu unde a luminat tragedia nefericitei regine a Ostrogoșilor, s-a lăsat ispitită de masacrul groaznic de la Paris din noaptea sfântului Bartolomeu, când au fost uciși mii de protestanți, a cântat întâmplări din viața veche germană, a colindat lumea întregă căutând izvorul sfânt al poeziei.

Poeziile acestea au valoare și semnificație universală!

Iată de ce George Coșbuc, tocmai fiindcă e un mare poet, cu orizonturi universale, poate fi socotit rând pe rând ca poet al țărânimii, al românismului, al umanității etc., fiindcă în poezia lui se găsesc toate aceste elemente.

Exprimând cu atâta vigoare și strălucire geniul poetic al neamului nostru, Coșbuc a găsit în el destule resurse și destule îndemnuri pentru a se urca în sfera universalității.

Alături de Eminescu, Coșbuc reprezintă cu strălucire piscul de marmoră albă al poeziei române...

Se împlinesc în această primăvară douăzeci de ani de la moartea lui George Coșbuc.

Douăzeci de ani de când în Bucureștiul ocupat de nemții lui Makensen, zdrobit de moartea unicului său fiu, murea acela, în vârstă numai de 52 de ani, care scrisese *Povestea unei coroane de oțel*, și care ar fi putut să scrie ca nimeni altul *Povestea unei coroane de aur*, cucerită îndată după moartea lui.

Ca și cu Nicolae Filipescu, ca și cu Delavrancea, moartea a fost nemiloasă și cu George Coșbuc, împiedecându-l de a vedea cu ochii dezrobirea Transilvaniei.

Cu gândul el o văzuse însă demult, de când, evocând în mod zguduitoar moartea străvechiului voevod ardelean, Gelu, răpus de ungurii lui Tuhutum, pusese în gura însângerată a nenorocitului voevod, cel dintâi martir pentru libertatea Transilvaniei, cuvintele de foc ale nădejzii că:

*Poate sosi-va o vreme
Când munții vor fierbe, vor geme
Cu hohote mamele-n praguri
Vor trece bărbații-n șiraguri
Când buciul suna-va să cheme
Pe tineri sub steaguri!*

.....
*Și-atunci voiu eși eu afară,
Și veseli vom trece noi iară
Prin sulii și foc înainte,
Să țină potrivnicii minte
Că-s vii când e vorba de țară
Și morții-n morminte!*

Dar ceasul în care strănepoții lui Gelu au trecut iarăși prin sulii și foc înainte, ocupând chiar și Budapesta, George Coșbuc nu l-a mai putut apuca, stingându-se în tăcere și durere ca o flacăra sub vânt.

El n-a mai putut simți bucuria cea mare a biruinței valahe, n-a putut vedea încoronarea de la Alba-Iulia, dar în urma lui a rămas o operă frumoasă, magnifică, ce va sta vecinie ca o pildă de lumină, de optimism, de sănătate, de dor de viață și de luptă.

O luptă-i viața, deci te luptă, afirmă el într-una din nepieritoare sale poezii, și:

*Dece să -ntrebi viața ce-i?
Așa se -ntreabă cei mișei.
Cei buni n-au vreme de gândit
La moarte și la tânguit
Căci plânsu-i de nebuni scornit
Și de femei!*

scrie în altă poezie.

George Coșbuc nu se înspăimântă de lupta vieții, de această *datorie grea* de care *lașii se-ngrozesc*, ci asemenea plugarului care răstoarnă din greu brazdă după brazdă, el propovăduiește lupta neconținută în care

*Ești un nemernic
Când vrei un țel hotărâtor.*

iar de n-ai pe nimeni pentru care să te lupți, *te lupți pe seama tuturor*.
Din această luptă a vieții nu ți-e permis să te retragi:

*Ori care ar fi sfârșitul luptei,
Să stai luptând căci ești dator
Trăiesc acei ce vreau să lupte,
Iar cei fricoși se plâng și mor!*

Din acest punct de vedere, George Coșbuc se ridică chiar și deasupra lui Eminescu.

La Eminescu viața e

*Nebunie și tristă și goală
Urechea te minte și ochiul te -nșeală.
O nebunie
Sfârșită fără a fi -nceput,*

astfel încât lupta e inutilă, privitor ca la teatru tu în lume să te-nchipui, fiindcă în fond toată această viață și toată strădania ei nu-i decât o comedie.

Această deosebire esențială dintre acești doi mari poeți ai noștri, face pe Nichifor Crainic să scrie: „*Dacă ceilalți poeți ne exprimă subiectiv, duios și parțial, Coșbuc ne exprimă integral. Eminescu e mai mult decât duios: e sfâșietor și fără credință. Substanța universului său poetic e «moartea eternă» și pe fondul acesta negru, durerile neamului său nu-i pricinuiesc decât revoltă și blestem desnădăjduit. George Coșbuc crede cu o credință fără margini*”.

De altfel, pe această credință fără margini, pe acest optimism robust, pe această vigoare de oțel se întemeiază toată poezia lui Coșbuc.

La apariția lui, în literatura noastră stăpâna spiritul nefast al eminescianismului, durerile închipuite, simțirile bolnave, lacrimile fără rost. Plângeau poeții de ți se rupea inima de mila lor. Plângeau și blestemau viața și iubitele cu scârbă, numai și numai fiindcă așa făcuse genialul Eminescu. O generație întreagă de poeți apucase pe acest drum greșit. Atunci a apărut George Coșbuc, în 1893, cu volumul său de balade și idile, ca un haiduc fluierând din frunză.

„Volumul lui Coșbuc, spune Octavian Goga, ca un proaspăt vânt de primăvară pătruns brusc în liniștea obosită a unui iatac, a zguduit puternic nervii discordați dimprejur, a înviorat atmosfera, a deschis un orizont nou și a avut marele merit de a reintroduce principiul sănătății în literatura noastră”.

Fire de tort, apărute curând după balade și idile, măresc și mai mult acest orizont. De acum înainte soarta literaturii române se schimbă.

Credința în puterile și rostul neamului românesc se înalță pe primul plan. Se începe pregătirea suflească pentru marea unire. Literatura devine un mijloc de luptă. Ea caută să purifice sufletele, să însuflețească inimile, să răscolească nădejdi, să îndemne la luptă. Sprijinit de Spiru Haret, el fondează împreună cu Al. Vlahuță în 1901 revista Sămănătorul, care devine tribuna de luptă aprigă a noilor scriitori: Nicolae Iorga, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Șt. O. Iosif, Emil Gârleanu, C. Sandu-Aldea, Ion Agârbiceanu etc.

Literatura română se urcă vertiginos spre culme.

După ce mai publică încă două volume de versuri, Cântece de vitejie și Ziarul unui pierde-vară, izvorâte și acestea din aceeași fântână adâncă a simțirii pure și eroice, cuminecată cu oglindirea cerului larg boltit deasupra pământului, exprimată cu atâta meșteșug în cea mai frumoasă limbă românească, George Coșbuc, pe lângă traducerile din Homer, Virgiliu, Dante etc., se ocupă îndeaproape de culturalizarea poporului.

Ani întregi a fost în slujba Casei școalelor, ca un adevărat apostol.

În această nouă activitate, Coșbuc scrie sute de articole cu îndrumări și povețe pentru popor și educatorii lui, publică modele de conferințe populare, editează cărți pentru popor, cutreieră țara de la un capăt la altul, pretutindeni îndeamnă, povățuiește, mișcă oameni, luptă eroic pentru ridicarea neamului.

„Pentru dânsul, dezrobirea satelor era mai mult decât o problemă de ordin literar, era o convingere fanatică de luptător” zice Octavian Goga.

Numai această activitate și încă ar fi suficientă pentru a ridica pe George Coșbuc alături de cei mai de seamă oameni ai neamului românesc.

Iată de ce, acum când se împlinesc douăzeci de ani de la moartea lui, am crezut necesar să închinăm acest număr din „Progres și cultură” marelui poet și marelui îndrumător cultural care a fost George Coșbuc.

Progres și Cultură, VIII, nr. 2, martie 1938, pag. 1-7.

† Octavian Goga

A murit așa cum a trăit: vijelios, fulgerător, năpraznic, zguduitor, tragic...

Octavian Goga... Un fulger izbucnit din ciocnirea dintre pământul și cerul valah. O flacără destinată să ardă înalt sub bolta înnorată. O spadă de foc aruncată între robie și libertate pentru a le defini. Un talent superb, magnific, grandios. Un glas de Arhanghel revărsat peste un început de veac cumplit. Un fanatic al gândului. Un uriaș al credinței. Un titan al luptei. Un zeu al nădejzii și al biruinței. Un poet. Un profet. Un om chemat din noaptea tainelor pentru a împlini o misiune aprigă. Vifor înfricoșat, cutremurător, vulcanic. Animator năvalnic. Erou și mucenic. Un simbol, o idee, un crez. A murit sfâșiat și deznădăjduit fără a se putea cununa cu biruința din urmă.

El, veșnicul biruitor...

El, steaua victoriei...

Octavian Goga... Doliu crud. Deznădejde valahă. Plâng voievozii, domnii și vlădicii. Plâng poeții și clăcașii, cărturarii și plugarii. Plânge țara, plânge neamul, plânge Ardealul. Plâng feciorii României. Plâng apele, plânge Oltul, plânge Prutul, plânge Murășul și plâng tustrele Crișuri. A murit poetul pătimirii românești, a murit Octavian Goga. De-acum se înșiruie și el în racla sfântă a neamului alături de Bălcescu, de Eminescu, de Alecsandri, de Delavrancea, de Coșbuc, de Vlahuță. Alături de prietenii săi dragi: Șt. O. Iosif, Chendi, Vlaicu, Lucaciu. Octavian Goga s-a coborât în mormânt, a intrat în pacea veșnică, s-a cununat cu moartea biruitoare.

Dar mirele morții a fost însemnat din leagăn cu steaua nemuririi. Ea va străluci deapururi. Nemuritorul începe o viață nouă. Viața gloriei eterne.

Moarte, zadarnică ți-a fost biruința!... Poezia lui Octavian Goga se caracterizează în primul rând prin eroica ei pornire revoluționară. Cadrul, cuvintele, sensul, ritmul, imaginile, accentele vibrează cutremurător, cumplit, împotriva oprimării naționale. De la un capăt la altul e străbătută de același torent zguduitor. Protestarea violentă țâșnește din fiecare vers. În fiecare imagine scapără flacăra aceleiași nădejdi. Un cloct vulcanic durduie în fiecare strofă. Pretutindeni răsună același ecou vijelios al răzvrătirii. Idealul poetului e libertatea, libertatea acelora care prin versul său se exprimă atât de deznădăjduit:

Avem un vis neîmplinit,

Copil al suferinței

*De jalea lui ne-au răposat
Și moșii și părinții...
Din vremi bătrâne, de demult,
Gemând de grele patimi,
Deșertăciunea unui vis
Noi o stropim cu lacrimi.*

Deșertăciunea acestui vis și lacrimile acestea însângerate sunt izvorul poeziei lui Octavian Goga. Conștiința lor constituie elementul dinamic al poeziei sale, și tot ele vor constitui și axa etică a tăiosului ziarist, a marelui luptător național, a aprigului om politic de mai târziu.

Întreagă opera sa e inspirată de această luptă pentru libertate, atâtea veacuri înăbușite în sânge, vis neîmplinit.

Începând cu moartea eroică a acelui nefericit Gelu care a căzut vitejește apărând libertatea Ardealului, continuând cu jertfa năpraznică a lui Mihai Viteazul, dezrobitorul de o clipă al acestui sfânt pământ, pentru libertatea căruia au sfârșit în chip atât de tragic eroii revoluției de la 1784, Horia, Cloșca și Crișan, și pentru care s-a ridicat cu zvârcoliri de leu și Avram Iancu, Craiul Munților, Ardealul n-a fost decât un vast cimitir al aspirațiilor noastre înăbușite, un cimitir însângerat în care mucenicii drepturilor noastre s-au coborât deznădăjduiți.

Sava Brancovici, Inocențiu Micu-Klein, George Șincai, Simion Bărnuțiu, Al. Papiu Ilarian, Andrei Mureșanu, Andrei Șaguna, Avram Iancu, muriseră mâhniți de neizbânda visului. Muriseră înfrânți.

Dar lupta lor trebuia continuată, șirul lor nu se putea sfârși, Octavian Goga se înșiruie cu lira sa zguduitoare alături de ei.

De altfel aceasta a și socotit el că trebuie să fie misiunea vieții sale aceasta și nu alta, pentru realizarea ei înfrângându-se pe sine însuși.

Ne-o spune așa de clar și de emoționant în *Rugăciunea sa*:

*În pieptul zbuciumat de doruri
Eu simt ispitele cum sapa,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s-adapă.
Din valul lumii lor mă smulge
Și cu povața ta-nțeleaptă,
În veci spre cei rămași în urmă,
Tu Doamne, văzul meu îndreaptă.*
.....
*Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frânge
Și de durerea altor inimi
învață-mă pe mine-a plânge*

*Nu rostul meu, de-a pururi pradă
 Ursitei maștere și rele,
 Ci jalea unei lumi, părinte,
 Să plângă-n versurile mele.*

*Dă-mi tot amarul, toată truda
 Atâtor doruri fără leacuri,
 Dă-mi vișorul în care urlă
 Și gem robiile de veacuri.
 De mult gem umiliții-n umbră,
 Cu umeri gârbovi de povară...
 Durerea lor înfricoșată
 În inimă tu mi-o coboară.*

Având un asemenea crez și o asemenea țintă, era firesc ca Goga să nu calce nici pe urmele pustiitoare ale scepticului Eminescu, nici pe urmele șăgalnice ale idilicului Coșbuc. El își croiește drumul său propriu, drum de foc și biruință. Poezia lui Goga e chemare la luptă, glas cutremurător peste văi și sate românești, foc înălțat aprig pe creștet de munți. Poezia lui e strigătul deznădejdiei din urmă, prorocirea izbăvirii ce se apropie, credința nestrămutată în izbândă, îndemnul năvalnic la luptă.

Poezia lui Goga era în acel moment însăși glasul neamului, glasul gliei daco-romane, ai cărei fii gemeau sub robia întunecată a pajurilor nesătule. Poezia aceasta pătrunde adânc în sufletele românești, devine o lozincă națională, aspirațiile de libertate națională țâșnesc din ea ca fulgerele dintre nori. Ea îmbrățișează în aceeași sinteză de foc și durerea Basarabiei cotropite de Ruși, și jalea seculară a înstrăinatului Ardeal. În 1912, la împlinirea sutei de ani de când Basarabia a fost răpită de Ruși, Octavian Goga, cântărețul pătimirii Ardealului, dă expresie cutremurătoare acestei sfâșietoare robii.

În *Vorbeau azi noapte două ape* lacrimile sale curg cu aceeași dragoste și pentru Prutul care prin versurile poetului se exprimă atât de deznădăjduit:

*În taina apelor afunde
 Un țintirim de veacuri port
 Mi-e albul înspumatei unde
 Mai trist ca giulgiul unui mort...
 Din vreme-n vreme mă străbate
 Un lung îndepărtat fior,
 Și-ncheieturile trunchiate
 Atâta de cumplit mă dor...*

.....

*Eu simt cum matca mea tresare
De-al amintirilor șuvoi,
Arcașii lui Ștefan cel Mare
Îmi cer azi moaștele-napoi...,*

și pentru bătrânul Mureș care vorbește în noapte cu Prutul:

*În valul meu de veacuri plânge
Același vaier stins și mut,
Mai multe lacrimi decât sânge
Nisipul meu a cunoscut.
Tu-ți plângi mărirea îngropată,
Eu jalea veche an de an,
Tu ai avut părinți odată
Eu veci de veci am fost orfan...*

Ascultând vorba acestor două ape deznădăjduite, poetul izbucnește în tumult de lacrimi:

*Nedumerirea mă supune
Când rostul patimii v-ascult,
Căci inima nu-mi poate spune,
Pe care să vă plâng mai mult...*

Goga e simbolul luptei de dezrobire națională. Dar această dezrobire nu va putea veni decât după supremul examen al sângelui, după suprema opintire a neamului.

Pentru această opintire el știe că se vor dezlănțui neîndurători robotarii pământului, plugarii, clăcașii, cosașii, toți cei „urziți din lacrimi și sudoare”, ei, „cei mai buni copii ai firii” și vede biruința nădejdelor lor crescând ca un soare de primăvară românească.

Atunci – în ziua mare a învierii,

*Acești ostași cu fețe ofilite,
Cu zâmbet mort, cu suflete trudite,
Ca-ntineriți de suflul primăverii
S-or ridica, ei care au fost străjerii
Amarului și-ai morții și-ai durerii,
Cu brațul greu de greul răsplătirii.
— Toată țărâna gliei dezrobite
Și munții toți și-adâncurile firii*

*Vor prăznui din pacea lor urnite
înfricoșata clip-a premenirii,
Când suflet nou primește întrupare
Și-n strălucirea razelor de soare
El hărăzește vremii-mbătrânite!
Veștmântul nou, de nouă sărbătoare.*

Pentru vestirea și pregătirea acestei sărbători întemeiază Octavian Goga la Budapesta, în inima maghiarimii, încă din 1902, student fiind, împreună cu marii săi prieteni Alexandru Ciura, Oct. Tăslăuanu, Ion Agârbiceanu, Ion Lupaș, Silviu Dragomir și atâția alții, revista „Luceafărul”, în care se arată drumul luminos al tinerei generații ardeleni.

Octavian Goga e în fruntea ei. Talentul lui despică drum aprig în noapte. Tălăzuiește valuri de avânt românesc.

Poetul e primit la București în 1906 cu flori, e încununat cu laurii Academiei Române, în urma unui raport elogios semnat de către însuși Titu Maiorescu, marele pontif al literaturii române. Gloria îi surâde darnică. De mult n-a mai fost primit un poet cu atâta bucurie, cu atâta avânt. Versurile lui însuflețesc o țară întregă.

Octavian Goga e mereu pe creasta valului vestind marea sărbătoare ce va să vie.

Această sărbătoare e toată nădejdea lui Octavian Goga, nădejdea cea mare a cărei împlinire va cununa acest neam cu libertatea, cu unirea tuturor celor de un sânge și de o lege, sărbătoare ce nu va putea fi serbată însă decât prin triumful jertfei de sânge. El o simte vuind în inimile oprimate ale plugarilor, fiindcă:

*În pacea obidirii voastre
Ca-ntr-un întins adânc de mare,
Trăiește-nfricoșatul viitor
Al vremilor răzbunătoare.*

Răzbunarea aceasta cumplită, răzbunarea unei mii de ani, răzbunarea iobagilor bătuți cu biciul, a martirilor frânți pe roată, răzbunarea celor batjocoriți și chinuiți, va izbucni într-o zi ca un fulger dărâmând toate cetățile de piatră și de fier, zdrobind pe toți tiranii cei fără de lege. Ca un tunet ar vrea poetul să cadă urgia acestei răzbnări, aprinzând toate hotarele pământului robit, așa cum arde codrul izbit de trăznet:

*Departa s-a aprins un fulger,
Lovind în creasta ta năprasnic,
Și-n tot hotarul tău mânia
Și-a început păgânul praznic.*

*E-al răzvrătirii noastre tunet
Și n neagra ta cutremurare
Atâtea veacuri umilite
Își gem strivita răz bunare.*

De mila nefericitului Ardeal plâng apele și codrii, câmpurile de mătase, cărările prăfuite, luncile și poienile, cântecele și doinele, plânge poetul cu amar:

*La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul,
Și-mbrățișându-și jalea plâng
Și tata și feciorul.
Sub cerul nostru-nduioșat
E mai domoală hora,
Căci cântecele noastre plâng
În ochii tuturoră.*

Suferințele mușcă adânc din inima Ardealului. Chinurile sunt tot mai cumplite, soarta tot mai neîndurată, steaua biruinței parcă tot mai departe. Mucenicii libertății se înmulțesc și se jertfesc unul după altul, tot mai crunt loviți, tot mai nemilostiv, tot mai nedrept. Se sufocă un neam întreg. Abia trecuseră câțiva ani de la impresionantul proces al Memorandului. Împăratul de la Viena a refuzat să asculte doleanțele Ardealului. Ion Rațiu, Vasile Lucaci, Gh. Pop de Băsești, Dimitrie Comșa și toată delegația memorandistă, zace în temnițele maghiare.

Poetul va fi auzit poate cu urechile lui de copil în casa popii din Rășinari, toată drama acestui senzațional proces în care, dacă dreptatea românească a fost condamnată cu brutalitate, apoi regimul maghiar a devenit odios în fața lumii întregi. Presa europeană se ocupase pe larg de acest scandal Clemenceau stigmatizase, așa cum numai el știa să o facă, regimul maghiar. Politica deznaționalizatoare a lui Tisza și Aponny se desfășura în toată cruda ei sălbăticie. Temnițele gemeau de numărul tot mai mare al condamnaților politici: ziariști de lege veche care înfierau aceste cruzimi, profesori care își creșteau elevii în cultul visului milenar și în nădejdea dreptății ce va să vie, preoți care cu predici luminoase mângâiau norodul obidit, studenți care făceau să răsună din când în când „Deșteaptă-te române!”. Fiara voia să ne sugrume mișelește și să-i rămână glia bogată. Ardealul trecea prin cele mai crâncene momente ale istoriei sale. Deznădejdea poetului se înfrățește atunci cu undele aprige ale Oltului:

*Slăvite fărâmituri a vremii,
Demult v-am îngropat văleatul...
Neputincios pari și tu astăzi
Te-a-ncins cu lanțuri împăratul.*

*Ca unda ta strivită, gemem
Și noi, tovarășii tăi buni,
Dar de ne-om prăpădi cu toții
Tu, Oltule, să ne răzbuni.*

*Să verși păgân potop de apă
Pe șesul holdelor de aur;
Să piară glia care poarta
Înstrăinatul nost tezaur;
Țărâna trupurilor noastre
S-o smulgi de unde ne-ngropară
Și să-ți aduni apele toate,
Să ne mutăm în altă țară!*

Înainte însă de a se muta în altă Țară, Octavian Goga trebuie să îndure și el ceea ce au îndurat și precursorii săi. E condamnat pentru activitatea sa națională la un an închisoare. O execută în 1912 la Seghedin. Acolo primește vizita lui Caragiale. Scrie însă *Din umbra zidurilor*:

*Când l-au închis după zăbrele
Și paznicii l-au petrecut,
L-au despoiat de toate cele,
De tot sârmanul lui avut...*

*L-au dus așa-ntre răzvrățiții
De după zidul fără glas,
Dar și-au uitat nenorociții
Că gândurile i-au rămas.*

Cine i-ar fi putut stăvili avânturile uriașe? Sârmană temniță neputincioasă, zadarnic l-ai închis pe Ion Slavici, pe Vasile Lucaci, pe Ion Lupaș, pe Octavian Goga, pe Voicu Nițescu, pe Rusu Șirianu. Zadarnic! Dreptatea neamului tot va triumfa. Ceasul izbăvirii e aproape.

*
* *

În 14 iulie 1914 izbucnește Războiul Mondial. Austro-Ungaria intră în hora morții. A sosit ceasul răzbunării noastre. La luptă deci, la luptă năpraznică pentru realizarea idealului național. Lupta n-o puteau da însă decât frații de peste Carpați, iar ei întârziiau. Octavian Goga trece munții împreună cu neodihnitul luptător ardelean, Vasile Lucaci. Din motive diplomatice și militare, Guvernul României declarase deocamdată neutralitatea.

În jurul hotarelor românești urlă furtuna războiului. Mii de ostași ardeleni erau duși să moară pe fronturile austro-ungare.

Preoții erau smulși de la altare și târați în temnițe. Gemeau închisorile de plânsul celor prinși: intelectuali, țărani însuflețiți, femei cu înalt simț patriotic. Văduvele și orfanii plâneau pe toate ulițele. Ardealul clocotea în vaier cumplit. Rănille sale sângerau amarnic. Clopotele au fost coborâte din turnuri pentru a se turna din ele gloanțe. Privirile se îndreptau deznădăjduite peste Carpați. Unde ne sunt frații, unde ne sunt dezrobitorii? De ce întârzie? Unde-i sufletul jertfei de la Turda? România aștepta însă ceasul potrivit. Octavian Goga vedea în această așteptare un pericol de moarte pentru dezrobirea Ardealului. Dezlănțuie atunci, alături de titanii cuvântului, Take Ionescu, Barbu Delavrancea, Nicolae Filipescu, Nicolae Iorga, o formidabilă campanie pentru intrarea imediată a României în război pentru cucerirea Ardealului. Ia cuvântul la toate întrunirile, glasul lui de foc răscolește mulțimile, le însuflețește, le zguduie, le farmecă. E epoca cea mai vijelioasă și mai fierbinte din viața lui Octavian Goga. Scrie, vorbește, aleargă, cutreieră țara, explică, imploră, plânge, amenință. Fiecare cuvântare a lui taie pârtie adâncă în mințile ascultătorilor, fraza lui năvalnică înfioră inimile, le face să bată puternic pentru soarta Ardealului, dezlănțuie un aprig curent pentru trecerea Carpaților. Articolele și poeziile lui se citesc cu înfrigurare, cu sete, cu emoție, cu entuziasm.

Octavian Goga e solul înflăcărat al Ardealului, solul unei mii de ani de robie, e apostolul destinat de soartă pentru această misiune istorică.

Scrie vibrantele și impresionantele *Cântece fără țară*:

*Eu sunt o lacrimă târzie
Din plânsul unei mii de ani
Sunt visul care reînvie
La vetrele celor orfani
Sunt o muștrare călătore
De pe tărâmurii fără glas,
Și dintr-o lume care moare
Sunt strigătul ce-a mai rămas.*

*Eu sunt oftatul care plânge
Acolo-n satul meu din deal,
Sunt țipătul muiat în sânge
Al văduvelor din Ardeal
Sunt solul dragostei ș-al urii,
Un visător de biruinți,
Ce port blesteme-n cerul gurii,
Drept moștenire din părinți.*

În sfârșit, țara neutră, după o șovăire de doi ani, se hotărăște. La 15 august 1916 armata română trece Carpații. Versurile lui Octavian Goga sunt pe toate

buzele, însuflețesc toate inimile. Doi ani ține epopeea noastră. Năpraznică și cumplită. Mor 800.000 de viteji. Îvingem după sforțări supraomenești. România Mare e o realitate.

La 1 Decembrie 1918, Adunarea Națională de la Alba Iulia proclama unirea Ardealului cu patria mamă.

Lanțurile cad neputincioase la pământ! De la Nistru până la Tisa fâlfâie steagul românesc...

Visul împlinitu-ni-s-a!

Octavian Goga a fost prorocul biruitor.

Octavian Goga, poetul Ardealului, poetul libertății!...

*
* *

Dar evocarea poeziei lui Octavian Goga n-ar fi complectă, n-ar fi atât de înduioșătoare, dacă n-am aminti aici de acele minunate poezii în care se zbuțumă și se frământă inima pură a poetului, inima cântărețului duios și gingaș, dezbrăcat de armura de fier a vijeliosului luptător.

În clipele sale de liniște, în scurtele și rarele popasuri îngăduite de necruțătoarea luptă, în momentele în care poetul se abandonează propriilor sentimente, Octavian Goga ni se dezvăluie în toată sinceritatea sa omenească, atingând coardele cele mai intime ale profunde sale sensibilități, înduioșând și emoționând adânc pe cititor.

Octavian Goga a dat în viață o luptă grea, cutezătoare, adeseori ingrată, a călătorit mult, a străbătut multe meleaguri străine. În creierul său a adunat ca într-un cer spuzit de stele zvâcnirea multor idei înalte. A fost un intelectual de rasă, un aristocrat al gândirii, un prinț al poeziei. Dar această ascensiune amețitoare și-a avut și ea procesele ei de conștiință, și-a avut și ea îndoielile și deznădejțile ei. Poetul s-a simțit adeseori singur în bătaia viforelor, singur pe piscuri cuprinse de furtună, singur și obosit, în conflict cu toate rânduiețile lumii acesteia, în conflict cu cerul atâtor nădejdi:

*Atâtea legi ș-au picurat otrava
În inima rătăcitoare-n lume
Ș-atâtea duhuri privegheau în umbră
Toți mugurii nădejzii m-mi sugrume*

*Pentru atâtea poticniri în cale
Și ispitiri de-nvățături deșarte
Ș-atâta suflet risipit pe drumuri
Putea-va oare ceriul să mă ierte?...*

S-a simțit smuls din lumea neprihănită a copilăriei sale, petrecută acolo la Rășinari Sibiuului, la poalele Carpaților, alături de cripta lui Șaguna, într-o atmosferă patriarhală și caldă. În focul luptelor sau în pragul atâtor depărtări s-a

dorit adeseori acasă, la Rășinari, în satul românesc, între tovarășii săi de joacă, lângă *bătrânii* săi părinți. S-a simțit adeseori străin de toți cei ce-l înconjurau, dezrădăcinat, pierdut pe cărările fără de număr ale vieții. În asemenea momente lira lui plânge înduioșător și tragic. Cine nu cunoaște *Bătrânii* lui Octavian Goga? Cine n-a cântat această poezie? Ce băiat de țaran dat la învățătură nu și-a simțit ochii plini de lacrimi ascultând-o? Care, în ore de adâncă melancolie, n-a simțit același dor pustiitor, aceeași jale sfâșietoare?

*Dece m-ați dus de lângă voi,
Dece m-ați dus de acasă?
Să fi rămas fecior la plug,
Să fi rămas la coasă.*

*Atunci eu nu mai rătăceam
Pe-atâtea căi răzlețe,
Și-aveați și voi în curte-acum
Un stâlp la bătrânețe.*

*Așa vă treceți bieți bătrâni
Cu rugi la Preacurata
Și plânge mama pe ceaslov
Și-n barbă plânge tata...*

Odată cu evocarea sfântă a bătrânilor, văduviți de cel însemnat cu stea în frunte, poetul luminează și icoana *dascălului* său, „moșneag senin”, „un mag din basme”:

*Azi ca un sfânt dintr-o icoană veche,
Blând îmi răsai cu fața ta blajină,
Cu zâmbet bun, cu ochi cumiști și limpezi,
Strălucitori de lacrimi și lumină.
Cu tine-aduci atâtea nestemate
Din îngropatul vremilor tezaur
Și amintirea-n țara ei mă poartă
Cu pas încet, în carul ei de aur...*

— A fost demult. -O rază care luptă
Zadarnic cu câmpiile de gheață.
Vezi, astăzi valul altei vieți mă poartă.
Și-nțelepciunea altei lumi mă-nvață,
Dar sufletul și-acum își are cuibul
Acolo sus în satul de sub munte,
Unde și azi zâmbește împăcată,
Curata cinste a pletelor cărunte.

Având cultul pentru sat, Octavian Goga a văzut întotdeauna în satul românesc celula noastră de rezistență națională, leagănul limbii și al datinilor, vatra în care ard credințele străbune, altarul virtuților noastre naționale.

Satul i-a fost întotdeauna aproape de suflet, aproape de bătăile inimii, stăpân al gândului. Străbătând *Parisul*, poetul se simte fermecat de frumusețile răpitoare ale capitalei Regelui Soare, uimit de vuietul haotic al mărețului oraș, extaziat, emoționat, dar... hei

*Dar nopțile când umbre moi se lasă
Și-n jur de mine urlă Babilonul
Eu mă visez în sat la noi acasă.*

Iar în grandiosul muzeu de la Luvru, admirând operele nemuritorilor artiști și toate splendorile artei, alături de mii de pelerini, rămâne brusc pironit la un colț de fereastră:

— *Și stai pierdut... În jur de mine
Se schimb al oamenilor val..
Ce-o fi făcând acum o mamă
Acolo-n satul din Ardeal?*

De altfel, de acest sat îl lega și „dragostea de două veri cu fata popii Irimie” și strigăturile de la joc cărora le ținea cu glasul său „ison”, și farmecul pilduirilor din „Isop”, povestite de dascălul Ilie, prima conștiință a personalității sale distincte: m-am pomenit „pe nesimțite că-mi zice satul Dumneata”, și tot acolo încearcă tânărul poet întâia dramă a dezrădăcinării sale:

*Am întâlnit-o ieri în cale
Sus la răscruci lângă alun,
Nu ne-am văzut de ani de zile
Cu fata judelei Zăbun.*

*Drăguța mea de la podmol
Din nopțile cu șezători,
Și-a pironit ochii-n pământ
Posomorâți și visători.
I-am prins mânuța s-o alint,
Nedumerită se uita,
Drăguța mea de la podmol
Mi-a zis sfoasă „Dumneata”.*

*Iar când am prins-o de mijloc
Și-am sărutat-o lung pe gură,*

*Mi s-a ascuns la piept și-a plâns:
— De ce te-ai dus la-nvățătură?*

Iar mai târziu, când în lumea elegantă a orașului poetul își găsește mireasa visului de aur, cu care se gândește să-și întemeieze un rost fericit, tot la sat îi fuge gândul:

*Departea-ș vrea de-aici să vii
În alte lumii senine,
În dimineața de florii
Să mă cumun cu tine.*

*Să ne-așezăm în sat la noi,
S-avem în deal o casă,
Să fiu cel mai cuminte -n sat
Și tu cea mai frumoasă.*

Aici la sat ar vrea Octavian Goga să aducă și pe *Cântăreții de la oraș* fiindcă:

*Voi n-aveți flori, nici cântece, nici fluturi
Căci soarele în țara voastră moare,
Voi în zadar cerșiți acolo-n umbră
Din cerul sfânt o rază să coboare.
.....
Veniți, veniți să-ngenunchem cu toții,
Pământul negru-i vechiul nostru tată;
La sânul lui să râdem și să plângem
Cu sufletul și inima curată.*

În mărturisirile sale literare Octavian Goga se exprimă astfel despre sat:

„Am privit satul și l-am despiciat programatic, dându-mi seama că el e cel mai mare rezervor de energie națională.

Am crezut de la început, prin transmisiunea strămoșilor și părinților mei, în ideea de rasă; am crezut deci în sat, fiindcă satul era sinteza care reprezenta înaintea mea marele tot: Neamul”. Și mai departe: „Eu am urmărit toate figurile satului și am avut legătura mea sufletească cu ele, mi-am dat seama că osatura poporului e la țară și că, dacă vrem să credem într-o logică viitoare a evenimentelor, care să ne salveze, trebuie să credem în țăran și în sat”.

Nimeni n-a scris vreodată despre sat cuvinte mai drepte și mai adânci. În Octavian Goga a clocotit însuși glasul viforos al plugarilor, glasul gliei străbune, glasul pământului românesc.

Pământ românesc, a murit Octavian Goga, a murit cântărețul tău! Cine te va mai cânta cu atâta ardoare, cu atâta avânt și cu atâta credință ca Octavian Goga?

*
* *

Un luptător trebuie să fie întotdeauna gata de moarte. Gata pentru ceasul cel neștiut. Cine știe ce lovitură îl poate răpune!

Octavian Goga era gata, gata de mult. Moartea îl ademenea parcă cu glasul ei de Sirenă:

*De-oi muri la primăvară,
Să mă plângeți tu și mama;
Amândouă să mă plângeți
Și să vă cerniți năframa.*

Cine ar fi putut prevedea acum treizeci de ani, când au fost scrise aceste versuri, că într-adevăr mama lui Octavian Goga bătrâna preteasă octogenară de la Rășinari, și cu soția sa își vor cerni năfrămile și vor plânge amarnic moartea scumpului lor Tavi în primăvara anului 1938?

*Să-i chemați pe popa Naie
Să-mi citească din scriptură
Și să spună cuvântare
C-am fost om cu-nvățătură.
.....
Are să-ntristeze satul
Rostul meu atât de jelnic,
I-or cădea și popii Naie
Lacrimi multe-n molitfelnic.*

Cât de exact a profețit Octavian Goga pe înșiși preotul care-i va face prohodul!

S-o fi gândit vreodată P.S.S. Episcopul *Nicolae Colan* al Clujului, care a închis ochii muribunzi ai lui Goga, în sfâșietoare rugăciune, că P.S.S. va fi popa Naie profețit acum treizeci de ani?

S-o fi gândit la aceeași profeție Î.P.S.S. *Nicolae Bălan*, Mitropolitul Ardealului, care a prohodit pe marele cântăreț al Ardealului, atunci când și Î.P.S.S. îi cădeau ca și M.S. Regelui, „lacrimi multe-n molitfelnic”?

S-or fi gândit oare acești prea sfințiți vlădici, când au citit prima oră aceste versuri, că tocmai pe ei îi va alege destinul pentru a împlini cele ce au fost scrise de profetul-poet?

Doamne minunate sunt întâmplările tale!

Dar minunate sunt și aceste ultime strofe ale lui Octavian Goga, prevestitoare tragicului său sfârșit:

*Îmi cântă moartea la fereastră
Ca o vecernie-n surdină,*

*Îmi cântă încet povestea noastră:
Un foc de umbre și lumină,*

*Eu o ascult în noaptea mută,
Din adâncimi îmi crește mare;
Întreaga viață petrecută
La căpătâiul meu răsare.*

*Și cum, sub tâmpla mea fierbinte,
O lume veche-mi reînvie,
Nu, câte-au fost îmi vin în minte,
Ci câte-ar fi putut să fie...*

Într-adevăr, câte n-ar fi putut să fie altfel. Câte n-ar fi putut să aibă alt rost și altă dezlegare,.. Câte... câte...

Câte visuri nu urzise mintea de aur a lui Octavian Goga, câte iluzii nu-i înfloriseră în gând, câte doruri nu-l zbuciumaseră cumplit. Câte zări nu străbătuseră ochii săi de vultur. A fost un mare visător Octavian Goga, un visător al biruinței. Dar pe semne așa i-a fost ursita, a fost scris în stele ca Octavian Goga să moară nu cu bucuria pe buze pentru bătăliile câștigate, ci să moară deznădăjduit, cu regretul sfâșietor pentru acele biruințe *care ar fi putut să fie* și pentru care aruncase în cumpănă întreagă vâlvătaia sufletului său.

Coșbuc, celălalt mare poet al Ardealului, a exprimat această deznădejde omenească în chip atât de emoționant, parcă anume pentru Octavian Goga:

*„A ta e (omule) mergerea mereu
Spre țintă drum îngust și greu
Dar ținta niciodată nu-i
A ta! Și-n gând tu tot ce-ți pui,
E numai vis, căci Dumnezeu
Te poartă-n voia Lui.”*

Plângeți râuri, plângeți codri, plângeți munți.

A murit Octavian Goga.

A murit cântărețul pătimirii noastre...

Progres și cultură, VIII, nr. 5, mai 1938, p. 1–16.

CRONICI

O carte valoroasă,
„Tinerete – Bătrânețe” de dr. Eugen Nicoară

De sub tiparul „Cărții Românești” din Cluj, ne-a sosit un volum de 120 de pagini, în care cunoscutul publicist și valorosul nostru colaborator, d-l dr. Nicoară, face un amplu studiu asupra veșniciei probleme: „Tinerete – Bătrânețe”. Cartea e deschisă de o prefață scrisă de d-l prof. Iuliu Moldovan, președintele „Astrei”.

Cartea d-lui Nicoară este închinată problemelor biologice ce închid în tainele lor forța și potențialul vieții, asupra cărora autorul revarsă lumina cercetărilor sale. Idealul permanent al vieții este sănătatea, iar sănătatea este conservatoare de tinerete. Cum să ne păstrăm sănătatea și cum să ne apărăm tineretea, trebuie să fie preocuparea de căpetenie a fiecărui individ iubitor de viață. În sănătate e izvorul bunei noastre dispoziții, a puterii de muncă, a rezistenței și, în cea mai mare măsură, taina succeselor noastre. Sănătatea e pământul fertil în care rodesc germenii puțințelor noastre sufletești, și în ea rezidă învolburarea avânturilor noastre... Izvoarele sănătății se află în „glandele endocrine” și în „alimente și vitamine”.

Asupra acestor terenuri d-l Nicoară întinde antenele de cercetare ale științei, arătând importantul rol de glandele cu secrețiune internă (tiroida, glandele paratiroidiene, suprarenale, genitale), îl au asupra vitalității, prin hormonii ce-i revarsă în sânge. Funcțiunile glandelor endocrine au o strânsă legătură între ele, influențându-se reciproc, constituind ceea ce se cheamă sinergia endocriniană. Puterile sufletului și ale corpului sunt în funcțiune de sănătatea și normala dezvoltare a glandelor endocrine. Astfel, hipofuncțiunea glandei tiroide cauzează o micșorare a inteligenței, putând duce până la cretinism; extragerea glandelor paratiroidiene produce moartea în chinuri crâncene; de asemenea, glanda suprarenală, dezvoltarea anormală a glandei hipofize, la copii, produce creșterea gigantică a acestora; glandele genitale cauzează bărbăția ca și slăbiciunea caracterului omenesc. Iată de ce se impune atât de imperios cunoașterea acestor glande și a funcțiunilor lor. Sănătatea depinde de ele; superioritatea sufletească și vigoarea trupească, din ele descind!

Din capitolul asupra glandelor endocrine cităm acest fragment, atât de emoționant prin îndemnul spre care tinde și prin impresionanta lui formă literară:

„Imnul sublim al vieții este condus de corul grandios endocrinian, imn în care fiecare notă se supune și se unește cu armonie.

Fericit cel ce aude ecoul acestui imn în toate zilele vieții și simte vibrațiile lui în desfășurarea firului vieții sale! Fericit cel ce se trezește din somnul dimineții spre o nouă muncă înălțătoare și se culcă seara, să doarmă somnul redătător de forță, sub umbrirea acestui stindard fâlfâitor în mișcări armonioase! Fericit cel ce a hărăzit această prețioasă moștenire, și îndoit fericit cel ce poate transmite urmașilor lui nepângărită și cheltuită această măreață bogăție.”

Ocupându-se de cauzele care determină bătrânețea timpurie, d-l dr. Nicoară le socotește a fi următoarele: oboseală, mesele prea bogate, alcoolul, abuzul de cafea, nicotină, excesele sexuale, neglijența igienică etc. Păstrarea sănătății și a tinereții o predică prin cumpătate, muncă ordonată, alimentație potrivită, îngrijire igienică, educație fizică și viață morală, fără a apela la artificii voronofiene.

O atenție specială se acordă în cartea d-lui Nicoară și vitaminelor, socotite a avea o importanță egală cu a glandelor endocrine. Din punct de vedere biologic vitaminele sunt de două feluri: vitamine care se dizolvă în apă (hidrosolubile) și lipsite de azot; vitamine care se topesc în grăsimi (liposolubile) și cu conținut azotos. Vitaminele se recrutează din alimentele animalice (mai puțin) și din alimente vegetale (mai mult). De aceea se impune o alimentație rațională, care să combine cât mai fericit producția vitaminelor.

Regretăm că „foița” noastră este așa de mică și nu ne îngăduie să insistăm mai mult asupra acestei valoroase cărți, din care n-am pomenit o parte din capitolele cele mai interesante: *Durata vieții, pentru ce îmbătrânim, secte vegetariene, recvația.*

Adăugăm că lectura cărții este foarte plăcută, și deseori citări din istorie, științe naturale, arte, politică etc., o fac deosebit de atractivă, iar stilul ei este o dovadă de strălucite posibilități ale d-lui Nicoară, Ca încheiere, cităm rândurile d-sale din urmă:

Acum eliberează Doamne servul Tău, că „văzură ochii mei minunile mâinilor Tale, lumina zilei, strălucirea soarelui, a ochiului Tău, gustară simțirile mele dulceața izvoarelor Tale de nectar ale vieții, auziră urechile mele cântecul și psalmii laudei tale, însetat sufletul meu după adevărul Tău. Iar acum gura mea să-ți zică: pentru toate câte ai arătat mie, Mărire Ție”.

Recomandăm cu toată căldura această carte cititorilor noștri și felicităm din inimă pe autor pentru frumosul și interesantul dar ce ni l-a făcut prin publicarea acestei cărți.

*Gazeta Mureșului, III, nr. 42, 19 noiembrie 1933, pag. 2.
Semnat V.N.*

Gabriell D'Annunzio – Patruzeci și patru de sonete.
Pietro Mignosi și Gino Novelli – Poeme creștine

Traduse de Pimen Constantinescu.
(Colecția Ausonia)

D-l profesor Pimen Constantinescu de la Sibiu, e unul din puținii intelectuali din această țară care înțelege că darurile mintale și râvna de muncă de care dispune cineva, nu trebuie să se risipească în acțiuni frivole și nici în opere care se fac ecoul instinctelor și ideilor demoralizatoare.

A-ți aduna energia și timpul pentru a contribui la dezvoltarea și intensificarea acelor activități culturale și sociale unde vezi că s-a muncit mai puțin și unde ești capabil să aduci mai mult, înseamnă a-ți cunoaște într-adevăr misiunea și vocația.

D-l Pimen Constantinescu a mers pe drumul acesta, iar din activitatea sa, cultura românească s-a îmbogățit cu un tezaur întreg de neprețuite traduceri din literatura italiană.

Se poate spune fără nici o jenă că literatura italiană e foarte puțin cunoscută la noi. Vorbesc, bineînțeles, de literatura autentică, durabilă, cu rădăcini adânci în sufletul italian, fiindcă literatura frivolă, boulevardieră a Italiei, își are și la noi un număr însemnat de cititori.

Romanele lui Pitigrilli și ale lui Guido Da Verona sunt traduse și se desfac în zeci de ediții, în timp ce literatura împletită cu făclii de aur a lui Leopardi, Carducci, D'Annunzio, Pascoli, Marinetti, Pirandello, e tradusă într-o măsură înspăimântător de redusă.

Spre această direcție și-a canalizat d-l Pimen Constantinescu toată hărnicia și tot devotamentul.

În colecția „Ausonia” tipărește trimestrial câte un caiet de poezie italiană, tradusă în limba română cu o admirabilă pricepere.

Avem sub ochi ultimele două caiete: Poezii de Gabriell D'Annunzio și Poeme creștine de Pietro Mignosi și Gino Novelli.

Poezia plină de furtună și de emoție a marelui bard italian, D'Annunzio, se realizează în forma sculpturală a sonetului cu o gravitate și cu o sonoritate de metal. O concizie laconică stăpânește fiecare vers. Arta lui D'Annunzio nu se inspiră din palpăirile încete ale vieții, ci străfulgera abisurile și înălțimile cu o temeritate de zeu. Lângă poezia sa parcă auzi marea clocotind și parcă simți cum femeia îți înlănțuie umerii.

D-l Pimen Constantinescu a tĂlmăcit aceste zguduitoare emoții cu o perfectă înțelegere.

„Poemele creștine” ale lui Pietre Mignosi și Gino Novelli sunt scuturări de flori albe, dintr-un suflet avântat spre ceruri, dar care în zborul său ar vrea să înalțe toată viața pământească.

„Poeziile acestor doi poeți sunt suave, expresive, prin lirismul lor limpede și prin varietatea nuanțelor”. Continuă d-le Pimen Constantinescu „și dacă n-ai succesele de tiraj ale traducătorilor lui Pitigrilli, ai în schimb satisfacția că munca d-tale contribuie la îmbogățirea culturii românești”.

Progres și cultură, II, nr.10, decembrie 1934, p. 34–36.

Romulus Dianu – Nopti la Ada-Kaleh

(roman ediția II.)

Sunt cărți pe care le citești, cu veghe mare, din pricina seducției subiectului lor, a curbelor și a tendințelor ce ademenesc, a senzației ce o provoacă, sau, exprimat printr-un cuvânt banal, din cauza atracției lor materiale. Altele te farmecă în schimb prin sprinteneala și jovialitatea formei, prin jocul sprintar al expresiilor, prin dialogul viu și prin noutatea întocmirii frazei. Aici e marele meșteșug al unui scriitor: întocmirea frazei, viul ce-l pune în ea, puterea ei de sugestie. În definitiv, spunea cineva, nici Shakespeare și nici Ibsen n-au întrebuițat alte cuvinte decât noi, dar le-au combinat altfel. La această combinație se gândea și Caragiale atunci când, acuzat de plagiat, spunea că fondul poate fi același la mai multe opere dar că forma, veșmântul artei, e ceea ce înseamnă contribuția personală.

Bineînțeles, el socotea prin formă, alături de limbă, și metoda de construcție și mijloacele de realizare ale artistului.

Privită din punct de vedere al fondului, a noutății lui materiale, a ineditului în construcția faptelor, a senzației izvorâtă din fapte, cartea d-lui Dianu e de o banalitate exasperantă, de o mediocritate rară.

Peisagii din viața socială a Ada-Kalehului și împrejurimilor lui, oameni ca toți oamenii din viața obișnuită, fapte banale: adulter, persecuții, dragoste, moravuri cunoscute.

Viața din acest roman, precum și faptele lui, o poți găsi în aproape oricare alt roman, și mai cu seamă în literatura lui Victor Crășescu și în „Europolis”.

Dacă am privi concluzia din dămbul acestei premise, desigur că ea ar fi dezastruoasă, dar, în același, timp, enorm de nedreaptă.

Această carte se distinge prin impecabila ei arhitectură, prin arta pusă la filarea materialului de construcție, prin puternica lumină ce se răsfrânge asupra

eroilor făcându-ne să le înțelegem viața și înainte și după apariție, și mai ales prin savoarea expresiilor, prin uimitoarea lor prospețime și prin nuditatea elementelor ce le compun. O carte vie, originală prin prezentare și nouă prin realizare, o carte exclusiv artistică.

D-l. Romulus Dianu știe să scrie și știe să construiască.

Așteptăm de la d-sa cartea și opera ce ne-o promit însușirile sale de viguros scriitor.

Progres și cultură, II, nr. 1, ianuarie 1934, pag. 34–35.

Gherghinescu Vania – Amvonul de Azur

(Poezii)

Poezia d-lui Gherghinescu Vania e un ram înflorit dintr-un basm ideal. O geană de cer deschisă peste un lac elvețian. O cântare în surdina unui crepuscul, soare risipit în miile de bobi de rouă. În lirica românească aduce suavitatea unui parfum de crin, toți macii și toate răsurile unui răzor bogat, umbre și mătăanii de troițe, imnuri din țărâna dulce a pământului străbun. 40 de poeme te înalță în paradisul frumosului. Dintr-un suflet cu mlădieri de iluzie și de vis s-au împletit zări de aur, imagini de basm, ciuturi de fluturi. O carte scrisă cu lumina din răsfrângere a unui soare. În vârtoarea atâtor cărări zig-zagate câte desenează poezia actuală, peste obscurul atâtor frământări și peste curgerea atâtor înnoiri, poezia d-lui Gherghinescu Vania rămâne un sem de sănătate, de nobilă artă cu încrustări de diamant, un semn al artei românești, încadrat între Nichifor Crainic și Ion Pillat. D-l Gherghinescu Vania țese mai departe spiritualitatea pură a poeziei românești, adâncind tradiționalismul și înflorindu-i posibilitățile. Poet desăvârșit, poezia sa poartă pecetea artei întregi, iar simțirea turnată în poemele sale pare oglindirea în cel mai candid izvor. Pornind acum câțiva ani la „Drum lung” (1928, Scrisul românesc Craiova), cu o „rugă” pentru domnița lui:

*În basmul vieții mele risipite,
Tu ești, de-acum, izvorul fermecat,
Descoperit de fiul de-mpărat
Pe drumul lung al lungilor ispite,*

poetul a ajuns în „Amvonul de azur”, când

*Viața noastră e un basm trăit
Și tu-mi vorbeai de ea ca de-o poveste*

*Că nu mai știu din ceea ce-ai grăit
De-i viața basm, ori basmul viața este*

*Nici eu de mai sunt eu în adevăr
Nu știu; când vorbele ți-s șoapte
Sunt iarba 'n care florile de măr
Își scutură petalele în noapte.*

(Restabiliri)

Între aceste două etape se deapănă gama năzuințelor și bucuriilor trăite, înnegurate, abia perceptibil, de veșnica zădărnicie a iluziilor într-un ideal de artă care ispitește și înfrânge pe orice mare creator.

*Cuvântul meu l-aș fi vrut daltă,
Să încrustez cu el metalul
Cel scump și dur din steaua înaltă;
Să fulgeri vidul depărtării,
Ori să cioplesc în fundul zării
Firide spre o lume nouă
În care cerul și pământul
Să fie una amândouă...*

.....
*Și dacă altul mi-e cuvântul
Cu care abia de scurm pământul,
E fiindcă veșnic visul scris
E numai așchie de vis,*

(Cuvântul visat)

A exprimat cineva mai viu acest sentiment, propriu tuturor poezilor?

D-lui Gherghinescu Vania îi sunt dragi câmpurile, psalmii, troițele, zările, Paul Valery, toamnele cu îndoieli, primăverile cu vise. În sufletul unui poet toate sunt simboluri, freamătă, împletesc legende, scornesc lumi. În fondul de mătase al sufletului anină chemări spre străluciri de artă, văpăi pe o oglindă de viață. Din taina lor înfloresc armonii, unde de soare, avânturi spre luceafăr. Se simte al lor, din ele, din pământul țării.

Pământ românesc

.....
*Iubesc adâncurile tale îmbibate
Cu jertfe și glorii de regi
Și în care îmi simt împlântate
Rădăcinile ființei mele întregi.*

*Mi-s dragi velințele și chilimurile tale
De holde și păduri. . .*

(Alma-Mater)

De mult nu s-a mai scris o carte asemenea „Amvonului cu azur”. Îi semnalăm aici splendoarea pentru vraja intimă ce a turnat-o în propriile noastre sentimente, în propriile vegheri. Criticii vor judeca-o cum vor, cu metode grozav de științifice, cu scormoniri de neașteptate înrudiri. Noi am omagiat „Amvonul de azur” așa cum ne-ar fi bucurat o primăvară nouă, o dragoste caldă, ori un vis fermecat. N-am numărat silabele, dar le-am trăit rezonanța; n-am analizat imaginile, dar le-am admirat vraja. Am admirat sufletul și dragostea Domniței „ale cărei priviri și ai cărei pași urzesc și ritmează poezia și viața” poetului, care și apleacă ei bucuriile și închinările lui. Pentru toată dulcea emoție trăită în 120 de minute de lectură, și pentru toate citirile și vegherile ulterioare care au cutremurat în noi un ideal și o iubire, trimitem d-lui Gherghinescu-Vania smerită închinare, de departe

*Din inimă își smulge cu fiecare rând
O jertfă de lumină, un sâmbure de gând,
De mila căror pleoapa și-o simte tremurând.*

*Progres și cultură, II, nr. 2, februarie 1934, pag. 24–26.
semnat Victor Lucrețiu*

Ion Focșăneanu – În sus

(versuri)

Colecția *Brașovul literar*

Apariția primului volum de versuri nu mai constituie astăzi pentru tinerii poeți un debut, ci mai degrabă o consacrare luminoasă sau o prăvălire netrebnică. Până la înmănuncherea versurilor tânărul poet al clipei noastre, colaborează la cât mai multe reviste, ține conferințe literare, este el însuși redactor sau director de revistă, scrie cronici și recenzii literare, participă la discuții programatice, e înscris în „Asociația scriitorilor români independenți” de sub președinția d-lui Romulus Dianu, contribuie la organizarea șezătorilor literare din Ardeal, alături de d-nii Dragoș Vrânceanu, M.G. Samarineanu și Ion Th. Ilea etc., încât la apariția primului volum poetul a debutat. . . demult, iar volumul nu-i aduce decât gloria sau inversul ei (cazul d-l Crevedia, Eugen Jebeleanu etc. – din cei „glorioși”, Paul Sterian din cei fără noroc). Așa se explică de ce poeții tineri întârzie atât de mult cu al doilea

volum, în timp ce Ion Pillat și Lucian Blaga, deși mai în vârstă, totuși dăruiesc cititorilor destul de des volume de poezii. Câți ani sunt de la apariția volumului de poezii al d-lui Zaharia Stancu? Cine își mai amintește de poeziile d-lui Romulus Dianu, ale d-lui Sergiu Dan și cine îl consideră poet de d-l Paul Sterian? Cine mai știe, în Ardeal, de poetul Bazil Gruia? Iată de ce socotim debutul fără volum ca adevărat debut, iar volumul ca element de judecată întreagă... D-l Ion Focșăneanu e la primul volum, dar debutul său s-a impus cu ani în urmă. Într-adevăr, colaborarea sa la *Țara Bârsei, Provincia literară, Ritmuri, Abecedar, Gând românesc* etc., și mai ales permanenta sa colaborare la *Brașovul literar*, unde desfășoară o atât de intensă activitate poetică și cronicărească, au făcut din d-sa un nume cunoscut și apreciat. (Totuși Ion Focșăneanu nu e trecut în Antologia d-lui Zaharia Stancu, cum de altfel nu e trecut nici talentatul Gherghinescu Vania), De aceea nu vom scrie despre volumul d-sale ca despre al unui începător, ci îl vom judeca așa cum se judecă opera unui poet matur.

Ceea ce te impresionează mai întâi din volumul d-lui Focșăneanu, este puternica sa independență. Arar poet tânăr care să se prezinte atât de personal, atât de sigur. De obicei toți cad victimele lui Arghezi, Blaga, Bacovia și Barbu. D-l Ion Focșăneanu nu pastîșează pe nimeni, nu e subordonat nimănui. Abia o imperceptibilă sonoritate din Ion Minulescu, într-un singur loc:

*„Ce-a plâns pe cheiul pustiit din port
La căpătâiul ultimului mort”.*

(Stelele)

și iarăși, într-un singur loc, Baudelaire:

*„Când părul tău va spori mreața rădăcinii
Iar sânii albi, oarbele drumuri de râme”.*

(Mâine)

Această impresie ți-o menții de la prima până la ultima strofă. D-l Ion Focșăneanu e un talent viguros, crescut în truda artei poetice și realizat prin dârzenia muncii sale. Poezia sa este muncită, cioplită și descurcată de toate impuritățile și de toate inconvenientele, printr-o reflexivitate adâncă, voită. Meșteșugul său nu e spontan, nu e ușor, ci dimpotrivă, căutat, încercat, experimentat. D-l I.F. e un mare meșter al versului, al construcției și al nuanțelor lui. Ai putea asemăna poezia d-sale cu o vilă zidită într-o genune, căreia nu-i lipsește nimic din arta arhitectonică. Proporții, dimensiuni, perspectivă, spațiu, totul pare perfect concis, tare.

Dar alături de aceste admirabile calități, independența psihică și vigoarea tehnică a versului, poezia d-lui F. are două mari scăderi. Din cauza perfecte construcții exterioare, vila d-sale reflectează prea puțină lumină interioară, prea

puțină suavitate, dacă te închizi în ea nu găsești mobilă frumoasă, ci numai tavane aspre, compartimente severe, scări trainice. Nu te mângâie, nu te ispitește. Perfectă ca tehnică și ca mijloace poetice de construcție, dar cu un fond prea puțin reliefat, străin și avar în sugestii.

Să sperăm că d-l Focșăneanu va ajunge repede la al doilea volum, și atunci vila d-sale ne va primi într-un salon mai prietenos.

Al doilea păcat al volumului „În sus” îl constituie greșelile de limbă. Știm că d-l Focșăneanu e gorjan, deci a vorbit în copilărie, și poate mai vorbește încă, în medii familiare cu particularități lingvistice oltene, dar nu mai înțelegem de ce aduce în poezie aceste greșeli de limbă: „

Nu știi cine i-a nins zăpada dupe vis”

(Elegie pentru gând)

*„Dar dupe ochii care au plâns sub mălini,
Dupe mâinile care s-au frânt,
Dupe inima care-a tremurat un cuvânt”.*

(Fluerul neantului)

„Fiori lungi dupe ramuri desprind”

(Intim)

Statuie dupe care pânzele au căzut...

(Eva)

Nu le cităm pe toate fiindcă ar însemna să cuprindem prea mult spațiu, ci ne mărginim numai să spunem că ar fi fost cu mult mai frumos dacă d-l Ion Focșăneanu ar fi întrebuințat corectul *după*, așa cum de altfel face într-un loc:

„Sucește soclul după care a căzut Arpad”

(Noaptea în Brașov)

Adăugăm la acestea altele:

„Îi acoperi cu argint din stelele tele reci”

(Fulgi)

„Și 'ntregul tot al firii tele”

(Către soare)

Greșeli de expresie:

„Un ultim flutur mai dă felinarului roate”

„Incrucișeate fără sfârșit (de ce nu încrucișate)

(Cine)

„Pe morți să-i împeci”

(Fulgi)

Volumul se încheie cu un ciclu de traduceri din Baudelaire, frumos izbutite.

Progres și cultură, II, nr. 9, noiembrie 1934, pag. 43–45.

Radu Petre – Rolul învățătorului ca factor de îndrumare socială

(Scrisul românesc — Craiova).

Sunt puțini profesorii de pedagogie care înțeleg să-și risipească credințele și gândurile dincolo de seriile de normaliști ce le trec prin fața catedrei. De obicei totul se petrece și rămâne între pereții clasei, iar viitorii învățători pleacă în viață numai cu ceea ce le-a pătruns în memorie și arareori cu anumite însemnări într-un caiet. Ei nu duc la catedră un catechism scris, un îndreptar în care să-și regăsească la nevoie învățămintele și idealismul din școală, și astfel adeseori rămân niște dezorientați în avalanșa de fenomene ce-i înconjoară.

Mai amintim la aceasta și diferențierile de concepții și atitudini pedagogice și sociale ce există între profesorii de pedagogie, și astfel înțelegem de ce învățătorii noștri nu prezintă acea *unitate de acțiune* atât de necesară dezvoltării noastre culturale.

D-l. Radu Petre face excepție de la această obișnuință nefericită, și tipărește un catechism în care e reliefat *rolul învățătorului ca factor de îndrumare socială*.

D-sa se ridică împotriva concepției după care învățătorul trebuie să se închidă între pereții clasei limitându-și activitatea numai la ținerea cursurilor prevăzute de lege, cerându-i să participe la intensitatea vieții sociale din satul pentru care el este *învățător*. Viața satului nu trebuie să-i fie indiferentă și nu trebuie să se retragă din fața ei, ci, dimpotrivă, să fie un factor de îndrumare pentru această viață. Nu trebuie să se uite nici o clipă că învățăturile semănate în școală vor avea importanță numai întrucât se vor integra în viața satului, sporindu-i capacitatea de producție și mărindu-i posibilitățile și căile de pătrundere ale civilizației.

„Oricât de intensă ar fi munca din clasă, viața noastră este alta, fiindcă și familia și mai ales mediul distrug cele țesute de învățător în școală și atunci se pune problema de a salva această situație, de a face și educația acestei lumi în afară de școală”. De asemenea, d-l Radu Petre nu este de părere ca învățătorul să se

amestece în diferite acțiuni cu caracter economic: bănci populare, cooperative, obștii sătești, case de economie etc.

„Activitatea pe teren economic îi răpește timp, energie, îl expune să se compromită, îl pune în conflict cu sătenii și mai mult că ea nu e deloc compatibilă cu misiunea învățătorului”.

Dar cum multe din aceste ocupații preocupă pe învățător adesea mai mult din cauza avantajelor materiale, d-l Radu Petre propune, ceea-ce învățătorii au cerut de atâtea ori, *retribuții onorabile*.

„Câtă vreme învățătorii nu vor fi plătiți onorabil, forța brutală a existenței sau a dorinței de câștiguri mari sunt îndemnuri mai puternice către alte ocupațiuni decât cele școlare” ...

Asupra participării învățătorului la viața politică, d-l Radu Petre face anumite rezerve: învățătorii să fie oprîți de a face pe propagandiștii și agenții electorali, fiindcă acest lucru îi degradează în fața mulțimii, și să nu poată candida înainte de 30 de ani.

O frumoasă activitate politică propune d-l Radu Petre în felul următor: „ei vor trebui să țină în curent pe săteni cu problemele principale ce se agită în sfatul țării, cu privire la nevoile țaranului și ale poporului întreg, să expună sătenilor cu *sinceritate* rolul de cetățean, felul cum trebuie să se poarte cu organele statului și cu formele de organizare, să le arate în plină lumină doctrinele politice, ridicându-se în chipul acesta deasupra vârtejului de pasiuni și mizerii politice. Acestea sunt, în câteva cuvinte, gândurile pe care d-l Radu Petre le trimite învățătorilor din întreaga țară. Orice învățător are de învățat ceva din această carte.

Dacă îndemnurile ei ar fi ascultate și urmate, desigur că activitatea învățătorilor ar primi un nimb deosebit, iar cultura poporului lumină mai multă...

Progres și cultură, II, nr. 8, octombrie 1934, pag. 43-44.

Maximilian Costin – Șoimii patrupezi

Nu există fatalități predestinate, dar ni le creăm noi înșine. Venim pe lume cu dreptul și cu posibilitatea de a zburda în cea mai infinită libertate. Toate drumurile ne sunt deschise, toate mările și toate stelele ne cheamă. Și, totuși, cel dintâi lucru pe care îl cioplește voința noastră este să ne încercuim, voluntar, în medii strâmpțe, obtuze, ostile oricărei năzuinți aprinse, cădem în cursa prejudecăților și a comodității, și astfel viața ne nivelează, ne banalizează, ne atrofiază.

Cine mai știe ce idealuri purtăm în suflet, cine se mai întreabă de conținutul circumvoluțiunilor noastre?

Vremea trece, ne îmbătrânește, ne convertește la scepticismul mângâietor.

De ce n-a rămas d-l Maximilian Costin în Bucureștiul atâtor posibilități? De ce a trebuit să-l mistue mediocritatea acestei provincii perverse? Un om cu așa de frumoase însușiri sufletești, inteligent, talentat, cult, capabil să animeze oameni, capabil de realizări mari, a rămas totuși un modest profesor de provincie.

Și iarăși de ce „Șoimii patrupezi”, o carte asupra căreia s-a năpustit ura nătângă a câtorva pseudo-intelectuali, nu s-a tipărit într-o editura cu reputație, cu posibilități de desfacere, de reclamă, care i-ar fi adus succesul meritat?

De ce a trebuit să apară această carte, surprinzător de interesantă și de vie, într-un oraș cu atât de mulți necititori?

Dar, indiferent de mediu, „Șoimii patrupezi” va rămâne o carte de mare valoare literară, fiindcă atâtea din paginile ei se pot așeza, fără nici-o sfială, alături de opera marelui Caragiale.

Puterea de a caracteriza oameni și fapte, tehnica după care se mișcă, cruzimea sau duioșia cu care sunt înfățișați, umorul și ironia ce se răsfață pe fiecare pagină, fac din această carte o lectură scumpă, reconfortantă, ce te face să nu regreți cele două ore petrecute în tovărășia ei.

Dl. Maximilian Costin n-a alergat după succesele ce le acordă cu atâta inconștiență atâția din cronicarii noștri literari, ci, în tăcere, se bucură, cum ne bucurăm și noi prietenii săi, de toate frumusețile din „Șoimii patrupezi”.

Glasul Mureșului, I, nr. 7, 13 ianuarie 1935, p. 2.

O carte despre Regele Carol II, la Târgu-Mureș

În această pagină au fost recenzate adeseori diferite cărți românești, dar niciodată n-am simțit o mai aleasă bucurie ca în fața cărții de azi: *Voevodul culturii*.

A apărut acum câteva zile, sfioasă dar vrednică, pentru a aduce un modest și neprihănit omagiu Regelui țării, pentru comemorarea a cinci ani de domnie.

Autorul? Un ostaș tânăr, cult, talentat, cu inimă nobilă, înfiorat de un viguros devotament pentru Voevodul culturii: *Sublocotenentul Maximilian Vasiliu*.

Nu și-a semnat cartea cu numele său propriu, ci a apărut sub taina unui pseudonim: *M. Devreme*. Cartea cuprinde 100 pagini tipărite în admirabile condițiuni tehnice.

Conținutul ei intelectual este de neîntrecută valoare.

Mâine, când sbuciumul zilelor de astăzi se va fi uitat de mult, și în locul frământărilor de azi va domni liniștea ocrotită de zodia spre care ne poartă Regele

Carol II, cartea sublt. Vasiliu va fi un prețios document pentru istoria acestei mărețe domnii.

Cartea evocă evenimente emoționante și caracteristice pentru noua domnie începută la 8 iunie 1930, până la comemorarea de azi, împreună cu alesele cuvântări rostite de Majestatea Sa în diferite prilejuri.

Sunt reproduse discursurile Regelui, în care se anunța drumuri noi pentru școala românească, pentru biserică, pentru politică și pentru armată,

Această carte se cuvine să nu lipsească din biblioteca nici unui tânăr și nici unui luptător pentru zile mai bune și mai vrednice pentru România.

Glasul Mureșului, anul II, nr. 28, 22 iunie 1935, p. 2.

Literatura ardeleană

Ion Agârbiceanu: *Sectarii* – roman ;

Emil Giurgiuca: *Anotimpuri* – poeme;

Mihai Beniuc: *Cântece de pierzanie* – poeme

Proză:

Când în martie 1936 luam un interviu literar păr. Ion Agârbiceanu, pentru ziarul „Națiunea Română” de la Cluj, la sfârșitul căruia îmi mărturisea că lucrează din toamnă la o satiră a năravurilor partidelor noastre politice”, eram departe de a-mi închipui toată frământarea și fierberea politică, atât de crunt ironizată de d-sa în această „satiră”, apărută acum câteva săptămâni sub titlul *Sectarii*, roman.

Sectarii nu sunt vre-o carte de dojana bisericească scrisă de un talentat canonic împotriva adventiștilor certați cu biserica, ci sunt una din cele mai interesante și mai biciuitoare cărți scrise la noi împotriva sectarismului politic, împotriva tiraniei spiritului de partid, împotriva înăbușitoarei atmosfere creată de acest spirit, împotriva absurdităților și negliobiilor săvârșite în numele acestui spirit.

Prin acest roman, păr. Ion Agârbiceanu dovedește încă odată că scriitorul adevărat e totodată și un nedezmintit vizionar, într-adevăr „al semnelor vremii profet”. Romanul acesta început în toamna anului 1935 și tipărit în ianuarie 1938 în toiul celui mai dezmațat bălci politic, cu câteva săptămâni înainte numai de votarea noii constituții și a dizolvării partidelor politice, era o cruntă prevestire a tuturor celor ce vor urma. Păcat numai că aceia care ar fi avut mai mult de învățat din acest roman atât de realist, marii politicieni, nu prea au timp să citească asemenea cărți. Romanul a fost citit însă în lung și latul țării cu aceeași plăcere și satisfacție, pe care nu mai citirea unei cărți scrise de un scriitor cu talentul și inima păr. Ion

Agârbiceanu. A fost citită cu aceeași plăcere de la un capăt la altul al țării, fiindcă de la un capăt la altul al țării aceeași revoltă mocnea împotriva tiraniei partidelor politice, împotriva dezmățului și urgiilor electorale, împotriva lipsei și de umanitate, legalitate și de naționalism, pe care o dovedeau atâtea moravuri de partid, împotriva acelei năprasnice hidre politicianiste care suga sângele țării. Astăzi această hidră a fost definitiv răpusă de fapta istorică a M.S. Regelui Carol II, iar cartea păr. Ion Agârbiceanu rămâne ca un cumplit document al unor vremuri de nimeni regretate. (Afară de cei care își făcuseră din politică o mănoasă meserie).

Cu romanul *Sectarii*, păr. Ion Agârbiceanu a înscris un nou triumf pe răbojul bogat al strălucitei sale activități literare, dovedindu-se unul din cei mai profunzi scriitori contemporani, și un mare luptător pentru izbânda comandamentelor morale și naționale care trebuie să domnească în viața neamului românesc.

Poezie:

Emil Giurgiua, poetul pur, căruia istoricul literar de mâine va trebui să-i stabilească pe lângă valoarea indiscutabilă a poeziei sale, și calitatea, *unică* în Ardeal, de a fi fost acum câțiva ani animatorul fericit al unei vii mișcări literare a tineretului ardelean, pornit la drum odată cu neuitatul său *Abecedar*, și-a adunat acum câteva săptămâni poemele risipite prin caiete și reviste într-un volum elegant, intitulat larg și sugestiv: *Anotimpuri*.

După cărțile de poezii ale ardelenilor Lucian Blaga și Aron Cotruș, *Anotimpurile* lui Giurgiua este cea dintâi carte a tinerei generații de poeți ardeleni contemporani, care calcă cu mândrie și cu mare viitor pe urmele glorioase ale lui Coșbuc, Goga, Iosif, Blaga, Cotruș.

De altfel, Giurgiua e adânc conștient de destinul și de misiunea ardelenismului său poetic. În poemul cu care se deschide volumul. Pan, exprimă acest simțământ clar și categoric:

*... e timpul claie de versuri să te aprinzi
Și să ridici lumina pe cerul ardelean
Larg și senin ca ochiul și mândru cât cuprinzi.*

De altfel și Giurgiua descinde din același sat ardelenesc ca și Iosif, ca și Goga, având aceeași nostalgie a satului și a liniștii patriarhale, și aceeași presimțire a unui destin neînduplecat de trubadur.

Ajuns în creștetul vieții, Șt. O. Iosif se uita înapoi și suspina dureros:

*Ah, mult mai bine ar fi fost
De-ai fi rămas în sat la noi,
Ai fi avut și tu un rost,
Ai fi avut pământ și boi!...*

iar Goga obosit de atâtea „căi răzlețe” se întoarce îndurerat către părinți:

*De ce m-ați dat de lângă voi, -
De ce m-ați dat de-acasă?
Să fi rămas fecior la plug
Să fi rămas la coasă...*

Același sentiment, mai boem însă și fără întoarcere, dar mai dureros, mai sfâșietor, îl exprimă și Giurgiuca:

*Știu; plugu-n șură mi s-a rugini,
La poartă doi părinți bătrâni vor plânge,
Sub cer strein și mohorât voi rătăci
Fără de țintă, fără soare, fără sânge...*

*Pe-aici va arde vara înăbușită-n buruiană,
Un loc în strana dreaptă va fi mereu pustiu,
Mama va duce flori și-a plânge la icoană
Și satul va fi trist că nu mai viu...*

(Despărțire)

Anotimpurile sunt împărțite în trei cicluri limpezi și bine încheiate: *Pan*, *Nimburi*, *Tristia*.

În poeziile din ciclul *Pan*, Giurgiuca doinește din frunză și cântă din chitară străbătând câmpurile înflorite, holdele de vară, malurile de ape, alături de fluturi și de ciocârlii, printre ulmi și goruni, fiindcă:

*Mie fagul, mie apele de cremeni,
Îmi sunt semeni, îmi sunt semeni...*

(Imprimăvărare)

În *Nimburi* poetul se uită în jurul său, la sufletul, ram de floare, al unei copile, se coboară în inima sa și-și încearcă aripile pentru zbor înalt, face descântece pentru durerile prietenilor și-și definește rostul și ruga poetică:

*Versule, fluier de argint, ce mag
A picurat pe buza ta mereu
Un țipăt de cocor rămas pe satul meu
Ca plânsul unui Dumnezeu pribeag?
.....
Vers pur, cristal rodit abia din vis,*

*O dâra de spre înalt, de perla, du-mă
In râsetele acvarii din abis
Să ard, un pumn de gând, sub clopotul de humă.*

*Să-mi pară sufletul un mac rodit
Ce-și soarbe seva dintr-un fum subpământean
Și pâlپâie spre stele, întemnițat elan,
Să se întoarcă iar în infinit.*

(Ruga poetului)

Tristia cuprinde versurile de iubire ale poetului, versuri triste ca iubirea adevărată:

*Într-un răzor doi maci se sărută-n vânt.
Dar eu în van de tine mai visez
Vezi, vezi,
Ce puțin înseamnă un jurământ.*

*M-opresc în iarbă 'mbrobodit de lacrimi. Seară.
Mai simt pe obraji văpaia buzelor tale mereu.
Trist rățăcesc pun câmpii la marginile satului meu.
Exilat ca Ovidiu lângă marea lui amară.*

*Din toată spuza de visare
Ce s-a ales, ce s-a ales?!...
Trist îmi deznod din strună ce-am cules:
Un pumn de funigei să-i mâne toamna-n zare.*

(Tristia)

Această iubire nefericită îl va urmări mereu, îl va face să plângă și-o va implora continuu:

*Vezi cum jeleşte teiul în brocarte,
Dar mâine de iubirea noastră și-o mai aduce aminte?
O, va trăi, o, va trăi în mine fără moarte
Mireasma de salcâm a sânului tău fierbinte.*

*Făptura ta-mi va crește-n lacrimă atât de bună
Ca-n plânsul meu voi auzi buzele tale.
Dragoste, deschideți iar asupra-mi pleoapele florale,
In somnul din natură să murim împreună.*

(Despărțire)

Din cauza spațiului condiționat suntem siliți să ne despărțim de poeziile lui Giurgiuca fără a mai putea spune nimic *deocamdată* despre ele, și mai ales fără a mai putea reproduce atâtea strofe creionate cu drag.

Cititorul va face cunoștință însă cu farmecul poeziei lui Mihai Beniuc.

*
* * *

Mihai Beniuc e un nume tot așa de nou în câmpul literaturii, dar tot așa de scump, tot așa de drag ca și Emil Giurgiuca. Sunt abia câteva zile de când Beniuc și-a scos, în aceeași editură ca și Giurgiuca, volumul său de poezii: *Cântece de pierzanie*.

Spre deosebire de Giurgiuca, un posedat al elanurilor elegiace, un temperament reținut și delicat, Beniuc e un temerar, un îndărătnic, un temperament dezlănțuit.

Forța și violența lui sare în ochi de la prima strofă:

*Când voi izbi odată eu cu barda,
Această stâncă are să se crape
Și va țâșni din ea șuvoi de ape!
Băieți, aceasta este arta!*

(Cu Dumnezeu la cot)

Beniuc nu are nici o îndoială în privința triumfului său:

*Ca țăranul printre snopi de grâu
Voi intra masiv și greu în vreme,
Cu un car cât dealul de poeme,
Murmurând o doină trist, molău.*

(Intrare)

El sfidează scepticismul, îndoiala care îl tulbură uneori:

*Îndoiala bate icuri
Grele-n mine: „Sunt nimicuri
Toate visurile tale
Toate versurile tale”
.....
Eu tot mândru: „Nu mă tem,
Nu mă tem eu de blestem.
Vreau să fiu și am să fiu,
Am să fiu ce vreau să fiu!”*

(Îndoiala bate icuri)

Dacă în această luptă cu destinul poetul se simte în stare să fie ce vrea să fie, și noi știm ce vrea să fie Beniuc, în lupta cu Eros însă și el ca și toți poeții e un nefericit, un neînțeles.

Aceeași credință o găsim și la Beniuc ca și la ceilalți poeți:

*O, de-ai fi vrut te-aș fi făcut stăpână
Pe țara mea de visuri și povești
Ai fi putut cu-n simplu gest de mână
Minuni necunoscute să-ñflorești.*

(Apus de poveste)

Par frumoase, ca toate frumoasele iubite de poeți, nu de visuri și povești se entuziasmează. Ne-o spune și Beniuc:

*Azi, fata care-mi place, pe cel din urmă Ford
N-ar șovăi să schimbe tot cea produs Beethoven
Și Newton laolaltă.*

Poetul se resemnează în fața fatalității vieții, dar inima sa arde mereu:

*Te măriți și știu vei naște prunci,
Veti avea cămin și alte cele
Dar așa frumoasă ca atunci
Când erai stăpâna vieții mele
Nu vei fi tu niciodată,
Niciodată.*

Iubirea îl frământă însă încontinuu, și

*Dacă veți avea bibliotecă,
Iar în ea de mine un volum,

Vei putea citi pe câte o filă
Câte patimi mi-ai scornit în piept,
Și-o să-ți fie-o leacă poate milă
C-ai fost rea și crudă un poet.*

(Întinde vremea giulgiu)

Fiindcă:

*De i-aș fi spus în versuri câte ție
Unui copac la margine de drum,*

*S-ar fi aprins în zare o făclie
Cu brațele de zare și de fum.*

*Tu, însă, n-ai răspuns nici cât o ramă
La care-i cântă a Noua Simfonie,
Ori cât un melc când lumea se dărâmă
Și el rămâne calm în căsulie.*

(Încrestare pe o piatră moale)

Sentimentul reîntoarcerii în satul natal apare tot dureros ca și la Octavian Goga, dar cu altă dezlegare, cu alt rost:

*Am venit iarăși la voi.
Mi se făcuse dor de Sebiș,
De apa sonoră și limpede a Desnei
De culmile cu păduri ale Dealului Mare
– De-acolo voiam să ating în copilărie cerul cu mână.
Și mai cu seamă de voi tovarăși ai copilăriei mele*

.....
*– De-a fi să mai revin vreodată, obosit,
Cu toiagul credinței frânt în două,
Și visurile numai zdrențe,
Și însetat de semnul pământului,
Aș vrea ca-n cimitirul vostru neîngrijit
Să îmi săpați și mie o groapă adâncă.*

(Tovarășii copilăriei)

Poetul se simte bine în Ardeal:

*Aicea printre Ardeleni mă simt acasă.
În fiecare văd un nepot de-al lui Horia,*

De-al lui Iancu. (Aicea printre Ardeleni)

Și tălmăcește astfel drumul tinerilor poeți:

*Pe Eminescu noi poeții tineri,
Zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge,
Dar poate noi avem destinul falnic
De a suna din trâmbițele Morții
Sfârșitul veacului,
Și dea vesti mulțimilor flămânde
O viața nouă!*

(Poeților tineri)

Așa e Mihai Beniuc în gând, în dor, în aspirație.

Poezia lui te atrage ca și muzica, te avântă și te înduioșează, te coboară în tine și te urcă pe creștetul norilor, te înalță și te-ngenunchie, simțind în fiecare vers și în fiecare strofă cum se zbate o emoție, un salt, un vis.

Ceea ce am scris aici nu vreau să fie o prezentare critică nici pentru Giurgiuca nici pentru Beniuc, ci numai o semnalare, pentru iubitorii de poezie.

*
* *

N-aș putea încheia aceste rânduri fără a nu menționa că ambele volume au apărut în editura *d-lui Miron Neagu* de la Sighișoara, care a pus bazele celei mai tinere, mai moderne și mai perfecte edituri românești din Ardeal. Opera editorială întreprinsă de d-l Miron Neagu merită toate felicitările noastre. Programul anunțat de d-l Neagu, program care cuprinde tipărirea mai multor scriitori, cu deosebire ardeleni, din grupul talentat al *Abecedarului*, alcătuind colecția *Abecedar*, e din cale afară de binevenit și e de datoria fiecărui ardelean iubitor de literatură să-i acorde cel mai larg sprijin.

În Ardeal n-am avut până acum o asemenea editură, și de aceea trebuie să sprijinim din răspuțeri acțiunea inițiată de d-l Miron Neagu, cu atât mai mult cu cât în domeniul editorial suntem cu mult în urma ungușilor și a sașilor.

Progres și cultură, VIII, nr. 4, aprilie 1938, pag. 33–40.
Semnat V.N.

N. Iorga oameni care au fost³³⁾

De sub teascurile, cele mai harnice în aceste vremuri, ale editurii domnești, a apărut al IV-lea volum din strălucita serie, începută de demiurgul scrisului românesc, al prof. N. Iorga: *Oameni care au fost*.

Oameni care au fost, fiind cineva sau ceva, aici în cuprins de pământ românesc, sau oriunde în largul lumii, și care, după cele ce au lăsat în urma lor, se cunoaște, și se va cunoaște multă vreme, că într-adevăr au fost. Unii dintre ei, mai puțini aceștia, se vor bucura de aceasta cunoaștere și de toata strălucirea legată de ea, numai fiindcă simțirea, acțiunile și aspirațiile lor s-au împletit, fie și numai pentru o clipă, cu ale omului care, prin publicarea volumelor din aceasta serie, a făcut culturii românești un atât de mare și de luminos dar. Pomenirile scurte ca

³³ Vol. IV. Editura „Fundației pentru literatură și artă „Regele Carol II”.

întindere, ce alcătuiesc viețile și faptele *Oamenilor care au fost*, ajunse la al IV-lea volum, și care, împreună cu *Memoriile*, alcătuiesc un etaj deosebit al scrisului d-lui prof. N. Iorga pun cu toată acuitatea problema stilului marelui istoric, a celui stil bogat și vibrând de viața despre Perpessicius spunea dăunăzi în Revista Fundațiilor Regale că va trebui să fie studiat la Universitate multe semestre de-a rândul. Despre acest stil s-au spus adesea lucruri uimitor de rele.

Apariția însă a *Memoriilor* și a seriei de *Oameni care au fost*, stârnind un interes mai larg și bucurându-se de un mare succes de librărie, au pus la îndemâna oricui înaltele lui frumuseți, limpezimile-i marmoreene, plasticitatea lui unică, căldura și rezonanțele lui fără egal.

Firește, acestea sunt constatări fericite făcute de cititori, de oameni care nu se ocupă cu critica, aceasta neîmbrățișând încă, în toată amploarea și în toată adâncimea ei, problema acestui stil, cele câteva încercări făcute până acum, ca cea a d-lui Perpessicius de pilda, reprezentând numai simple puncte de vedere personale.

Dar, pe lângă valoarea istorică și estetica, paginile din *Oameni care au fost* au și o înaltă semnificație pur omenească, caracteristică pentru simțirea d-lui prof. Iorga, cele mai multe dintre ele, zdrobitoarca lor majoritate, fiind adevărate lacrimi pe morminte, profund înduioșetoare, scrise îndată, de către ziaristul Iorga, după aflarea trecerii la cele eterne a celor cunoscuți, iubiți sau urmăriți în activitatea lor, de către d-sa.

Ele nu sunt însă suspine ieftine, regrete de ocazie, ci pentru fiecare dispărut d-l prof. Iorga a avut, pe lângă cuvântul omenesc de despărțire, și privirea și aprecierile drepte ale istoricului. Regretând dispariția lor, d-l prof. Iorga își aducea însă întotdeauna aminte de ceea ce într-adevăr au fost. La scrierea lor, nici măcar la adunarea în volum, nu s-a urmărit vreun plan oarecare, vreo metodă, ci s-au înșirat una după alta, așa după cum Dumnezeu chema la sine pe cei ținuiți de moarte pagini scrise sub impresia dintâi a aflării evenimentului, sau după cum vreo comemorare oarecare readucea în actualitate amintirea celor dispăruți.

Volumul acesta, al IV-lea., se deschide cu o privire asupra lui Axente Sever, vijeliosul revoluționar dela 1848, mort la Brașov la începutul lui august 1906. „Era – scrie d-l prof. Iorga – printre uriașii fulgerați care nu vreau să se târască în brânci după ce străbătuseră biruitori pe culmi. Ca o umbră albă trecea prin cărările singuratice ale primblărilor bătrânului Brașov chipul lui puternic, de învins al soartei care nu se dă biruit de oameni”. Cuvinte emoționante găsește d-l prof. Iorga în 1914, la moartea ctitorului Dinastiei române, *Regele Carol I*, căruia d-sa i-a purtat întotdeauna o curată admirație și un neîntrecut respect: „Din vremuri foarte vechi ca ale Romei, n-a existat om care, în mijlocul vieții, să se smulgă mai deplin din tot ce o alcătuiește, pentru a trăi cu ochii reci fixați la o singură stea care nu poate apune: datoria Sa de Suveran”. Și mai departe, scrie d-l prof. Iorga, reamintind sfârșitul tragic al marelui Rege: „Dacă a suferit? Cu atât mai mult, cu cât nu putea altfel, o sfâșietoare dualitate morală se trezise în el. Nu poate fi mai

cruda natura pentru un om, pentru un om bun și nobil care a făcut tot ce omenește se poate face ca să atingă culmile ei morale. Și nu poate fi Dumnezeu mai milos de cum a fost pentru Dânsul”. Iar în mai, 1939, după un sfert de veac dela moartea lui, cu prilejul desvelirii monumentului din București; ..Militar? Da. Romanii ziceau: *vivere est militare*, „viața este o ostășie”, și fiecare treime să ne facem un suflet de ostaș, încercând să atingem acel ideal suprem, pe care l-a realizat casta domnitoare în Japonia și care constituie tăria acestei națiuni: a primi datoria cu orice preț, a o îndeplini cu orice risc, a înăbuși sentimentele umane care se revoltă împotriva acestei porunci aspre, a nu înfățișa nimănui o bucurie și o durere care te privesc pe tine însuși, acesta este desigur un înalt ideal, pe care sufletele în adevăr nobile caută să-l îndeplinească. În fiecare clipă Carol I se voia, se silea și isbutea să fie astfel”.

Iată o frumoasă înfățișare a lui *Ioan Vidu*: „Omul celor mai dulci cântări românești, acela ale cărui duioase melodii ni sună în ureche la singura pomenire a numelui său, Bănățeanul care, în mijlocul strigătelor răgușite ale ambițiilor ce vor ministere și milioane, a rămas în lumea sa de o înaltă idealitate”; și una a lui *Lupeanu-Melin*: „părea unul din acei oameni ai secolului XX-lea care în tihna chiliilor blăjene își închideau viața în neștiută trudă culturală de fiecare zi. Având grija comorilor adunate de un Timotei Cipariu, el părea că trăește în misterioasa comunitate de spirit cu acest mare strămoș după suflet”.

Despre amintirea lui *Al. Vlahuță* scrie, la 1 mai 1937: „Ani întregi după isprăvirea acestei vieți sfinte, vrednică de a fi pusă alături de aceea a celor mai nobili reprezentanți ai spiritului românesc legat de țară și de neam, era o desprindere la un tineret crescut prea în fugă și mai adesea lăsat în sama propriilor sale inspirații, să ia în deșert numele aceluia din care cel mult se consimțea a face un ucenic și un imitator al lui Eminescu. Nu s-a băgat de seamă că bagatelizarea acestui scriitor de o așa de aspra autocritică nu era decât începutul înjosirii întregului trecut de claritate logică și bună cuviință.

Astăzi când se caută din nou sfatul cel bun în tradiție, acest reprezentant al celei mai cumpănite înțelepciuni moldovenești se ridică din nou, și fără o nouă ediție a unei așa de frumoase opere, cu adausul acelor inedite care, contra voinții lui, par a nu fi fost distruse”.

Pătrunzătoare cuvinte are d-l prof. Iorga și pentru fostul Episcop ortodox al Clujului, neuitatul *Nicolae Ivan*: „Strălucit reprezentant al celei mai adevărate rase românești din Ardeal, neamestecată cu streini, necorcită cu nemeși, rămasă neschimbat țărănească din cele mai îndepărtate vremuri și până în ziua de astăzi. Solid înjghebat, tare în încheieturi, iute în străbătătoarea privire a mărunților ochi negri neadormiți din zori și până târziu noaptea; o energie de fier stătea scrisă în aspra față mică, roșcovană, spână, și ea se vădea în oricare din gesturile, necesare, de neconținută afirmare și poruncă, sguduindu-l. Era născut domn de oameni acest fecior a voinicului plugar și al femeii de o nobilă, de o princiară frumusețe. Trebuia neapărat să orânduiască, să stea la cârmă, să ridice așezăminte și să înalțe clădiri.

Soarta i-a îngăduit s-o facă de pe Scaunul episcopal, pe când atâția alții mor cu durerea că n-au putut îndeplini misiunea pentru care fuseseră chemați”.

Elocventă este caracterizarea lui *Octavian Goga*: „Cu mult înainte de vreme, Octavian Goga părăsește o viață pe care a trăit-o cu o putere extraordinară, mergând cu un fanatic avânt până la distrugerea unui trup care ca prin minune a putut să reziste și până acum acestui necruțător sbucium, S-a ars pe sine prin flacăra nestinsă ce ardea în el”.

Fermă este pomenirea *Reginei Maria*, pentru care, ca și pentru Regele Carol I, d-l prof. Iorga avea un adevărat cult: „O mistică sacră se desfăcea pentru dânsa din dureroasele amintiri și din speranțele îndărătnice. Esența ei o adusese de acasă. Crescută într-un protestantism oficial fără care nu poate fi cineva membru al dinastiei engleze, dar având înainte ortodoxia slavă a unei mame care nu-și închinase legea înaintea situației celei nouă, ea avea dela început o profundă religie proprie, în care-și căuta îndemnurile cele mai puternice și mângăerile cele mai mari. Pe lângă și peste dânsa durerea anilor de încercare, pasiunea eroică a luptei duse până ia capăt au adâncit simbolul în care singur toate ale vieții pot să aibă o împăcare și să afle un înțeles”.

Cu toată puținătatea spațiului n-am putea încheia totuși fără a nu prezenta și două, trei caracterizări a unor oameni de dincolo de hotarele noastre.

Iată-l pe *Venezelos* „eroul, organizator și cuceritor, al Greciei, liberatorul Asiei Mici în numele nației sale, șeful de stat și comandantul de oaste în vremea marelui războiu, răsturnător și înlocuitor de regi, obiect de admirație al unei lumi care vedea, în mijlocul mediocrității unei epoci de cenușie sub-intelectualitate, un geniu creator, pentruca apoi el să rupă unitatea națională, să prefacă o armată în două tabere dușmane, să seducă o flotă și să încerce, se pare, până și desfacerea micii sale patrii de patriu cea mare, pe care el însuși o crescuse peste marginile puterilor ei”. Și iată-l pe *Ataturk*, omul „care a anulat o religie care domina de aproape o mie de ani pe ai săi, a făcut praf orice autoritate istorică și, reprezentant fanatic al neamului sau, atâta vreme sprijin al unor idealuri străine: arabe persane, romano-bizantine, nu s-a gândit la trecut decât pentru a-l ridica adânc convins, câtă știință putuse avea, până la îndepărtării Hitiți.

Europei i-a luat formele de civilizație pentru un popor care cu greu își va însuși spiritul ei, cu totul deosebit, dar nu s-a prezintat ca ucenicul bucuros că învață bine lecția, ci ca mai bătrân creator al principiilor acestei civilizații, pe care cu o grandioasă naivitate și-o anexa în numele slăbuni lor, reali sau închipuiți”.

În paginile unei cărți de 338 pagini, ne sunt prezentate astfel 155 de icoane clare și solide, 155 de *oameni care au fost*.

Așa cum au fost și așa cum i-a zugrăvit d-l prof. Iorga, ei vor rămânea și de acum înainte. Istoria culturii noastre s-a îmbogățit prin această serie cu un șir de volume excepțional de valoroase.

Gând românesc, VII, nr. 10–12, decembrie 1939, p. 468–471.

În loc de postfață. Un sfert de veac de la moartea lui Vasile Netea

Nimic nu trece mai necruțător ca timpul, marele nostru prieten și dușman un truism la care facem mereu referire când ne năpădesc aducerile aminte. Ce nu trece niciodată? Memoria păstrată în suflet și în inimă, ca într-o arhivă veșnic vie, răscolitoare, prezentă; ca în fața unei icoane, la care îngenunchem și aprindem lumânări. Sfântă îmi este icoana, sfinte îmi sunt lumânările aprinse.

Ce am în imaginea imediată? Ziua de 10 martie 1989, ziua înmormântării tatălui meu la cimitirul bisericii din Deda. Zi care, abia de acum, urmează să se petreacă. Ce văd, în clipa asta, lângă mine? Soborul de douăzeci și unu de preoți în fruntea căruia s-a aflat, se află, actualul mitropolit al Clujului și Ardealului, Andrei Andreicuț, pe vremea aceea consilier arhimandrit de Alba Iulia. Ce aud? Cântarea de pomenire a soborului: „Presărați, pe ale lor morminte, ale Domnului cuvinte”. În plină epocă ceaușistă, curajosul înfăptuitor al slujbei de înmormântare a avut tăria să cânte cântecele care, în Ardeal, nu s-au mai cântat decât la mormintele marilor eroi ardeleni.

M-am întrebat și atunci, mă întreb în continuare, de unde acest curaj? Îmi răspund istoria bisericii ardeleni, curajoșii ei slujitori. Crezul ei, întotdeauna de neîntrecut, îndreptat împotriva vitregiilor sorții suferite de trăitorii din acest ținut, Transilvania – nume căruia Vasile Netea i-a închinat întreaga sa viață și operă. Toate zecile de cărți, miile de articole și cuvântări presărate de-a lungul scurt a 77 de ani de existență.

Unde sunt toate acestea? Peste tot și nicăieri; în mintea unora, în uitarea altora. Cine a fost, cine este Vasile Netea? Un simbol de rezistență. Un exemplu de luptă necurmată; de morală, de conștiință, de elocvență, de demnitate, de elocință și de dragoste națională. Unde este Transilvania, pe care a preamărit-o? în pericolul de a fi cumpărată de străini, de a fi pierdută. Unde sunt *Crăișorul Horia* și *Craiul munților*, *Avram Iancu*, două titluri predominante de carte pe care istoricul dispărut le-a lăsat, spre veșnicie, posterității? De ce se ocupă actuala posteritate? De europenizare, globalizare, mondializare. În fapt, de o distrugătoare deznaționalizare, în care portul național, mândrie permanentă a tatălui meu, mai poate ocupa, cel mult, locul unui obiect de muzeu.

Oare, prin contracte „legale”, de vânzare, s-ar putea legaliza o asemenea trădare a instinctului nostru de apărare națională, dăinuitor de peste două mii de ani? *Munții Apuseni sunt inima Transilvaniei, iar Transilvania este inima României* – alt titlu, alt citat din opera tatei. Oare chiar va fi posibil ca aceste două inimi, într-o zi, să nu mai bată? Cine știe? Numai Dumnezeu din cer și nemernicia

politicienilor noștri de pe pământ. *O zi din istoria Transilvaniei – 1 decembrie 1918* – o altă carte scrisă de tata cu sânge și patos național. Pentru cine a scris-o? Pentru românii care n-au citit-o? Sau, dacă au citit-o, au uitat-o? Cum să ne putem uita istoria și memoria? Nici hunii, nici gepizii, nici tătarii, nici avarii, nici goții, nici vizigoții, nici ostrogoții, nici ungurii, nici turcii, nici rușii nu ne-au putut îndoi spinările. Încearcă să ni le îndoie acum o liotă de români dezromânizați, aflați în fruntea săracelor bucate care ne-au mai rămas. Vor reuși? Este întrebarea pe care i-o aștern tatei pe mormânt. Pe optimismul care niciodată nu l-a părăsit. Nici în anii suferiți în închisoare, nici în suferințele comuniste ce au urmat. Mereu a crezut, a nădăjduit, a sperat. Credința și religia i-au fost de neînduplecat. Cât din această neînduplecare ne mai aparține? Tot el ne spune: „Credința în Dumnezeu e câtă frunză și câtă iarbă. Niciodată veștejită. Întotdeauna înverzită.” Mi-a spus aceste ultime cuvinte de pe patul morții. Era aproape orb și paralizat. Dar continua să creadă că o să mai vadă și o să mai meargă. Ca niște prime îndemnuri pentru crezul și mersul meu, al unui fiu care a făcut tot ce a putut spre a-i călca peste pași.

De fiecare dată, la fiecă comemorare, la șapte, la zece, la cincisprezece și la douăzeci de ani, i-am adus prinosul recunoștinței, în revista *Puncte Cardinale*, datorită redactorului său șef, Răzvan Codrescu, și a prieteniei și comuniunii noastre sentimentale. Acum, într-o clipă ce-mi cuprinde toate clipele, mă mărturisesc și mă spovedesc în paginile revistei *Lumea Credinței*, singura revistă din țară duhovnicească și cuminecătoare. Cuvântul „singura” și ghilimelele împrejmuitoare mă aruncă în disperare; dar și într-o speranță că încă mai există o asemenea publicație, într-o lume atât de dispersată.

La un pas distanță, la o apropiere de o geană, îmi sunt fotografia și monografia închinată de tata Înnalt Preasfințitului Patriarh al României, dr. Miron Cristea, un omagiu pe care i l-a adus acestuia în anul 1938, la împlinirea vârstei de 70 de ani. Cititorul are și el în față fotografia ca o ofrandă înverșunată, ca o multiplicare nenumărată, în nenumărate simțiri și amintiri.

Toată opera istorică a lui Vasile Netea este plină de astfel de figuri: de preoți, de protopopi, de episcopi, de mitropoliți; de înalți prelați ai Bisericii Ortodoxe Române, cu care tata a avut relații de prietenie dintre cele mai strânse. Cu deosebire, îi subliniez prietenia cu martirul Bartolomeu Anania. Tablouri într-o expoziție fără vernisaj, fără intrare și fără ieșire.

De douăzeci și cinci de ani, an de an, la Deda, doi oameni își unesc eforturile spre dreapta sa pomenire. Preotul Dumitru Fărcaș și Dimitrie Poptămaș primul, printr-o slujbă religioasă, cel de-al doilea, biograful și bibliograful său neobosit, printr-o manifestare laică. Din amvon, din altar, numele robului lui Dumnezeu Vasile Netea, e pomenit cu evlavie. De asemenea, de către publiciști și scriitori mureșeni, pomenirea sa este realizată la liceul din localitate, care-i poartă numele. Este mult? Este puțin? Este tot ce se poate face.

Mama sa, Lucreția, originară din Gledin, sat grăniceresc pe vremea Mariei Tereza, a fost greco-catolică. Ceea ce nu l-a oprit pe Grigore, tatăl său, coborâtor

din Bucovina, să-l boteze ortodox. Ortodoxia și greco-catolicismul două aripi surori, frățești, creștine, printre care a zburat, împăciuitoare și înțelegătoare, zborul unei credințe în Iisus Hristos, de neîmpărțit și tămăduitor, în aceeași cădelniță, cu fum de smirnă și tămâie. Spre această cădelniță, evanghelică, unică în ardere, îmi arde simțământul acestui articol.

Fie ca vorbele tatălui meu, scrise în încheierea cărții despre IPPS Miron Cristea să-mi fie mie dreaptă încheiere spre un alt început, în care România să fie alta și românii să fie alții. Cu ce cuvinte și-a încheiat tata monografia despre Patriarhul Miron Cristea? Cu „Acum și în vecii vecilor. Amin!”. Le-a scris la Filea, în casa socrului său, preotul ieromonah și protopop onorar, cu brâu roșu, George Cazan, în casa viselor de tinerețe, care i-au dăinuit până la bătrânețe. Până la moarte, dincolo de ea și, sigur, în viața sa viitoare, pe care o trăiește, într-o respirație de necontrazis, în așteptarea Judecății de Apoi. I-o văd, i-o aud, i-o simt. Cu aceleași cuvinte, îmi închei și eu articolul. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească! Să-l primească în împărăția Sa, cea cerească.

Îți mulțumesc, cititorule, dacă mi-ai împărtășit gândurile și simțirile. Iar dacă nu, iartă-mi, dacă îmi poți ierta, păcatele. Le-am făcut fără voia mea. Nici o iertare de pe lume nu e mai iertătoare decât iertarea creștinească.

Gelu NETEA

Index de nume

A

Adamescu, George	52
Agârbiceanu, Ion	130, 228, 233, 257, 258
Albu, Nicolae	87, 89
Aldea, Sandu	197
Alecsandri, Vasile.....	76, 98, 114, 125, 129, 149, 195, 229
Alexandrescu, Ana	30
Alexandrescu, C.	96
Alexandrescu, Grigore	224
Alexandru, Aurel	21
Alexie Mihailovici	38
Angelescu, Constantin I.	77, 78, 84, 90
Aniței, Gh.	89
Antonescu, G.G.	16
Apafi, Mihail	38
Aponny	234
Argetoianu	179
Arghezi, Tudor	76, 98, 130
Ataturk	267
Averescu	178

B

Bacovia, George	98, 252
Baltazar, Camil	203
Banciu, Axente	73, 74
Barac, Ion	76
Barbu, Ion	98
Bardoși, Iuliu	205
Barițiu, Gheorghe	52, 98
Barsé	31
Bart, Jean	209
Basarab Vodă	125, 140
Bălan, Nicolae	241
Bălcescu, Nicolae.....	56, 58, 105, 125, 129, 130, 131, 140, 229
Bărnuțiu, Simion	53, 56, 57, 64, 76, 104, 105, 125, 230
Bârsan, Zaharie	196
Bârseanu, Andrei.....	62, 149
Becescu, Florian	209
Benda	31

Beniuc, Mihai	257, 261, 264
Bianu, Ion	58, 98
Bișcauean, Ion	45
Blaga, Lucian	13, 76, 89, 130, 252, 258
Blum	173
Bob, Ioan	42, 49
Bogdan-Duică, Gheorghe	41, 76, 147, 149, 150
Boilă, Romulus	162
Bolintineanu, Dimitrie	224
Bologa, Iacob	63
Borgia, Ștefan	47
Borșan, Ion	185
Brancovici, Sava	37, 38, 135, 140, 230
Braniște, V.	98
Bratu, I.	17
Brătianu, Ion C.	114, 129, 130, 140, 141
Brătianu, Ion I.C.	102, 107, 119, 130, 145, 162, 165, 166
Brătianu, Vintilă	119, 165
Brâncoveanu, Constantin	100, 140
Breazu, I.	150
Bronzetti	88
Butnar, I.	87
Byron	140

C

Calomfirescu, Radu	140
Candrea, Ion	205
Caragiale, Ion Luca	96, 235, 248, 256
Carducci	247
Carol I.....	106, 125, 129, 130, 151, 198, 265, 267
Carol II.....	25, 100, 101, 103, 107, 112, 113, 125, 127, 130, 151, 256, 257, 258, 264
Carol Robert de Anjou	225
Catargiu, Lascăr	140
Cazan, Gheorghe	45
Cârlova	224
Cengher, Aurelia	30
Cerna, Panait	191, 192
Ceușianu, Alexandru	24, 25, 80
Cezar, Iulius	140
Chendi, Ilarie	61, 196, 197, 210, 229

Chindea, Teodor.....	17
Chirvăsuță, Gh.....	96
Churchill, Winston.....	173
Cicio-Pop, Ștefan.....	109
Cioranu, Lucian.....	169
Cipariu, Timotei.....	41
Ciura, Alexandru.....	130, 233
Clemenceau, Georges.....	234
Clopoțel, Ion.....	13
Cloșca.....	29, 83, 86, 105, 125, 230
Cocoș, Em. I.....	30
Codreanu, M.....	98
Cojocaru, Teodor.....	113, 114
Colan, Nicolae.....	241
Coltor, Ion.....	161
Comănescu, I.....	89
Comșa, Dimitrie.....	234
Constantinescu, Pimen.....	247, 248
Costache, Veniamin.....	140
Costin, Maximilian.....	80, 95, 169, 255, 256
Costin, Miron.....	125, 140, 141, 223
Coșbuc, George.....	61, 130, 135, 144, 149, 150, 198, 202, 203, 205, 214, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 231
Cotruș, Aron.....	13, 84, 258
Cotta, Ion.....	113, 114
Crainic, Nichifor.....	98, 130, 224, 227, 249
Crășescu, Victor.....	248
Creangă, Ion.....	27, 209, 216, 220, 222
Crețu, N.....	99
Crevedia.....	251
Cristea, Ioan.....	142
Cristea, Miron.....	140, 141, 142, 143, 145, 146
Cristea, Vasile.....	142
Crîșan.....	29, 83, 86, 105, 125, 230
Cruceanu, M.....	209
Cuza Vodă.....	54, 114, 115, 125, 129

D

D'Annunzio, Gabriell.....	247
Da Verona, Guido.....	247
Dadaj.....	174
Daladier.....	173
Dan, Sergiu.....	98, 252
Dandea, Emil.....	21, 91, 95, 114, 158, 160, 161, 169, 185
Daniil.....	165
Danilescu, Teodor.....	222
D'Annunzio, Gabriell.....	247
Dante Alighieri.....	140, 228
Darabant, Ignatie.....	50

Delamarina, Victor Vlad.....	61
Delavrancea, Barbu Șt.....	38, 109, 229, 236
Densușianu, A.....	41
Densușianu, O.....	98
Dianu, Romulus.....	248, 249, 251, 252
Dimitrie Cantemir.....	219
Dobrogeanu-Gherea, Constantin.....	224
Donici, Alexandru.....	23
Dorneanu, Ecaterina.....	30
Dorneanu, Spiridon.....	21, 29, 36
Dosofoței.....	140
Dostoevski, Feodor.....	140
Dragomir, Silviu.....	56, 58, 233
Dragomirescu, Mihail.....	194, 209
Dragoslav.....	209
Duca, Ion Gheorghe.....	101, 102, 165, 166
Duma, Ion.....	45
Dumnezeu.....	23, 30, 37, 101, 107, 109, 116, 117, 118, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 132, 139, 143, 147, 170, 202, 220, 242, 259, 261, 265, 266
Dunăreanu, N.....	13

E

Eminescu, Mihai.....	76, 113, 114, 125, 129, 130, 142, 145, 150, 192, 193, 201, 203, 212, 224, 226, 227, 228, 229, 231, 263, 266
Engel, Pál.....	50

F

Ferdinand I.....	102, 106, 107, 109, 142, 145, 146
Filimon, Aurel.....	59, 97
Filipescu, Nicolae.....	109, 226, 236
Flueraș, J.....	15
Focșăneanu, Ion.....	98, 251, 252, 253

G

Galton.....	68
Gara, Petru.....	45
Garofild.....	178
Gavril, Croitor.....	188
Gârleanu, Emil.....	228
Gelu.....	110, 226, 230
Gherescu, Eliza.....	96
Gherghinescu Vania.....	98, 249, 250, 252
Gherlan, N.....	89
Ghica, Ion.....	150
Ghițulescu, P.....	16
Gilu, V.....	61
Giurgiuca, Emil.....	257, 258, 261

Gliga, Vasile	45
Gligor, Alexandru	45
Goethe, Johann Wolfgang von	140, 141
Goga, Octavian	60, 130, 144, 178, 195, 196, 224, 228, 229, 230, 231, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 263, 267
Goldiș, Vasile	109, 142
Gorovei, Artur	217, 219, 220, 222, 223
Gorun, Ion	196
Gregorian	98
Grigore Ghica-Vodă	50
Grigorescu, Nicolae	98
Grigorie cel Mare	140
Gruia, Bazil	252
Gusti	179

H

Hanibal	140
Haret, Spiru	98, 165, 219, 228
Hașdeu, Bogdan Petriceicu	23, 219
Hașdeu, Iulia	150
Hebbel	150
Heliade-Rădulescu, Ion	51, 129, 224
Herriot	173
Herseni, Tr.	89
Hitler, Adolf	70
Hodoș, Iosif	52, 53
Homer	140, 228
Horea	29, 57, 83, 85, 105, 125, 174, 175, 230
Hosu, Iuliu	142
Hugo, Victor	150

I

Iancu, Avram	53, 54, 55, 57, 104, 105, 108, 125, 129, 135, 174, 175, 230
Ibsen, Henrik	197, 248
Idu, V.	88
Iencica, Const.	77
Ilea, Ion Th.	251
Ioan Botezătorul	197
Ioan Vodă Cumplitul	125
Ioanițescu, Eugen	80
Ionescu Lungu, C.	221
Ionescu, Eftichie	21, 28, 36
Ionescu, Take	109, 119, 130, 236
Iorga, Nicolae	38, 98, 118, 119, 130, 147, 197, 208, 214, 228, 236, 264, 265
Iosif II	48
Iosif, Ștefan Octavian ...	193, 194, 195, 196, 228, 229, 258
Isac, Emil	209

Ispirescu, Petre	209
Istrati, Panait	98
Isus Cristos ...	118, 124, 126, 127, 128, 131, 132, 140
Iunian	178
Ivan, Nicolae	39, 116, 146, 266

J

Jebeleanu, Eugen	251
------------------------	-----

K

Karenina, Ana	27
Kemény	49, 142, 188
Keyserling, Eduard von	31
Kogălniceanu, Mihail	41, 54, 114, 125, 129, 130, 131, 140, 219
Kopitar	44
Kovácsznay, Petru	38

L

Lapedatu, Alexandru	61
Lascăr, Vasile	165
Laval	173
Lazăr, Gheorghe	56, 76
Lebădă, Emilia	30
Lemeny, Ioan	56, 57, 63
Leopardi	247
Leopold I	38
Lessing	150
Lovinescu, Eugen	98, 194
Lucaciu, Vasile	109, 229, 234, 235
Luchian, Ștefan	98
Lucrețiu, Victor	13, 23, 25, 28, 33, 251
Ludovic al XIV-lea	151
Lung, C.	214, 215
Lungulescu, Aristia	88
Lupaș, Ioan	60, 130, 233, 235
Lupeanu Melin, Alexandru	266
Lupescu, Mihai	217, 218, 219, 220, 221, 222, 223
Lupu, Zaharia	45

M

Mackensen, August von	226
Madgearu, Virgil	178
Maior, Grigore	41, 47
Maior, Petru	19, 20, 29, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 52, 63, 129, 135, 141
Maiorescu, Ioan	56, 105
Maiorescu, Titu	61, 98, 150, 192, 233

Maniu, Adrian	98, 130
Maniu, Iuliu	130, 162, 178
Manta, Banu	140
Marian, Liviu	13
Marienescu, At. M.	41
Marinescu, Constanța	224
Marinetti	247
Matei, Zaharia	146
Maurras	31
Mărginean, Ion	205
Micu-Klein, Inocențiu	230
Micu-Klein, Samuil	38, 41, 44, 48, 49, 50, 51
Mignossi, Pietro	247, 248
Mihai I	146
Mihai Viteazul	29, 48, 54, 108, 125, 129, 130, 140, 151, 230
Mihalache, Ion	119, 173, 179
Minulescu, Ion	98, 252
Mircea cel Bătrân	125
Miron Romanul	142
Moga, Vasile	146
Moldovan, Alex	25, 29
Moldovan, I. M.	72
Moldovan, Iuliu	245
Moliere	150
Moșoiu	175
Moșoiu, Tiberiu	180, 181
Motora, Nicolae	45
Moța, Gabriela	128
Moța, Ionel	127, 128
Moța, Mihail	128
Muntenescu, Vasile	45, 149
Mureșanu, Andrei	149, 150, 224, 230

N

Napoleon al III-lea	114
Napoleon I	140
Neagu, Miron	264
Negruzzi, Costache	41, 43
Nenițescu, Ion	30, 150
Netea, Vasile	29, 177, 185, 186
Nichita Românul	140
Nicoară, Eugen	20, 21, 25, 27, 28, 80, 81, 111, 177, 245
Nicolae, principe	142
Nicoleanu, N.	150
Nicolescu, Alexandru	45
Nistor, Ion	168
Nițescu, Voicu	60, 235
Novelli, Gino	247, 248

O

Odobescu, Alexandru	41
Oltean, Alex.	45
Oltean, Elena	64
Onițiu, Virgil	19, 60, 61, 62, 141

P

Pamfile, Tudor	98, 216, 222, 223
Pann, Anton	209
Pantalon, Didina	30
Papiu-Iliarian, Alexandru	41, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 63, 125, 129, 134, 135, 141, 230
Pascoli	247
Pavelescu, Cincinat	98
Pavelescu, Const	222
Păcațianu, Teodor V.	98
Pășcan, Anisia	36
Pășcan, Victor	27, 28
Pâclișanu, Zenovie	48
Pericle	140
Perpessicius	13, 98, 265
Petra, Octavian	45
Petra-Petrescu, Horia	62, 204, 207, 208, 210
Petra-Petrescu, Nicolae	70, 71, 72, 141
Petrașincu, Dan	98
Petre, Radu	254, 255
Petrescu, Avram	71
Petrescu, Cezar	27, 98, 113
Petru Rareș	55
Pillat, Ion	13, 98, 249, 252
Pirandello	247
Pitigrilli	247
Platon	117, 140
Pop de Băsești, Gheorghe	109, 234
Pop, Ananie	63
Pop, Ghiță	173, 175
Pop, Nicolae	58
Pop, T.N.	149
Pop, Vasile	63, 64, 65
Popa, Ariton	45
Popa, Traian	48
Popovici, Aurel C.	181, 182
Popovici, Mihai	60
Popovici-Bănățeanul, Ion	61
Popp, Aurel	29
Pop-Retegănuș, Ion	204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 217, 220
Pora, N.	98, 209
Porubschi, Francisc	155, 157, 169, 185

Porumbescu, Ciprian.....	73
Prevost, Marcel.....	27
Publius Vergilius Maro.....	228
Pünkösdy.....	58
Puşcariu, Ilarion.....	146

R

Rákóczi György al II-lea.....	37, 38
Ranta Buticescu, V.....	149
Raţiu, Ion.....	52, 125, 234
Rădulescu, Mircea.....	30
Rădulescu-Codin, Constantin.....	98, 210, 211, 213, 214, 216, 217, 220
Rădulescu-Motru, C.....	81, 98, 209
Rebreanu, Liviu.....	13, 27, 84
Regele Soare.....	239
Regina Elisabeta.....	198
Regina Maria.....	27, 267
Roman, Alexandru.....	145
Roman, Visarion.....	72
Romanu-Vivu, Constantin.....	53, 55, 58, 59, 63, 104, 129, 135, 141, 175
Rosetti, Constantin Alexandru.....	114
Rosetti, Radu D.....	201, 209
Rousseau, Jean Jaques.....	183
Runcu, Ion.....	99
Russo, Alecu.....	58
Russu, Ştefan.....	45
Rusu, Petre.....	176
Rusu-Abrudeanu, Ion.....	146

S

Sadoveanu, Mihail.....	98, 228
Samarineanu, M.G.....	251
Sandu-Aldea, C.....	228
Sălăgean, Ion.....	45
Schiller, Friedrich von.....	198
Schmidt, Adam.....	183
Scurtu, Ion.....	196
Seuca, Ion.....	45
Sever, Axente.....	265
Shakespeare, William.....	140, 141, 248
Sihleanu, Alexandru.....	150
Simionescu, Ion.....	219
Slavici, Ioan.....	27, 150, 196, 235
Stamatiad, Alexandru T.....	98
Stanca, Sebastian.....	45
Stancu, Zaharia.....	252
Stănoiu, Damian.....	98
Stere, Constantin.....	23, 98
Sterian, Paul.....	251, 252

Sthal, H.....	27
Stoleriu, N.....	223
Suciu, Alex.....	82
Suciu, Coriolan.....	53
Suciu, Pavel.....	45
Sudermann, H.....	197
Sulică, Nicolae.....	80, 113, 114
Sylva, Carmen.....	197, 198, 199, 200

Ş

Şaguna, Andrei.....	37, 57, 72, 98, 140, 142, 196, 219, 230, 237
Şerban Cantacuzino.....	140
Şerban Vodă.....	38
Şincai, Gheorghe.....	42, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 63, 98, 125, 129, 135, 141, 219, 230
Şirianu, Rusu.....	235
Ştefan cel Mare.....	29, 39, 116, 125, 129, 130, 195, 232
Şuteu, Victor.....	45

T

Tardieu.....	173
Tăslăuanu, Octavian.....	233
Tătărescu, Gheorghe.....	109, 112, 119, 165, 166, 172
Teculescu, H.....	147
Teleky.....	49
Teochari, Alexi.....	149
Teodosie Veştemeanul.....	140
Timaru, Ion.....	21
Tisza.....	234
Tocilescu, Gr.....	98
Todea, Mihail.....	45
Tolstoi, Lev.....	27
Treboniu-Laurian, August.....	50, 52, 56
Tuhutum.....	226

U

Udrişte Năsturel.....	140
Ujică, Ioan.....	146
Ujică, Ştefan.....	146
Urs.....	205

V

Vaida-Voevod, Alexandru.....	130, 142, 163, 164
Valery.....	31
Vancu, Ioan.....	30
Varlaam.....	140
Vasilii, Maximilian.....	256

Vasilu, Nicolai	222
Vass, Daniil.....	50
Venizelos	267
Vidu, Ioan	266
Vlad, Aurel	130
Vladimirescu, Tudor.....	56, 104, 125
Vlahuță, Alexandru	150, 202, 228, 229, 266
Vlaicu.....	229

Voileanu, Matei	146
Voss.....	150
Vrânceanu, Dragoș.....	251
Vulcan, Iosif	149

X

Xenopol	98
---------------	----

Cuprins

Prefață	5
PUBLICISTICĂ	11
Antologiile românești.....	13
Șomajul muncitorilor manuali.....	14
Șomajul învățătorilor.....	16
Reghinul românesc.....	19
Cercul cultural din Deda	21
Din prag.....	21
Unirea Basarabiei	23
Dr. Alexandru Ceușianu.....	24
Săptămâna cărții	25
Lăduța cu cărți. Rânduri pentru ziua cărții.....	27
10 Mai	28
Generația antirevizionistă.....	31
Credința tineretului.....	32
Biblioteca Românească „Astra”. Deschidere	34
Porunca progresului. Casele culturale	35
Fapta frumoasă a unor învățători.....	36
Un sfânt al neamului românesc. Mitropolitul Sava Brancovici	37
Un păstor ca din alte vremuri, P.S.S. Episcopul Nicolae Ivan	39
Petru Maior.....	40
Contribuția preoțimii române din ținutul Mureșului la realizarea idealului național.....	44
George Șincai	46
Alexandru Papiu Ilarian	51
Constantin Romanu-Vivu.....	55
Virgil Onițiu	60
Baronul Vasile Pop	63
Eugenia și problemele ei	66
Nicolae Petra Petrescu-Moșul	70
Profesorul Axente Banciu din Brașov	73
Pagina culturală.....	74
Catedrala	75
† Gheorghe Bogdan-Duică.....	76
Școala normală „Dr. C. Angelescu”	77
Instrucția premilitară	78
Moș Crăciun.....	79

Anul publicistic mureșean.....	80
Școala țărănească din Reghin.....	81
Adrienii	82
Mai multă seriozitate!	82
Horia, Cloșca și Crișan.....	83
Marele ministru dr. C. Angelescu	84
Horia, crăișorul țăranilor	85
Noul program și noii conducători ai revistei „Progres și cultură”	87
De vorbă ca d-l ministru dr. C. Angelescu.....	90
Săptămâna cărții.....	93
Târgu-Mureșul cultural (Activitatea Conservatorului).....	95
Târgu-Mureșul cultural (Biblioteca-Expoziția de cărți).....	97
Iarăși despre revista „Progres și Cultură”	99
Cinci ani de domnie nouă.....	100
Monumentul lui I.G. Duca	101
Tradiție veche — suflet nou.....	103
În amintirea lui Constantin Romanu-Vivu fost prefect de Mureș.....	104
Întregitorul neamului: Regele Ferdinand I.....	106
Pentru noua conducere a Tinerimii Române din Târgu-Mureș.....	107
Ziua cea mare	108
Sfânta noastră unanimitate	110
Un român care ne onorează.....	111
În fața anului 1936	112
86 ani de la nașterea lui Eminescu	113
24 ianuarie 1859.....	114
Episcopul Nicolae Ivan	116
La Învierea Domnului	117
Țara e liniștită.....	118
Întâia întâlnire	121
„Astra”, intelectualii și poporul.....	121
Credință și viață	124
Pentru Neam și Țară.....	125
De ziua nașterii Domnului	126
La moartea lui Ionel Moța.....	127
Tinerețea în istoria românească.....	128
Christos a înviat	131
La plecarea noastră.....	133
De la culturalizarea poporului la dinamizarea națiunii... ..	136
Patriarhul Miron Cristea.....	140
Gh. Bogdan-Duică.....	147
Începuturile lui Gh. Bogdan-Duică	149
Se înalță țara.....	151

POLITICE	153
După un an de guvernare național-liberală în județul Mureș	155
Pe drumul cel nou al tineretului liberal	158
Conferințele tineretului liberal	160
Însemnări pe marginea unei conferințe	161
Legea pentru protecția muncii naționale	163
Partidul Liberal – partidul tinereții	164
Către tineretul liberal din județul Mureș	166
Da, politică liberală!	168
Un an de luptă	169
Naționalism, politicianism și constructivism	171
Lupta pentru apărarea Ardealului	173
Câteva precizări pentru mai mulți și pentru mai mult timp	176
Despre teoria și practica politică	177
Asigurările agricole	180
Democrația națională	181
Apel către tineretul liberal din județul Mureș	183
Ce s-a făcut pentru comunele care votează la Deda	185
LITERARE	189
Panait Cerna. Douăzeci de ani de la moartea lui	191
Șt. O. Iosif. Douăzeci de ani de la moartea lui	193
Ilarie Chendi. Douăzeci de ani de la moartea lui	196
Carmen Sylva	197
Poezii și Mama	201
Ion Pop-Reteganul	204
C. Rădulescu – Codin	210
Mihai Lupescu	217
Închinare lui George Coșbuc	223
† Octavian Goga	229
CRONICI	243
O carte valoroasă, „Tinerețe – Bătrânețe” de dr. Eugen Nicoară	245
Gabriell D'Annunzio – Patruzeci și patru de sonete. Pietro Mignosi și Gino Novelli – Poeme creștine	247
Romulus Dianu – Nopti la Ada-Kaleh	248
Gherghinescu Vania – Amvonul de Azur	249
Ion Focșăneanu – În sus	251
Radu Petre – Rolul învățătorului ca factor de îndrumare socială	254
Maximilian Costin – Șoimii patrupezi	255
O carte despre Regele Carol II, la Târgu-Mureș	256

Literatura ardeleană.....	257
N. Iorga oameni care au fost).....	264
În loc de postfață. Un sfert de veac de la moartea lui Vasile Netea.....	268
Index de nume	271
Cuprins	277
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”	281

Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”

Seria „CAIETE MUREȘENE”

1. *Vasile Netea – Evocări și bibliografie*. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008, 250 p.
2. *Ion Chinezu – relief în posteritate* – Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4–5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Tg.-Mureș, 1999, 130 p.
3. *Un om pentru Tg.-Mureș: Emil A. Dandea* – Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995, 166 p.
4. Vasile Pop. *Colinde*. Cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996, 120 p.
5. *Elie Câmpeanu – omul și faptele sale*. Coordonatori: Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 1999, 152 p.
6. Gheorghe S. Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1998, 86 p.
7. *Alexandru Ceușianu*. Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Șara, Georgeta Mărgineanu și Iacob Huza, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 88 p.
8. *Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu-Mureș, 1999, 216 p.
9. Traian Dragoș. *La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000, 68 p.
10. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2001, 147 p.
11. *Cântecele lui Iancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu-Mureș, 2001, 62 p.
12. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2001, 171 p.
13. *Aurel Filimon-consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2001, 288 p.
14. Dimitrie Poptămaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2003, 346 p.

15. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii – Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfață de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2004, 229 p.
16. Viorel I. Borșianu. *Deda. Consemnări cultural-istorice despre obârșiile mele*. Ediție îngrijită de Mihail Art. Mircea, Târgu-Mureș, 2005, 76 p.
17. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Ediție anastatică, Studiu introductiv de prof. Dr. Grigore Ploșteanu, ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005, 323 p.
18. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților*. (vol. I). Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2006, 351 p.
19. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, 2006, 194 p.
20. Dimitrie Poptămaș, *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2008, 220 p.
21. Vasile Netea, *Memorii*. Ediție îngrijită, introducere și indici de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de dr. Florin Bengean. Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2010, 342 p.

Alte publicații:

1. Emil A. Dandea. *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Cuvânt înainte de Victor Suci. Târgu-Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.
2. *Astra reghineană – 125 de ani de la înființare*. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 180 p.
3. Mihai Suci. *Prutul dintre noi*. Târgu-Mureș, 2004, 255 p.
4. *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940–1944*. Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005, 350 p.
5. Dimitrie Poptămaș. *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*. Texte selectate din autori români și străini. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2010, 186 p.
6. Vasile Nuțiu. *Istoria românilor și cultura civică*. Dicționar explicativ. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2010, 868 p.
7. Take Ionescu. *Corespondența cu Adina*. Traducere din limba franceză, îngrijire, note și indice de Mihai D. Monoranu. Prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, 473 p.
8. Ovidiu Palcu. *Renașterea bisericii durerii*. Cartea albă a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, după 1990. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 2011, 323 p.
9. Vasile Netea. *Constantin Romanu-Vivu*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2011, 119 p.

10. *Vasile Netea – istorie și națiune*. Studii și evocări. Coordonatori: Dimitrie Poptămaș și Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2013, 274 p.
11. *Vasile Netea-Publicistică I*. Scrieri din tinerețe, 1928–1940. Ediție îngrijită, selecție și prefață Dimitrie Poptămaș, Postfață Gelu Netea. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2014, 384 p.
12. Vasile Netea. *Pentru Transilvania*, vol. 1–2. Scrisori din anii de refugiu 1940–1944. Ediție îngrijită și prefață de: Dimitrie Poptămaș. Postfață: Gelu Netea. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 392 p. (Fundația Culturală „Vasile Netea”).
13. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi*, vol. 1. Ediție îngrijită de Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocar palica, 2014, 441 p.
14. *Constantin Romanu-Vivu*. Lucrările simpozionului „Precursor al unității naționale, martir al Revoluției Române din 1848-1849”, din 20 martie 2014. Ediție îngrijită de Constantin Valentin Bretfelean, Constantin Bogosel și Ilarie Gh. Opriș, Cluj-Napoca, Editura Ecou transilvan, 2015, 81 p.

Țara Fagilor. Almanah cultural – literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc vol. 1–23/24. Târgu-Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992 – 2013.

Vol. 1–2 (1992–1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească.

Vol. 3–5 (1994–1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6–9 (1997–2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 10-23/24 (2001–2014/2015), apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”.

*

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de pe adresa:
Fundația Culturală „Vasile Netea”, Poptomas Dimitrie, 540456, Târgu-Mureș,
Str. Cutezanței, Nr 34/8
Tel. 0740–196355, E-mail: dimitrie.poptamas@yahoo.com

